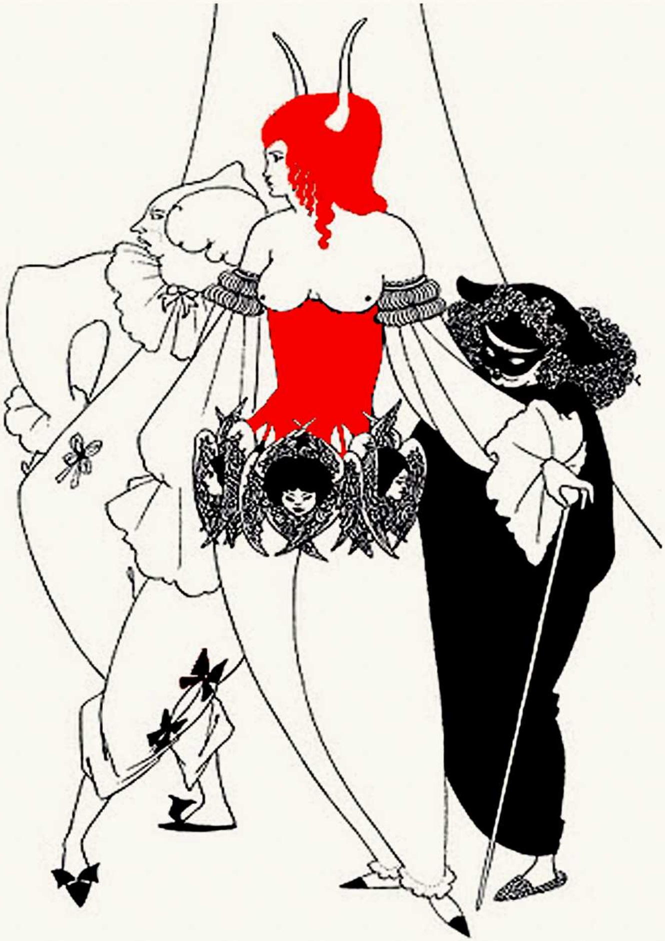

Edgar Allan Poe

Fortællinger I

1832-1842

Edgar Allan Poe

Fortællinger I

1832-1842

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Edgar Allan Poe: *Fortællinger I* er baseret på originaler, som er public domain i lande hvor ophavsret er baseret på ophavsmandens død+70 år. For så vidt angår oversættelserne af *Morella*, *Skyggen* og *Manden i mængden*, som er foretaget af Kim N. Jensen (f. 1955), har oversætteren givet tilladelse distribution af oversættelserne på samme vilkår som den øvrige del af bogen, jf. nedenfor:

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International. Opholder du dig i et land uden for EU, bør du dog tjekke de lokale ophavsretsbestemmelser, før du videredistribuerer værket.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Edgar Allan Poe: *Fortællinger I* is based upon sources, in the public domain in countries where

copyright is based upon Life+70 years. As for the translations of *Morella*, *Skyggen* and *Manden i mængden* by Kim N. Jensen (b. 1955), the translator has consented to distribution of his translation on same conditions as the rest of the book, as stated below:

This edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

If you are outside the EU, you are advised to check the local copyright laws before copying and/or redistributing this ebook.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Metzengerstein

Pestis eram vivus – moriens tua mors ero.

(Levende vil jeg være dig en pest, døende din død jeg volder.)

– *Martin Luther.*

Gru og skæbne har til alle tider vandret hen over Jorden. Hvorfor da føje en tidsangivelse til min historie? Lad det være nok at sige, at der på den tid, som jeg hentyder til, i det indre Ungarn eksisterede en rodfæstet om end dulgt tro på læren om sjælevandring. Om denne lære i og for sig – dens falskhed eller sandsynlighed – skal jeg ikke udtale mig. Jeg hævder blot, at meget af vor vantro (Bruyere siger: al vor ulykke) stammer fra, at vi ikke kan være alene [Note 1)].

Men der var enkelte punkter i den ungarske overtro, der grænsede til dårskab. Ungarerne afveg i deres opfattelse betydeligt fra deres orientalske forbilleder. For at nævne et eksempel: De påstod, at sjælen – jeg anfører her en skarpsindig og intelligent parisers udtalelser, – "*ne demeure qu'une seule fois dans un corps sensible. Ainsi un cheval, un chien, un homme mémé, ne que la ressemblance illusoire des ces êtres* [Note 2)]".

Mellem familierne Berlifitzing og Metzengerstein havde der i århundreder været fjendskab. Ingensinde før har to så berømmelige huse været opfyldt af et så dødeligt nag. Oprindelsen til dette fjendskab mentes at stamme fra en gammel profeti af følgende ordlyd: "Et ophøjet navn skal synke i støvet, når Metzengersteins dødelighed triumferer over

Berlifitzings udødelighed, som rytteren triumferer over sin hest."

Ordene i sig selv indeholdt ganske vist kun lidt eller ingen mening. Men ringere årsager har – endda for kort tid siden – ført til lige så skæbnesvangre virkninger. Desuden stødte godserne op til hinanden, og deres besiddere havde længe rivaliseret i landets regering. Og nære naboer er jo sjældent gode venner; beboerne af borgen Berlifitzing kunne fra deres høje murtårne se ind ad vinduerne i slottet Metzengerstein. Og mindst af alt havde naboens store pragtudfoldelse mildnet de bitre følelser hos berlifitzingerne, hvis aner var færre og hvis rigdom var mindre. Er det da noget under, at profetiens ord, hvor tåbelige de end kunne være, havde formået at stifte splid mellem to familier, der allerede i forvejen ansporedes til fjendskab af nedarvet jalousi? Profetien syntes at forudsige – såfremt den da forudsagde noget som helst – at den familie, der allerede havde forspringet, i sidste ende helt ville gå af med sejren; den erindredes da med så meget des mere bittert nag af den svagere og mindre indflydelsesrige familie.

Grev Wilhelm Berlifitzing var trods sin høje herkomst ved denne fortællings begyndelse en skrøbelig gammel mand, der gik i barndom; han udmærkede sig alene ved sit ubegrænsede og indgroede had til sin medbejlers familie og ved en så lidenskabelig kærlighed til heste og jagt, at hverken legemlig skrøbelighed, høj alder eller åndelig værkbrudenhed hindrede ham i daglig at udsætte sig for jagtens farer.

Baron Frederick Metzengerstein var derimod endnu ikke kommet til skelsår og alder. Hans fader, ministeren, døde ung. Hans moder, fru Maria fulgte hurtigt sin ægteherre i graven.

Frederick gik da i sit attende år. I byen er atten år kun et ringe spand af tid, men i udørkenen – i en så overdådig udørken som det gamle fyrstendømme – får pendulets sving en dybere betydning.

Faderen havde truffet sådanne bestemmelser, at den unge baron straks ved hans død tiltrådte sine vidtstrakte besiddelser. Slige godser havde sjældent før været på en enkelt adelsmands hånd i Ungarn. Hans slotte var utallige. Det største og prægtigste af dem alle var slottet Metzengerstein. Dets jordtilliggendes omfang var det umuligt at gøre nøje rede for; den park, der hørte til paladset, var alene 10 mile i omkreds.

Den unge arvings karakter var velkendt, og nu da han tiltrådte sin umådelige arv, var der ingen der nærede tvivl om, hvordan han ville arte sig. Der var heller ikke gået mere end tre dage, før han havde vist sig som en Herodes i grumhed, ja endda langt overgået sine beundreres dristigste forventninger. Skamløse udsvævelser, himmelråbende troløsheder, uhørte grusomheder bibragte hurtigt hans skælvende vasaller den forståelse, at for fremtiden ville ingen nok så slavisk underkastelse fra deres side – og ingen samvittighedsskrupler fra hans side – sikre dem mod denne Caligula i det små. Fjerde dags nat opdagedes det, at slottet Berlifitzings stalde var i brand; og naboernes enstemmige mening føjede mordbrænderens forbrydelse til listen over de skændigheder og misgerninger, som den unge baron allerede havde på sin samvittighed.

Men under alt det virvar, som ildebranden voldte, sad adelsmanden selv som begravet i dyb grublen i et stort og øde værelse i et af paladset Metzengersteins øvre stokværk. De

kostelige men nu falmede gobeliner, der bølgede hen over væggene, lod tusind berømmelige forfædre fremtræde for hans blik. Hist sad hermelinsklædte præster og personer af højeste gejstlige rang fortroligt ved kejserens side og nedlagde deres veto mod en eller anden verdslig konges lyster eller tvang arvefjendens oprørske scepter tilbage i kraft af deres pavelige magtfuldkommenhed; her sås fyrsterne Metzengersteins mørke, høje, frygtindjagende skikkelser – deres vælige heste stampende hen over faldne fjenders kadavere; og her trådte en længst svunden tids vellystigt skønne, svanehvide damer dansen til tonerne af en længst forstummet melodi.

Men alt som baronen lyttede – eller lod som han lyttede – til den stedse stigende larm i Berlifitzings stalde – eller måske udpønsede han en ny, en endnu større råhed – faldt hans blik tilfældigt på en uhyre, sælsomt farvet hest, der var afbildet på gobelinen tilligemed sin herre, en saracener, en af Berlifitzings stamfædre. Hesten selv stod i forgrunden ubevægelig som en statue; dens rytter lå i baggrunden, slængt til jorden og udåndende under en Metzengersteins dolk.

Ved synet af dette billede spillede et grumt smil om Fredericks læber. Han tog ikke øjnene til sig igen. Han fattede ikke den ængstelse, der som et ligklæde svøbte sig om hans klare tanker. Han skønnede knap nok, om han var vågen eller drømte. Jo mere han stirrede, des mere dåredes han, des mere umuligt forekom det ham nogensinde at lade sit blik slippe fra gobelinens trolddom. Men larmen udenfor blev med et voldsommere, og hans blik blev nu ligesom tvunget over mod vinduerne, der rødmede under genskinnet fra de brændende stalde.

Men det var kun for et øjeblik, hans øjne rettede sig på ny ligesom mekanisk mod væggen. Til hans usigelige rædsel og forundring havde kæmpe-hestens hoved i mellemtiden skiftet plads. Før havde dyrets hals været bøjet som i ynk over sin på jorden liggende herre; nu var halsen udstrakt og hovedet vendt lige mod baronen. De rødt luende øjne, der før havde været usynlige, så nu fremefter med et udtryksfuldt, menneskeligt blik; det rasende dyrs læber var trukket bort fra de frygtelige, dødninghvide tænder.

Lamslået af rædsel vaklede den unge adelsmand mod døren. Idet han åbnede den, strømmede en rød lysning ind i værelset, og hans skygge tegnedes med skarpe omrids på den skælvende gobelin, og han gøs ved at se, at skyggen – det øjeblik han stod og vaklede på dørtærsklen – indtog nøjagtig samme stilling og i omrids faldt nøjagtig sammen med saracenerens Berlifitzings ubarmhjertige, sejrsdrukne morder.

For at få bugt med sin forstemthed, skyndte baronen sig ud i fri luft. Ved paladsets hovedindgang mødte han tre staldknægte. Med stort besvær, ja i overhængende livsfare søgte de at tumle en kæmpestor, ildrød, ustyrlig hest.

"Hvis hest er det, og hvor har I fanget den?" spurgte ynglingen med kvalt stemme; for han så straks, at gobelinens sælsomme ganger var en tro kopi af det rasende dyr, der nu stod for hans øjne.

"Det er Deres eget dyr, nådigherre," svarede den ene af staldkarlene; "i hvert fald har ingen gjort sin ejendomsret til den gældende. Vi fangede den, netop som den dampende og skummende af raseri flygtede bort fra Berlifitzings brændende stalde. Vi troede, den måtte høre til den gamle greves stutteri af

udenlandske heste og bragte den tilbage, men staldkarlene ville ikke kendes ved den, hvad der er højst besynderligt, siden man kan se, den med nød og næppe er undsluppet flammerne."

"Bogstaverne W. v. B. Er ligeledes meget tydeligt indbrændt på dens pande," sagde en anden af staldkarlene. "Jeg troede selvfølgelig, det skulle betyde så meget som Wilhelm von Berlifitzing; men ingen på slottet vil kendes ved den."

"Højst besynderligt," sagde den unge baron med en fraværende mine, der lod formode, at han ikke forbandt nogen forestilling med sine ord. "I siger, det er en besynderlig, en højst vidunderlig hest, omend den, som I meget rigtigt bemærkede, er noget sky og umedgørlig. Lad mig imidlertid beholde den" – tilføjede han efter en stunds forløb –, "måske en rytter som Frederick von Metzengerstein kan tæmme selv en sådan djævel fra Berlifitzings stalde."

"De tager fejl, herre. Hesten hører – som vi vistnok sagde – ikke hjemme i grevens stalde. I så tilfælde ville vi ingenlunde have vovet at bringe den for nådigherrens øjne."

"Ja, rigtigt," svarede baronen tørt. Men i det øjeblik kom en kammertjener løbende hastigt og med hede i kinderne. Han bøjede sig frem og hviskede til sin herre, at en lille del af tapetet i et nærmere betegnet værelse pludselig var forsvundet; og han gav sig nu til at beskrive de nærmere enkeltheder, men gjorde det med så sagte røst, at intet deraf nåede de nysgerrigt lyttende staldkarles øren.

Ved modtagelsen af denne meddelelse syntes den unge Frederick heftigt bevæget, imidlertid genvandt han hurtigt sin sindsro, og et udtryk af sammenbidt ondskab lejrede sig på hans ansigt, idet han gav strenge ordrer til, at omtalte værelse

ufortøvet skulle lukkes og låses og nøglen overgives i hans egne hænder.

"Har De hørt om den gamle jægersmand Berlifitzings ulykkelige død?" spurgte en af baronens vasaller ham. Tjeneren var gået bort, og den vældige ganger førtes under stejlen og sparken ned ad den lange alle, der førte fra paladset til Metzengersteins stalde.

"Nej," svarede baronen og vendte sig hastigt mod den talende: "Sagde De død?"

"Ja, således forholder det sig; og jeg håber, det er en kærkommen nyhed, jeg bringer."

Et smil glimtede hen over Metzengersteins ansigt: "Hvorledes døde han?"

"Under sine ubesindige forsøg på at frelse sine yndlinge blandt jagthestene omkom han ynkeligt i flammerne."

"San-de-lig!" udbrød baronen, som om en forbavsende sandhed nu var gået op for ham.

"Sandelig!" gentog vasallen.

"Forfærdeligt!" sagde ynglingen med stor sindsro og gik ind i slottet.

Men fra den dag af skete der en stor forandring med den udsvævende unge baron Frederick von Metzengersteins opførsel. Han skuffede alles forventninger – ikke mindst adskillige stræbsomme mødres, og hans vaner og levevis fjernede ham endnu mere end før fra omegnens aristokrati. Han sås aldrig udenfor sine egne besiddelser, og i denne vidtstrakte verden var han uden fælle – med mindre da hin sælsomme, ustyrlige, ildrøde hest, som han nu altid red, havde en eller anden mystisk adkomst til at kaldes hans ven.

Imidlertid strømmede der stadig talrige indbydelser ind til ham fra naboerne: "Vil baronen gøre os den ære at bivåne vor fest?"; "Vil baronen deltage i en vildsvinejagt?" – "Metzengerstein jager ikke"; "Metzengerstein vil ikke bivåne," således lød de hovmodige, lakoniske svar.

Disse gentagne forhånelser var mere end den mægtige adel kunne finde sig i. Indbydelserne blev mindre hjertelige og mindre hyppige; til sidst ophørte de ganske. Den ulykkelige grev Berlifitzings enke hørtes endda udtale det håb, "at baronen måtte være hjemme, når han ikke ønskede at være hjemme, siden han foragtede sine standsfællers selskab, og ride, når han ikke ønskede at ride, siden han foretrak en hest." Det var sikkert kun et tåbeligt udbrud af gammelt nag og kun tjenligt til at vise, hvor besynderligt meningsløse vore udtalelser let bliver, netop når vi ønsker at udtrykke os med allermest fyndighed.

De venligtsindede forklarede imidlertid den unge adelsmands forandrede opførsel som en følge af den sorg en søn højst naturligt må føle ved længe før tiden at miste sine forældre, men de glemte rigtignok hans ryggesløse og forbryderiske fremfærd straks efter, at det tab var overgået ham. Nogle var der, som mente, at han vistnok nærede ganske overdrevne følelser af eget værd og egen betydning. Atter andre (deriblandt familielægen) undlod ikke at tale om sygelig melankoli og nedarvet skrøbelighed, mens mængden kom med skjulte hentydninger af en mere tvetydig natur.

Og baronens perverse hengivenhed for sin nys erhvervede ganger, der syntes at suge næring af ethvert nyt udslag af dyrets glubske, dæmoniske temperament, måtte til sidst i ethvert normalt menneskes øje tage sig ud som en hæslig og unaturlig

tilbøjelighed. Ved middagstid i flammende solskin, i den tyste nat, i sygdom og i sundhed, i storm og i stille syntes den unge Metzengerstein som vokset fast til sadlen på den vældige hest, hvis utæmmelige vildskab havde så stærke berøringspunkter med hans egen natur.

Men der var visse omstændigheder, visse for kort tid siden indtrufne begivenheder, der lod rytterens galskab og hestens formåen fremtræde i et ildevarslende lys. Man havde nøjagtig målt et af dens spring, og det viste sig at være af en så uhyre udstrækning, at de mest fantastiske forestillinger i så henseende langt blev overtruffet. Baronen havde heller intet navn til hesten, skønt hele resten af hans bestand havde hver sit navn. Dens stald lå et stykke fra de andre hestes, og den tillod ingen uden sin herre at passe den, ja blot så meget som nærme sig til dens bås. Den kendsgerning var også værd at lægge mærke til, at ingen af de tre staldkarle, der fangede hesten, da den flygtede fra branden på Berlifitzing, og fik standset den ved hjælp af dens grime og hovedlænke, med bestemthed kunne sige, at han havde rørt ved dyret. Den ejendommelige intelligens, en fyrig og ædel hest kan lægge for dagen i sin adfærd, turde ikke være skikket til at vække særlig opmærksomhed, men i dette tilfælde var der visse omstændigheder, der nødvendigvis måtte gøre indtryk selv på de mest tvivlende og sindsjævne; og det fortælles, at der var øjeblikke, hvor dyret fik den nysgerrigt måbende hob til at vige til side slået med rædsel for dens frygtelige udtryk, øjeblikke, hvor den unge Metzengerstein blegnede og unddrog sig det hastigt ransagende blik fra dens alvorlige, menneskelige øje.

Men i hele baronens følge var der ikke en, som betvivlede, at den unge adelsmand nærede en heftig og lidenskabelig tilbøjelighed for sin fyrige ganger, i hvert fald ingen andre end en ubetydelig og vanfør lille page, hvis vanførhed var alle i vejen, og hvis meninger ingen som helst tog notits af. Han havde (for så vidt det er umagen værd at omtale hans ideer) den frækhed at påstå, at hans herre aldrig svang sig i sadlen uden at gennemfares af en uforklarlig og næsten umærkelig gysen, og at hans ansigt, når han vendte tilbage fra en af sine vante, lange rideture, var fuldstændig fordrejet af et udtryk af triumferende ondskab.

En stormfuld nat vågnede Metzengerstein af dyb søvn, steg som en rasende ned fra sit værelse, fo'r i sadlen og lod hesten springe afsted ind i den vildsomme skov. En så almindelig hændelse vakte ingen særlig opmærksomhed, men efter nogle timers forløb omspændtes paladset Metzengersteins mægtige og pragtfulde tårne og tinder af et vældigt røgindhyllet ildhav, og husstanden afventede nu under stor ængstelse herrens tilbagekomst.

Da ilden blev opdaget, havde den allerede grebet så stærkt om sig, at enhver tanke om at redde nogen dele af bygningen måtte opgives som håbløs, og naboerne stod ørkesløse og så til hensunket i tavs undren. Men mængdens opmærksomhed skulle snart blive rettet mod et nyt og frygteligt mål, og det skulle vise sig, at den sindsbevægelse, der opstår ved synet af menneskelig dødskval, er langt voldsommere end den der opstår ved synet af selv de mest forfærdende skuespil, som den livløse natur har at opvise.

Op ad den lange alle af ældgamle egetræer, der førte fra skoven til paladset Metzengersteins hovedindgang, kom en hest springende med en hurtighed som selve stormens dæmon.

Rytteren blev viljeløst slæbt med. Den dødsens angst, der prægede hans ansigt, de krampagtige anstrengelser, hans legeme udfoldede, aflagde vidnesbyrd om overmenneskelig anspændelse; men kun et eneste skrig trængte over hans mishandlede læber, som han havde sønderbidt i et overmål af rædsel. Et nu, og de klaprende hovslag hørtes klart og skingrende over luernes brølen og stormens hvin, – endnu et øjeblik, og hesten satte med et eneste spring over borggrav og port, sprang op ad paladsets vaklende trapper og forsvandt med sin rytter i en sydende hvirvel af ild.

Stormens rasen stilnede straks efter, og fuldstændigt vindstille indtrådte. En hvid flamme indhyllede endnu bygningen som et ligklæde, strakte sig vidt i den vindstille luft og udstrålede et næsten overnaturligt lys, mens en sort røgsky lejrede sig over tårne og tinder i form af – en gigantisk hest.

Note 1: Mercier hævder i *L'An deux mille quatre cent quarante* i fuldt alvor læren om sjælevandring, og I. Disraeli siger, at intet system er så enkelt og så lidet frastødende for den menneskelige forstand. Oberst Ethan Allen fra Vermont siges også at have været en tilhænger af læren om sjælevandring.

Note 2: "Kun en gang dvæler i et levende legeme. Og derfor er en hest, en hund, ja selv et menneske kun et skin af disse væsner."

Manuskript fundet i en flaske

> Qui n'a plus qu'un moment a vivre
> n'a plus rien a dissimuler.
>
> Den, som endnu kun har en stund at leve,
> har ikke længere noget at skjule.
>
> – *Qvinault-Atys.*

Om mit fædreland og min familie har jeg kun lidt at sige. Ilde medfart fjernede mig fra denne og de lange år gjorde mig fremmed for hin. Arvet rigdom skaffede mig en fortrinlig opdragelse og medfødt tænkeevne tillod mig at ordne de skatte, der indhøstedes gennem mine flittige studier. Frem for alt havde jeg megen glæde af de tyske filosoffers værker, ikke fordi jeg nærede nogen ilde anbragt beundring for deres veltalende dårskab, men fordi min vane med at tænke klart og skarpt gjorde det let for mig at opdage de fejl, de gjorde sig skyldige i. Man har ofte beskyldt mig for tørhed; min mangel på fantasi er blevet stemplet som en forbrydelse; min udprægede skepticisme er sprunget alle i øjnene. Det kan for resten også gerne være, at min stærke forkærlighed for naturvidenskaben har smittet mig med en for tiden ret udbredt vildfarelse, nemlig den at ville sætte alt hvad der sker i forbindelse med lovene for denne videnskab. Alt i alt kunne ingen være mindre udsat for at blive lokket bort fra sandhedens strenge enemærker af overtroens lygtemænd end jeg. Jeg har anset det for rigtigt at forudskikke disse bemærkninger, for at man ikke skal anse den utrolige historie, jeg har at berette, for en uskolet fantasis

forrykte påfund i stedet for et erfaringsmæssigt vidnesbyrd afgivet af en mand, for hvem fantasiens drømme altid var en uting, et intet.

Efter at have tilbragt mange år med rejser i udlandet sejlede jeg år 18–– fra Batavia på den rige og tætbefolkede ø Java; rejsens mål var Sundaøerne. Jeg sejlede med som passager – jeg havde ingen anden bevæggrund dertil end en nervøs uro, der som en ond ånd jog mig fra sted til sted.

Vort fartøj var et smukt skib på omtrent 400 tons; det var forsynet med kobberbolte og bygget i Bombay af malabar-teak. Det var ladet med bomuld og olie fra Lachediverne. Vi havde også tovværk af kokosbast om bord, samt sukker, ostindisk smør, kokosnødder og nogle få kasser opium. Lasten var slet stuvet og følgelig var skibet udsat for at kæntre.

Vi sejlede ud for en ganske svag vind og holdt i mange dage ned langs Javas østkyst uden anden afveksling i rejsens ensformighed, end at vi nu og da mødte nogle småfartøjer fra det øhav, som kursen var rettet mod.

En aften, som jeg lænede mig ud over hakkebrættet, fik jeg øje på en enlig, sært udseende sky mod nordvest. Den var mærkelig på grund af sin farve, og det var i øvrigt den første sky, vi havde set siden vi forlod Batavia. Jeg iagttog den nøje til solnedgang, på det tidspunkt bredte den sig hurtigt mod øst og vest og omgav horisonten med en smal strimmel damp; det tog sig ud som en lang og lav kystlinje. Min opmærksomhed fangedes snart efter af månens dunkeltrøde farve og havets ejendommelige udseende. Det var ved at undergå en hurtig forandring, og vandet syntes at være usædvanlig gennemsigtigt. Jeg kunne tydeligt se bunden, og dog målte jeg

en dybde på 15 favne. Luften var nu utålelig hed og opfyldt af spiralformede uddunstninger som de, der stiger til vejrs fra ophedet jern. Da natten faldt på, døde vinden bort, og det blev fuldkommen vindstille. Et lys brændte i fri luft uden den mindste blafren af flammen, og et langt hår, som jeg holdt mellem pege- og tommelfingeren, hang ned uden at komme i den ringeste svingning. Kaptajnen påstod imidlertid, at han ikke kunne se noget tegn til fare, men da strømmen førte skibet ind mod kysten, gav han ordre til at beslå sejlene og lade ankeret falde. Der var ingen på udkig, og mandskabet, der hovedsagelig bestod af malajer, lagde sig mageligt til rette på dækket. Jeg gik nedenunder, jeg var fuldstændig klar over faren. Efter alle solemærker at dømme forestod der os en tyfon. Jeg betroede min frygt til kaptajnen, men han tog ingen notits af, hvad jeg sagde, og værdigede mig intet svar. Min uro hindrede mig imidlertid i at sove, og ved midnatstid gik jeg op på dækket. Netop da jeg satte foden på det øverste trin af kahytstrappen, hørte jeg en høj, brummende larm som lyden af et møllehjul i hastig omdrejning, og før jeg endnu var klar over, hvad det skulle betyde, mærkede jeg skibet give sig i alle sine sammenføjninger. I næste nu væltede en brodsø ind over os, skyllede dækket rent fra for til agter og kastede skibet om på siden.

Stormens ubeskrivelige voldsomhed kom i en vis forstand skibet til gode. Det blev ganske vist presset helt under vand, men masterne var gået overbord med det samme, og det rejste sig et øjeblik efter tungt af søen, slingrede under stormens umådelige tryk, men kom dog til sidst helt på ret køl.

Det er umuligt at sige, hvad det var for et mirakel, der reddede mig fra tilintetgørelsen. Vandfloden bedøvede mig, og da jeg atter kom til mig selv, sad jeg i klemme mellem agterstævnen og roret. Jeg havde vanskeligt ved at komme på benene og stirrede bedøvet omkring mig på de umådelige søer, havet, der væltede sine bjerghøje, frådende bølger om os. Efter en stunds forløb hørte jeg en gammel svensker tale; han var kommet om bord, idet vi forlod havnen. Jeg råbte til ham af al min styrke, og straks efter kom han vaklende agterud. Vi var, som det snart viste sig, de to eneste, der havde overlevet katastrofen. Alle, der havde opholdt sig på dækket, var på nær os to blevet skyllet over bord; kaptajnen og styrmændene må være druknet under søvnen; for kahytterne stod fulde af vand. Uden hjælp kunne vi ikke udrette stort for at sikre skibet og desuden lammedes vor energi af overbevisningen om, at vi hvert øjeblik kunne vente at gå til bunds.

Ankerkættingen var selvfølgelig sprunget som sytråd, straks da orkanen brød løs, ellers var vi gået til bunds med det samme. Vi drev afsted for søerne med frygtelig hast, og de væltede uafbrudt ind over dækket. Agterspejlet havde lidt meget, i det hele taget havde skibet lidt stor overlast næsten alle vegne, men dog fandt vi til vor usigelige glæde pumperne klare, og ballasten havde heller ikke forskudt sig synderligt. Orkanens værste rasen var allerede overstået, der truede os ikke nogen fare fra vindens side, derimod så vi med bekymring hen til dens fuldstændige ophør vel vidende, at vort fartøj i dets havarerede tilstand uhjælpeligt måtte gå til grunde i den forfærdelige søgang, der så ville opstå. Men vor velbegrundede frygt syntes ikke at skulle gå i opfyldelse. I hele fem døgn, hvor vi fristede

livet med lidt sukker, som vi med stort besvær fiskede op fra bakken, drev skroget med uberegnelig hastighed afsted for storme, der fulgte hinanden i hælene, ganske vist uden at nå orkanen i voldsomhed, men dog frygteligere end nogen storm, jeg hidtil havde været ude for. Vor kurs havde de første fire dage på ubetydelige afvigelser nær retningen sydost til ost, og vi må have drevet ned langs kysten af Ny Holland. Den femte dag blev det overordentlig koldt, skønt vinden var gået endnu en streg nordligere. Solen stod op med gustengul glans og hævede sig kun nogle få grader over horisonten uden at lyse synderligt. Der var ingen skyer at se, alligevel tog vinden til og blæste med stødvist raseri. Så vidt vi kunne skønne, var det middagstid, da vor opmærksomhed på ny fængsledes af solens udseende. Den udstrålede egentlig ikke noget lys, den lignede snarest en dunkelt ulmende glød; og lige før den sank ned i den højt svulmende sø, gik dens midterild ud som slukket af en uforklarlig magt. Det var en gusten, sølvbleg rand, der styrtede ned mod det afgrundsdybe ocean.

Vi ventede forgæves på den sjette dags frembrud, – den dag er endnu ikke oprunden for mig, for svenskeren vil den aldrig oprinde. Vi var indhyllede i mørke; vi kunne ikke se tyve skridt fra skibet. Evig nat omsluttede os, og mørket svækkedes ikke af den havets fosforlysning, som vi var vant til fra troperne. Alt om os var gru og mørke, en ibenholtsort, højt svulmende ørken. Overtroisk angst tog lidt efter lidt bolig i den gamle svenskers hjerte; min egen sjæl hylledes i tavs undren. Vi opgav enhver omsorg for skibet som værre end unyttig; vi surrede os så godt det lod sig gøre fast til den stub, der var blevet tilbage af mesanmasten, og stirrede sorgfulde ud over det endeløse

ocean. Vi var ude af stand til at beregne tiden, vi kunne heller ikke bestemme, hvor vi befandt os. Vi var dog fuldt på det rene med, at vi var nået længere mod syd end nogen søfarer før os, og det undrede os meget, at vi ikke stødte på de sædvanlige ishindringer. Men hvert øjeblik truede os med undergang, hvert bølgebjerg nærmede sig med hast for at begrave os. Søgangen overgik alt, hvad jeg havde anset for muligt; det var et under, at vi ikke uopholdeligt gik til bunds. Min lidelsesfælle talte om vor lette ladning og mindede mig om skibets fortrinlige egenskaber; men det syntes mig, at her var alt håb ude, og jeg beredte mig mørkt på døden, som ikke kunne lade vente ret længe på sig; for de sorte, umådelige søer rejste sig mere og mere uheldvarslende for hvert knob, skibet gjorde. Det ene øjeblik gispede vi efter luft i en højde, der oversteg albatrossens, det næste blev vi svimle af den hast, hvormed vi styrtede ned i en vandets afgrund, hvor luften blev stillestående, hvor ingen lyd forstyrrede Krakens slummer.

Vi var netop på bunden af en af disse afgrunde, da et frygteligt skrig banede sig vej over min lidelsesfælles læber og skingrede ud i natten. "Se! Se!" skreg han mig ind i øret. "Almægtige Gud, se! Se!" Og som han talte, fik jeg øje på et dunkelt glødende rødt lys, der strømmede ned over siderne af den vældige kløft, hvori vi lå, og kastede en klar lysning ind over vort dæk. Jeg vendte mine øjne opad og så et syn, der bragte isnen i mit strømmende blod. Umådelig højt oppe over os på afgrundens rand sås et kæmpestort skib; det var vel sine 4000 tons. Skønt det blev løftet til vejrs på toppen af en bølge, hvis højde overgik dets egen mere end hundrede gange, kunne man dog se, at det i størrelse overgik en hvilken som helst

orlogsmand eller ostindiefarer. Dets mægtige skrog var gråsort og forskønnedes ikke ved nogen af de forsiringer, man sædvanlig ser på et skib. En enkelt række metalkanoner stak frem af de åbne kanonporte, og deres blankpolerede flader tilbagekastede lyset fra talløse lanterner, der svingede hid og did i riggen. Men, hvad der mere end noget andet fyldte os med rædsel og undren, var den omstændighed, at skibet for fulde sejl trodsede hin overnaturlige sø, og hin utæmmelige orkan. Først så vi kun boven af det, som det langsomt steg op fra den dunkle forfærdelige kløft bagved. Et eneste frygteligt nu standsede det på den svimmelhøje tinde som for at nyde sin egen ophøjethed; derpå skælvede det, ravede – og kom ned.

Hvordan det nu gik, besjæledes jeg i det øjeblik af en pludselig åndsnærværelse. Jeg slæbte mig så langt agterud som muligt og afventede uden frygt den kommende katastrofe. Vort eget fartøj var blevet træt af kampen og havde begravet stævnen i søen. Den nedstyrtende masse ramte altså den del af skroget, som allerede var under vand, og følgen blev, at jeg med uimodståelig kraft slyngedes over mod det fremmede skibs rig.

Ligesom jeg faldt, gik skibet over stag, og det skyldtes sikkert det deraf opstående virvar, at ingen af mandskabet lagde mærke til mig. Uden synderligt besvær slap jeg uset hen til storlugen, der stod halvt åben, og fandt snart lejlighed til at skjule mig i lasten. Hvorfor jeg gjorde det, har jeg vanskeligt ved at fortælle. En ubestemmelig følelse af angst, der havde bemægtiget sig mig ved synet af søfolkene om bord i skibet, var vel nok den egentlige grund til min kryben i skjul. Jeg var uvillig til at betro mig til mennesker, der allerede for et flygtigt blik frembød så meget ukendt, så meget, der måtte vække tvivl og

ængstelse. Jeg anså det derfor for mest tilrådeligt at sikre mig et skjulested i lasten. Jeg opnåede dette ved at fjerne nogle skillebrædder, hvorved jeg kunne få et bekvemt gemmested mellem skibets svære tømmer.

Jeg var næppe blevet færdig med mit arbejde, før der lød fodtrin i lasten og jeg blev nødt til at søge skjul. En mand gik forbi med svag og usikker gang. Jeg fik ikke set hans ansigt, men jeg havde lejlighed til at iagttage hans udseende i almindelighed. Det bar præg af høj alder og skrøbelighed. Hans knæ vaklede, hele hans legeme skælvede under årenes byrde. Han mumlede sagte nogle ord hen for sig i et sprog, som jeg ikke forstod, og famlede i en krog mellem en dynge sælsomme instrumenter og nogle stærkt medtagne søkort. Hans adfærd var en sær blanding af den anden barndoms vrantenhed og en guds ophøjede værdighed. Til sidst gik han op på dækket, og jeg så ikke mere noget til ham.

En følelse, som jeg intet navn har til, havde bemægtiget sig min sjæl – en fornemmelse, hvis enkelte bestanddele jeg ikke kunne udrede; dertil forslog ikke fortidens lærdom, og jeg frygter, at heller ikke fremtiden vil bringe mig nogen forklaring. Og tanken herom er en lidelse for et menneske af min åndsretning. Jeg vil aldrig – jeg ved det, jeg vil *aldrig* blive klar over mine forestillingers egentlige natur. Men hvilket under, at mine forestillinger er vage, siden de er øst af så fuldstændig nye kilder. Min sjæl er blevet øget med en ny sans, en ny kvalitet.

Der er gået lang tid, siden jeg første gang satte mine fødder på dette skrækkelige skibs dæk, og jeg synes, at min skæbnes stråler er ved at samles i et brændpunkt. Hvilke sælsomme mennesker! Nedsænket i grublerier, hvis natur jeg ikke formår at bestemme, vandrer de forbi uden at lægge mærke til mig. Det ville være dårskab, hvis jeg krøb i skjul; de *vil ikke se*. For et øjeblik siden gik jeg lige forbi styrmanden; det er heller ikke længe siden, at jeg vovede mig ned i kaptajnens egen kahyt og derfra tog de skriveredskaber, som jeg nu benytter og har benyttet. Jeg vil fra tid til anden fortsætte min dagbog. Sandt nok får jeg måske ingen lejlighed til at give den til verden, alligevel vil jeg ikke undlade at gøre forsøget. I yderste øjeblik vil jeg lægge manuskriptet i en flaske og kaste det i søen.

Der er indtruffet en hændelse, der har givet mig nyt stof til eftertanke. Skyldes den slags mon det blinde tilfælde? Jeg havde vovet mig op på dækket og uden at vække opmærksomhed lagt mig på noget linegods og nogle gamle sejl, der lå i bunden af en jolle. Mens jeg grublede over min sælsomme skæbne, strøg jeg tankeløst med en tjærekost hen over kanterne af et med omhu sammenfoldet læsejl, der lå på en tønde i nærheden af mig. Nu er læsejlet hejst, og de tankeløse penselstrøg udfoldes som ordet: *Opdagelse*.

Jeg har i den sidste tid anstillet adskillige betragtninger med hensyn til skibets bygning. Skønt det er vel bevæbnet, gør det dog ikke indtryk af at være en orlogsmand. Dets rig, bygning og udrustning i al almindelighed modsiger en sådan antagelse. Jeg har let ved at forstå, hvad skibet *ikke* er, men at forstå, hvad det *er*, turde være umuligt. Jeg ved ikke, hvordan det kan være, men

når jeg iagttager dets fremmedartede form og dets besynderlige bjælkeværk, dets umådelige størrelse og rigelige sejlføring, dets simple stævn og gammeldags agterspejl, da glimter i min hjerne bevidstheden om at stå overfor noget kendt, og disse erindringens skygger ledsages altid af et uforklarligt minde om gamle udenlandske krøniker og gamle, længst forsvundne tider.

Jeg har undersøgt tømmeret i skibet. Det er bygget af et mig ukendt materiale. Træet udmærker sig ved en ejendommelighed, der efter mine begreber skulle gøre det uskikket til den anvendelse, det har fundet. Jeg sigter til dets overordentlige porøsitet, rent bortset fra pæleormenes virksomhed og fra den trøskede tilstand, der er en følge af høj ælde. Måske vil det synes en alt for spidsfindig bemærkning, men dette træ ligner virkelig korkeg, der er blevet udspilet på en eller anden overnaturlig måde.

Ved at gennemlæse ovenstående sætning, kommer jeg til at tænke på et mærkeligt mundheld, som en gammel, vejrbidt hollandsk sømand plejede at føre i munden: "Det er lige så sikkert," sagde han, når der ytredes tvivl om hans sanddruhed, "som at der er et hav, hvor selve skibet vokser ligesom sømandens legeme."

For en time siden stillede jeg mig dristigt mellem en klynge af mandskabet. De lagde slet ikke mærke til mig; skønt jeg stod midt iblandt dem, syntes de ganske uvidende om min tilstedeværelse. Ligesom den mand, jeg først så i lasten, var de

alle præget af høj ælde. Deres knæ rystede af svaghed, deres skuldre hang af skrøbelighed, deres rynkede hud virrede i vinden, de talte med sagte, brudte og skælvende stemmer, de var bælgøjede af alder, og deres grå hår flagrede vildt i blæsten. Rundt om dem, over hele dækket lå spredt matematiske instrumenter af den besynderligste, mest gammeldags konstruktion.

Jeg nævnte et læsejl. Siden det blev hejst, har skibet fulgt sin frygtelige kurs stik syd med alle klude oppe, ja klædt i sejl fra masteknapperne til de underste læsejlsbomme og slingrende, så bramræerne hvert øjeblik sænker deres nokker i det frådende vand-helvede, der omslutter os. Jeg er netop gået ned fra dækket, hvor det er mig umuligt at finde fodfæste, omend besætningen kun i ringe grad synes generet. Det synes mig et miraklernes mirakel, at vort vældige skibsskrog ikke opsluges med det samme og for evigt. Vi er sikkert dømt til for stedse at dvæle på evighedens rand uden nogen sinde at styrte i afgrunden. Fra bølger, der er tusind gange vældigere end de, jeg tidligere har set, glider vi bort så let som den lynsnare havmåge; og de umådelige vande løfter deres hoveder over os som afgrundens dæmoner – ja, dæmoner indskrænket til trusler og uden tilladelse til at ødelægge. At vi gentagne gange er undsluppet tilintetgørelsen kan kun forklares på en naturlig måde. Jeg antager, at skibet er prisgivet en stærk overflade-strøm eller en voldsom modgående understrøm.

Jeg har set kaptajnen ansigt til ansigt i hans egen kahyt, men som venteligt værdigede han mig ingen opmærksomhed. Skønt der for en flygtig betragter intet er i hans udseende, der kunne kendetegne ham som mere eller mindre end et menneske, blandedes den undren, hvormed jeg betragtede ham, dog uimodståeligt med en følelse af dyb ærbødighed og ærefrygt. Hvad hans vækst angår, er han omtrent på min højde, det vil sige 68 tommer. Han er kraftig og velbygget; hverken særlig svær eller det modsatte. Men det er hans sælsomme ansigtsudtryk, dets underfuldt stærke vidnesbyrd om høj ælde, der vækker en fornemmelse, en usigelig følelse i min sjæl. Hans pande er kun lidt rynket, og dog synes den præget af årtusinder. Hans grå hår taler med fortidens røst, hans endnu mere grå øjne varsler den kommende tid. Kahytsgulvet var overstrøet af sære, med jernspænder sammenhægtede værker i folio, smuldrende videnskabelige instrumenter og gammeldags, længst glemte kort. Han støttede hovedet i hænderne og lod øjet løbe hedt og uroligt hen over et papir, som jeg antog for en bestalling; i hvert fald bar det en monarks underskrift. Han mumlede – ligesom ham jeg først så i lasten – nogle sagte, vrantne stavelser i et fremmed tungemål; og skønt jeg stod tæt ved ham syntes lyden af hans stemme at nå mig langt, langt borte fra.

Skibet og alt hvad det rummer synes besjælet af ælde. Søfolkene glider forbi mig, som var de de svundne århundreders skygger; en ivrig og urolig tanke lyser i deres øjne; og når deres skikkelser krydser min vej belyst af lanternernes vilde skær, da betages jeg af en helt ukendt følelse,

skønt jeg alle mine dage har fordybet mig i oldtidens værker, skønt min sjæl berusede sig i skyggerne af Baalbecs, Tadmors' og Persepolis' faldne søjler så længe, at den selv blev en ruin.

Når jeg ser omkring mig, må jeg skamme mig over den frygt, jeg tidligere nærede. Hvis jeg skælvede for den storm, der hidtil fulgte os, må jeg da ikke nu stå forfærdet overfor havets og stormens tvekamp, den som ordene tornado og tyfon er alt for jævne og intetsigende til at give noget begreb om? Rundt om skibet er den evige nats mørke og et kaos af skumfrit vand; men en mil til hver side af os ses utydeligt og med mellemrum uhyre isvolde tårne sig mod den øde himmel, at se til som verdens grænsemure.

Det viser sig, at skibet, som jeg tænkte, er under indflydelse af en strøm – hvis man da kan bruge benævnelsen strøm om den vandflod, der hylende og skrigende langs den hvide is tordner sydpå med samme hast som et hovedkulds frembrusende vandfald.

Jeg vil tro, det er umuligt at fatte den rædsel, der besjæler mig; og dog er mit videbegær efter at trænge ind i disse frygtelige egnes hemmeligheder endnu større, ja forsoner mig med tanken om døden selv i dens mest grufulde skikkelse. Vi haster sikkert fremad mod erhvervelsen af ny og fængslende viden, mod en hemmelighed, der aldrig skal blive betroet andre, fordi dens opnåelse er ensbetydende med døden. Måske

fører strømmen os til selve Sydpolen. Tanken kan forekomme absurd, men adskilligt taler dog til gunst for den.

Søfolkene måler dækket med urolige, skælvende skridt; men deres ansigter synes snarere levende af håb end døde af fortvivlelse.

Vi har stadig vinden agter ind, og da vor sejlføring er overmåde stor, sker det til tider, at skibet ligefrem løftes ud af søen. Oh rædsel på rædsel! Isen spaltes pludselig til højre og til venstre, og vi slynges med svimlende hast rundt og atter rundt langs randen af et gigantisk amfiteater, hvis mure taber sig fjernt i mørket. Men megen tid vil ikke blive levnet mig til at gruble over min skæbne! Kredsene bliver mindre og mindre – vi tumler afsindigt i malstrømmens favn – skibet skælver under stormens og oceanets brølen og tordnen og nu – oh Gud – oh Gud! nu slynges det i dybet –

Stævnemøde

Stay for me there! I will not fail
To meet thee in that hollow vale.

– Henry King, biskop af Chichester

Atter ser jeg dig for mig i fantasien, du hemmelighedsfulde, af en ond skæbne forfulgte menneske, du, der blændedes af din egen fantasis glans, fortæredes af din egen ungdoms ild. Endnu en gang står din skikkelse for mig! Ikke – nej, nej! – ikke som du er i skyggernes kolde dal, men som du *skulle* være, hensunket i pragtfulde drømmerier i dit eget Venedig, de dunkle drømmes by, stjernernes elskede, havets Elysion, Venedig, hvis palladiske paladser med vidt opspærrede vinduer stirrer tungt og bittert på de løndomsfulde, tavse vande. Jeg gentager det: Som du *skulle* være. Der er sikkert andre verdener end denne, andre tanker end mængdens tanker, en anden visdom end filosoffens visdom. Hvem skal da drage dig til regnskab for din opførsel? dadle dig for den tid, du drømte bort, regne det for livs-spild, som kun var din evigt varende styrkes overflod?

Det var i Venedig, i den lukkede buegang, som der går under navnet "Ponte dei Sospiri", at jeg mødte ham, om hvem jeg taler, for tredje eller fjerde gang. Jeg har kun bevaret en dunkel erindring om de nærmere omstændigheder ved dette møde. Og dog husker jeg fuldt vel den dybe midnat, "Sukkenes Bro", kvinde-skønhed og romantikkens genius, der skred hen over den snævre kanal.

Det var en usædvanlig mørk nat. Piazzaens store klokke havde indvarslet den italienske aftens femte time. Pladsen ved Campanilen lå tavs og øde; lysene i Doge-palæet slukkedes et efter et. Jeg var på hjemvejen fra piazettaen ad "Canale Grande". Men da min gondol befandt sig ud for mundingen af San Marco Kanalen, klang pludselig et vildt, hysterisk, langtrukkent kvindeskrig ud i natten. Jeg sprang op ved lyden, gondolieren gav slip på sin åre, der blev borte i nattens mulm, og vi blev nu grebet af strømmen, som her fra den større sætter ind i den mindre kanal. Som en uhyre, sortvinget kondor drev vi langsomt ned mod Sukkenes Bro, da utallige fakler med et kastede glans gennem ruderne, bevægede sig ned ad trapperne i Dogepalæet og forvandlede den mørke nat til en gusten og unaturlig dag.

Et barn var gledet ud af sin moders arme og faldet fra et af de øvre vinduer i den høje bygning ned i den dybe og dunkle kanal. De stille vande havde lukket sig blidt om deres offer; min gondol var den eneste i sigte, men mangen kraftig svømmer søgte allerede på strømmens overflade den skat, som desværre kun var at finde i dens dyb. På de brede sorte marmorfliser ved indgangen til palæet, nogle få trin hævet over vandet stod en skikkelse, som ingen, der da var til stede, nogen sinde vil have kunnet glemme. Det var marchesa Aphrodite, hele Venedigs afgud, den gladeste af de glade, den skønneste af de skønne, det var den gamle, intrigante Mentonis unge hustru; det var moderen til det smukke barn – hendes første og eneste, der nu langt nede i det mørke vand med sygnende hjerte mindedes hendes ømme kærtegn og ødede sit bitte liv med forsøg på at råbe hendes navn.

Hun stod alene. Hendes små, nøgne, sølvhvide fødder lyste mod flisernes sorte marmor. Hendes hår var kun halvvejs løsnet for natten, endnu slyngedes det balprydet – under en byge af diamanter – i utallige vindinger rundt om hendes klassisk formede hoved, i krøller som den unge Hyacinths. Et gazelignende gevandt syntes at være næsten det eneste skjul for hendes fine legeme; men midsommerens og midnattens luft var hed, trykkende og stille, og den statuestille skikkelse bevægede end ikke folderne i dette tåge-gevandt, der omhyllede den som det tunge marmor omhyller Niobe. Men hendes store, strålende øjne var – sælsomt nok – ikke rettet mod den grav, hvor hendes lyseste håb lå begravet, men i en helt anden retning. Den gamle republiks fængsel er efter mit skøn den prægtigste bygning i Venedig; men hvor kunne hun stirre så anspændt på den, når hendes barn lå nede i vandet og kæmpede med døden? Denne mørke og skumle niche åbner tilmed sit gab lige mod hendes vindue, – hvad kunne der da være i dens skygger, dens arkitektur, i dens tunge, vedbendkransede karnisser, som marchesa di Mentoni ikke allerede havde stirret på de første hundrede gange? Men jeg taler over mig! Hvem ved ikke, at øjet ved en lejlighed som denne ligesom et sønderslået spejl mangedobler billedet af sin sorg og viden om genser den kval, som ligger lige for?

Mange trin højere end marchesaen, inde i portens hvælv stod Mentonis selskabsklædte satyr-skikkelse. Nu og da greb han med fingrene i en guitar; han syntes træt til døden, når han med mellemrum udstedte anordninger til sit barns frelse. Jeg selv var lamslået og forfærdet og ude af stand til at forandre den stilling, jeg havde indtaget, da jeg hørte skriget; jeg må have

taget mig ud som et ildevarslende genfærd i den ophidsede skares øjne, som jeg gled forbi med dødningeblegt ansigt og stivnede lemmer stående oprejst i den mørke gondol.

Alle anstrengelser var forgæves. Mange af dem, der havde søgt mest ihærdigt, opgav deres bestræbelser og henfaldt i dyb kummer. Der syntes kun at være lidt håb for barnet, (hvor meget mindre da for moderen!) men nu trådte en kappeklædt skikkelse fra det indre af den ovennævnte niche frem i lysglansen, tøvede et nu på randen af den svimmeldybe afgrund og sprang så ned i kanalen. Da han et øjeblik senere stod på marmorfliserne ved marchesaens side med det endnu levende og åndende barn i sine arme, gled hans vand-tunge kappe ned fra skuldrene og åbenbarede de undrende tilskuere en ung smuk mand, af hvis navn størstedelen af Europa den gang genlød.

Intet ord kom over redningsmandens læber. Men marchesaen! Hun vil nu modtage sit barn, hun vil knuge det til sit hjerte, hun vil trykke det spæde væsen til sig og overøse det med kærtegn! Ak nej, en andens arme har modtaget det af den fremmede, en andens arme har fjernet det og uænset båret det bort, ind i paladset! Hendes læbe – hendes skønne læbe skælver; tårer samler sig i hendes øjne, disse øjne, der ligesom Plinius' Acanthus er "bløde og næsten flydende". Ja, tårer samler sig i disse øjne og se! kvinden gennembæves til sin inderste sjæl; statuen har fået liv! Vi ser, hvorledes det marmorhvide ansigt, hvorledes den højt svulmende marmor-barm, hvorledes de kyskhvide fødder gennemglødes af en ubetvingelig purpurstrøm; og en sagte gysen ombølger hendes fine legeme

som Napolis blide luft, der leger om græssets yppige, sølvhvide liljer.

Men *hvorfor* denne rødmen? På dette spørgsmål er intet svar uden det, at hun, da hun med ivrig hast og ængstet moderhjerte forlod sit lønkammer, havde forsømt at stikke sine spæde fødder i tøfler og helt forglemt at hylle sine venetianske skuldre i det klædebon, der tilkom dem. Hvad årsag kunne hendes rødmen vel ellers have? Hvad årsag hendes bedende blik? Hendes barms heftige skælven? Hendes sitrende hånds heftige tryk? Den hånd, der, da Mentoni gik ind i paladset, tilfældigt kom til at røre den fremmedes hånd. Hvad grund kunne der være til den sagte, besynderligt sagte tone, hvormed hun hastigt til afsked ytrede disse meningsløse ord: "Du har sejret", sagde hun, hvis vandets mumlen ikke bedrog mig, "du har sejret, – en time efter solopgang – vi vil mødes – lad det da ske."

Der var blevet stille; lysene var døde bort i paladset; og den fremmede, som jeg nu genkendte, stod alene på fliserne. Han var heftigt bevæget; og han så sig om efter en gondol. Jeg tilbød ham min, og han modtog mit tilbud. Vi fik en åre ved vand-porten og begav os afsted til hans bolig, mens han hurtigt genvandt sin selvbeherskelse og med hjertelige ord genopfriskede vort tidligere flygtige bekendtskab.

Der er visse emner, som det morer mig at behandle omstændeligt. Til dem hører den fremmedes person – ja, lad mig blot kalde ham ved det navn; han var endnu en fremmed for hele verden. Han var snarere under end over middelhøjde, skønt der var lidenskabeligt bevægede øjeblikke, hvor hans

legeme ligesom voksede og gjorde denne påstand til skamme. Hans lette, næsten spinkle legemsbygning forjættede snarere den handlingens snarhed, som han viste ved Sukkenes Bro, end den herkuliske styrke, som det vides, han har vist sig i besiddelse af under ganske anderledes farlige forhold. Han havde hage og mund som en gud; hans øjne var sælsomme, vilde, store og klare og fortonede sig fra hasselbrunt til blanksort; en fylde af sort, kruset hår omgav hans usædvanligt brede, elfenbenshvide pande; hans træk udmærkede sig ved en klassisk regelmæssighed, som jeg aldrig har set magen til – det skulle da være hos kejser Commodus. Og dog havde han et af de ansigter, som alle mennesker har set en og anden gang i deres liv og aldrig genset. Det var uden ejendommelighed, uden et fremherskende træk, der kunne fæste sig i bevidstheden; det var et ansigt, man ser og glemmer, men glemmer med et vagt og aldrig afladende ønske om på ny at genkalde det i erindringen. Hermed skal ikke siges, at hver hurtigt skiftende lidenskab jo ikke til enhver tid kastede sit bestemte billede på ansigtets spejl, – men kun at ansigtet – så lidt som et spejl – opbevarede mindste spor af lidenskaben, når den var forbi.

Da jeg forlod ham, bad han mig, yderst indtrængende (forekom det mig) om at besøge ham *meget* tidligt næste morgen. Kort efter solopgang stod jeg derfor ved hans palads, en af disse mægtige, skumle og dog fantastisk pragtfulde bygninger, der tårner sig op over "den store kanals" vande i nærheden af Rialto. Jeg blev vist op ad en bred mosaikindlagt vindeltrappe og ind i et værelse, hvis uforlignelige pragt slog mig i møde gennem den åbne dør, blændede og berusede mig med sin overdådighed.

Jeg vidste, at min bekendt var rig. Rygtet havde talt om hans rigdomme i udtryk, som jeg ikke havde betænkt mig på at stemple som latterlig overdrivelse. Men nu, da jeg stod i hans værelse og stirrede omkring mig, var det mig ufatteligt at nogen undersåt i Europa kunne have rigdom til udfoldelsen af den fyrstelige pragt, der funklede og luede omkring mig.

Skønt solen som sagt var stået op, var værelset dog strålende oplyst. Deraf såvel som af min vens udmattede ansigt sluttede jeg mig til, at han ikke havde været i seng den forløbne nat. Værelsets arkitektur og udsmykning var øjensynligt lagt an på at blænde og overvælde. Der var kun lagt ringe vægt på stil og nationalitetspræg. Blikket vandrede fra genstand til genstand og dvælede ikke ved nogen – hverken ved de groteske græske malerier eller ved skulpturerne fra Italiens bedste tid eller ved billedskærerarbejderne fra det uskolede Ægypten. Rige draperier skælvede for lydbølgerne af en sagte, tungsindig musik, hvis ophavsmænd intetsteds var at se. Sanserne bedøvedes af sammensatte og indbyrdes splidagtige røgelser, der dampede ud af besynderlige, spiralformede røgelseskar sammen med spillende, grønne og violette ildtunger. Morgensolen kastede sine stråler ind i værelset gennem vinduer, der hver især bestod af en eneste rude af lyserødt glas. Naturens lys spillede i tusinde reflekser på gardinerne, der faldt ned fra deres lister som strømme af smeltet sølv, blandede sig omsider med værelsets kunstige lys og lejrede sig på gulvets tæppe af guldbrokade.

"Ha, ha, ha, – ha, ha, ha," lo husets ejer, idet han førte mig hen til en stol og selv kastede sig på ryggen på en divan. "Jeg ser," sagde han, da han skønnede, at jeg ikke straks kunne indse

det passende i en så besynderlig modtagelse, – "jeg ser, at De er forbavset over mit værelse, mine statuer, mine malerier, over originaliteten i værelsets arkitektur og udsmykning, fuldstændig beruset af pragten – hvad? Men tilgiv mig, min kære herre" (her fik hans stemme en helt hjertelig klang) "tilgiv mig min uhøflige latter. Men De var virkelig helt fra det. Desuden er der situationer, der er så fuldkommen latterlige, at et menneske må le eller dø. At dø leende måtte jo da for resten være den herligste af alle dødsmåder! De husker nok, at sir Thomas Moore døde leende, – samme sir Thomas Moore var ellers et meget fint hoved. I Ravisius Textors "Absurditeter" findes en lang fortegnelse over personer, der slap af med livet på samme glorværdige måde. Ved De for resten," fortsatte han grundende, "at der i Sparta, (som nu hedder Palæochori) vest for citadellet blandt en dynge ubetydelige ruiner findes en sokkel, hvorpå endnu kan læses bogstaverne ΛΑΣΜ. Utvivlsomt har der stået ΓΕΛΑΣΜΑ. Men i Sparta var der tusind templer og altre for tusind forskellige guddomme. Hvor besynderligt, at netop latterens alter skulle overleve alle de andre! Men i det foreliggende tilfælde" – sagde han med helt forandret stemme og væsen, – "har jeg ingen ret til at more mig på Deres bekostning. De havde god grund til at forbavses. Hele Europa kan ikke opvise magen til mit lille, kongelige kabinet. Mine øvrige værelser er slet ikke sådan, de er kun overdrivelser af modedårskaben. Men dette er bedre end moden, ikke sandt? Dog behøver det kun at ses for at vække raseri – det vil sige hos dem, der ved at opofre hele deres formue ville kunne skabe et lignende. Men jeg har værget mig mod slig vanhelligelse. På en enkelt undtagelse nær er De det eneste menneskelige væsen,

der foruden mig selv og min kammertjener er blevet indviet i disse kongelige enemærkers mysterier, siden den nuværende udsmykning blev iværksat."

Jeg bukkede anerkendende; jeg var overvældet af pragten, virakduftene og musikken og desuden overrasket af min vens sære adfærd og tiltale, så jeg ikke fandt ord til at besvare, hvad der jo nok med lidt god vilje kunne tages for en kompliment.

"Her," genoptog han samtalens tråd, idet han sprang op, greb min arm og med mig slentrede hen gennem værelset, "her er malerier fra grækernes dage til Cimabue og fra Cimabue til nutiden. Adskillige er valgt uden sideblik til moralen. De passer imidlertid alle godt til et værelse som dette. Her findes også nogle hovedværker af de ukendte store; og her findes ufuldførte tegninger af mænd, der var berømte i deres tid, og hvis blotte navne nu af akademierne er overladt til glemslen og mig. Hvad mener De," sagde han og vendte sig hurtigt om, "hvad mener De om denne Madonna della Pieta?"

"Det er Guidos," sagde jeg af hele min naturs entusiasme; jeg havde stirret betaget på det uforligneligt skønne maleri. "Det er jo selve Guidos. Hvorledes fik De dog fat i hende? Hun betyder jo i malerkunsten det samme som Venus i skulpturen."

"Ha!" sagde han tankefuldt, "Venus, den skønne Venus – den medicæiske Venus? Hende med det lille hoved og det forgyldte hår? En del af den venstre arm" (her blev hans stemme så sagte, at man vanskeligt kunne forstå ham) "og hele den højre er restauration; og det forekommer mig, at den højre arms koketteri er kvintessensen af al affektation. Må jeg bede om Canovas Venus! Apollo er også en kopi, der kan ikke være tvivl om det, – stakkels nar som jeg er, at jeg ikke kan få øje på den

berømmelige inspiration i værket Apollo! Jeg kan ikke lade være – hav medlidenhed med mig! – for jeg kan ikke lade være at foretrække Antinoos. Var det ikke Sokrates, der sagde, at billedhuggeren fandt sin statue i marmorblokken? I så fald var Michael Angelo jo ikke original i sin kuplet:

> Non ha l'ottimo artista alcun concetto
> Che un marmo solo in se non circonscriva."

Det er blevet sagt eller burde siges, at vi altid kender forskel på en virkelig gentleman og en almindelig person uden egentlig at gøre os klart, hvori denne forskel består. Dette gjaldt i fuldt mål min bekendts ydre optræden, og jeg følte den skæbnesvangre morgen, at det i endnu højere grad gjaldt hans moralske temperament og karakter. Jeg kan ikke bedre karakterisere den åndsejendommelighed, der gjorde ham til noget forskelligt fra alle andre mennesker, end som en vane til at tænke intenst og uafladeligt, således at tanker gennemtrængte hans ringeste handlinger, hans ledige øjeblikke, ja selv hans adspredelser – ligesom disse slanger, der bugter sig ud af øjnene på de leende masker, der står opstillede på gesimserne omkring Persepolis templer.

Under den snart lette, snart alvorsfulde tone, hvormed han hastigt sprang fra det ene til det andet betydningsløse emne, sporede jeg imidlertid gentagne gange en vis uro – en art nervøs *salvelse* i handling og tale, – en urofyldt opskræmthed, der hver gang forekom mig uforklarlig og i enkelte tilfælde endog indgød mig uro. Ofte standsede han midt i en sætning, hvis begyndelse han åbenbart havde glemt, for at lytte med spændt opmærksomhed, som om der hvert øjeblik kunne

komme en gæst, eller som om han hørte lyde, der kun eksisterede i hans egen fantasi.

I et af hans drømmende eller distræte øjeblikke bladede jeg i digteren og forskeren Politians skønne tragedie "Orfeo" (den første italienske tragedie), som lå i nærheden af mig på en ottoman, og fik øje på nogle linjer, der var indstreget med blyant. Stedet findes hen imod slutningen af tredje akt; det, er sælsomt gribende; trods dets immoralitet vil enhver mand læse det gennembævet af en ny følelse, enhver kvinde læse det med et suk. Hele siden bar spor af friske tårer; og på den modstående side var der skrevet følgende linjer på engelsk med en håndskrift, der afveg så stærkt fra min bekendts egenartede håndskrift, at jeg havde vanskeligt ved at genkende den.

Du var mit alt, min kærlighed,
mit bedste håb, min sjæls begær,
en skovklædt ø blandt bølgers hær,
et kildevæld et alter skjult
bag gyldne frugter og blomsterlin;
men blomsterskatten var min.

Ak, alt for lyse drøm til her at vare ved,
en håbets stjerne, som sig næppe hæved,
før den bag tunge skyer brat gik ned.
Fra fremtidstågen lyder skriget: "Frem!"
Men over fortids afgrundsdyb min sjæl
fasttryllet ruger, stum,
følesløs, af rædsel gennembævet.

Ti ve mig – ak, mit livshåb er slukt ud!
"Aldrig, aldrig mere – aldrig mere,"
(så taler havet, når det bringer bud
i højtidsdragt til sandet langs med kyst)
"skal blomstre træet, Himlens lyn har splintret
og ej den ramte ørn mod skyen hæve sig til dyst."

I vågne drømme glider bort mit liv,
og alle mine nætters drømme
kun søger glansen i dit mørke øje
og glimtet af de æterlette fjed,
hvormed du træder nu dit hjemlands danse,
der, hvor Italiens purpursol går ned.

Forbandet være hin ulykkesstund,
de skånselsløst dig førte over bølge
fra kærlighed til højheds flitterpragt,
der et vanhelligt leje skulle dølge –
fjernt! – fjernt fra mig og fra vor tågeslørte himmelegn,
hvor pilens sølverblade bøjer sig til gråd langs mark og
hegn.

At disse linjer var skrevet på engelsk, – et sprog, som jeg ikke havde troet, deres forfatter kunne, – voldte mig ikke synderlig forbavselse. Jeg vidste alt for godt, hvor omfattende hans kundskaber var, og hvor meget det morede ham at skjule dem, til at blive forbavset ved at gøre en sådan opdagelse; men jeg må indrømme, at dateringsstedet overraskede mig. Der havde oprindelig stået London; ordet var senere blevet omhyggeligt overstreget men dog ikke så grundigt, at det undslap et opmærksomt øje. Jeg siger, at dette forbavsede mig; for jeg

husker godt, at jeg i en tidligere samtale spurgte min ven, om han nogen sinde havde truffet marchesa di Mentoni i London, (hun opholdt sig nemlig der nogle år forud for sit ægteskab) og at han da, hvis jeg ikke tager fejl, lod mig forstå, at han aldrig havde gæstet Storbritanniens hovedstad. Jeg kan lige så gerne her anføre, at jeg mere end en gang har hørt (selvfølgelig dog uden at fæste lid til et så urimeligt rygte), at min bekendt ikke blot var englænder af fødsel, men også opdraget i England.

"Der er et maleri," sagde han uden at opdage min interesse for tragedien, "der er et maleri, som De endnu ikke har set." Han trak nu et forhæng til side og afslørede et legemsstort portræt af marchesa Aphrodite.

Menneskelig kunst kunne ikke nå højere i gengivelsen af hendes overmenneskelige skønhed. Den samme ædle skikkelse, der stod for mig ved Dogepalæet den foregående nat, stod atter foran mig. Men i ansigtet, der oplystes af et strålende smil, lurede dog (besynderlige anomali!) dette stænk af melankoli, der er uadskilleligt fra den fuldendte skønhed. Hendes højre arm lå hen over barmen. Med venstre hånd pegede hun ned mod en sært formet vase. En lille fod, skøn som en fés, glimtede frem og syntes kun lige at røre ved jorden, og i den gyldne luft, der omsluttede hendes skønhed, kunne man lige skimte et par yndefuldt formede vinger. Mit blik faldt fra maleriet på min ven, og de udtryksfulde ord i Chapmans *Bussy d'Ambois* skælvede uvilkårligt på mine læber:

Der står han,
en romersk statue lig, der vil han stå,
til døden har forvandlet ham til sten.

"Kom," sagde han langt om længe og gik hen til et rigt forsiret massivt sølvbord, hvorpå der stod nogle få sært farvede bægre samt to store etruskiske vaser, der havde samme ejendommelige form som den, der sås i billedets forgrund, og – så vidt jeg kunne se – var fyldt med johannisberger. "Kom, lad os drikke," sagde han hurtigt, "det er ganske vist tidligt, men lad os kun drikke. Ja, tidligt er det," fortsatte han eftertænksomt, da i det samme en kerub med sin tunge guldhammer bragte værelset til at genlyde af det første timeslag efter solopgang. "Ja, vel er det tidligt; men hvad har det at sige? Lad os bare drikke. Lad os tømme et bæger til ære for den ophøjede sol, med hvis glans disse prunkende lamper og røgelseskar vover at kappes." Han drak mig til og tømte i hast det ene bæger efter det andet.

"At drømme," sagde han med et nyt spring i samtalen, idet han holdt en af de pragtfulde vaser op mod et røgelseskars stærke lys, "at drømme har været mit livs eneste mål; og jeg har derfor som De ser indrettet mig en drømmenes løvsal. Kunne jeg måske have indrettet en bedre midt i hjertet af Venedig? De ser ganske vist intet til stilens enhed. Joniens kyskhed krænkes af antediluvianske påfund; Ægyptens sfinkser har fundet hvile på gyldne tæpper. Men kun den forknytte lader sig vildlede heraf. Al den tale om stedets og navnlig tidens enhed, – hvad er vel det andet end skræmmebilleder, der udelukker menneskene fra synet af det prægtige? Selv var jeg en gang smittet af dårskaben. Nu har jeg som De ser forbedret mig. Min sjæl bugter sig i ild ligesom disse sært slyngede røgelseskar; og det

delirium af pragt, der omgiver os, oplader min sans for de langt vildere syner, der vil skænkes mig i det rigtige drømmeland, hvortil jeg nu hastigt bryder op."

Han standsede brat, hans hoved sank ned på brystet; han syntes at lytte til en lyd, som mit øre ikke opfangede. Omsider rettede han sig op, vendte sit blik opad og udråbte biskoppen af Chichesters ord:

> "Du vente mig trøstig, jeg bliver ej borte
> fra mødet i skyggernes dal."

I næste øjeblik bukkede han under for vinen og kastede sig fuldt udstrakt på en divan.

Nu hørtes hastige skridt på trappen og straks efter lydelig banken på døren. Jeg ville forebygge videre forstyrrelse, men i det samme trængte en af Mentonis pager hastigt ind i værelset og fremstammede med en af sindsbevægelse brudt stemme: "Min frue, min frue! Forgivet, forgivet! – oh skønne, skønne Aphrodite."

Jeg sprang bestyrtet hen til divanen og søgte at vække den slumrende for at meddele ham den sørgelige efterretning. Men hans lemmer var stive, hans læber gustne, hans nys så strålende øjne havde fundet hvile i *døden*. Jeg vaklede tilbage mod bordet, min hånd stødte mod et revnet og sort anløbet bæger; og den fulde og frygtelige sandhed gik med et op for mig.

Morella

"... i og ved sig selv er skønheden evig og overalt den samme."

– *Platon: Symposion*

Jeg omfattede min veninde Morella med en dyb, men også sælsom tilbøjelighed. Allerede for flere år siden havde en mærkelig tilfældighed bragt mig i hendes nærhed, og siden vort første møde brændte i min sjæl en heftig, vild brand, som jeg aldrig tidligere havde følt. Men denne ild var ikke af guden Eros, og bittert kvalfuld var mig den stadigt større overbevisning om, at det aldrig ville lykkes mig hverken at forklare dens mærkværdige betydning eller at lindre dens vage lidenskabelighed. Ikke desto mindre fandt vi sammen, og vore skæbner forenedes foran alteret. Men aldrig talte jeg om lidenskab eller tænkte på kærlighed. Hun på sin side tog til at undgå andre mennesker; hun ville kun hengive sig til mig og gjorde mig således lykkelig. Der er lykke i forundring – lykke i at drømme.

Morella var overordentlige belæst og vel uddannet. Hendes talenter var meget ud over det sædvanlige; hendes åndsevner ligefrem enorme. Jeg følte dette, og blev på mange måder hendes discipel. Jeg mærkede dog, at hun – hvad der måske skyldes hendes opdragelse i Presburg – ønskede at gøre mig bekendt med en mængde af disse mystiske værker, der af de fleste anses for at være den tyske litteraturs bundfald. De var hendes konstante og foretrukne studie – af hvilken årsag

begriber jeg ikke – og at det med tiden også blev mine, må vel tilskrives vanens og eksemplet enkle, men effektive indflydelse.

Med alt dette havde min forstand kun lidet at skaffe. Min overbevisning havde – hvis ikke alt bedrager mig – ingen indflydelse på mine idealer, ejheller tror jeg, at jeg på nogen måde, hverken i gerning eller tanke, forrådte noget spor af denne mysticisme. I fast overbevisning om dette lod jeg mig nu fuldstændig lede af min kone, og søgte frygtløs at trænge ind i hendes studiers labyrint. Alt imens jeg grundede over forbudte bøger, følte jeg, hvordan forbudte lyster vågnede i min sjæl – og når Morella lagde sin kolde hånd i min og fra asken af en eller anden for længst begravet filosofi hentede nogle ord, hvis mærkværdige betydning prægedes dybt i min sjæl, kunne jeg i timevis hensmægte ved hendes side og dvælende lytte til musikken af hendes stemme – indtil til sidst musikken antog en nuance af rædsel, og der faldt en skygge over min sjæl; så blev jeg bleg, og gøs ved det overjordiske i disse toner. Og således forvandledes glæden pludselig til rædsel, og det smukkeste blev den mest forfærdelige, ligesom fordum Hinnom forvandledes til Gehenna.

Det er unødvendigt her at gå i flere detaljer med de udredninger, som stammede fra læsningen af de nævnte bøger, og som så længe udgjorde de eneste samtaleemner mellem Morella og mig selv. De lærde ville have været hjemme i, hvad man kan kalde den teologiske moral ved disse diskussioner, mens en lægmand, frygter jeg, ikke ville have forstået et ord. Fichtes sværmeriske panteisme, Pythagoræernes mystiske filosofi og især Schellings lære om identiteten var de diskussionsemner, som forekom den fantasifulde Morella de

skønneste og mest attraktive. Denne identitet, der benævnes personlighed af Locke, er i virkeligheden et forstandsvæsens harmoni med sig selv. Og da vi med et forstandsvæsen mener et menneske, og fordi der gives en bevidsthed, der følger med enhver tanke, er det dét, der får os til at blive det, vi kalder et *selv*, og som gør, at vi selv netop adskiller os fra andre tænkende væsener, og ved hvilket vi får vor personlige individualitet. Men dette *principium individuationis* – den forestilling om, at den identitet, som når døden indtræder *ikke tabes, eller fortabes for evigt* – var for mig altid af den mest intense interesse; ikke på grund af den forvirrende og spændende natur, som dens følger nødvendigvis måtte have, men mere på grund af den måde, hvormed Morella omtalte den.

Men nu var tiden imidlertid kommet, hvor det mystiske i min kones væsen begyndte at overvælde mig som en trolddom. I lang tid kunne jeg ikke bære presset fra hendes blege fingre eller den dybe, svage klang i hendes musikalske stemme eller glansen i hendes smukke, melankolske øjne. Og alt dette mærkede hun, men blev ikke vred over det; hun syntes at være udmærket klar over min svaghed eller galskab, og kaldte det simpelthen smilende for Skæbnen. Det var, som om hun gættede den – for mig ukendte – årsag til min gradvist mindskede opmærksomhed, men hun antydede ikke dens natur med så meget som et ord overfor mig. Men hun var kvinde, og hun svækkedes derved for hver dag. På hendes pande svulmede efterhånden de blå årer, og en sygelig rødme stod konstant på hendes kinder, og pludselig gav jeg efter for min medlidenhed. I næste øjeblik mødte jeg blikket fra hendes kloge øjne, og min sjæl krympede sig, og jeg blev grebet af en

svimmelhed, således som den bliver grebet, som ser ned i en frygtelig og bundløs afgrund.

Skal jeg tilstå, at jeg i sådanne øjeblikke længtes voldsomt efter Morellas død? For det gjorde jeg; dog længe, uendeligt længe endnu klyngede den svage sjæl sig til sit jordiske hylster, indtil endelig mine forpinte nerver blev herrer over viljen og jeg blev afsindig på grund af den stadige udsættelse, forbandede af et djævelsk hjerte de dage og timer og bitre øjeblikke, der kun syntes længere og længere, efterhånden som hendes spæde liv nærmede sig sin afslutning – forlængede, som skyggerne i tusmørketimen.

Men en vindstille efterårsaften blev jeg kaldt til hendes sygeleje. En dyster tåge lå udbredt over jorden, vandoverfladen havde antaget en varm glød, og de brogede efterårsblade i skoven tog sig i aftenlyset ud, som om en regnbue var faldet over dem.

"Det er en dag blandt alle andre," sagde hun, idet jeg nærmede mig; "en dag blandt alle andre, hvor man kan leve eller dø. Det er en smuk dag for sønnerne af jorden og livet – ak, endnu smukkere for døtrene af himlen og døden!"

Jeg kyssede hendes pande, og hun vedblev:

"Jeg dør nu, og dog skal jeg stadig leve."

"Morella!"

"Den dag fandtes aldrig, hvor du kunne elske mig – men hvad du afskyede i livet, skal du lære dig at værdsætte i døden."

"Morella!"

"Jeg gentager, at jeg er døende. Men i mig bærer jeg pantet på den kærlighed – ak, kun så lille – som du engang nærede for mig. Og når jeg ikke længere er til, da skal dette barn leve – dit

barn og mit. – Men dine dage skal nedtynges af sorg, den sorg som varer længst, ligesom cypresserne. Dine lykkestunder vil være væk for evigt, thi glæden favner man kun én gang i livet. Du skal – som muselmændene i Mekka – bære dit liglagen med dig allerede her i livet."

"Morella!" råbte jeg, "Morella! Fortæl mig, hvordan kan du vide dette?" – men hun vendte blot hovedet bort, en let skælven løb gennem hendes krop, hun døde, og jeg hørte aldrig hendes stemme igen.

Men, som hun forudsagde det, begyndte hendes barn – som hun havde født samtidig med at hun døde – at trække vejret og leve, netop som hendes eget hjerte ophørte at slå. Og barnet, der var en pige, voksede op og blev smuk og rigt begavet og var i alt et billede af den afdøde. Men jeg elskede hende mere inderligt og oprigtigt, end jeg troede det muligt.

Men inden længe blev den rene kærligheds himmel formørket af rædslens og frygtens og sorgens skyer. Som jeg allerede har sagt, gjorde barnet hastige fremskridt i både legemlig og åndelig henseende. Mærkværdig var hendes hastige vækst, men rædselsfulde, ak! så rædselsfulde var de tanker, der bemægtigede sig mig, når jeg så hendes åndelige udvikling! Kunne det vel også være anderledes, når for hver dag og time dette barns tanker og indfald mindede mere og mere om en moden kvindes intelligens og evner? – når erfaringens lære blev udtalt gennem et barns læber? – når denne så brat modnede intelligens mødte mig med sin lidenskabelighed, når jeg så ind i dette barns store forskende øjne! Da alt dette blev tydeligt for mine frastødte sanser – da jeg ikke længere kunne skjule det for mig selv, eller tvinge indtrykket tilbage fra de sanser, der

skælvede ved at modtage det – kan man da undre sig over, at mistanker af en frygtelig og hidsende natur bemægtigede sig min sjæl, at jeg i mine tanker atter vendte tilbage til den døde Morellas vilde fantasier og mærkelige teorier? Jeg trak mig tilbage fra resten af verden sammen med dette væsen, som skæbnen tvang mig til at elske, og i vort hjems afsondrede ensomhed vågede jeg ængstelig over alt, hvad der vedrørte det elskede barn.

Og i årenes løb, hvor jeg dagligt så hendes milde ansigt og så hende vokse og blomstre, opdagede jeg stadig nye ligheder mellem hende og hendes afdøde moder. Og for hver time blev disse skygger af lighed stadig mørkere og mere forvirrende, mere rædselsfulde i enhver henseende. At dette smil var så ligt hendes moder kunne jeg bære, men jeg skælvede ved dets alt for fuldkomne *identitet* – at hendes øjne var som Morellas kunne jeg udholde, men alt for ofte så de ned i dybet af min sjæl med samme gennemtrængende og forvirrende betydningsfuldhed. Hendes høje pandes linjer, de silkeagtige krøller, de hvide, fine hænder, der løb gennem dem og frem for alt – å, frem for alt! – at de udtryk og fraser, som den døde havde brugt, nu kom fra den levendes kærlige læber – alt dette var mig en stadig kilde til tanker og gru – en besættelse, der ikke ville dø.

Og hun var blevet tyve år gammel, min datter, og alligevel havde jeg ikke givet hende noget navn. "Mit barn" og "min kære," sådan lød de navne, der vidnede om en faders kærlighed, og vor strenge afsondrethed udelukkede hende fra al anden omgang. Morellas navn var dødt sammen med hende i det øjeblik hun døde. Jeg havde aldrig talt med datteren om hendes moder – det var umuligt for mig at tale om Morella. I sin korte gang på

jorden havde hun ikke modtaget andre indtryk fra omverdenen end sådanne, som på grund af forholdene ikke havde kunnet undgås. – Men endelig en dag forekom det, mig, at dåbsceremonien var det eneste, som kunne berolige mine ødelagte nerver og min ophidsede sindsstemning. Men selv da jeg stod foran døbefonten tøvede jeg med at vælge et navn. Og mange navne, fra gamle og nye tider, nogle fra mit eget, andre fra andre lande, kom over mine læber, mange, mange smukke navne, som alle havde tilhørt lykkelige, gode, blide væsener. Hvad fik mig da til at forstyrre erindringen om den for længst afdøde? Hvilken dæmon fik mig til at udtale det navn, hvis klang var nok til at jage blodet i hede strømme til mit hoved og som fik mit hjerte til at krympe sig? Hvilken dæmon talte fra min sjæls indre, da jeg den aften i den dystre søjlegang hviskede navnet Morella i præstens øre? Og hvilken ånd, mere dæmonisk end en dæmon, var det, som ved lyden af dette navn fik min datters træk til at fordrejes og overtrak hendes kinder med en dødelig bleghed, fik hende til først at vende det glasagtige blik mod himlen og derefter knæle på familiegravens sorte stenplade og fremstamme: "Her er jeg!"

Hårdt, klart, forfærdelig klart lød de få ord i mit øre, og indgraverede sig i min hjerne som skrevet med flammeskrift. År – mange år – kan passere, men jeg vil aldrig glemme denne tid – aldrig! Jeg havde ikke længere nogen bevidsthed om tid og rum, min skæbnes stjerne skinnede alt svagere, og hele verden syntes øde og trist. Vage skygger gled forbi mit ansigt, blandt dem syntes jeg at skelne én – – Morella. Vinden, der peb, hviskede hendes navn i mit øre, bølgerne, som stille slog mod stranden mumlede kun et ord – Morella.

Men hun døde, og med mine egne hænder bar jeg hende til graven. Og jeg lo, lo længe og højlydt og bittert, da der ikke fandtes noget spor af den første i den grav, hvori jeg nedsænkede den anden – Morella.

Berenice

> Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amieæ visitarem, curas meas aliquantulum fore levatas.
>
> – *Ebn Zaiat*

Ulykken har mange åsyn, jordens elendighed mange former. Den strækker sig fra horisont til horisont som regnbuen; dens farver er mangfoldige som denne strålende bues, lige så skarpt adskilte og lige så inderligt forenede. Ja, den strækker sig fra horisont til horisont som regnbuen. Skønheden har jeg forvandlet til et billede på det hæslige, fredspagtens tegn har jeg gjort til en sorgens lignelse! Nu vel, moralisterne lærer os jo dog, at ondt opstår af godt, og således er det: Af glæde fødes sorg. Mindet om svunden lyksalighed er den nærværende dags pine; de kvaler, der knuger os til jorden, har deres udspring i den fryd, *der kunne have været vor.*

Mit dåbsnavn er Egæus, mit familie-navn vil jeg ikke nævne, og dog findes ingen slægt af større ry og ælde i landet end min. Man har kaldt os en slægt af fantaster, og mange særegenheder giver denne antagelse vægt: Vor slægts bolig, riddersalens freskomalerier, soveværelsernes gobeliner, våbensalens forsiringer, samlingen af ældgamle malerier, biblioteksværelsets indretning og udstyr og sluttelig selve bogsamlingens art.

Mine tidligste barndomserindringer er knyttet til det værelse og dets bøger. Her døde min moder. Her blev jeg selv født. Men det ville være tåbeligt at påstå, at jeg ikke havde levet før, at

sjælen ingen forudtilværelse har. Hvem nægter det? Dog, lad os ikke tvistes derom. Jeg er overbevist, jeg skøtter ikke om at overbevise. Jeg mindes legemer som skygger, åndeagtige, varslende øjne og lyde, der på en gang var harmoniske og sorgvækkende; erindringen herom lader sig ikke udslukke; den er som en skygge, vag, omskiftelig, ubestemmelig, urolig; også i dette lig en skygge: at jeg ikke kan blive den kvit, så længe da min fornufts sollys skal blive ved med at skinne.

I det værelse blev jeg født. Der vågnede jeg op af den lange nat, der synes ikke-væren og dog ikke er det. Der vågnede jeg op i selve fantasiens land, i et indbildningskraftens palads, omgivet af klosterverdenens lærdom og tanker, – er det da underligt, at jeg stirrede omkring mig med urolige og brændende blikke, at jeg dryssede mine barneår bort mellem bøger og ødede min ungdom i drømmerier? Men en ting er sært og sælsomt: Som jeg stod på min manddoms middagshøjde og endnu dvælede i mine forfædres bolig, da faldt der en dvale over mit livs friske kildevæld, og der fandt en fuldstændig omvæltning sted i min tankeverden. De virkelige ting blev for mig til fantasibilleder og intet andet, mens de vilde ideer fra drømmenes land til gengæld blev – ikke en beskæftigelse for mit daglige liv, men i et og alt dette liv selv.

Berenice og jeg var søskendebørn, og vi voksede op sammen i mine forfædres borg. Men vi voksede op på hver sin vis, jeg sygelig og nedsænket i tungsind, hun livlig, yndefuld og overstrømmende; hun strejfede om mellem højene, mens jeg begravede mig i studerekammerets mørke og gamle tiders lærdom; jeg søgte til bunds i mit eget hjerte og hengav mig med

legeme og sjæl til de mest indgående, mest pinefulde grublerier, hun ilede sorgløs gennem livet uden tanke for de skygger, der truede hendes vej, uden at ænse timernes hastige flugt på ravnsorte vinger. Berenice! – jeg råber dit navn, – Berenice! og fra mindets grå ruiner rejser sig en hærskare af erindringer, opskræmt af lyden. Levende står dit billede for mig som i de dage dengang, da hjertet var let og glad. Hvor var du skøn og strålende! Og så – så – alt er løndom og rædsel, som ikke burde siges. En sygdom – en skæbnesvanger sygdom faldt som en forbandelse over hendes legeme, ja, lige for mine øjne forvandledes hun; forvandlingen fuldbyrdedes i hendes sind og sædvaner og hendes karakter på den uhyggeligste og mest gennemgribende måde, selve hendes persons identitet udslettedes. Ak, den ødelæggende sygdom kom og gik, og hvor var offeret? Jeg kendte hende ikke længere, jeg kendte hende ikke som Berenice.

Blandt det talløse følge af sygelige tilstande, der førtes med af den skæbnesvangre sygdom, der fremkaldte en så grufuld forandring hos min kusine både i legemlig og sjælelig henseende, fortjener især en at fremhæves på grund af sin hårdnakkede og uheldsvangre natur: En slags epilepsi, der såre hyppigt gik over til afmagt, en afmagt, der i høj grad lignede døden selv, og af hvilken hendes opvågnen som regel var brat og uventet. Imidlertid fik min egen sygdom – man har fortalt mig, at det er dens rette navn – mere og mere herredømme over mig og overvældede mig til sidst aldeles i form af en besynderlig monomani, hvis særkende var en sygelig irritabilitet i de åndsevner, man i psykologien kalder de *concentrative*. Sandsynligvis forstår man mig ikke; men jeg er bange for, at jeg

ikke besidder noget middel til at bibringe den almindelige læser nogen tilsvarende forestilling om *den intense interesse*, med hvilken jeg anskuede endog de allermest almindelige ting.

Jeg kunne sidde utrætteligt timer igennem med opmærksomheden rettet mod en bogs typografiske udstyr eller en på dens margen henkastet skitse; jeg kunne størstedelen af en lang sommerdag fordybe mig i en sært formet skygge, der faldt skråt henover tapetet eller over gulvet; jeg kunne glemme mig selv en hel nat, mens jeg anspændt vogtede på lampens støt brændende flamme eller ovnens gløder; jeg kunne drømme hele dage bort over en blomsts duft; jeg kunne ganske monotont gentage et eller andet almindeligt ord så længe at lyden på grund af den hyppige gentagelse ikke længere fremkaldte nogen forestilling i bevidstheden; jeg kunne befri mig for enhver fornemmelse af bevægelse og legemlighed ved langvarig og hårdnakket overholdt absolut hvile, – dette er i alt fald nogle få af de almindeligste og mest uskadelige udskejelser, til hvilke jeg hengav mig, tilskyndet af en sjælelig tilstand, der ganske vist ikke er helt uden paralleller men dog sikkert byder enhver udtømmende forklaring eller analyse trods.

Lad mig ikke blive misforstået. Den uforholdsmæssige, alvorlige og sygelige interesse, der opvaktes hos mig af genstande, der i sig selv var ligegyldige, må ikke forveksles med den tilbøjelighed til grublen, der er fælles for alle mennesker og især udviklet hos dem, der besidder en brændende indbildningskraft. Det var heller ikke, som man måske kunne tro; en særegen form af eller en overudvikling af en sådan tilbøjelighed, men tværtimod noget aldeles væsensforskelligt derfra. I det ene tilfælde fængsles drømmeren, fantasten, af en

genstand, der sædvanligvis ikke er ligegyldig, mister uvilkårligt denne genstand af syne og fortaber sig i et vildrede af tanker og ideer, som har sit udspring fra den, indtil han ved slutningen af en daglang drøm, *der ofte har været rig på nydelse*, finder, at udgangspunktet, den oprindelige årsag til hans drømmeri, fuldstændigt er svundet bort af hans hukommelse. Med mig forholdt det sig ganske anderledes: Det oprindelige udgangspunkt var *ufravigelig ligegyldigt*, omend det antog en uvirkelig, en reflekteret betydningsfuldhed set gennem min unaturligt ophidsede anskuens medium. Kun få – om overhovedet nogen – tanker blev afledt deraf, og disse få kredsede hårdnakket om det oprindelige objekt som om et centrum. Mine drømmerier var *aldrig* nydelsesrige, og når jeg kom til ende med dem, var det så langt fra, at den første årsag var svundet mig af syne, at den tværtimod havde samlet al min interesse om sig, hvilket netop var min sygdoms mest fremherskende ejendommelighed. Med få ord, de åndsevner, der trådte i virksomhed hos mig, var, som jeg allerede har sagt, de *concentrative* og ikke som hos fantasimennesket de *spekulative*.

De bøger, jeg læste i denne tid, tjente måske ikke til at forværre min sygelige tilstand, men valget af dem var, som det vil ses, et karakteristisk udslag af sygdommen, et kriterium på den. Jeg mindes blandt andre italieneren Cælius Secundus Curios afhandling: *De Amplitudine Beati Regni Dei*; den hellige Augustinus' store arbejde: *Guds Stad*; og Tertullians: *De Carne Christi*, i hvilken findes den paradoksale sætning: "*Mortuus est Dei filius; credibile est quia ineptum est; et sepultus resurrexit; certum*

est quia imposibile est Note 3)". Og denne sætning voldte mig ugers trælsomme og frugtesløse gransken.

Det fremgår heraf, at min forstand, der kun lod sig bringe ud af ligevægt af ubetydeligheder, frembød lighed med den klippe i oceanet, om hvilken Ptolemæus Hephaestion fortæller, at den urokkeligt modstod al menneskelig vold, ja havets og stormens endnu langt frygteligere rasen, men derimod skælvede, når den berørtes med asphodelos-blomsten. Og skønt det vil forekomme en overfladisk tænker utvivlsomt, at den forandring, som Berenices ulykkelige sygdom fremkaldte hos hende i *sjælelig* henseende, måtte byde mig rig lejlighed til udfoldelse af den heftige og abnorme grublen, som jeg har gjort mig en del ulejlighed med at forklare, så var det dog ingenlunde tilfældet. I mine lyse øjeblikke voldte hendes ulykke mig naturligvis smerte, og når jeg så, hvorledes hendes skønne og blide liv var blevet ødet bort, undlod jeg ikke at gruble bittert over, ved hvilke undergørende kræfter en så sælsom forvandling så pludselig var blevet tilvejebragt. Men disse overvejelser havde intet med min sygdom at gøre, de var sådanne som under lignende omstændigheder ville have indfundet sig hos alle andre. Tro mod sin egen karakter svælgede min sygdom i de mindre betydende, men mere iøjnespringende forandringer, der gik for sig med Berenice i *legemlig* henseende, – i den sælsomme og forfærdende forandring af hendes personlige identitet.

Da hendes skønhed havde sine mest strålende dage, elskede jeg hende sikkert ikke. Abnorm som jeg var, havde mine følelser aldrig fæstet rod i hjertet; de havde kun hjemme i min tanke. Ved det grå, årle daggry, ved middagstid mellem skovens

fletværk af skygger og ved nattetid, mens jeg sad i mit stille bibliotek, var hun gledet forbi mine øjne, og jeg havde set hende – ikke som den levende og åndende Berenice, men som i en drøm; ikke jordisk som en jordens skabning, men som en sådan skabnings idé; ikke som et væsen skabt for at beundres, men som en ting skikket til at analyseres; ikke som genstand for kærlighed, men som et emne for den mest vanskelige omend momentvise grublen. Og nu – nu gøs jeg i hendes nærhed og blev bleg ved hendes komme; jeg beklagede inderligt hendes trøstesløse stilling; jeg kom i hu, at hun længe havde elsket mig, og i en ond time talte jeg til hende om ægteskab.

Tiden for vort bryllup nærmede sig, da jeg netop en vintereftermiddag sad i det indre biblioteksværelse; det var en af disse usædvanlig varme, vindstille og tågede dage, som man har kaldt Halcyons Amme [Note 4)]. Jeg troede, jeg var alene; men da jeg hævede mit blik, så jeg, at Berenice stod foran mig.

Måske skyldtes det min ophidsede fantasi, måske luftens tågede tilstand, den usikre skumring, der opfyldte stuen, eller måske skyldtes det Berenices grå løstsiddende klædedragt, at hun fremtrådte for mig med så vage, usikre omrids. Hun sagde ikke et ord; og jeg ville ikke været i stand til at ytre en stavelse, om det så skulle have kostet mit liv. En iskulde strømmede ned over mit legeme; en ubeskrivelig ængstelse knugede mig sammen; en fortærende nysgerrighed gennemtrængte min sjæl; jeg sank tilbage i min stol; jeg åndede ikke, jeg rørte mig ikke og mit blik var stift rettet mod Berenice. Hvor var hun dog afmagret; og intet minde om tidligere skønhed dvælede nu i hendes træk. Mit brændende blik faldt til sidst på hendes ansigt.

Panden var høj, meget bleg og vidunderlig klar; håret, der en gang havde været sort, faldt nu i vissentgule viltre krøller, der stak grelt af mod ansigtets melankoli, ned over panden og de hule tindinger. Øjnene var uden liv, uden glans og tilsyneladende uden pupiller. Jeg veg tilbage for deres stive, glasagtige stirren og fæstede blikket på de tynde, indfaldne læber. De skiltes, og den forvandlede Berenices *tænder* afsløredes langsomt for mig i et sælsomt varslende smil. Gud give, at jeg aldrig havde set dem, eller at jeg var død, da jeg så dem!

En dør blev lukket, jeg skræmtes op af lyden, så mig om og fandt, at min kusine havde forladt stuen. Men ak, det spøgelseshvide billede af tænderne havde ikke forladt min hjernes stue; og det lod sig ikke drive bort. Der var ikke en plet på deres blanke flade, ikke en skygge på deres emalje, ikke en ridse i deres rande, det havde hendes glimtvise smil været tilstrækkeligt til at brænde ind i min erindring.

Ja, *nu* så jeg dem endog mere tydeligt end da. Tænderne! Tænderne! De var her, der, overalt, synlige og følelige foran mig, lange og smalle, blændende hvide som i det øjeblik, da læberne bugtede sig til side og afslørede dem for mig. Min tilstand udfoldede sig til sin fuldeste blomstring, forgæves kæmpede jeg mod dens uimodståelige magt. I hele den ydre verdens brogede mangfoldighed havde jeg kun øje for en ting, søgte jeg kun et: Tænderne! Jeg længtes heftigt efter dem. Alle andre ting, al min interesse indgik i beskuelsen af tænderne og dem alene. De – de alene stod tydeligt og klart for mit sjælelige øje; de blev indbegrebet af hele mit åndelige liv. Jeg betragtede dem i

enhver belysning; jeg anbragte dem i enhver tænkelig stilling; jeg tog deres karakteristiske egenskaber i øjesyn; jeg fæstede min opmærksomhed på deres ejendommeligheder; jeg grundede over deres sammensætning; jeg fordybede mig i deres naturs foranderlighed; jeg gøs ved tanken derom, men jeg tilskrev dem følsomhed, ja endog evnen til – uden læbernes hjælp – at udtrykke sig. Det er træffende blevet sagt om mademoiselle Salle: *"Que tous ses pas étaient des sentiments"*, og hvad Berenice angår, så troede jeg fuldt og fast, *"que tous ses dents étaient des idées"*. Ja, ideer – her var den afsindige tanke, der tilintetgjorde mig. *Ideer!* Ah, derfor var det, at jeg begærede dem med et så afsindigt begær. Jeg følte, at besiddelsen af dem ville give mig fred, fordi den ville give mig fornuften tilbage.

Som jeg sad således, blev det aften, og det blev nat, og atter svandt mørket bort og dagen gryede; og det blev på ny nat og mørket indhyllede mig; for jeg sad fremdeles i det ensomme værelse hensunket i drømmeri, mens fantasibilledet af tænderne fremdeles besatte mig, som det med afskyvækkende tydelighed bølgede omkring i værelset, snart omgivet af dagens lys, snart hyllet i aftenens skygge. Til sidst brød et vildt og fortvivlet skrig ind i min drøm; så blev der et øjebliks stilhed, og derpå hørte jeg urolige stemmer blandet med lyden af sagte, sorgfulde klager. Jeg rejste mig fra stolen, åbnede en af bibliotekets døre og så en tjenestepige stå ude i forværelset helt badet i gråd; hun fortalte mig, at Berenice var død. Hun havde fået et epileptisk anfald tidligt om morgenen, og nu ved nattens komme var graven allerede gjort rede til at modtage sin beboer, og alle forberedelser til begravelsen var fuldbyrdet.

Jeg fandt mig på ny siddende i biblioteket, og jeg befandt mig der alene. Det forekom mig, at jeg nylig måtte være vågnet af en forvirret og ophidsende drøm. Jeg vidste, at det var midnatstid, og jeg var klar over, at Berenice var blevet begravet ved solnedgang. Men om det mellemliggende tidsrum havde jeg ingen, i hvert fald ingen bestemt, forestilling. Og dog var erindringen om det opfyldt af rædsel, en rædsel, der var så meget stærkere, som den var vag og rig på anelser. Det var et skrækkeligt blad i min tilværelses bog, helt overskrevet med dunkle, afskyelige og uforståelige erindringer. Jeg stræbte efter at tyde skrifttegnene; men det var forgæves. Og hele tiden havde jeg i mit øre som genfærdet af en hendøet lyd: En kvinderøsts skarpe gennemtrængende skrig. Jeg havde øvet en dåd – men hvilken? Jeg rettede højt spørgsmålet til mig selv, og stuens ekko svarede mig hviskende – "hvilken? hvilken?"

På bordet ved siden af mig brændte en lampe, og nær ved den lå en lille æske. Den var i ingen henseender mærkelig, og jeg havde ofte set den før; for den tilhørte vor familielæge; men hvorledes var den kommet til at ligge her på mit bord, og hvorfor ængstedes jeg ved synet af den? Det fattede jeg ikke, og mit blik faldt til sidst på de opslåede sider i en bog og på en indstreget sætning. Det var digteren Ebn Zaiats sære og enfoldige ord: *Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicae visitarem, curas meas aliquantulum fore levatas* [Note 5)]. Hvor kunne det være, at hårene rejste sig på mit hoved ved læsningen af disse ord, at mit blod frøs til is?

Der bankedes let på døren, og en tjener trådte ind i stuen. Han var bleg som en dødning; og han talte til mig med skælvende, hæs og meget sagte stemme. Og hvad han talte om?

Det lød for mig som brudte ord og sætninger. Han talte til mig om et vildt skrig, der sønderflængede nattens tavshed, om tjenerskabets sammenstimlen, om efterforskning i retning af lyden; og derpå blev hans stemme gennemtrængende skarp, som han hviskede til mig om et skændet gravsted, et mishandlet, i ligklæder indhyllet legeme, der endnu åndede, hvis puls endnu slog, der *endnu levede!*

Han pegede på mine klæder. De var tilsølet af muld og blod. Jeg sagde intet, og han tog blidt min hånd: Den bar mærker efter et menneskes negle. Han pegede hen mod et redskab, der stod op ad væggen. Jeg stirrede på det i nogle minutter; det var en spade. Jeg sprang med et skrig hen og greb æsken, som lå på bordet. Jeg kunne ikke få den åben; mine hænder rystede, og den gled fra mig. Den faldt hårdt, den gik i stykker, og ud af den raslede et sæt tandlæge-instrumenter og 32 små, hvide, elfenbensglinsende tingester, der spredtes vidt over hele gulvet.

Note 3: Guds søn er død; det er troligt, fordi det er urigtigt; og han opstod af graven; det er sikkert; for det er umuligt.

Note 4: **Halcyons Amme:** Jupiter skænker i vinterens løb jorden to gange syv varme dage, og menneskene har kaldt dette skønne og blide vejrlig for Halcyons Amme. – Simonides.

[Note 5:](#) "Mine staldbrødre sagde til mig, at min sorg i nogen grad ville blive lindret, hvis jeg gæstede min venindes grav."

Hans Pfaalls mageløse eventyr

With a heart of furious fancies,
Whereof I am commander,
With a burning spear,
And a horse of air,
To the wilderness I wander.

– Tom O'Bedlam's song

Det fremgår af nyligt indtrufne efterretninger fra Rotterdam, at der er stor opstandelse i den lærde verden sammesteds. Og i virkeligheden er der da også hændt begivenheder af en sådan art – så helt uformodede, hidtil ukendte og fuldstændig i modstrid med alle til dato fastslåede kendsgerninger, at jeg for mit vedkommende ingenlunde tvivler om, at hele Europa for længst er gerådet i oprør, at naturvidenskaberne er gået i gæring, astronomi og sund sans røget i hårene på hinanden.

Det fremgår, at der den … (ja, datoen kan jeg ikke sådan lige huske) … af en eller anden grund var samlet en stor mængde mennesker på Børspladsen i den velmeriterede stad Rotterdam. Det var usædvanlig varmt i vejret; knap en vind rørte sig; det kom derfor mængden såre veltilpas, at den nu og da blev overrislet af en forfriskende byge, der faldt fra en af de store, hvide skymasser, der hist og her tilslørede himlens klare, blå hvælv. Hvordan det nu var eller ikke var, så sporedes ved middagstid en vis bevægelse i den forsamlede hob; den efterfulgtes af ti tusind tungers klapren; og i næste nu vendtes ti tusind ansigter opad mod himlen, ti tusind piber forlod på en og samme tid ti tusind mundvige, og et råb, der umuligt kan

sammenlignes med andet end Niagaras brølen, opløftedes og klang ud over byen og dens omegn.

Årsagen til al denne hurlumhej blev snart åbenbar. Bagfra en af de allerede nævnte skyer dukkede en genstand langsomt frem mod den blå himmels baggrund; det var blot ganske umuligt at hitte rede i den, så sælsomt formet, så spøgefuldt sammenføjet var den, og de gode borgere, som stod neden under med åbne munde, måtte undre sig såre. Hvad kunne det være? Ved alle djævle i Rotterdam, hvad skulle dette himmeltegn betyde? Ingen vidste det; ingen kunne tænke sig til det; ikke en – end ikke borgmester Mynheer Superbus van Underduk havde den fjerneste anelse om, hvordan det mysterium skulle opklares; og da man i øjeblikket ikke kunne finde på noget fornuftigere at tage sig til, så plantede alle som en på ny piben i mundvigen, holdt skarpt udkig med fænomenet, udpustede en røgsky, vraltede afsted, udstødte meget sigende smågrynt, vraltede tilbage på plads, smågryntede, hvilede sig ud og udpustede nye røgskyer.

Under alt dette var imidlertid den genstand, der havde vakt så stor nysgerrighed og afstedkommet så megen røg, dalet længere og længere nedad mod den gode by. I løbet af få minutter var den nær nok til at man kunne iagttage den tydeligt. Det syntes at være, ja, det var utvivlsomt en slags ballon, men mage til ballon var rigtignok aldrig før set i Rotterdam; for hvem, om jeg må spørge, har vel nogen sinde hørt tale om en ballon lavet udelukkende af snavset avispapir? Sikkert ingen i Holland; men her lige for næsen af folk, eller rettere sagt i en vis afstand oven over deres næser, var en sådan ballon, lavet af aviser, som man dog ikke hidtil har anvendt til

det brug. Det måtte betragtes som en udsøgt fornærmelse mod de gode borgere i Rotterdam. Og selve tingens form var endda mere anstødelig. Den lignede nemlig en mægtig narrehue, som der er vendt op og ned på. Og denne lighed svandt ingenlunde ind ved nærmere eftersyn; tværtimod, man fik øje på en vældig kvast, der hang ned fra huens spids, og på nogle små instrumenter, der kunne ligne fåreklokker, der var fastgjort langs dens kant og klingrede lystigt på melodien "Betty Martin". Men det blev værre endnu. Ned fra denne fantastiske indretning hang der nogle blå bånd med en slags gondol, en kolossal, drapfarvet kastorhat, der var vældig bredskygget og havde en halvrund puld smykket med sort bånd og sølvspænde. Nu er der den ting at lægge mærke til, at mange af Rotterdams borgere ville aflægge ed på, at de havde set den hat gentagne gange før, ja hele forsamlingen syntes ligefrem at betragte den som en gammel bekendt, og madam Grettal Pfaall udstødte et fryderåb ved synet af den og erklærede, at det var hendes egen kære mands hat. Dette var så meget mærkeligere, som Pfaall tilligemed tre ledsagere pludselig var forsvundet for fem år siden og alle forsøg på at erfare noget om deres skæbne til dato slåede fejl. Der var ganske vist for nylig fundet nogle ben, menneskeben formodede man, på et afsides sted øst for byen, og adskillige var af den mening, at der her var blevet begået et grumt mord, og at ofrene efter al sandsynlighed måtte være Hans Pfaall og hans fæller. Men vi går videre.

Ballonen havde nu nærmet sig jorden til en afstand af 100 fod, og mængden kunne rigtigt tage luftskipperen i øjesyn. En højst besynderlig personage var han, knap sine to fod høj; men denne højde ville såmænd have været tilstrækkelig til at få ham

til at tabe ligevægten og tumle ud over gondolens rand, hvis der ikke på højde med hans bryst havde været fastgjort et tværbånd til ballonens snore. Den lille kavaler var usædvanlig tyk og bred, hvorved han i en betænkelig grad nærmede sig kugleformen. Hans fødder kunne man naturligvis ikke få øje på. Hans hænder var enormt store. Han havde gråt hår, der var flettet i en pisk bagtil. Hans næse var forbavsende lang, kroget og stærkt illumineret; hans øjne store, klare og skarpe; hans hage og kinder var ganske vist rynkede af alderdom, men de var brede, oppustede og dobbelte; af øren kunne man ikke opdage mindste spor på hele hans hoved. Denne pudsige lille kavaler var iført en løst siddende frakke af himmelblåt atlask og stramme benklæder fastgjort ved knæene med sølvspænder. Hans vest var strålende gul, en hvid tafts hue sad forsorent på siden af hans hoved, og et højrødt tørklæde var slynget om hans hals og faldt ned på hans bryst knyttet i en sirlig sløjfe af næsten overnaturlige dimensioner.

Da den lille gentleman, som omtalt, havde nærmet sig jorden til en afstand af 100 fod, syntes han pludselig at blive betænkelig ved yderligere tilnærmelse. Han gav sig derfor til at kaste sand ud af en lærredspose, som han løftede med stort besvær, og det lykkedes ham for en stund at holde ballonen svævende i samme højde. Derpå trak han hurtigt og febrilsk en stor maroquins lommebog op af en sidelomme i frakken. Han vejede den betænksomt i hånden og betragtede den vældig overrasket; han var åbenbart forbavset over dens vægt. Omsider åbnede han den og fremtog et omfangsrigt brev, der var forseglet med rødt voks, og lod det falde til jorden lige for fødderne af borgmesteren, Superbus van Underduk. Hans

Excellence bøjede sig ned for at tage det op. Men der var fremdeles stor uro over luftskipperen; han havde åbenbart ikke længere det mindste at udrette i Rotterdam; han begyndte at gøre travle forberedelser til afrejse; og eftersom det var nødvendigt at udkaste ballast, for at han atter kunne stige til vejrs, gav han sig til at kaste 5-6 poser udenbords, og de faldt uheldigvis lige ned i ryggen på borgmesteren og bragte ham til at rulle 5-6 gange rundt på jorden, mens det ganske Rotterdam stod og så på det. Man tør vel gå ud fra, at den mægtige mand ikke lod en sådan krænkelse uhævnet. Det fortælles da også, at han bakkede ganske rasende på piben, som han hele tiden holdt fast ved – og med Guds hjælp vil holde fast ved lige til sin dødsdag, – og for hver omdrejning udslyngede et halvt dusin mægtige røgskyer.

Imidlertid steg ballonen til vejrs som en lærke, svævede afsted højt, højt oppe over byen og gled omsider roligt om bag en stor sky og forsvandt dermed for bestandig for de brave borgeres undrende øjne. Al opmærksomhed rettedes nu mod brevet, der havde vendt så fuldstændig op og ned på Hans Excellence van Underduks person og personlige værdighed. Denne embedsmand havde imidlertid ikke et øjeblik under sin roterende bevægelse glemt at tage vare på brevet, der også viste sig at være faldet i rette hænder, eftersom det var adresseret til ham og professor Rubadub i deres egenskab af præsident og vicepræsident for det Astronomiske Fakultet i Rotterdam. Det blev følgelig åbnet med det samme af disse standspersoner, og det viste sig at indeholde efterfølgende besynderlige og højst betydningsfulde meddelelse:

"Til Deres Excellencer van Underduk og Rubadub, præsident og vicepræsident for Generalstaternes Astronomiske Fakultet i Rotterdam.

Deres Excellencer vil muligvis være i stand til at erindre en ringe håndværker, en vis Hans Pfaall, der levede af at reparere blæsebælge og ildpustere, og som tillige med tre andre for fem år siden forsvandt fra Rotterdam på en hidtil uopklaret måde. Jeg, nedskriveren af denne meddelelse, er, hvis Deres Excellencer ikke har noget imod det, samme Hans Pfaall. Det er de fleste af mine medborgere bekendt, at jeg 40 år i træk beboede det lille firkantede murstenshus ved indgangen til Sauerkrautstræde, og at jeg havde min bopæl der, den gang jeg forsvandt. Også mine forfædre har i umindelig tid boet sammesteds og drevet samme hæderlige og indbringende håndværk som jeg; for sandt at sige kunne jo ingen tro borger i Rotterdam ønske sig en bedre profession, når jeg fraregner de sidste år, da alle mennesker kun har interesseret sig for politik. Kreditten var god, der var aldrig mangel på arbejde, og det fattedes mig hverken på penge eller søgning. Men, som jeg sagde, vi reparatører kom snart til at lide under friheden og de lange taler, radikalismen og alle den slags ting. Folk, som før havde været de bedste kunder af verden, havde nu ikke tid til at skænke os en tanke. De havde nok at bestille med at læse om revolutionen og holde øje med tidsånden og intelligensens fremskridt. Hvis en ild trængte til opmuntring, så havde de jo altid en avis ved hånden; og jeg tror nok, at jern og læder vandt i styrke, hvad regeringen

tabte, i hvert fald var der ikke her i Rotterdam en eneste blæsebælg, der trængte til et sting eller et ærligt hammerslag. På den måde kunne det ikke gå i længden. Jeg blev snart så fattig som en kirkerotte, og da jeg havde kone og børn at forsørge, blev livet mig til sidst uudholdeligt, og jeg pønsede kun på, hvordan jeg bedst skulle skille mig af med det. Men mine rykkere undte mig ikke megen tid til overvejelse. Mit hus blev bogstavelig talt belejret fra morgen til aften. Der var især tre, der plagede mig over al måde, stod vagt ved min dør både tidligt og silde og truede mig med lovens fulde strenghed. Disse tre svor jeg en frygtelig hævn over, hvis det nogen sinde skulle lykkes mig at få dem i mine klør; og jeg tror, det udelukkende var tanken om den nydelse, der ventede mig, der afholdt mig fra at skyde mig en kugle gennem hovedet med det samme. Imidlertid fandt jeg det bedst at skjule min forbitrelse og holde dem hen med løfter og skønne talemåder, til skæbnens gunst måtte forunde mig en bekvem lejlighed til udøvelsen af min hævn.

En dag var det lykkedes mig at slippe bort fra dem; jeg var usædvanlig modfalden og vandrede længe uden mål og med om i de skumleste og mest afsides gader, til jeg til sidst rendte mod hjørnet af en boghøkers udstillingsbord. Der stod en stol lige ved til brug for kunderne; jeg kastede mig fortrydelig i den og gav mig til at blade tankeløst i den første den bedste bog, jeg fik fingre i. Det var en kortfattet afhandling om spekulativ astronomi forfattet af professor Encke i Berlin, eller også af en franskmand, der havde et lignende navn. Jeg sad inde med en mundsmag af

kundskaber på nævnte område; jeg blev mere og mere interesseret i bogens indhold; jeg læste den skam to gange fra ende til anden, før jeg på ny vågnede til besindelse om yderverdenen. Det var imidlertid begyndt at blive mørkt, og jeg begav mig på hjemvejen. Men bogen (i forbindelse med en opdagelse i pneumatik, der for kort tid siden af en slægtning i Nantes var blevet betroet mig som en hemmelighed) havde gjort et uudsletteligt indtryk på mig, og mens jeg langsomt drev hjemad gennem de skumrende gader, overvejede jeg nøje forfatterens dristige, for mig delvis uforståelige betragtninger. Og der var nogle af bogens afsnit, der på det stærkeste påvirkede min fantasi; og jo mere jeg grundede, des mere levende blev min interesse. Den stærkt begrænsede meddelelse om opdagelsen, der var blevet mig til del, og særlig mit ukendskab til naturvidenskaberne var så langt fra at gøre mig skeptisk med hensyn til opfattelsen af, hvad jeg havde læst, og indgyde mig mistillid til de uklare forestillinger, der var opstået på grundlag af min læsning; tværtimod, min uvidenhed tjente kun til yderligere at opflamme min fantasi, og jeg var indbildsk nok – måske fornuftig nok – til ikke at ofre en tanke på den betragtning, at de enkle forestillinger, der opstår i mindre velskolede hjerner og synes udsprungne af instinkt eller seerevne, dog vistnok kun i de sjældneste tilfælde svarer til deres formentlige udspring.

Det var sent, da jeg kom hjem, og jeg gik straks i seng. Men det var mig ganske umuligt at sove; jeg lå hele natten og spekulerede. Og næste morgen tidlig skyndte jeg mig

hen til boghandlerens bod og gav mine sidste rede penge ud for nogle værker om mekanik og praktisk astronomi. Og fra nu af anvendte jeg hvert øjeblik, jeg kunne få tilovers, til at læse i disse bøger, og jeg gjorde snart sådanne fremskridt, at jeg mente mig i besiddelse af de fornødne kundskaber til udførelsen af en plan, som enten Djævelen eller min gode genius havde indgivet mig. Og alt imens søgte jeg at gøre mig gode venner med de tre kreditorer, der havde plaget mig så ubarmhjertigt. Og det lykkedes mig omsider, dels ved at sælge så meget af mine møbler, at jeg kunne betale det halve af gælden, dels ved løfte om at betale den anden halvdel, så snart jeg var kommet til ende med et lille foretagende, til hvis udførelse jeg udbad mig deres bistand.

Det var uvidende personer, jeg havde at gøre med, og det voldte mig ingen synderlig vanskelighed at vinde dem for min plan.

Da jeg var nået så vidt, lykkedes det mig med min hustrus hjælp og under opbydelsen af al mulig forsigtighed at sælge resten af mine ejendele og i småsummer under forskellige påskud og uden – det må jeg til min skam tilstå – at skænke den fremtidige tilbagebetaling nogen tanke, at låne et ikke ringe beløb i rede penge. For de midler, jeg således fik til min rådighed, anskaffede jeg efterhånden en hel del meget fint musselin i stykker på 36 fod, sejlgarn, kautsjukfernis, en stor og dyb vidjekurv, der var lavet efter min anvisning, samt adskillige andre sager, der er nødvendige til konstruktionen og indretningen af en meget stor ballon.

En sådan befalede jeg min kone uopholdeligt at sy og gav hende de fornødne anvisninger dertil. Selv forfærdigede jeg af sejlgarnet et net af passende størrelse og forsynede det med en jernring og snore; endvidere indkøbte jeg instrumenter til brug ved undersøgelser i de højere luftlag. Og nu tog jeg lejligheden i agt og bragte ved nattetid fem jernbundne fade, der kunne rumme omkring 225 liter hver, samt et, der var noget større, til et afsides sted øst for Rotterdam; endvidere 6 tinrør, der var tre tommer i diameter og 10 fod lange; samt en mængde af et vist metal eller halvmetal; hvis navn jeg ikke skal nævne, og et dusin kurveflasker indeholdende en meget almindelig og velkendt syre. Den gas, jeg agtede at fremstille af disse stoffer, er en luftart, der indtil nu ikke er fremstillet af andre end mig, i hvert fald er den aldrig blevet anvendt i tilsvarende øjemed. Her kan jeg kun sige, at den er en bestanddel af kvælstof, der så længe er blevet betragtet som et grundstof, og at den er 37,4 gange lettere end brint. Den er uden smag men ikke uden lugt; den brænder med en grønlig flamme, når den er uden tilsætning, og den virker øjeblikkeligt dræbende på mennesker og dyr. Jeg skulle ikke have det mindste imod at afsløre den fulde hemmelighed vedrørende denne gasart, men hemmeligheden tilhører – som allerede antydet – med rette en borger i Nantes i Frankrig, der i al fortrolighed meddelte mig den. Han meddelte mig tillige – uden i mindste måde at kende noget til mine planer – en metode til at fremstille balloner af et vist dyrs hud, der er så at sige fuldstændig uigennemtrængelig for gas. Jeg fandt

imidlertid fremgangsmåden alt for kostbar, og ret betænkt anså jeg musselin med et overtræk af kautsjuk-fernis for at være lige så godt. Jeg anfører alt dette, fordi jeg anser det for muligt, at vedkommende vil forsøge en ballonopstigning med den nye gasart, og fordi jeg ikke agter at berøve ham æren for en højst betydningsfuld opdagelse.

På det sted, hvor ballonens fyldning skulle foregå, gravede jeg fem små huller; herved fremkom en cirkel på fem og tyve fods diameter, og i dens centrum gravede jeg et noget større hul. I hvert af de fem små huller anbragte jeg en kasse, der indeholdt 50 pund, og i det store en fustage, der indeholdt 150 pund kanonkrudt. Kasserne og fustagen forbandt jeg med minegange og anbragte derpå enden af en fire fod lang minetråd i den ene af kasserne, hvorefter jeg fyldte hullet med jord og stillede et af de små fade oven over, idet jeg sørgede for, at minetrådens anden ende lige kom til at stikke frem ved siden af fadet. Og nu øste jeg jord i de øvrige huller og anbragte de andre ankre på deres plads.

Foruden de allerede nævnte sager hidskaffede jeg en af M. Grimms forbedrede luft-kondensatorer, som jeg forvarede omhyggeligt på min oplagsplads. Det gik imidlertid op for mig, at denne maskine trængte til at undergå en betydelig forandring, før den ville være skikket til den brug, jeg agtede at gøre af den. Men ved udholdenhed og strengt arbejde lykkedes det mig at få bugt med alle vanskeligheder. I løbet af kort tid var min ballon færdig. Den ville komme til at rumme over 40.000

kubikfod gas, og den ville efter min beregning med lethed kunne bære mig, mine instrumenter samt dertil 175 pund ballast. Jeg havde givet den 3 overstrygninger med fernis, og jeg fandt, at musselinet svarede fortræffeligt til sin hensigt; det var fuldt ud så stærkt som silke, og det var en hel del billigere.

Nu, da alt var rede, lod jeg min hustru aflægge ed på, at hun ville tie stille med alt, hvad jeg havde foretaget mig lige siden mit første besøg i boghandlerens bod; jeg lovede til gengæld at vende tilbage, så snart omstændighederne tillod det, og gav hende den smule penge, jeg endnu havde i behold, hvorpå vi skiltes. Hvad hende angik, havde jeg heller intet at frygte. Hun var, hvad man kalder en betydelig kvinde og kunne klare sig her i verden uden min bistand. Sandt at sige tror jeg, hun betragtede mig som temmelig overflødig, som en slags fyldekalk, som en person, der blot duede til at bygge luftkasteller, og hun var vistnok glad ved at blive mig kvit. Det var mørk nat, da jeg sagde farvel til hende og ledsaget og hjulpet af de tre kreditorer, der havde plaget mig så meget, ad en omvej begav mig afsted med ballonen, gondolen og tilbehør hen til pladsen, hvor jeg havde de øvrige remedier i beredskab. Vi fandt dem i god behold, og jeg skred straks til værket.

Det var den første april. Natten var som sagt mørk; der var ikke en stjerne at se, og nu og da forulempedes vi af en kold ruskregn. Min største bekymring gjaldt dog ballonen, der trods sit beskyttende lag af fernis viste betænkelige tegn til at trække vand; ligesom der også var fare for, at krudtet kunne tage skade. Jeg lod derfor mine tre rykkere

arbejde ihærdigt med at lægge is rundt om midtertønden og komme syre i de andre. De kunne imidlertid ikke lade være at plage mig med spørgsmål om, hvad alle disse forberedelser skulle betyde, og besvære sig over det skrækkelige arbejde, jeg lod dem udføre. De kunne ikke begribe – sagde de – hvad godt det skulle gøre, at de blev våde lige til skindet ved at deltage i frygtelige besværgelser. Jeg begyndte at blive urolig og arbejdede som rasende; jeg tror virkelig, idioterne var af den formening, at jeg havde sluttet pagt med Djævelen, og at det kort sagt var en højst mislig sag, jeg havde for, hvad det jo også var. Jeg frygtede derfor, at de skulle gå deres vej. Det lykkedes mig dog at stille dem tilfreds med løfter om, at gælden skulle blive betalt til sidste hvid, så snart jeg bare fik tilendebragt mit foretagende. Selvfølgelig fortolkede de mine udtalelser på deres egen maner; de forestillede sig uden tvivl, at jeg i hvert fald ville komme i besiddelse af en stor sum rede penge; og forudsat jeg betalte, hvad jeg skyldte og lidt til som vederlag for det arbejde, de udførte for mig, tror jeg nok jeg tør sige, de ikke brød sig en døjt om, hvad der måtte blive af min sjæl eller mit ådsel.

Efter omtrent fire en halv time anså jeg ballonen for at være tilstrækkelig fyldt. Jeg fastgjorde derfor gondolen og anbragte mine instrumenter i den – en kikkert, et barometer, ved hvilket der var foretaget nogle vigtige forandringer, et termometer, et elektrometer, et kompas, en magnetnål, et ur med sekundviser, en klokke, en råber, osv. osv., endvidere en glaskugle, der var lufttom og omhyggeligt lukket med en prop, ikke at forglemme

kondensatoren, noget ulæsket kalk, en stang seglvoks, en rigelig forsyning af vand og en stor mængde levnedsmidler f. ex. pemmikan, der indeholder megen næring i forhold til sin masse. Desuden medførte jeg et par duer og en kat.

Dagen nærmede sig; jeg fandt, det var på høje tid at bryde op. Jeg lod, som om jeg tabte min cigar på jorden, bøjede mig ned for at tage den op og antændte i smug minetråden, der som nævnt stak ganske lidt frem under den nederste kant af en af de små tønder. Mit kneb blev ikke opdaget af de tre kreditorer; jeg sprang i gondolen, kappede det eneste tov, der forbandt mig med jorden, og havde den glæde, at ballonen fo'r til vejrs med ufattelig hurtighed med sine 175 pund ballast af bly; den ville sikkert have kunnet bære lige så meget til. Da jeg forlod jorden, stod barometret på 29 tommer, og mit celsius-termometer viste 19 grader.

Næppe var jeg imidlertid kommet et par hundrede fod til vejrs, før jeg blev indhentet og indhyllet af en brølende og tordnende orkan af ild, grus, brændende træstumper, glødende metalstumper og sønderflængede lemmer; hjertet sank i livet på mig, og jeg faldt om i bunden af gondolen rystende af angst. Det gik op for mig, at jeg var gået alt for grundigt til værks med mit arbejde, og at jeg endnu ikke havde været udsat for eksplosionen i dens fulde udstrækning. På mindre end et sekund følte jeg alt mit blod strømme til tindingerne, og i næste nu påfulgte en rystelse, som jeg aldrig skal glemme, en eksplosion, der syntes at sønderflænge selve himlens hvælv. Siden hen, da jeg fik lejlighed til rolig overvejelse, gik det op for mig, at

eksplosionen ganske naturligt måtte forekomme mig yderst voldsom, eftersom jeg befandt mig lige over den, i dens bevægelsesretning. Men den gang tænkte jeg kun på at redde livet. Ballonen skrumpede først sammen, udvidede sig derpå med enestående voldsomhed og hvirvledes rundt med en hurtighed, så jeg mistede både syn og hørelse; til sidst slingrede og ravede den hid og did som en drukkenbolt og slyngede mig ud over gondolens kant; heldigvis blev min venstre fod indfiltret i en tynd snor, der hang ned gennem en revne i vidjekurven, og jeg kom til at hænge og dingle i en frygtelig højde med hovedet nedad og ansigtet udad. Det er umuligt – ganske umuligt at danne sig nogen forestilling om min stillings frygtelighed. Mit bryst gispede krampagtigt efter vejret, alle mine nerver og muskler sitrede og skælvede, mine øjne truede med at springe ud af deres huler, en skrækkelig svimmelhed overfaldt mig, og sluttelig mistede jeg al bevidsthed og faldt i afmagt.

Hvor længe den tilstand varede, kan jeg ikke sige, men det har ikke været så ganske kort; for da jeg atter nogenlunde kom til mig selv, var dagen ved at bryde frem, og ballonen befandt sig højt, højt oppe over et vidtstrakt ocean, og intetsteds indenfor den vældige horisonts grænser var der land at øjne. Og dog var min rædsel ikke så stor som man kunne have ventet under disse omstændigheder. Sandt at sige var det rolige overblik, jeg tog over min stilling, vel næppe blottet for galskab. Jeg løftede mine hænder op til øjnene og undrede mig over, hvad grunden vel kunne være til årernes opsvulmede

tilstand og til den skrækkelige sorte farve, der udmærkede mine negle. Bagefter undersøgte jeg omhyggeligt mit hoved, jeg rystede det atter og atter, jeg trykkede på det, til det gik op for mig, at det i hvert fald ikke var større end ballonen, hvad jeg halvvejs havde hængt og været bange for. Derpå underkastede jeg mine lommer en grundig undersøgelse og gjorde den opdagelse, at jeg var blevet af med nogle tabletter og et tandstikker-futteral, hvad der ærgrede mig særdeles, da jeg ikke kunne regne ud, hvorledes de var blevet borte. Nu gik det op for mig, at der var stor uro i mit venstre ankelled, og en klar opfattelse af min stilling var ved at bryde frem i min bevidsthed. Men, hvor underligt det end lyder, så var jeg hverken forbavset eller ængstelig. Hvis jeg overhovedet besjæledes af nogen følelse så var det en dyb tilfredsstillelse ved tanken om den snilde, jeg nu skulle udfolde for at komme fri af min vanskelige stilling; ikke et eneste øjeblik faldt det mig ind at tvivle på min endelige redning. I nogle få minutter fordybede jeg mig i de grundigste overvejelser. Jeg kan tydeligt huske, at jeg hyppigt pressede mine læber mod hinanden, anbragte pegefingeren langs næsen og gjorde mig skyldig i andre af de grimasser, som mænd forfalder til, når de sidder mageligt henslængt i deres lænestol og grubler over vigtige og indviklede sager. Da jeg mente at have samlet tankerne tilstrækkeligt, førte jeg forsigtigt hænderne om bag ryggen og løsnede det store jernspænde, der var anbragt i min bukselinnning.

Spændet var forsynet med tre hager og lod sig kun med vanskelighed åbne og lukke, da det var blevet noget

rustent. Med noget besvær lykkedes det mig imidlertid at åbne det så vidt, at hagerne dannede en ret vinkel med selve spændet, og det var mig meget tilpas, at de blev siddende fast i den ny stilling, jeg gav dem. Jeg gav mig nu til at løsne sløjfen på min halsklud, mens jeg holdt spændet med tænderne; jeg måtte hvile mange gange under det arbejde, men til sidst lykkedes det mig da at komme til ende med det. Og nu fastgjorde jeg spændet til den ene ende af halsbindet, mens jeg bandt den anden fast om mit håndled. Derpå kastede jeg mit legeme opad under opbydelsen af alle mine kræfter og allerede ved første forsøg lykkedes det mig at slynge spændet ind over gondolen, så det indfiltredes i fletværket og blev hængende fast.

Mit legeme dannede nu en vinkel på omtrent 45 grader med gondolens side – ikke at forstå således, at jeg afveg 45 grader fra den lodrette linje, tværtimod, jeg lå omtrent vandret udstrakt; men den ændrede stilling, det var lykkedes mig at indtage, havde tvunget gondolens bund ud til siden; at situationen var yderst farlig, behøver næppe siges. Det må dog erindres, at hvis jeg ved mit fald ud af gondolen var faldet med ansigtet indad mod og ikke – som jeg gjorde – med ansigtet udad fra ballonen, eller hvis det reb, der opfangede mig, havde hængt ud over gondolens rand og ikke gennem en revne i dens bund, så ville jeg i begge disse tilfælde have været ganske ude af stand til at foretage det, jeg allerede nu havde iværksat til min redning, og de afsløringer, jeg her fremsætter, ville aldrig være blevet menneskeheden til del. Jeg havde da god grund

til at være taknemmelig, men jeg var bare for sløv til at nære en sådan følelse. Jeg hang i den beskrevne stilling måske et helt kvarter uden yderligere at foretage mig noget og gennemtrængt af et roligt, fjoget velvære. Men denne følelse døde snart bort og blev efterfulgt af angst og fortvivlelse og bevidstheden om min hjælpeløshed og undergang. Der var jo sket det, at blodet, der så rigeligt var strømmet til blodkarrene i min hals og mit hoved og hidtil havde holdt mig oppe i en slags deliristisk tilstand, nu genoptog sit naturlige kredsløb, hvorved jeg fik en klar opfattelse af den fare, der truede mig, hvad der imidlertid blot berøvede mig mod og selvbeherskelse til at møde den. Til alt held for mig varede denne svaghed dog ikke ret længe. Fortvivlelsen kom mig til hjælp; jeg skreg og anstrengte mig som en afsindig, jeg kastede mit legeme opad, og til sidst greb min hånd som en skruestik om gondolens så hedt begærede rand, jeg tvang mit legeme ind over den, og jeg faldt på hovedet og skælvende over hele kroppen ind i gondolen.

Først længe efter var jeg så meget herre over mig selv, at jeg kunne tage mig af ballonens pasning. Jeg undersøgte den med omhu og fandt den til min store trøst ganske uskadt. Mine instrumenter var i sikkerhed, og jeg havde heldigvis hverken mistet noget af min proviant eller ballast. I øvrigt var en sådan vanskæbne udelukket, da jeg havde fastgjort alt meget omhyggeligt. Jeg så på uret, det viste sig at klokken var seks. Ballonen steg stadig, og barometret angav nu en højde af ¾ mil. Lige nede under mig i oceanet lå der en lille sort aflang genstand, der i

størrelse og tillige i andre henseender lignede en dominobrik. Da jeg bragte min kikkert i anvendelse, så jeg, at det var en engelsk orlogsmand på 94 kanoner; den lå og huggede i søerne med stævnen mod vest-sydvest. Fraregnet dette skib så jeg intet uden havet og himlen og solen, som allerede længst var stået op.

Det turde nu være på høje tid, at jeg forklarer Deres Excellencer formålet med min rejse. Som Deres Excellencer vil erindre, havde nød og fattigdom modnet beslutningen om at begå selvmord i mig. Jeg afskyede ikke livet i og for sig, men den elendighed, der var en følge af min stilling, var blevet mig uudholdelig. I denne sindstilstand, hvor jeg var træt af livet og dog ønskede at leve, åbnede den lille afhandling, jeg fandt i boghandlerens bod, støttet af min slægtnings opdagelse nye udsigter for min fantasi. Og jeg tog min beslutning. Jeg besluttede at forlade verden og dog vedblive at leve, kort sagt uden alle omsvøb, jeg besluttede, ske hvad der ville, at rejse til Månen. For at man ikke skal anse mig for mere forrykt, end jeg virkelig er, vil jeg, så godt jeg formår, fremsætte de betragtninger, der fæstnede den tanke hos mig, at en sådan bedrift, om end vanskelig og farefuld, dog muligvis ikke var uudførlig for en dristig ånd.

Allerførst måtte Månens afstand fra Jorden tages i betragtning. Det gennemsnitlige mellemrum mellem de to planeters centrer er 59,9643 gange Jordens æquatoriale radius eller kun ca. 50.700 mil. Jeg taler om den gennemsnitlige afstand, men det må vel erindres, at månens bane er en ellipse, hvis excentricitet beløber sig til

ikke mindre end 0,05484 af ellipsens større halvakse, og at jordens centrum befinder sig i dens fokus. Hvis det derfor på en eller anden måde kunne lykkes mig at møde månen i dens største jordnærhed, så ville ovennævnte afstand jo blive ganske væsentligt formindsket. Men rent bortset fra denne mulighed, så måtte der i hvert fald fra de 50.700 mil trækkes Jordens radius, lad os sige 855 mil, samt månens radius 230 mil eller i alt 1085 mil, hvorved gennemsnitsafstanden formindskes til 49.615 mil, en i og for sig slet ikke overvældende afstand. Rejser til lands er gentagne gange blevet udført med en hastighed af 12-13 mil i timen, og man har al grund til at formode, at denne hastighed vil blive øget ganske betydeligt. Men selv med en sådan hastighed ville det ikke tage mere end 322 dage at nå op til Månen. Jeg havde imidlertid al mulig grund til at tro, at jeg ville kunne opnå en langt større hastighed end 12-13 mil i timen; jeg skal senere hen komme nærmere ind på denne side af sagen.

Der var en ting af ganske anderledes vigtighed, der ikke måtte lades ude af betragtning. Når vi stiger op til en højde af 1000 fod, har vi, som barometeret angiver, allerede ladet 1/30 af den atmosfæriske lufts masse under os; ved en højde af 10.000 fod er vi steget op gennem næsten en tredjedel af den; og ved 18.000 fod – omtrent Cotopaxis højde – har vi hævet os over halvdelen af det luftlag, der omgiver Jorden, vel at mærke, hvis vi anvender luftens masse som målestok. Endvidere har man regnet ud, at luften i en højde af 17 mil – altså ikke mere end en hundrededel af Jordens diameter – er så tynd, at intet dyr

vil kunne leve i den, ja, at dens tilstedeværelse end ikke vil kunne opfattes af vore mest fintmærkende instrumenter. Men det undgik ikke min opmærksomhed, at alle disse beregninger hviler på vort erfaringsmæssige kendskab til luftens egenskaber og til de mekaniske love, der er gældende for dens udvidelse og sammentrækning, i hvad man – sammenlignelsesvis – kunne kalde Jordens *umiddelbare nærhed*; og samtidig går man ud fra som en given ting, at dyrisk liv er og må være ude af stand til at undergå væsentlige forandringer i en fra Jordens overflade uopnåelig afstand. Fra sådanne forudsætninger kan man selvfølgelig kun drage analogislutninger. Den største højde, mennesket nogen sinde er nået til, er 25.000 fod, som nåedes under Gay-Lussacs og Biots ballonfærd. Men det er jo kun en ringe højde – selv i sammenligning med de 17 mil, som her er tale om; og jeg kunne ikke frigøre mig for den tanke, at der her var spillerum nok for tvivl og granskning.

Det er jo – som det tydeligt vil fremgå af det anførte – en kendsgerning, at en ballon, der er steget til en vis højde, ikke ved yderligere stigning kommer til at hæve sig over en luftmasse, der står i ligefremt forhold til vejlængden; tværtimod vil luftens masse stadig være i aftagende. Altså kan vi bogstavelig talt ikke, hvor højt vi end stiger, nå til en grænse, hinsides hvilken ingen luft findes. Der må hele tiden være luft, sluttede jeg, hvor fortyndet den så end er.

På den anden side vidste jeg udmærket, at det ikke har skortet på argumenter, der skulle bevise, at der virkelig eksisterede en bestemt grænse, hinsides hvilken slet ingen

luft fandtes. Men de, der forfægter en sådan grænse, har, forekommer det mig, glemt at tage en ting i betragtning, der ganske vist ikke indeholder en positiv gendrivelse af deres dogme, men dog forekommer mig at fortjene alvorlig overvejelse. Drager man sammenligning mellem Enckes komets omløbsperioder for hver gang den er i sit perihelium, vil det vise sig – alt skyldigt hensyn taget til de uregelmæssigheder, der opstår som følge af planeternes tiltrækning – at disse perioder er underkastet en gradvis formindskelse, det vil sige, at kometbanens akse langsomt men gradvis bliver kortere og kortere. Og dette måtte man jo netop vente sig, hvis man går ud fra, at kometen under sit omløb møder modstand af et overordentlig tyndt luftigt fluidum. For et sådant element må ved at mindske kometens hastighed øge dens midtpunktsøgende, idet det hæmmer dens midtpunktflyende kraft. Med andre ord: Solens tiltrækning vil gøre sig stærkere og stærkere gældende, og kometen vil for hvert omløb blive draget nærmere. Der er ingen anden forklaring på den omtalte afvigelse. Men dertil kommer, at nævnte komets hale trækker sig hurtigt sammen, hver gang den nærmer sig Solen, mens den atter udvider sig hurtigt, når afstanden fra solen på ny øges. Mon jeg skulle have så megen uret, når jeg med M. Valz formodede, at denne fortætning skyldtes den ovenfor nævnte æteriske substans, hvis tæthed bliver større jo nærmere den er Solen?

Det linseformede fænomen, som man kalder zodiakallyset fortjente ligeledes al mulig opmærksomhed. Dette lys, der ses så tydeligt i troperne og ikke kan

forveksles med et meteorisk genskin, strækker sig fra horisonten og skråt opad, almindeligvis indtagende samme retning som Solens ækvator. Det forekom mig, at den ubetinget måtte sættes i forbindelse med en tynd atmosfære, der strækker sig fra Solen udad over Venus' bane og – efter min mening – meget længere. Jeg kunne i hvert fald ikke tænke mig dette element begrænset til den elliptiske kometbane og til solens umiddelbare nærhed. Derimod frembød den tanke sig af sig selv, at det omfattede hele planetsystemet, idet det omkring selve planeterne fortættedes til, hvad vi kalder atmosfærisk luft og muligvis ved nogle af dem ændredes af rent geologiske grunde, det vil sige ændredes i sin sammensætning – eller helt skiftede natur – fordi det optog stoffer, der var forflygtigede fra bemeldte kloder.

Med dette syn på sagen skyndte jeg mig at skride til værket. Overtydet om, at jeg på min færd ville forefinde luft af væsentlig samme beskaffenhed som her på Jordens overflade, stod det mig klart, at jeg ved hjælp af M. Grimms sindrige apparat let ville være i stand til at fortætte den til min åndedrætsvirksomhed fornødne mængde luft. Derved ville den største hindring for en rejse til Månen være ryddet af vejen. Jeg havde nu også anvendt en hel del penge og meget arbejde på at indrette apparatet med ovennævnte formål for øje og imødeså tillidsfuldt dets anvendelse, hvis det da måtte lykkes mig at fuldføre rejsen indenfor en rimelig tidsfrist. Dette bringer mig til på ny at tale om den hastighed, det ville være muligt at opbyde under rejsen.

Det er vitterligt, at balloner på det første stadium af deres stigning hæver sig med forholdsvis ringe hastighed. Årsagen til stigningen må udelukkende søges i den omstændighed, at den atmosfæriske luft er tungere end den i ballonen indeholdte gas, og det synes ved første øjekast ikke rimeligt, at ballonens hastighed skulle øges, efterhånden som den stiger opad og følgelig kommer ind i luftlag, hvis tæthed stadig mindskes. På den anden side mindedes jeg ikke i nogen beretning om ballonfarter at have fundet meddelelse om en til stigningen svarende formindskelse af bevægelseshastigheden; og det var dog at vente, om ikke af anden grund, så fordi mangelfuldt konstruerede balloner overtrukne med den lidet fyldestgørende almindeligt anvendte fernis lader en hel del gas undslippe. Det så derfor ud til, at virkningen af dette gastab blot var i stand til at opveje den hastighedsforøgelse, der skyldtes forøgelsen af ballonens afstand fra tyngdepunktet. Jeg sagde nu til mig selv, at forudsat jeg på min færd traf det element, som jeg gjorde regning på, og forudsat det i alt væsentligt stemte overens med den atmosfæriske luft, så ville det være af forholdsvis underordnet betydning, hvor stærkt fortyndet det end forekom – det vil da sige med hensyn til min opstigning – for den af mig anvendte gas ville ikke blot selv undergå en lignende fortynding (når det indtraf, måtte jeg lade så megen undslippe, at jeg undgik en eksplosion) men den ville, – som den nu en gang var – vedblive at være lettere end en hvilken som helst forbindelse af kvælstof og ilt. Og således var der en mulighed, ja en meget stor

sandsynlighed for: *at jeg ikke på noget tidspunkt, hvor højt jeg end steg, ville nå det punkt, da min ballons samlede vægt – vægten af den uendeligt lette gas, den indeholdt, og af gondolen med dens indhold – blev lige så stor som vægten af det rumfang luft, den fortrængte;* og det er jo en uomgængelig betingelse, såfremt min flugt skulle standses. Men selv om jeg nåede til det punkt, så kunne jeg disponere over ballast og andre vægtige genstande, i alt hen ved 300 pund. Og tyngdekraften ville bestandig tage af proportionalt med kvadratet på afstanden, og jeg ville til sidst med svimlende hast nærme mig til de fjerne regioner, hvor Jordens tiltrækningskraft erstattes af Månens.

Men der var endnu en vanskelighed, der voldte mig en del bekymring. Ved ballonopstigninger til betydelig højde har man gjort den iagttagelse, at ikke blot åndedrættet besværes, men almindeligt ildebefindende indtræffer, hyppigt ledsaget af næseblod og andre ret foruroligende symptomer, og at det bliver jo mere udpræget jo højere man når [Note 6)].

Denne omstændighed kunne nok give anledning til foruroligende betragtninger. Var det ikke sandsynligt, at symptomerne ville blive mere og mere ildevarslende, og døden til sidst indfinde sig? Efter grundig overvejelse troede jeg det ikke. Deres oprindelse måtte søges i ophævelsen af det tilvante atmosfæriske tryk på legemets overflade og den deraf følgende udvidelse af hudens blodkar – og ikke i nogen positiv forulempelse af organismen, som tilfældet var med åndedrætsbesværlighederne; for her var forholdet jo det, at

luften var for tynd – kemisk utilstrækkelig – til at kunne forny blodet. Fraregnet manglen på blodfornyelse kunne jeg derfor ikke se nogen grund til, at livet ikke skulle kunne opholdes selv i et lufttomt rum; for brystets udvidelse og sammentrækning, som i daglig tale kaldes åndedræt, er jo en ren muskelbevægelse; den er åndedrættets årsag og ikke dets virkning. Kort sagt, det gik op for mig, at legemet efterhånden ville vænne sig til at undvære det tilvante atmosfæriske tryk, og at lidelserne derfor gradvis ville fortage sig, og jeg stolede på min jernstærke konstitution til at kunne udholde dem, så længe de stod på.

Jeg har nu, med Deres Excellencers tilladelse, fremsat adskillige, om end langt fra alle de grunde, der bragte mig på den tanke at rejse til Månen. Jeg går nu videre for at fremlægge resultatet af et forsøg, hvis undfangelse var så dristig, og hvis udførelse i hvert fald er uden sidestykke i menneskehedens historie.

Da jeg var nået op til den førnævnte højde – ¾ mil altså – kastede jeg nogle fjer ud fra gondolen; det viste sig, at jeg fremdeles steg med tilfredsstillende hastighed, og der var således ingen grund til at udkaste ballast. Det glædede mig; for jeg ønskede at medføre så stor last som muligt af den gode grund, at jeg jo intet bestemt kunne vide hverken om tyngdekraften eller luftens tæthed på Månen. Indtil nu havde jeg ikke mærket til noget ildebefindende; jeg trak vejret frit; og jeg havde ingen hovedpine. Katten lå nok så pænt på min frakke, som jeg havde trukket af, og betragtede duerne med en mine, som var de luft for den.

Disse var i øvrigt tøjret med et bånd om benet, for at de ikke skulle flyve bort, og de gjorde sig i øjeblikket til gode med nogle riskorn, som var strøet ud til dem på gondolens bund.

Klokken 20 minutter over 6 angav barometeret en højde af 26.000 fod. Min udsigt syntes ubegrænset. Men for resten kan det jo let ved hjælp af trigonometri regnes ud, hvor stor en del af jordens areal der var tilgængelig for mit blik. Et segments konvekse overflade forholder sig til selve kuglen som segmentets sinus versus til kuglens diameter. I det foreliggende tilfælde var sinus versus – det vil sige tykkelsen af det segment, der befandt sig neden under mig – omtrent lig med min højde over Jordens overflade. "Som 1 1/12 til 1700" ville udtrykke forholdet mellem den del, jeg så, og hele Jordens overflade. Med andre ord: Sådan noget som 1/1600 var tilgængelig for mit blik. Havet syntes blankt som et spejl, skønt det, når jeg tog kikkerten til hjælp, viste sig at være i voldsomt oprør. Skibet var ikke længere synligt; det var åbenbart drevet mod øst. Nu hjemsøgtes jeg af og til af heftige hovedsmerter, især ved ørerne, dog åndede jeg endnu så temmelig ubesværet. Katten og duerne syntes fremdeles at befinde sig vel.

Tyve minutter før syv kom ballonen ind i en tæt, udstrakt skymasse, hvilket mishagede mig meget, da min kondensator udsattes for at lide skade, og jeg selv blev våd lige til skindet; det var et besynderligt møde; jeg havde i hvert fald anset det for udelukket, at en sky af den beskaffenhed fandtes i en sådan højde. Jeg anså det for tilrådeligt at kaste 2 stykker ballast, hver på 5 punds vægt,

således at jeg beholdt 165 pund tilbage. På denne måde slap jeg ud af min ubehagelige stilling, og umiddelbart efter gjorde jeg den opdagelse, at min bevægelseshastighed var blevet ganske betydeligt forøget. Få sekunder efter at jeg havde forladt skyen, gennemflammedes den af et lyn fra ende til anden og blussede op i hele sin vældige udstrækning som en antændt dynge trækul. Det var, som det vil erindres, ved højlys dag. Ingen fantasi vil formå at udmale den storslåede uhygge et sådant syn ville have frembudt ved nattetid. Alene forestillingen om Helvede ville frembyde et tilsvarende billede. Selv nu rejste mit hovedhår sig af forfærdelse, som jeg stirrede ned i de gabende afgrunde, som jeg lod min fantasi stige ned og vandre om mellem den grufulde og umådelige ildverdens sælsomt hvælvede huler, rødmende svælg og røde, skrækkelige kløfter. Jeg var i sandhed undsluppet med nød og næppe. Havde ballonen opholdt sig endnu en kort stund i skyen, med andre ord: havde jeg ikke givet mig til at udkaste ballast, fordi det generede mig at blive våd, så ville jeg efter al sandsynlighed være gået til grunde. Farer af denne art er næppe tilbørligt påagtet, og dog turde de være de største, der truer den, der rejser i ballon. Nu var jeg imidlertid steget så højt, at jeg ikke længere havde noget at frygte i den henseende.

Jeg steg fortsat hurtigt, og kl. 7 angav barometeret en højde på ikke mindre end to mil. Jeg trak nu vejret med stort besvær, og mit hoved smertede stærkt; jeg havde i nogen tid haft den fornemmelse, at mine kinder var

fugtige, og jeg opdagede, det var af blod, der ustandseligt sivede ud af ørerne. Også mine øjne voldte mig pine; jeg lod hånden glide hen over dem, og det viste sig, at de var trængt endda ret betydeligt frem af deres huler; og alle genstande i gondolen, ja selve ballonen, antog et sært forvrænget udseende. Disse symptomer var jeg ikke forberedt på, og de voldte mig en del bekymring. På dette tidspunkt kastede jeg uforsigtigt og tankeløst tre stykker ballast, hver på fem pund, ud af ballonen. Den hastighedsforøgelse, jeg derved opnåede, bragte mig hurtigt og uden passende overgang op i et yderst tyndt luftlag, hvad der nær var blevet skæbnesvangert for min ekspedition og for mig selv. Jeg blev pludselig overfaldet af et krampetilfælde, der varede fulde fem minutter, og selv da det til en vis grad var overstået, formåede jeg kun gispende og med lange mellemrum at trække vejret, mens min næse og mine øren blødte stærkt, ja selv øjnene, om end kun ganske svagt. Duerne syntes at være yderst urolige og sprællede for at slippe løs, mens katten mjavede ynkeligt og dinglede hid og did i gondolen, som var den blevet forgiftet. For sent gik det nu op for mig, hvilken ubesindighed jeg havde gjort mig skyldig i ved udkastningen af ballasten, og jeg blev overvældet af angst. Jeg ventede mig døden i løbet af få øjeblikke. De store legemlige smerter, jeg led, bidrog også til at gøre mig uskikket til at foretage mig noget som helst, der kunne tjene til at frelse mit liv. Jeg var næsten ganske ude af stand til at tænke, og smerten i mit hoved syntes stadig at tage til i voldsomhed. Jeg indså, at jeg snart ville miste

bevidstheden helt, og jeg havde allerede grebet fat i en af ventilsnorene i den hensigt at forsøge en nedstigning, da jeg kom i tanker om det puds, jeg havde spillet mine tre kreditorer, og de følger, det muligvis ville få for mig, hvis jeg atter viste mig på Jorden. Jeg slap snoren, kastede mig ned på bunden af gondolen og søgte på ny at vinde herredømmet over mine åndsevner. Det lykkedes mig delvis, i hvert fald besluttede jeg at forsøge mig med en åreladning. En lancet havde jeg imidlertid ikke, jeg måtte hjælpe mig, som jeg kunne bedst, og omsider fik jeg da åbnet en åre i venstre arm ved hjælp af min kniv. Blodet var næppe begyndt at flyde, før jeg følte mig betydeligt lettet, og da jeg havde mistet en lille halv skål, var jeg blevet alle de værste symptomer fuldstændig kvit. Jeg anså det ikke for tilrådeligt at rejse mig op lige med det samme; jeg bandt armen op på bedste beskub og blev liggende stille et kvarters tid. Men besværligheden med at trække vejret var kun mindsket i en ganske ubetydelig grad, og jeg indså, det snart ville blive nødvendigt at gøre brug af kondensatoren. Imidlertid faldt mit blik på katten, der igen lå og krøb sammen på min frakke, og jeg opdagede til min store overraskelse, at den havde benyttet mit ildebefindende til at bringe et kuld på tre killinger til verden. Dette var en forøgelse af passagerantallet, som jeg slet ikke havde gjort regning på, men som imidlertid glædede mig særdeles. Den ville give mig lejlighed til at anstille en slags prøve på rigtigheden af en antagelse, der mere end noget andet havde tilskyndet mig til at forsøge denne opstigning. Jeg var kommet til den overbevisning,

at det var *tilvænningen* til det atmosfæriske tryk nær Jordens overflade, der var hovedårsagen til de lidelser, der opstod i de højere luftlag. Hvis nu killingerne blev hjemsøgt af ildebefindende *i samme grad som deres moder*, måtte jeg betragte min teori som forfejlet; men hvis de ikke gjorde det, havde jeg ret til at betragte det som en bekræftelse på min ide.

Klokken otte var jeg nået til en højde af fire mil over Jordens overflade. Det forekom mig derfor indlysende, at min bevægelseshastighed ikke blot forøgedes, men at en forøgelse – om end i ringe grad – ville have fundet sted, selv om jeg ikke havde kastet ballast ud. Mine hoved- og øresmerter vendte tilbage med mellemrum; også min næse blødte af og til; dog led jeg langt mindre end man kunne forvente. Kun mit åndedræt besværedes mere og mere; hvert eneste åndedrag var ledsaget af pinefulde krampetrækninger i brystet. Jeg pakkede nu kondensatoren ud og gjorde den klar til øjeblikkelig brug.

På dette tidspunkt frembød Jorden et prægtigt skue. Mod vest, mod nord og syd, så langt øjet rakte, strakte havets endeløse, tilsyneladende spejlglatte flade sig blånende dybere og dybere. Langt borte mod øst, men dog skarpt synlige, lå de britiske øer, hele Frankrigs og Spaniens Atlanterhavskyst samt en lille del af det nordlige Afrika. Af menneskelige boliger sås ikke mindste spor; de stolteste byer var som udslettet af Jordens overflade.

Det, der allermest forbavsede mig når jeg kiggede ned, var den omstændighed, at klodens overflade syntes hul. Jeg havde tankeløst gjort regning på, at Jordens runding

skulle åbenbare sig, efterhånden som jeg steg opad; en smule eftertanke var dog tilstrækkelig til at forklare mig sammenhængen. En linje fældet fra mit stade lodret på Jorden ville danne den lodrette linje i en retvinklet trekant, hvis grundlinje strakte sig fra den rette vinkel og ud til horisonten, og hvis hypotenuse strakte sig fra horisonten til mit stade. Men min højde var for lidet eller intet at regne i sammenligning med mit udsyn. Med andre ord: Den tænkte trekants grundlinje og hypotenuse ville være så lange i forhold til den lodrette linje, at de fra mit synspunkt måtte betragtes som noget nær parallelle. Dette er grunden til, at horisonten for luftskipperen altid synes at være på højde med gondolen. Men da det punkt, der befinder sig umiddelbart under ham, synes og er langt borte, synes det tillige at befinde sig dybt under horisonten. Derfor indtrykket af hulhed; og dette indtryk må holde sig, til højden bliver så stor i forhold til udsigten, at hypotenusens og grundlinjens tilsyneladende parallelisme forsvinder.

Da duerne på dette tidspunkt syntes at befinde sig meget ilde, besluttede jeg at skænke dem friheden. Jeg løste først den ene, en smuk, gråspættet duerik og satte den på gondolens rand. Den var meget urolig, den så sig ængsteligt om til alle sider, den baskede med vingerne og kurrede højt; men den var ikke til at formå til at svinge sig ud fra gondolen. Til sidst tog jeg den med hånden og slyngede den en halv snes alen bort fra ballonen. Den forsøgte imidlertid ikke at flyve ned, som jeg havde ventet, men arbejdede voldsomt for at slippe tilbage igen og

udstødte alt imens skarpe, gennemtrængende skrig. Omsider lykkedes det den at nå tilbage og sætte sig på randen, men i samme nu sank dens hoved ned på brystet, og den faldt død ned i gondolen. Den anden havde mere held med sig. For at hindre den i at følge dens mages eksempel og vende tilbage slyngede jeg den nedad med hele min kraft, og jeg havde den glæde at se den blive ved at stige nedad med stor hurtighed, idet den brugte vingerne med lethed og på ganske naturlig måde. I løbet af kort tid var den ude af syne, og jeg nærer ingen tvivl om, at den nåede hjem i sikkerhed. Mis, der i høj grad syntes at have forvundet sit ildebefindende, gjorde sig nu til gode med den døde fugl og lagde sig derpå til at sove i bedste velgående. Killingerne var helt livlige og havde indtil nu kun lagt velvære for dagen.

Klokken var nu 8:15, og det voldte mig den ulideligste pine at trække vejret, jeg tog derfor straks fat på at opstille det apparat, der hørte til kondensatoren. Dette apparat kræver nogen forklaring, og Deres Excellencer vil behage at lægge mærke til, at min plan først og fremmest gik ud på at rejse en barrikade mellem gondolen og mig og den stærkt fortyndede luft, i hvilken jeg opholdt mig, i den hensigt ved hjælp af min kondensator indenfor samme barrikade at skabe en luftbeholdning, der var tilstrækkelig fortættet til at kunne tilfredsstille mit åndedrætsbehov. Med dette mål for øje havde jeg forfærdiget en sæk af et elastisk stof; den var meget stærk og smidig og fuldkommen lufttæt. I denne pose, der var tilstrækkelig stor, blev gondolen så at sige anbragt. Det vil sige, sækken

blev trukket ud over gondolen, op langs dens sider og op om snorene til overkanten af den jernring, hvortil ballonens net er fastgjort. Da jeg nu havde trukket sækken op om gondolen og omsluttet denne til alle sider, stod kun tilbage at lukke dens åbning ved at føre stoffet over ringen – eller rettere sagt, mellem jernringen og nettet. Men hvad skulle bære gondolen, når nettet blev skilt fra ringen? Nettet var fastgjort til ringen ved en række løbeknuder eller rendeløkker. Af disse løsnede jeg en del ad gangen og lod resten bære gondolen. Derpå førte jeg posen ind mellem ringen og nettet og fastgjorde nu på ny løkkerne – ikke til ringen, det kunne der jo ikke være tale om, men til nogle store knapper, der var anbragt på sækken ca. 3 fod fra sækkens åbning; jeg havde sørget for, at mellemrummene mellem knapperne svarede til mellemrummene mellem løkkerne. Og således blev jeg ved, løsnede på ny nogle løkker, skød sækken imellem og fastgjorde dem til de for dem bestemte knapper. På denne måde var jeg i stand til at anbringe den øverste part af sækken mellem ringen og nettet. Det er indlysende, at ringen nu måtte falde ned i gondolen, mens selve gondolen og dens indhold alene ville have knapperne til at bære sig oppe. Ved første øjekast kunne det synes en ringe sikkerhed at forlade sig på, og dog var der ingen grund til frygt, knapperne var ikke blot i sig selv meget stærke, de sad endvidere så tæt sammen, at hver enkelt af dem kun kom til at bære en ringe del af byrden. Selv om gondolen med dens indhold havde været tre gange så tung, som den var, havde jeg ikke haft grund til at nære bekymring. Jeg

løftede nu ringen op, anbragte den noget nær i dens tidligere højde og stivede den af ved hjælp af tre tynde stænger, som jeg havde i beredskab. Dette gjorde jeg selvfølgelig for at udvide sækken foroven og for at nettet kunne bevare sin oprindelige form. Nu stod kun tilbage at lukke indgangen til det således indelukkede rum; og det lod sig let udføre ved at samle sækkens ender foroven og sno dem godt sammen indvendig ved hjælp af en tvinge.

I siderne af det overtræk, der således omsluttede gondolen, var anbragt tre cirkelrunde ruder af tykt men klart glas, gennem hvilke jeg uden vanskelighed kunne se i enhver horisontal retning. I den del af sækken, der omsluttede gondolens underside, var der anbragt et lignende, fjerde vindue, der svarede til en lille åbning i gondolens bund. Derved blev det mig muligt at se nedad; derimod havde det ikke ladet sig gøre at anbringe en lignende rude foroven; den måde, hvorpå sækken lukkedes, og de derved fremkomne folder lagde en hindring i vejen for det; men i øvrigt ville jeg jo ingen nytte haft af et sådant vindue; selve ballonen ville have betaget mig al udsigt opad.

Omtrent en fod under et af sidevinduerne fandtes en cirkelrund åbning; den var 3 tommer i diameter og omfattede en messing-rand, der indvendig var forsynet med gevind. I denne rand var kondensatorens store rør skruet ind; selve apparatet befandt sig naturligvis inde i det elastiske rum. Gennem dette rør blev en mængde af den tynde, omliggende luft ved hjælp af et vakuum suget ind i maskinen og af denne i fortættet tilstand sendt ind i

rummet og blandet med den tynde luft, som var der i forvejen. Når dette havde gentaget sig nogle gange, tilfredsstillede luften mine åndedrætsbehov. Men i et så lille rum ville den selvfølgelig snart blive ødelagt og ubrugelig på grund af sin hyppige berøring med lungerne. Den blev derfor sluppet ud gennem en lille ventil i gondolens bund. For at undgå at mit opholdssted forvandledes til et fuldstændig lufttomt rum, foretog jeg denne udrensning lidt efter lidt, idet jeg kun åbnede ventilen nogle få sekunder ad gangen og derpå atter lukkede den, til nogle få stød af kondensatorens pumpe havde erstattet den undslupne luft. Jeg havde forsøgsvis anbragt katten og killingerne i en lille kurv og hængt den op i en knap udenpå gondolen i nærheden af ventilen, gennem hvilken jeg kunne række ned og fodre dem. I øvrigt havde dette arbejde ikke været ganske farefrit; jeg udførte det, før jeg lukkede sækkens åbning, idet jeg firede kurven ned med en af de før omtalte stænger, som jeg i den hensigt havde forsynet med en krog. Så snart luften i mit opholdsrum var blevet fortættet, behøvede jeg ikke længere jernringen og støttestængerne til at udvide kammerets elastiske vægge; luften besørgede det fyldestgørende.

Da jeg havde foretaget alt dette og forsynet mit opholdsrum med luft, var klokken ti minutter i ni. Under hele arbejdet havde jeg lidt af den skrækkeligste åndenød, og jeg måtte bittert angre den ligegyldighed eller rettere sagt dumdristighed, som jeg havde gjort mig skyldig i ved at opsætte en så vigtig foranstaltning lige til sidste øjeblik.

Men da jeg endelig havde iværksat den, varede det heller ikke længe, før jeg høstede frugten af min opfindsomhed. På ny trak jeg vejret frit og let – havde jeg vel grund til andet? Nu følte jeg mig også til min behagelige overraskelse så godt som helt befriet for de voldsomme smerter, der hidtil havde plaget mig. En let hovedpine og en fornemmelse af fylde og svulmen for håndleddenes, anklernes og halsens vedkommende var alt, hvad jeg nu havde at beklage mig over. Det så da ud til, at størstedelen af det ubehag, der var opstået som følge af det atmosfæriske tryks fjernelse, virkelig havde fortaget sig, og at mine lidelser det sidste par timers tid hovedsagelig måtte tilskrives luftmangel.

Tyve minutter i ni, det vil sige et øjeblik før jeg lukkede indgangen til rummet, nåede kviksølvet sin grænse eller løb ned i barometeret, der – som jeg før har nævnt – var af en udvidet konstruktion. Det angav da en højde af 132.000 fod eller 5 ½ mil, og jeg havde følgelig overblik over ikke mindre end 1/320 af Jordens overflade. Da klokken var ni, kunne jeg ikke længere øjne land mod øst og opdagede nu, at jeg med stor hast drev afsted mod nord-nordvest. Oceanet under mig blev ved at tage sig ud som en hulhed, dog skjultes det ofte for mine øjne af drivende skyer.

Klokken halv ti kastede jeg en håndfuld fjer ud gennem ventilen. De holdt sig ikke svævende, som jeg havde ventet, men sank lodret ned som en kugle, og de sank meget hurtigt, i løbet af få sekunder var de ude af sigte. Jeg kunne ikke forstå det ligge med det samme, jeg kunne ikke tro, at min bevægelseshastighed var tiltaget så overordentligt i de

sidste øjeblikke. Men det gik snart op for mig, at luften allerede var for tynd til at kunne bære en fjer, og at disse derfor virkelig var faldet med stor hurtighed, en hurtighed, der havde forbløffet mig så meget mere som den forstærkedes af min egen bevægelse i modsat retning.

Ved titiden var der intet, der lagde øjeblikkeligt beslag på min opmærksomhed. Alt gik storartet. Ballonen steg, så vidt jeg skønnede, med en hast, der bestandig øgedes, skønt jeg nu ikke længere havde noget middel til at måle hastighedsforøgelsen. Jeg følte ingen smerte, intet ubehag af hvad art nævnes kan; jeg befandt mig i det hele taget bedre end nogen sinde, siden jeg forlod Rotterdam; snart så jeg til mine apparater og snart fik jeg tiden til at gå med at forny atmosfæren i rummet. Dette sidste besluttede jeg i øvrigt at gøre hvert fyrretyvende minut, mere af hensyn til mit velbefindende end fordi en så hyppig luftfornyelse var strengt nødvendig. Imidlertid kunne jeg ikke lade være at gå og gøre mig forventninger. Min fantasi kastede sig med grådighed over Månens vilde, fantastiske regioner. Indbildningskraften smøg sine lænker af sig og strejfede efter behag om mellem et skyggerigt og broget landskabs stedse nye undere. Snart færdedes jeg mellem ældgamle, mosgroede skove, bratte klippeskrænter og vandfald, der højt larmende tumlede ned i bundløse afgrunde; snart vandrede jeg om i ensomme middagsstille egne, hvor ingen himlens vind havde rørt sig, og hvor vidtstrakte, valmue- og liljeklædte enge strakte sig tavst og ubevægeligt ud mod den fjerne horisont. Og jeg kom langt, langt bort til et andet land, en eneste stor sø, der hylledes i

tåge og dis og var omgivet af hvide, bølgende skyer. Men det var ikke blot sådanne fantasier, der gæstede min hjerne. Atter og atter dukkede frygtelige og forfærdende skræmmebilleder op i min bevidsthed, og den blotte tanke, at jeg kunne komme til at stå ansigt til ansigt med dem, var nok til at ryste min sjæl til dens grundvold. Men jeg lod ikke mine tanker dvæle ved disse forestillinger; min rejse var rig nok på virkelige og håndgribelige farer, der fortjente min udelte opmærksomhed.

Da jeg kl. 5 eftermiddag var beskæftiget med at forny luften i mit kammer, benyttede jeg lejligheden til at tage katten og killingerne i øjesyn gennem ventilen. Katten syntes på ny at lide meget, og dens lidelser måtte utvivlsomt tilskrives luftmangel; mit eksperiment med killingerne kronedes med ganske overordentligt held. Jeg havde selvfølgelig ventet at se dem vise tegn på ildebefindende om end i ringere grad end moderen, og det ville jeg have anset for tilstrækkeligt til at bekræfte min opfattelse af tilvænningen til det atmosfæriske tryk. Men jeg havde ikke regnet med, at jeg efter nøje undersøgelse ville finde dem i fortrinlig helbredstilstand, i besiddelse af et frit, ubesværet og fuldkommen regelmæssigt åndedræt. Jeg blev da nødt til at udvide min teori til den antagelse: At den stærkt fortyndede atmosfære, der omgav mig, efter al sandsynlighed ikke – som jeg havde anset for givet – var kemisk utilstrækkelig til livets behov, og at et menneske, der fødtes i dette element, rimeligvis ikke ville lide under noget åndedrætsbesvær, hvorimod han ved at overflyttes til de tættere luftlag nær Jordens overflade muligvis ville

blive udsat for lignende lidelser som de, jeg nylig havde været underkastet. Det har siden voldt mig megen fortrydelse, at jeg netop på dette tidspunkt mistede min lille kattefamilie og således blev berøvet den indsigt, fortsat eksperimenteren muligvis havde skænket mig. Jeg stak hånden ned gennem ventilen med en skål vand til den gamle kat; ved den lejlighed fik mit skjorteærme fat i løkken, der bar kurven oppe, og løsnede den fra knappen; og kurv og katte forsvandt fra mit syn, som var de blevet borte i luften. Tiendedelen af et sekund var sikkert ikke forløbet fra det øjeblik, da kurven blev løsnet, og til det øjeblik, da den og dens indhold sporløst forsvandt. Mine bedste ønsker ledsagede den til Jorden, men selvfølgelig nærede jeg intet håb om, at kat og killinger ville leve længe nok til selv at kunne berette om deres vanskæbne.

Klokken seks indhylledes en stor del af den for mig synlige jordflade i dyb skygge, der rykkede frem fra øst med stor hurtighed, og kl. 6:55 var hele det for mit blik tilgængelige jordareal skjult i nattens mørke. Men først længe efter ophørte den synkende Sols stråler at forgylde ballonen, hvad der forårsagede mig megen glæde, skønt det naturligvis ikke kom uventet for mig. Det var klart, at jeg om morgenen ville få Solens lys at se mange timer før Rotterdams beboere, skønt de befandt sig meget længere mod øst end jeg; og således ville jeg for hver dag der gik længere og længere komme til at nyde godt af solen. Jeg besluttede nu at gøre daglige optegnelser om min rejse, idet jeg regnede dagene til fireogtyve timer uden at tage hensyn til de mørke mellemrum.

Klokken ti følte jeg mig søvnig og besluttede at sove resten af natten; men her frembød der sig en vanskelighed, der vel kan synes iøjnefaldende men dog indtil nu var undgået min opmærksomhed. Hvis jeg lagde mig til at sove, hvorledes skulle luften i rummet da blive fornyet i mellemtiden? Mere end højst en time ville det være umuligt at indånde den; blev timen trukket ud til blot fem kvarter, måtte de farligste følger befrygtes. Den forlegenhed, jeg her var kommet i, gav mig nok at tænke på; den forekom mig – trods de farer, jeg allerede havde gennemgået – så alvorlig, at jeg var ved at opgive håbet om at nå mit mål og prøvede på at forsone mig med tanken om nedstigning. Min forsagthed varede dog kun et øjeblik. Jeg sagde til mig selv, at mennesket er en slave af vanen, at han betragter mangfoldige ting som væsentlige, alene fordi han har vænnet sig til dem. Det var rigtigt nok, at jeg ikke kunne undvære søvn, men jeg måtte let kunne hæve mig over ubehageligheden ved at blive vækket hver time. Jeg behøvede højst fem minutter til at forny luften; den vanskelighed, jeg havde at overvinde, bestod kun i at finde et middel til at vække mig i rette tid. Men jeg indrømmer, at løsningen af den opgave voldte mig ikke ringe hovedbrud. Jeg havde ganske vist hørt om en student, der for ikke at falde i søvn over sine bøger sad med en kobberkugle i hånden; når han nu overvældedes af døsighed, tabte han kuglen i en lille kobberskål, der stod på gulvet ved siden af hans stol, og larmen vækkede ham på ny. Men med mig var det jo en helt anden sag; et lignende påfund ville ikke være mig til nogen nytte; jeg

ønskede ikke at blive holdt vågen, men at blive vækket med visse bestemte mellemrum. Omsider hittede jeg på følgende udvej; den kan synes simpel og ligetil, men i det øjeblik jeg fandt på den, stod den for mig på højde med opfindelser som teleskopet, dampmaskinen, ja selve bogtrykkerkunsten.

Lad mig indskyde den bemærkning, at ballonen nu steg med jævn og uforanderlig hast, og at gondolen som følge deraf bevægede sig fuldkommen støt og uden mindste rystelse. Denne omstændighed begunstigede i allerhøjeste grad den plan, jeg havde besluttet at bringe til udførelse. Mit vandforråd var blevet bragt indenbords i tønder, der indeholdt hver ca. 25 liter; og de var surret omhyggeligt fast langs gondolens inderside. Jeg løsnede en af dem; jeg tog to reb, som jeg bandt stramt tværs over gondolens vidjekurv; jeg anbragte dem parallelt med en fods mellemrum, således at de dannede en slags hylde, på hvilken jeg anbragte tønden. Omtrent otte tommer under disse reb og fire fod over gondolens bund anbragte jeg en ny hylde bestående af en tynd planke, for resten den eneste jeg havde om bord. På denne sidste hylde og lige under kanten af tønden anbragte jeg en lille lerkande. Og nu borede jeg et hul i enden af tønden lige over kanden og skar af blødt træ en tap, som jeg passede til, så den passede til hullet. Og derpå prøvede jeg mig frem med at fæstne og løsne tappen, til det lykkedes mig at anbringe den sådan, at vandet, der sivede ud af hullet, ville bruge akkurat tres minutter om at fylde kanden underneden. Derom kunne jeg selvfølgelig let og hurtigt forvisse mig ved at iagttage,

hvor meget vandet steg i kanden i løbet af hvilken som helst given tid. Resten af min fremgangsmåde følger af sig selv. Jeg redte min seng på gondolens bund, således at mit hoved kom til at ligge lige under kandens tud. Når kanden nu blev fuld i løbet af en times tid, måtte den løbe over, og den måtte løbe over gennem tuden, der var anbragt en ubetydelighed lavere end randen. Vandet ville da fra en højde af 4 fod falde ned i ansigtet på mig og sikkert vække mig, sov jeg end aldrig så fast.

Da jeg havde truffet disse foranstaltninger, var klokken blevet elleve, og jeg begav mig ufortøvet til sengs idet jeg trygt forlod mig på min opfindelse. Jeg blev heller ikke skuffet. For hver gang tresindstyve minutter var gået, blev jeg punktligt vækket af min pålidelige tidsmåler, derpå tømte jeg kanden gennem tøndens spunshul, slap den dårlige luft ud og begav mig på ny til sengs. Disse regelmæssige afbrydelser af min søvn voldte mig endda langt mindre ubehag, end jeg havde ventet; og da jeg til sidst forlod mit leje, var klokken blevet syv, og solen stod allerede flere grader over horisonten.

Tredje april. – Ballonen befandt sig umådelig højt oppe; jordens hulhed syntes overordentlig. Neden under mig i oceanet lå en klynge sorte pletter, utvivlsomt øer. Oven over mig var himlen blanksort, og stjernerne strålede klart; de havde i øvrigt været synlige lige fra den første dag jeg steg op. Langt borte mod nord så jeg en smal, hvid, stærkt skinnende linje eller streg lige i kimingen, og jeg tvivlede ikke et øjeblik om, at det var den sydlige rand af Polarhavets ismasser, jeg så. Min nysgerrighed vaktes

stærkt; for der var udsigt til, at jeg drev længere mod nord, og muligvis ville jeg komme til at passere over selve polen. Den store højde, i hvilken jeg befandt mig, ville jo beklageligt nok hindre mig i at gøre så grundige iagttagelser, som jeg kunne ønske, og dog ville jeg kunne få vished for mangt og meget.

I løbet af dagen indtraf ellers intet usædvanligt. Mine instrumenter var i god orden, og ballonen steg jævnt og uden rystelser. Kulden var overordentlig og tvang mig til at pakke mig godt ind i en overfrakke. Da mørket faldt over Jorden, begav jeg mig til sengs, skønt det hos mig var højlys dag endnu i mange timer. Mit vandur opfyldte punktligt sin pligt, og jeg sov – med undtagelse af de regelmæssige afbrydelser – sundt og trygt til næste morgen.

Fjerde april. – Jeg stod op, vel til pas og vel til mode, og undrede mig over den besynderlige forandring, havets udseende var undergået. Dets hidtidige dybblå farve var forsvundet, i stedet for var det blevet gråhvidt med en glans, der blændede øjet. Oceanets hulhed fremtrådte stærkt, det så ud som om det fjerne vands hele masse tumlede hovedkulds ned over horisontens skrænt; ja, jeg strakte mig ligefrem på tæerne for bedre at kunne lytte til det mægtige vandfalds brusen. Øerne kunne ikke længere ses, hvad enten de var gledet ned under horisonten mod syd, eller jeg var steget så højt at de af den grund var svundet mig af syne. Antagelig var det sidste tilfældet. Isranden mod nord trådte skarpere og skarpere frem. Kulden var ikke længere så overvældende. Der indtraf intet

af særlig interesse, og jeg tilbragte dagen med læsning; jeg havde taget bøger med.

Femte april. – Jeg nød det ejendommelige syn at se Solen stå op, mens så godt som hele den synlige del af jordoverfladen vedblev at være indhyllet i mørke. Efterhånden trængte imidlertid lyset frem overalt, og jeg så atter islinjen mod nord. Den trådte nu meget tydeligt frem, dens farve var mørkere end det tilgrænsende oceans. Det var åbenbart, at jeg nærmede mig til den med stor hurtighed. Jeg bildte mig ind, jeg på ny kunne se en strimmel land mod øst og en anden mod vest; jeg var dog ikke vis på det. Vejret tåleligt. Intet af betydning hændte i dagens løb. Gik tidligt til sengs.

Sjette april. – Til min overraskelse så jeg nu isranden ganske nær ved og en umådelig isflade, der strakte sig mod horisonten i nord. Såfremt ballonen holdt sin nuværende kurs, ville jeg snart befinde mig over Ishavet, og der var ingen tvivl om, at jeg ville få polen at se. Hele dagen igennem nærmede jeg mig isen. Hen imod aften udvidedes min horisonts grænser med et ganske betydeligt, hvilket åbenbart skyldtes den omstændighed, at Jorden har form som en affladet kugle, og at jeg nu befandt mig over de flade egne i nærheden af polarkredsen. Da mørket endelig indhentede mig, gik jeg til sengs opfyldt af stor bekymring for, at jeg skulle passere målet for så megen nysgerrighed uden lejlighed til at tage det i øjesyn.

Syvende april. – Stod tidligt op og havde endelig den glæde at skue Nordpolen. Ja, det måtte være den, lige

under mine fødder, men ak, jeg befandt mig nu så umådelig højt oppe, at intet længere lod sig skelne tydeligt og klart. Hvis jeg beregnede min stigning efter den tid, da jeg havde rede på den – nemlig fra 6 morgen den anden april og til tyve minutter i ni samme dags aften, det tidspunkt, da kviksølvet løb ned – så kom jeg til det resultat, at ballonen nu, kl. 4 morgen den 7. april, måtte være nået til en højde af ikke mindre end 1550 mil over havfladen. Dette kan synes en umådelig højde, og dog er der grund til at tro, at jeg befandt mig endnu højere oppe. I hvert fald lå hele den nordlige halvkugle udbredt under mig som et landkort, og selve ækvator dannede grænsen for min horisont. Deres Excellencer kan imidlertid let forestille sig, at de begrænsede, hidtil uudforskede egne nord for polarkredsen, skønt de befandt sig lige under mig og derfor sås uden nogen forkortelse, var alt for langt borte til at tilstede en synderlig nøje iagttagelse. Men det, der var at se, frembød stor interesse. Nord for den førnævnte vældige isrand, der med en vis berettigelse måske kunne kaldes grænselinjen for menneskets opdagelser i disse egne, strækker en umådelig, ensartet eller næsten ensartet isflade sig. Den forreste del af den afflades mere og mere, senere hen bliver den plan, endnu senere ikke så ganske lidt konkav, og endelig afsluttes den ved selve polen med et centrum, en rundkreds, hvis diameter set fra ballonen spændte over en vinkel på fem og tres sekunder, og hvis omskiftelige mørke farve i alt fald hele tiden var mørkere end noget andet punkt på den synlige halvkugle og undertiden fortættedes til dybsort. Ud over dette var der

kun lidt at iagttage. Kl. tolv var den cirkelrunde plet svundet betydeligt ind, og kl. syv eftermiddag tabte jeg den fuldstændig af syne, idet ballonen passerede isens vestlige rand og hurtigt tog retning mod ækvator.

Ottende april. – Jordens tilsyneladende diameter er undergået en væsentlig formindskelse, dens vante farve og udseende er ligeledes stærkt forandret. Den mig synlige del af kloden var blevet bleggul, på sine steder af en glans der blændede øjet. Mit udsyn nedefter hindredes også betydeligt af den tætte, skyopfyldte atmosfære nær jordens overflade; kun nu og da fik jeg et glimt at se af selve kloden, en vanskelighed, jeg i øvrigt havde haft at kæmpe med det sidste par døgn; jo højere jeg steg, des mere syntes de svævende dampmasser at nærme sig til hinanden, og således indskrænkedes mit frie overblik mere og mere. Så meget kunne jeg dog se, at min ballon nu svævede afsted højt oppe over de vældige indsøer i Nordamerika med retning lige mod syd og med en hastighed, der snart ville bringe mig ind over troperne, en omstændighed, der voldte mig den inderligste glæde og som jeg opfattede som et gunstigt varsel om min rejses lykkelige udfald. Sandt at sige havde den hidtil af ballonen fulgte kurs vakt min bekymring; hvis jeg havde fulgt den endnu en stund, havde jeg sikkert måttet opgive alt håb om at nå Månen, hvis banes hældning mod ekliptika kun danner en vinkel på 5 gr. 8 min. og 48 sek. Det kan synes sært, men først nu blev jeg klar over den store fejl, jeg havde gjort mig skyldig i ved ikke til min opstigning at vælge et punkt i måne-banens plan.

Niende april. – I løbet af dagen mindskedes Jordens diameter ganske betydeligt, og overfladens farve blev for hver time der gik mere og mere gul. Ballonen holdt stadig sin kurs mod syd og nåede kl. 9 eftermiddag ud over den nordlige del af den mexicanske havbugt.

Tiende april. – Kl. 5 i morges blev jeg pludselig vækket af min søvn ved en høj knagen, en skrækkelig larm, hvis oprindelse jeg ikke kunne blive klar over. Den varede kun kort og mindede mig ikke om nogen lyd, jeg ellers har hørt. Jeg blev selvfølgelig yderst urolig; for jeg troede straks, at ballonen var bristet. Jeg undersøgte imidlertid mine instrumenter, og alt syntes at være i orden. Jeg tilbragte det meste af dagen med at spekulere over den usædvanlige hændelse uden derfor at finde årsagen til den. Jeg gik til sengs i dårligt humør, meget ængstelig og urolig.

Ellevte april. – Fandt Jordens tilsyneladende diameter overordentligt formindsket og lagde for første gang mærke til, at Månens diameter var vokset ganske betydeligt; det var i øvrigt fuldmåne på nær nogle få dage. Det krævede nu stort arbejde at fortætte luften i mit opholdsrum tilstrækkeligt til legemets behov.

Tolvte april. – En bemærkelsesværdig forandring indtraf med hensyn til ballonens retning; jeg havde ganske vist ventet den, ikke des mindre fyldte den mig med overstrømmende glæde. Den var under sin tidligere kurs nået til 20. breddegrad sydlig bredde og drejede nu pludselig i en spids vinkel af mod øst og fortsatte i den nye kurs hele dagen igennem, idet den holdt sig

tilnærmelsesvis om ikke helt i måne-ellipsens plan. Denne bratte svingning ledsagedes af en stærk rystelse i gondolen, der i øvrigt varede flere timer.

Trettende april. – Opskræmtes på ny af den samme knagende lyd, der forfærdede mig den 10. Grublede længe, men var ikke i stand til at finde nogen tilfredsstillende forklaring. Betydelig formindskelse af Jordens tilsyneladende diameter, der nu kun spændte over en vinkel på godt og vel 25 gr. Månen var ikke synlig, eftersom den befandt sig over mit hoved. Jeg fortsatte min retning i ellipsens plan, bevægelsen mod øst var kun ringe.

Fjortende april. – Umådelig hastig formindskelse af Jordens diameter. Den tanke påtvang sig mig, at ballonen nu fulgte apsis til perigæum – med andre ord: bevægede sig i lige linje mod det punkt i Månens bane, der er Jorden nærmest. Månen selv stod lige i zenith og var følgelig skjult for mit blik. Stort og vedholdende arbejde krævedes til at fortætte luften.

Femtende april. – Nu formåede jeg end ikke med bestemthed at skelne fastlandes og haves omrids på Jorden. Da klokken var omtrent tolv, hørte jeg for tredje gang den skrækkelige lyd, der allerede havde voldt mig så stor forbavselse. Nu varede den imidlertid ved nogle øjeblikke og tiltog alt imens i styrke. Som jeg stod lammet og rædselsslagen og ventede døden i en eller anden gruful d form, gav gondolen sig til at svinge voldsomt, og en vældig, flammende masse fo'r forbi ballonen med en larm som af tusind tordenvejr. Da min skræk og forbavselse nogenlunde havde lagt sig, slog det mig, at den

masse, der slyngedes forbi mig, måtte tilskrives et vulkansk udbrud i den verden, som jeg så hastigt nærmede mig til; efter al sandsynlighed bestod den af samme bestanddele, som fra tid til anden samles op på Jorden under det lidet sigende navn meteorsten.

Sekstende april. – I dag kiggede jeg opad, så godt det lod sig gøre gennem sidevinduerne, snart til den ene, snart til den anden side og havde den store glæde at se Månens skive ligesom gro ud over kæmpeballonens sider. Min sindsbevægelse var ubeskrivelig; jeg følte mig overbevist om i løbet af kort tid at se enden på min farlige rejse. Der krævedes nu et overvældende arbejde ved kondensatoren; hvile kunne der næsten slet ikke være tale om; søvn var så godt som udelukket. Jeg befandt mig ganske ilde, mit legeme skælvede af udmattelse. Den menneskelige natur måtte inden længe bukke under for så store lidelser. Nu var de mørke mellemrum kun kortvarige; under et af dem fo'r atter en meteorsten forbi. Disse fænomeners hyppighed begyndte at forårsage mig megen frygt.

Syttende april. – Denne morgen betegner en epoke i min rejse. Det vil erindres, at Jorden den trettende spændte over en vinkel på 25 gr. Den fjortende formindskedes denne vinkel betydeligt, den femtende endnu mere, og inden jeg gik til ro om aftenen den sekstende havde jeg observeret en vinkel på ikke mere end ca. 7 gr. og 15 min. Hvor forbavset måtte jeg da ikke blive, da jeg efter en kort, urolig slummer vågnede tidligt om morgenen den syttende og fandt, at jordfladen under mig var tiltaget uhyre i omfang, at dens diameter nu spændte over ikke

mindre end 29 gr. Jeg stod som ramt af lynet; ord formår ikke at skildre den overvældende, alt gennemtrængende rædsel og forbavselse, der greb mig, besatte og lamslog mig.

Mine ben rystede under mig, tænderne klaprede i munden på mig, og mit hår rejste sig. "Ballonen måtte altså virkelig være bristet", var den første, forvirrede tanke, der flakkede gennem min bevidsthed. Ballonen måtte være bristet; og jeg faldt nu – faldt med den voldsomste, den mest ufattelige hastighed. At dømme efter det umådelige rum, der allerede var gennemfaret, ville det kun vare endnu højst 10 minutter, inden jeg styrtede ned på Jordens overflade, styrtede i tilintetgørelsen! Først langt om længe begyndte jeg at tænke mig om; jeg grundede; jeg begyndte at få mine tvivl. Det var jo umuligt. Så hurtigt kunne jeg på ingen måde være faldet. Og skønt jeg med stor hastighed nærmede mig til klodens overflade under mig, så var det dog intet i sammenligning med den forudsatte hastighed. Disse overvejelser fik bugt med mit sindsoprør, og til sidst nåede jeg at betragte fænomenet fra et fornuftigt synspunkt. Bestyrtelsen må virkelig have fået mig til at gå fra sans og samling, siden jeg ikke straks lagde mærke til den store forskel på klodens overflade under mig og vor gamle Moder Jords udseende. Sidstnævnte befandt sig nu simpelt hen over mit hoved og skjultes helt af ballonen, mens det var månen i al sin glans, der lå udstrakt under mine fødder.

Den måbende forbavselse, der opfyldte mig ved denne pludselige forandring af tingenes tilstand, var måske, når

alt kommer til alt, det uforklarligste ved hele eventyret; forandringen måtte jo komme; den var naturlig og uundgåelig, og jeg var belavet på, at den ville indtræffe i det øjeblik, da Månens tiltrækning blev stærkere end Jordens. Men ganske vist var jeg lige vågnet af en dyb søvn og var endnu ikke rigtig klar i hovedet, da jeg overraskedes af en kendsgerning, der om end ventet, så dog ikke var ventet netop i dét øjeblik. Selve forandringen må naturligvis være foregået gradvis, og det er meget muligt, at jeg – selv om jeg havde været vågen, da den indtraf, – slet ikke ville have bemærket den ved nogen *indre* foreteelse, for ikke at tale om nogen ulempe for min person eller mine instrumenter.

Jeg behøver næppe fortælle, at jeg, så snart jeg var blevet klar over situationen og havde fået bugt med min rædsel, helligede mig en grundig betragtning af Månens udseende. Den lå udstrakt under mig som et landkort, og skønt den endnu måtte være langt borte, så fremtrådte ujævnhederne i dens overflade dog med en slående, helt ufattelig tydelighed. Den fuldstændige mangel på ocean eller hav, overhovedet på flod, indsø og vandsamlinger af hvilken art nævnes kan, slog mig straks som dens mest fremtrædende geologiske ejendommelighed. Og dog så mit øje vidtstrakte flader, hvis dannelse måtte hidrøre fra vandets virksomhed, om end langt den største del af den synlige halvkugle dækkedes af talløse bjerge af vulkansk oprindelse; de var kegleformede og lignede snarere kunstige end naturlige højder. De højeste af dem nåede en højde af ¾ mil; men i øvrigt ville et kort over disse

vulkanske egne have givet Deres Excellencer et langt bedre begreb om deres udsende end min højst uværdige beskrivelse formår. De fleste af vulkanerne befandt sig i konstant udbrud og gav mig en højst uhyggelig forestilling om deres raseri og vælde ved de såkaldte meteorsten, der under tordenlarm i stedse stigende mængde slyngedes opad mod ballonen.

Attende april. – Månens masse syntes i dag at være tiltaget ganske overordentligt; min tydeligt øgede faldhastighed indgød mig megen bekymring. Det vil erindres, at jeg under mine overvejelser af muligheden for en rejse til Månen havde troet at turde gøre regning på en måne-atmosfære i klodens nærhed, et luftlag, der i tæthed svarede til Månens masse, omend jeg nok kendte de teorier, der går i modsat retning, og den almindelige antagelse, at der overhovedet slet ingen måne-atmosfære er. Jeg byggede imidlertid ikke blot min antagelse på, hvad jeg allerede har anført med hensyn til Enckes komet og zodiakallyset, jeg fandt den tillige bestyrket af visse af hr. Schröter anstillede observationer. Han observerede den to og en halv dag gamle nymåne straks efter solnedgang, før den mørke del endnu var synlig, og han fortsatte sine observationer, til den var blevet synlig. Begge Månens horn udviste en ringe men tydelig forlængelse, idet deres spidser belystes svagt af solens stråler, endnu før nogen del af den mørke flade var blevet synlig. Straks efter blev hele den mørke rand belyst. Denne forlængelse af spidserne ud over cirkelbuen anså jeg for et bevis på, at der måtte findes en måneatmosfære, hvori solens stråler blev

brudt. Jeg beregnede også højden af atmosfæren (som var i stand til at bryde lyset så vidt, at der på den mørke del skabtes et tusmørke, der er lysere end genskinnet fra Jorden, når Månen er ca. 32 gr. fra nymåne) til at være 1356 pariser-fod; og i kraft af denne beregning anslog jeg den største højde, der var i stand til at bryde sollyset, til at være 5576 fod. Min opfattelse fandt også støtte i et afsnit af "Filosofiske Afhandlingers" 82. bind, hvor der anførtes følgende om en occultation af Jupiters drabanter: At den tredje forsvandt efter først at have været utydelig i et à to sekunder, og at den fjerde udviskedes i nærheden af Månens rand [Note 7)].

Jeg havde altså gjort regning på en atmosfæres modstand eller rettere bæreevne, der kunne sikre min nedstigning. Hvis jeg tog fejl i dette, så kunne jeg ikke vente mig anden afslutning på mit eventyr end at blive knust til atomer mod drabantens ru overflade. Og jeg havde faktisk al god grund til at føle mig rædselsslagen. Min afstand fra Månen var højst ubetydelig, men der krævedes stadig lige stort arbejde ved luft-fortætteren, og jeg kunne ikke spore det mindste tegn til at luften blev tættere.

Nittende april. – I morges kl. ni, da Månens overflade viste sig forfærdende nær, og min ængstelse var steget til det højeste, viste kondensatorens pumpe til min store glæde usvigelige tegn på en forandring i atmosfæren. Ved titiden havde jeg al grund til at anse dens tæthed for betydeligt forøget. Kl. elleve krævedes kun ringe arbejde ved apparatet; kl. tolv løsnede jeg efter nogen betænkning

skruen; og da ingen ulempe fulgte med dette, åbnede jeg mit elastiske kammer og fjernede overtrækket fra gondolen. Som venteligt blev krampe og voldsom hovedpine følgen af et så farligt og hovedkulds eksperiment. Men disse lidelser og mine åndedrætsbesværligheder besluttede jeg at døje som jeg bedst kunne; de var jo dog ikke livsfarlige, og de ville forsvinde af sig selv, så snart jeg kom ind i de tættere luftlag nær Månens overflade. Men min bevægelseshastighed var stadig overordentlig stor, og jeg fik en foruroligende vished for, at selv om jeg ikke havde taget fejl i min forventning om en atmosfære, der i tæthed svarede til Månens masse, så havde jeg dog gjort mig skyldig i en fejltagelse, når jeg formodede, at denne atmosfære – selv i Månens umiddelbare nærhed – ville være i stand til at bære den betydelige vægt, der indeholdtes i min ballons gondol. Det skulle dog have været tilfældet, når man gik ud fra, at tyngdekraften på Månen måtte forholde sig til tiltrækningskraften på Jorden som den fortættede luftmasse hist til atmosfæren her. Men det var ikke tilfældet, derom aflagde mit hovedkulds fald tilstrækkeligt vidnesbyrd; måske må grunden dertil søges i de geologiske forstyrrelser, jeg før har berørt. I hvert fald befandt jeg mig nu i nærheden af planeten og nærmede mig stadig med faretruende hurtighed. Jeg spildte følgelig ikke et øjeblik, men kastede først ballasten over bord, derpå vandtønderne, kondensatoren, overtrækket og til sidst enhver genstand, jeg førte med mig i gondolen. Men det var til ingen nytte. Jeg faldt stedse med forfærdende

hast; jeg befandt mig nu kun 2.500 fod fra Månens overflade. Jeg skilte mig af med frakke, hat og støvler og søgte nu til allersidst redning ved at skære selve gondolen, hvis vægt var ret betydelig, løs fra ballonen og klynge mig fast til nettet med begge hænder. Jeg fik lige tid til at se, at hele landet, så vidt mit blik rakte, var oversået med små boliger, før jeg hovedkulds tumlede ned midt i en fantastisk by, midt i en vældig hob hæslige små mennesker, hvoraf ikke en ytrede en stavelse eller gjorde sig den ulejlighed at yde mig en håndsrækning, men alle stod de og grinede og viste tænder som en flok idioter og skelede til mig og min ballon med begge arme i siden. Jeg vendte mig bort fra dem med foragt og rettede mit blik mod Jorden, som jeg havde forladt for så kort tid siden, måske forladt for bestandig, og så den som et uhyre, anløbent kobberskjold fæstet ubevægeligt på himlen over mit hoved. Dens diameter spændte over to grader, dens ene rand funklede som en gylden halvmåne. Intet spor af land eller vand var at øjne; hist og her overskyedes den af dunkle pletter og stribedes af bælter.

Således – måtte det behage Deres Excellencer – havde jeg nu efter store ængstelser, uhørte farer og vidunderlig frelse endelig nittende-dagen efter mit opbrud fra Rotterdam lykkeligt og vel nået til ende med en rejse, der sikkert er den sælsomste og den betydningsfuldeste, der nogensinde er planlagt, foretaget og fuldført af nogen borger på Jorden. Men endnu står tilbage at berette om mine eventyr. Deres Excellencer vil let begribe, at jeg efter et fem års ophold på en planet, der ikke blot i sig selv er

yderst interessant, men bliver det dobbelt ved sin nøje forbindelse med den af os mennesker beboede del af Verden, har fortrolige meddelelser at gøre Generalstaternes Astronomiske Fakultet, meddelelser, der er af langt større vigtighed end de i og for sig sælsomme ting, jeg har haft at berette om min lykkeligt tilendebragte rejse. Det er netop tilfældet. Jeg har meget, særdeles meget, som det ville være mig en glæde at meddele. Der kan fortælles meget om planetens vejrlig; om dens sælsomme skiften fra hede til kulde; om de 14 dages ubarmhjertige og brændende solskin, der afløses af andre 14 dages isnende kulde, om en bestandig flytning af væde fra det punkt, der er lige under solen, til det punkt, der befinder sig fjernest fra den; om et variabelt bælte af rindende vand; om selve befolkningen; om dens sæder, skikke og politiske institutioner; om månebeboernes ejendommelige legemsbygning; deres hæslighed; deres mangel på øren, der er unyttige på grund af luftens særlige beskaffenhed; deres deraf følgende ukendskab til talens brug og dens ejendommeligheder; deres surrogat for talen i form af en særegen meddelelsesmetode; om den ufattelige forbindelse mellem hver enkelt måne-beboer og en beboer af Jorden, en forbindelse, der frembyder lighedspunkter med og er afhængig af de to kloders bevægelse i himmelrummet, og i kraft af hvilken jord- og månebeboernes liv og skæbner er sammenknyttede og indfiltrede i hinanden; og fremfor alt – om det så måtte behage Deres Excellencer – fremfor alt om de forfærdelige og hemmelighedsfulde begivenheder, der går i svang i

Månens ydre regioner, egne, der på grund af den næsten mirakuløse overensstemmelse mellem drabantens omdrejning om sin egen akse og dens kredsløb om Jorden aldrig er blevet vendt mod menneskenes ransagende kikkerter og med Guds nåderige hjælp heller aldrig bliver det. Alt dette og meget, meget mere er jeg villig til at berette om. Men – uden alle omsvøb – jeg må have en belønning. Jeg længes efter at vende tilbage til min familie og mit hjem, og som vederlag for yderligere meddelelser – i betragtning af det lys, jeg vil formå at kaste over adskillige grene såvel af den fysiske som den metafysiske videnskab – udbeder jeg mig, at Deres hæderværdige korporation vil gøre sin indflydelse gældende og opnå benådning for den forbrydelse, jeg gjorde mig skyldig i ved min afrejse fra Rotterdam. Dette er hensigten med min skrivelse. Dens overbringer, en måne-beboer, som jeg har bevæget til at rejse til Jorden som mit sendebud og givet al fornøden underretning, vil afvente Deres Excellencers behagelige svar og overbringe mig omtalte benådning, såfremt den da på nogen mulig måde lader sig erholde.

Jeg forbliver Deres Excellencers
ydmyge tjener

Hans Pfaall."

Det fortælles, at professor Rubadub, da han kom til ende med læsningen af dette sælsomme aktstykke, tabte sin pibe på jorden af lutter forbavselse, og at Mynheer Superbus van Underduk tog sine briller af, tørrede dem omhyggeligt og stak dem i lommen, hvorpå han i fuldstændig forglemmelse af sig

selv og sin værdighed gav sig til at snurre en 2-3 gange rundt i et overmål af forundring og henrykkelse. Der var ikke spor af tvivl om den ting, benådningen måtte udvirkes. Det svor i al fald professor Rubadub med en drøj ed, og det tænkte den berømmelige van Underduk, da han omsider tog sin kollegas arm og skyndte sig hjemad for at overveje, hvad forholdsregler der nu måtte gribes til. Da de var nået til borgmesterens dør, vovede professoren imidlertid at antyde, at benådningen ingen nytte ville være til, eftersom sendebuddet havde anset det for passende at forsvinde, utvivlsomt skræmt halvvejs til døde af Rotterdam-borgernes glubske udseende, og eftersom rejsen var så lang, at næppe nogen anden end en mand fra Månen ville indlade sig på den. Borgmesteren måtte indrømme rimeligheden i det her anførte, og dermed var sagen til ende. Men dermed var snakken og spekulationerne ingenlunde til ende. Brevets indhold var blevet bekendt og havde givet anledning til megen sladder og meningstilkendegivelse. Nogle af de overkloge gjorde sig endda latterlige ved at påstå, at det hele ikke var andet end en gavtyvestreg. Men i øvrigt tror jeg, at den slags folk kalder alt, hvad de ikke forstår, for narrestreger. Hvad mig angår, fatter jeg ikke meningen med den af dem udslyngede beskyldning. Lad os se lidt på deres påstande:

For det første, siger de: At visse gavflabe i Rotterdam har et horn i siden på visse borgmestre og astronomer.

For det andet: At en pudsig lille dværg og flaskebetvinger, hvis tvende øren på grund af en forseelse var blevet skrællede af hovedet på ham, i nogle dage havde været borte fra nabobyen Bruges.

For det tredje: At de aviser, hvoraf ballonen var lavet, var hollandske aviser og aldeles ikke hørte hjemme på månen. De var smudsige, meget smudsige, og Gluck, bogtrykkeren, turde lægge hånden på Bibelen og sværge sin saligheds ed på, at de var trykt i Rotterdam.

For det fjerde: At Hans Pfaall selv, den drukne laban, og tre dovne krabater, der gav partiet som hans kreditorer, var blevet set i en snask i en af byens udkanter; de var lige vendt hjem fra en længere rejse og havde penge på lommen.

For det sidste: At det er en almindelig udbredt anskuelse, eller burde være en almindelig udbredt anskuelse, at det astronomiske fakultet i den by Rotterdam, så vel som alle andre fakulteter i alle andre dele af verden – for ikke at tale om fakulteter og astronomer i almindelighed – ikke er en smule bedre, større eller klogere, end de burde være.

Note 6: Siden første udgave af Hans Pfaall fremkom, har jeg set, at hr. Green, kendt fra sin opstigning med ballonen "Nassau", og andre luftskippere fra den senere tid benægter rigtigheden af Humboldts påstand i denne henseende og taler om formindsket ildebefindende – i nøje overensstemmelse med den her fremsatte teori.

Note 7: Hevelius skriver, at han adskillige gange – når himlen var fuldstændig klar og endog stjerner af 6. og 7. størrelse var synlige, – har fundet, at Månen og dens pletter ikke viste sig lige lyse til alle tider, skønt Månen befandt sig i samme højde og samme afstand fra Jorden, og skønt han hver gang benyttede samme fortrinlige teleskop. Det fremgår af observationen, at årsagen hertil hverken er at søge i vor luft, i kikkerten, i Månen eller observatørens øje, men må søges i noget (en atmosfære?) omkring Månen. Cassini observerede hyppigt Saturn, Jupiter og fiksstjernerne, når de nærmede sig Månen indtil occultation, og iagttog da, at deres cirkelrunde form forvandledes til oval; ved andre lejligheder fandt han, at ingen forandring indtrådte. Man tør deraf slutte, at Månen til tider er omgivet af et tæt stof, hvori stjernernes lysstråler brydes.

Skyggen – en lignelse

Selv om jeg går i mørkets dal, frygter jeg intet ondt.

– Davids salmer

I, som læser dette, er stadig blandt de levende, men jeg der skriver, har for længe siden gjort rejsen til skyggernes rige. For vidunderlige ting skal i sandhed finde sted, og skjulte ting åbenbares, og mange århundreder forsvinde, førend dette skrift ses af noget menneske. Og når det ses, vil der være dem, der tvivler, og dem, der benægter, men også et fåtal, der vil finde meget at tænke over i de skrifttegn, jeg her prenter med en stylus af jern.

Det havde været et år af rædsel – af følelser, der greb dybere end rædsel, og for hvilke intet navn findes på Jorden. For mange tegn og undere var sket, og over land og hav, fjern og nær, bredte pesten sine sorte vinger. Men for stjernekyndige var det ikke ubekendt, at himmelhvælvet havde et ulykkevarslende udseende, og for mig, grækeren Oinos blandt andre, var det tydeligt, at tiden var det syv hundrede og fireoghalvfemsindstyvende år, hvor planeten Jupiter ved sin indgang i Vædderens tegn rammer den frygtelige Saturns røde ring. Og hvis jeg ikke tager meget fejl, gav verdensrummets mærkværdige sindstilstand sig til kende, ikke blot gennem Jordens naturlige fysiske fænomener, men også i menneskehedens åndelige liv, tanker og forestillinger.

I en by, dækket af skygger, kaldet Ptolemais, sad vi en nat, syv i tallet, i en prægtig sal ved et par flasker af den røde Chios-vin.

Til det rum, hvor vi sad, var der ingen anden indgang end gennem en højbuet kobberdør, og denne dør, som var af et usædvanlig smukt arbejde og hvis ophavsmand var kunstneren Gorinnos, var låst indefra. Sorte draperier overalt på det dystre rums vægge skjulte såvel Månen, de blege stjerner og de folketomme gader for vort syn. Men frygtens forbud og erindringen lader sig ikke således udelukkes. Der var intet omkring os og i os, som jeg ikke kan give en tydelig forklaring på: det var fysisk, og det var åndeligt – en tunghed i luften – en følelse af kvælning – af frygt – og værre end alt: denne forfærdelige tilstand, der opstår i modtagelige naturer, når sanserne er stærkt virksomme og vågne, mens tænkeevnen synes at være hensunket i søvn. En dødsvægt hang over os. Den rugede over vore lemmer … over møblerne i rummet … over bægrene, som vi drak af. Og alt var angstfuldt og tungsindigt, alt undtagen flammerne i de syv lamper af jern, som oplyste vores drikkelag. De høje, smalle lysstriber brændte stille og ubevægelige, og i det spejl, som deres lys dannede på det runde ibenholtsbord, vi sad ved, kunne hver eneste af os iagttage blegheden i sit eget ansigt og det urolige blik i kammeraternes sænkede øjne. Og alligevel lo vi og gjorde os muntre på vores egen måde – som var hysterisk – og sang Anakreons sange – som er galskab – og drak ofte, selvom den purpurrøde vin mindede os om blod.

Men der var endnu en i rummet – den unge Zoilus. Død og udstrakt i sin fulde længde lå han, indhyllet i sit gevandt – teatrets geni og dæmon. Ak, han havde ingen del i vore lystige spøgefuldheder, for hans ansigt, vansiret af sygdommen, og hans øjne, hvori Døden kun halvvejs havde slukket pestens glød,

forekom os at tage den form for del i vor livsglæde, som de hensovede i eventyrene tager livsglæden hos dem, der er dømt til at dø! Men selv om jeg, Oinos, mærkede den dødes øjne på mig, tvang jeg mig selv til ikke at føle bitterheden i deres blikke, og mens jeg uafbrudt kiggede ned i ibenholtsspejlets dyb, sang jeg med høj og klangfuld røst Teos' søns sange. Men mine sange stilnede efterhånden, og deres ekko, der svævede vidt og bredt blandt de sorte draperier i rummet, blev svagt og uklart og døde bort. Og se – fra disse samme sorte draperier, hvorimellem sangens ekko fortonede sig, trådte en mørk og ubestemt skygge frem – et skyggebillede som månen, når den står lavt på himlen, ville kunne skabe af en mands skikkelse. Men det var ikke en mands skygge og ikke en guds eller noget andet kendt. Og skyggen bevægede sig i nogen tid frem og tilbage mellem de sorte draperier, og slog sig endelig til ro – fuldt synlig – på kobberdørens overflade. Men skyggen var formløs og vag og ubestemt, og det var hverken en mands eller en guds skygge – ikke en græsk guds, ikke en kaldæisk guds, ikke en ægyptisk guds. Og skyggen tøvede på kobberfladen, under dørkarmens bue, og den flyttede sig ikke og talte ikke, men forblev blot ubevægelig stille. Og døren, hvor skyggen havde fundet hvile, var, hvis jeg husker ret, ganske tæt på den unge Zoilus fødder, som han lå i der i sit gevandt. Men vi syv, der sad sammen og havde set skyggen kommer ud fra draperierne, turde ikke vedblive at se på den, men sænkede vore øjne og stirrede stift ned i ibenholtsspejlets dyb. Endelig sagde jeg, Oinos, et par ord med lav stemme og spurgte skyggen om dens bopæl og navn. Og skyggen svarede: "Mit navn er Skygge, og min bolig ligger i nærheden af katakomberne i Ptolemais ...

og tæt ved de tågesletter, som grænser op til Charons mørke flod." Men så sprang vi, de syv, op fra vore pladser, og stod der skælvende og rystende og slagne med frygt, for de lyde der hørtes, da skyggen talte, var ikke lyden af nogen enkelt persons læber, men en mængde menneskers, og i tonefald, som skiftede og mangedobledes fra stavelse til stavelse, nåede de dunkle og sorgfulde vore øren, talende med tusindvis af hensovne venners velkendte stemmer –

Kong Pest

En Allegori

Sådan omkring ved tolvtiden en nat i oktober, den gang da den ridderlige kong Edvard den Tredje stod for styret, sad to matroser i skænkestuen i en beværtning i St. Andreas kirkesogn i London og undrede sig vældigt over, at de i grunden var sluppet der ind. De hørte til besætningen i skonnerten *Rap*, der sejlede mellem Themsen og Sluys og i øjeblikket lå forankret på nævnte flod. Værtshuset havde som skilt billedet af en "lystig matros."

Skænkestuen var ikke videre hyggelig at se til; den var lavloftet og røgsværtet og lignede i øvrigt alle andre skænkestuer på den tid, hvad der ikke hindrede dens gæster i at anse den for god og tjenlig til sit brug.

Blandt disse gæster dannede de to matroser en højst interessant gruppe.

Den ene, den ældste og tillige på langt nær den højeste af de to, blev af sin kammerat tituleret med den karakteristiske benævnelse "Ben". Han målte sådan noget som 6 ½ fod, og hans stærkt foroverludende holdning syntes at være den nødvendige følge af en så usædvanlig højde. Hvad han havde i højden, manglede han til gengæld på alle andre områder. Han var overordentlig tynd; hans kammerater sagde om ham, at han kunne bruges til vimpel, når han var fuld, og til klyverbom, når han var ædru. Men disse og lignende vittigheder havde sikkert aldrig nogen sinde sat hans lattermuskler i bevægelse. Han

udmærkede sig ved fremstående kindben, en stor ørnenæse, tilbagetrukken hage, hængende underkæbe og uhyre store, fremspringende, blege øjne; hans ansigtsudtryk havde ganske vist et anstrøg af indædt ligegyldighed for alt og alle, men det var frem for alt opfyldt af en alvor og højtidelighed, som trodser enhver beskrivelse.

Den yngste af de to sømænd var i det ydre en fuldstændig modsætning til sin fælle. Han var sikkert ikke mere end 4 fod høj. Et par stumpede hjulben bar hans firskårne, uhandelige person; og hans korte, tykke arme, der endte i nogle højst mærkelige næver, hang og dinglede som en havskildpaddes luffer. Et par små øjne af ubestemmelig farve blinkede langt inde i hans hoved. Hans næse lå begravet i de kødmasser, der omsluttede hans fulde, runde, purpurfarvede ansigt; hans tykke overlæbe hvilede på den endnu tykkere underlæbe med et udtryk af velbehagelig selvtilfredshed, der yderligere højnedes, når dens ejermand nu og da slikkede sig om munden, som han havde for vane. Han betragtede øjensynlig sin lange makker med en følelse, der var en blanding af forundring og sarkasme; nu og da stirrede han ham op i ansigtet som den røde, synkende sol stirrer på Ben Nevis' klipper.

De to brave sømænds vandringer tidligere på aftenen fra det ene værtshus til det andet i nabolaget havde været rig på tilskikkelser. Selv den største formue kan få fødder at gå på; og i den kro, hvor de nu havde vovet sig ind, sad de med tomme lommer.

De sad med hånd ved kind, Ben og hans gode ven Hugh Tarpaulin; de hvilede tungt mod et egetræsbord, der stod midt på gulvet. De sad bag ved en mægtig, ubetalt flaske mumme og

skævede op til de uheldsvangre ord: *Ingen kridt*, der til deres usigelige harme og forbavselse var kradset op oven over døren med det selvsamme mineral, hvis tilstedeværelse de fornægtede. Selvfølgelig ville det være uretfærdigt at beskylde de to "havets sønner" for at kunne læse, en kunst som den gang af menigmand ansås for noget nær lige så mirakuløs som at kunne skrive; men der var sandt at sige et vist sving over bogstaverne, en ubeskrivelig overhaling til læ i hele udtrykket, der efter begge matrosers mening varslede ondt vejr og fik dem til – som Ben allegorisk udtrykte sig – "at pumpe skuden, fire på skøderne og lænse for vinden."

Følgelig skyllede de resten af øllet i sig, hev godt op i bukserne og gjorde et dristigt udfald for at nå ud på gaden. Rigtignok rullede Tarpaulin et par gange ind i skorstenen, som han fejlagtigt antog for gadedøren, men til syvende og sidst slap vore to helte dog ud i det fri, og ved halv et-tiden løb de det bedste de havde lært ned ad en skummel smøge i retning af St. Andrews Stair skarpt forfulgte af værtinden i den *Lystige Matros*.

På den tid, som her er tale om, og for resten mange år både før og efter, genlød hele England, men især hovedstaden af det frygtelige råb "pesten!" Byen var for en stor del affolket, frem for alt de uhyggelige distrikter, der grænsede til Themsen; i deres smudsige, snævre og skumle gyder og smøger mente man, at sygdommens dæmon var kommet til verden; og nu henlå de øde og forladt, kun gæstet af angst, rædsel og overtro.

På kongens bud var disse distrikter blevet belagt med band; og det var under dødsstraf blevet forbudt alle og enhver at trænge ind på deres område. Men hverken kongens bud eller de mægtige barrierer, der rejstes ved indgangene til gaderne, eller

udsigten til den lede død, der med næsten usvigelig sikkerhed indhentede den usalige, der ikke lod sig skræmme af faren, hindrede at de umøblerede og ubeboede huse blev udplyndret af natlige ransmænd for enhver genstand, der på nogen måde lod sig omsætte i penge, som f. ex. jern, messing og bly-beslag.

Fremfor alt så man ved den årlige åbning af barriererne, som fandt sted ved vintertid, at låse, bolte og kælder-skjul kun i ringe grad havde formået at yde beskyttelse til de rige oplag af vine og spirituosa, som mange af de talrige købmænd, der havde deres boder i nabolaget, på grund af risikoen og ulejligheden ved flytning havde besluttet sig til indtil videre at betro til en så lidet betryggende sikkerhed.

Men der var meget få af den rædselsslagne befolkning, der troede, at disse natlige bedrifter øvedes af mennesker. Almuen antog at det var pest-ånder, feber-dæmoner og pest-spøgelser, som her drev deres spil, og et utal af hårrejsende historier sattes i omløb, så de forladte kvarterer til sidst ligesom indhylledes i et ligklæde af skræk, så selv ransmændene ofte lod sig kyse bort af de skræmmebilleder, som deres egne bedrifter havde opfyldt fantasien med, hvorpå hele det store bandlyste distrikt hjemfaldt til øde, tavshed, mørke, pest og død.

Bens og den brave Hugh Tarpaulins rasende løb gennem en snæver gyde standsedes brat af en af de omtalte, frygtelige afspærringer, der tilkendegav, at kvarteret bagved henlå under pest-bandet. Det var umuligt at vende tilbage, og der var ingen tid at spilde; for forfølgerne var allerede i hælene på dem. For to veltjente sømænd var det imidlertid en let sag at klatre over det råt sammentømrede plankeværk, og de to venner sprang – ophidsede som de var så vel af den udståede anspændelse som

af druk – uden at betænke sig ind i indhegningen, fortsatte deres drukne løb under hylen og råben og løb snart vild i det forladte distrikts snavsede krinkelkroge.

Hvis de ikke havde været helt fra sans og samling af druk, var deres vakkelvorne bevægelser sikkert blevet helt lammet af de frygtelige omgivelser, som de nu befandt sig i. Luften var kold og tåget. Brostenene var løsnet og lå hulter til bulter mellem det alenhøje, frodige græs. Gaderne var blevet gjort ufremkommelige af sammenstyrtede huse. En rådden og giftig stank opfyldte alle vegne luften. Og ved skæret af det uhyggelige lys, der selv ved midnatstid udstråler fra en fugtig og pestsvanger atmosfære, kunne man skelne ligene af adskillige natlige røvere, som pestens hånd havde standset midt under udøvelsen af deres røverier, og som nu lå henslængt i gyder og slipper eller lå og rådnede op i de vinduesløse boliger.

Men sådanne syner, sådanne iagttagelser, sådanne hindringer var ganske ude af stand til at standse de to sømænd, der var tapre af naturen og i øvrigt i øjeblikket bredfulde af mod og mumme, så de gerne ville have dinglet lige lukt ind i dødens gab, så hurtigt deres ben under de forhåndenværende omstændigheder havde formået at bære dem. Fremad, stedse fremad stolprede den barske Ben, og fremad, fremad rullede den klumpede Tarpaulin, der måtte hage sig fast i skøderne på sin hurtigere kammerat for at følge med; men så var han til gengæld langt den dygtigste i de vokale præstationer; det var sande tyrebrøl, der udgik fra hans stentor-lungers dyb.

De havde nu øjensynlig nået pestens hovedkvarter. Deres vej blev for hvert skridt (eller fald) mere og mere smudsig og modbydelig, stierne snævrere og mere krinklede. Mægtige

stene og bjælker faldt nu og da ned i gaden og vidnede ved deres falds dumpe og tunge brag om de omliggende huses store højde; det blev efterhånden vanskeligt at bane sig vej over de talrige hobe af murbrokker, og det skete ikke så sjældent at hånden stødte på et skelet eller sank ned på et lig, der endnu til dels havde sit muskelvæv i behold.

Pludselig tumlede de to sømænd mod døren til en høj, dyster bygning; og fra den oprømte Bens strube udgik et hyl, der var endnu mere skingrende end de, han hidtil havde givet fra sig, og det besvaredes indefra af en hel kaskade af vilde, infernalske skrig, der halvvejs mindede om latter. Disse lyde, der på denne tid og dette sted kunne have fået hjertet til at standse sine slag i den modigste mands bryst, formåede ikke at slukke den brand, der rasede i det drukne pars blod; de styrtede uforfærdet fremad, slog døren op og tumlede indenfor under en salve af eder.

Det viste sig, at de var sluppet ind i en bedemands forretningslokale. Men en åben lem i et hjørne af gulvet nærved døren førte ned til en lang række vinkældre, der ikke manglede deres tilbørlige indhold, at dømme efter knaldet af nu og da springende flasker. Midt i værelset stod et bord, og midt på bordet stod en mægtig bolle punch. Og rundt om den sås en mængde flasker med vine og andre drikkevarer, samt krus og kander af enhver form og størrelse. Rundt om bordet befandt sig et selskab på seks personer; de sad på ligkiste-bukke. Jeg vil forsøge at skildre dem én for én.

Lige overfor indgangen og en del højere til vejrs end det øvrige selskab sad en person, der syntes at præsidere ved bordet. Hans skikkelse var høj og mager; Ben blev meget

forbløffet ved i ham at se en person, der var endog mere udtæret end han selv. Hans ansigtsfarve var gul som safran; hans træk i øvrigt ret almindelige – på et nær. Hans pande var nemlig så unaturligt og hæsligt høj, at det så ud, som om der var anbragt en hat eller krone af kød oven på hans rigtige hoved. Hans mund var rynket sammen til et udtryk af grum elskelighed; og hans øjne var ganske fortinnede af raseri; det sidste var i øvrigt tilfældet med hele selskabet. Nævnte person var fra hoved til fod indhyllet i et rigt broderet, sort, silkefløjls ligklæde; han bar det kastet skødesløst over skuldrene, som man bærer en spansk kappe. Hans hoved var prydet med sorte fjerbuske af den slags, som man ser på ligvogne, og han rystede dem nu og da med koket sirlighed; i højre hånd holdt han lårbenet af et menneske; det kunne se ud, som om han med det lige havde opmuntret en af selskabet til at synge.

Lige over for ham og med ryggen til døren sad en dame, der var lige så mærkelig at se til som han. Hun havde hans højde, men hun havde ikke spor af grund til at beklage sig over hans unaturlige magerhed. Hun befandt sig åbenbart i det sidste stadium af vattersot; hun havde omtrent samme facon som den mægtige tønde oktober-øl, der med udslået bund stod i hendes nærhed i et hjørne af stuen. Hendes ansigt var særdeles rundt, rødt og fyldigt, og det udmærkede sig ved den samme ejendommelighed – eller rettere sagt mangel på ejendommelighed – som gjorde sig gældende hos bordets præsident, det vil sige: Kun et eneste af hendes ansigtstræk var karakteristisk nok til at fortjene en nærmere beskrivelse; den samme mærkelighed frembødes i øvrigt, som den klarhovedede Tarpaulin straks opdagede, af hele selskabet; der var ikke en af

dem, uden at han jo syntes at have eneret på en enkelt meget ejendommelig ansigtsdel. Den her omtalte dame udmærkede sig ved sin mund. Den gabte som en frygtelig kløft fra det ene øre til det andet; de små ørelokker, som hun bar, forvildede sig hvert øjeblik ind i dens grufulde afgrund. Hun gjorde sig imidlertid al hæderlig umage for at holde munden lukket og se værdig ud i sin nystivede og nystrøgne ligdragt, der helt oppe under hagen endte i en rynket pibekrave af fint musselin.

Til højre for hende sad en meget lille ung dame, over hvem hun syntes at holde sin beskyttende hånd. Denne sarte lille skabning forrådte ved enhver bevægelse af sine skælvende, hentærede fingre, ved sine læbers gustne farve og ved de to røde pletter på kinderne i det i øvrigt blyfarvede ansigt, at hun led af galoperende svindsot. Imidlertid prægedes hendes hele fremtræden af den yderste grad af fornemhed; hun bar skødesløst og yndefuldt et liglagen af den fineste indiske kammerdug om sine skuldre; hendes hår purlede sig ned over halsen; et blidt smil spillede om hendes læber; men hendes næse var overordentlig lang, tynd, bugtet og bøjelig og overfyldt af filipenser, og den hang langt ned over munden, hvilket til trods for den sirlige måde, hvorpå hun nu og da skød den til side med tungen, gav hendes ansigt et noget tvetydigt udtryk.

Lige over for hende og til venstre for den vattersottige dame sad en lille, oppustet, gispende og podagristisk gammel herre, hvis kinder hvilede på deres ejermands skuldre som to uhyre portvinsblærer. Han havde foldet armene over brystet og lagt sit ene indbundne ben op på bordet; han optrådte i det hele taget, som om der skyldtes ham visse hensyn. Han gjorde sig åbenbart meget til af sit ydre, men syntes især at ville henlede

opmærksomheden på sit pragtfulde overtøj. Det måtte også sandt at sige have kostet ham mange penge, og det sad fortræffeligt; det var forfærdiget af et af de sært broderede silkehylstre, der hører til de prægtige våbenskjolde, som i England og andetsteds anbringes et iøjnefaldende sted på boliger, der er forladt af aristokratiet.

Næst efter ham og til højre for præsidenten sad en herre i lange, hvide strømper og bomulds underbukser. Hans legeme rystede på en ganske latterlig måde; han led af "rystelser", som Tarpaulin sagde. Hans friskbarberede kæber var bundet forsvarligt sammen med et bind af musselin; hans arme var ligeledes bundet sammen ved håndleddene, hvad der hindrede ham i at tage alt for rigeligt til sig af bordets drikkevarer; en forsigtighedsforanstaltning, der efter Bens mening nok kunne gøres nødig, når man tog mandens fjottede, vinkære ansigtsudtryk i betragtning. Et par vidunderlige øren, som man upåtvivlelig havde fundet det umuligt at holde styr på, ragede imidlertid højt til vejrs fra hans hoved; og hver gang proppen blev trukket af en flaske, gennemsitredes de som af en krampetrækning.

Lige over for ham sad den sjette og sidste af selskabets personer; han var stiv, han led af lamhed, og han må alvorlig talt have befundet sig meget ilde i sin ubekvemme klædedragt, som unægtelig var enestående, han var nemlig iført en ny, smuk mahognitræs ligkiste. Dens hovedende hvilede på hans hovedskal, omsluttede hans ansigt som en slags kyse og forlenede det med et yderst interessant udseende. Ikke mindre til nytte end til stads var der anbragt armhuller i ligkistens sider, men dragten hindrede alligevel dens ejermand i at sidde

oprejst som de øvrige deltagere i gildet; han lå tilbagelænet mod bukken i en vinkel af 45 grader, og hans store, fremspringende øjne var rettet mod loftet, ligesom betaget af forbavselse over deres eget uhyre omfang.

Foran hver af selskabet lå overdelen af en hjerneskal, der tjente som drikkebæger. Ned fra loftet hang et skelet. Det var med et reb om det ene ben fastgjort i en krog; det andet, frie ben strittede vandret ud i luften og fik hele den løse, raslende indretning til at dingle hid og did og svirre rundt for hvert vindstød, der smuttede ind i værelset. I skelettets hovedskal lå en hob brændende trækul, der kastede et uroligt men klart lys over omgivelserne; mens ligkister og andre varer, som hører til i en bedemands bod, var stablet op langs væggene og foran vinduerne, således at de hindrede enhver lysstråle i at slippe ud på gaden.

Ved synet af dette mærkelige selskab og endnu mere ved synet af den mærkelige pynt, de var iført, lagde vore to sømænd ikke den dannelse for dagen, som man i og for sig kunne have ventet sig af dem. Ben lænede sig op ad den væg, i hvis nærhed han tilfældigvis befandt sig; hans underkæbe sank endnu dybere end sædvanlig, og hans øjne udvidede sig til deres allersomstørste udstrækning, mens Hugh Tarpaulin krummede sig forover, så hans næse var i højde med bordkanten, klaskede de flade hænder mod knæene og brast i en larmende og længe varende, højst upassende og ubehersket latter.

Bordets høje præsident lod sig imidlertid ikke anfægte af denne skrækkelige mangel på god levemåde; han smilede venligt til de påtrængende gæster, han nikkede værdigt til dem med hovedet og med de sorte fjerbuske, han rejste sig, tog dem

ved armen og bad dem tage til takke med de sæder, som imidlertid var blevet stillet frem til deres bekvemmelighed. Ben gjorde ikke allermindste indvending, men tog mod den plads, der anvistes ham; derimod flyttede den galante Hugh Tarpaulin sin ligkistebuk fra dens oprindelige plads nær den øverste bordende hen ved siden af den svindsottige dame i liglagenet, satte sig henrykt til rette, skænkede sig en hjerneskal vin og tømte den på behageligt bekendtskab. Men denne fripostighed syntes den stive herre i ligkisten at tage ham såre ilde op, og man ved aldrig, hvad der kunne være sket, hvis ikke præsidenten ved at banke i bordet med sin herskerstav havde samlet alles opmærksomhed om sig og følgende tale:

"Det er vor pligt ved nærværende glædelige lejlighed –"

"Stop lidt!" afbrød Ben med dyster alvorsmine, "stop lidt og fortæl os, hvem i Djævelens skind og ben I er, og hvorfor I opholder jer her udmajet som mørkets engle i færd med at drikke den fortræffelige genever, som min brave skibskammerat, Will Wimble, bedemanden, har gemt hen til vinterforbrug?"

Dette utilgivelige udslag af uopdragenhed fik hele det oprindelige selskab til at fare op og udstøde den kaskade af vilde, djævelske skrig, som allerede tidligere havde vakt de to matrosers opmærksomhed. Præsidenten var imidlertid den, der først genvandt sin sindsligevægt; han vendte sig med stor værdighed mod Ben og fortsatte:

"Med største beredvillighed vil vi tilfredsstille enhver rimelig nysgerrighed, der måtte opstå hos så berømmelige gæster, selv om deres komme ikke skyldes vor indbydelse. Vid da, at jeg er

monark over disse riger og lande, som jeg behersker med uindskrænket magt under titlen Kong Pest den Første.

Dette gemak som I – utvivlsomt af mangel på bedre viden – antager for bedemanden Will Wimbles forretningslokale, en mand, hvis plebejiske navn ingen sinde før denne nat har såret vore kongelige øren –, dette gemak, siger jeg, er tronsalen i vort palads og anvendes ved statsrådets møder og andre hellige og ophøjede lejligheder.

Den høje dame, som sidder lige over for os, er vor ophøjede gemalinde, Dronning Pest. De øvrige høje personer, som I ser, tilhører alle vor familie og bærer den kongelige byrds insignier respektive under titlerne: "Hans Nåde Ærkehertug For-Pestning" – "Hans Nåde Hertug Pest-ilense", – "Hans Nåde Hertug Tempest" og "Hendes Højhed Ærkehertuginde Ana-Pest".

Hvad angår forespørgslen om, hvorfor vi er forsamlet til rådslagning, da måtte det vel tilgives os, om vi svarede, at det vedrører ene og alene vore egne private og kongelige interesser og er uden al betydning for andre end os selv. Men i betragtning af de rettigheder, I vel som gæster og fremmede mener jer i besiddelse af, vil vi ydermere oplyse, at vi er her i nat for efter grundig forberedelse at undersøge, analysere og fastslå ånden – de ufattelige egenskaber, den ubegribelige natur, – der præger disse ganens uvurderlige skatte, denne prægtige hovedstads vine, ølsorter og destillerede drikkevarer. Herved fremmer vi ikke blot vort eget vel, vi tjener også hin ujordiske monark, hvis herredømme omfatter os alle, hvis rige er uden grænser, og hvis navn er Døden."

"Hvis navn er Davy Jones," skrålede Tarpaulin, der netop skænkede i hjerneskallerne for sin borddame og sig selv.

"Gudsforgående krop," sagde præsidenten, hvis opmærksomhed nu rettedes mod den gæve Tarpaulin, "ryggesløse og forbandelsesværdige usling; vi har bemærket, at vi i betragtning af de rettigheder, som vi end ikke følte os fristet til at krænke i din smudsige person, ville nedlade os til at besvare de til os rettede plumpe og ubetimelige spørgsmål. Dog anser vi det nu for nødvendigt at straffe jeres frække afbrydelse af vore rådslagninger med en gallon porseøl. Når I i knælende stilling og i et eneste drag har tømt den på vort riges velfærd, da skal det stå jer hver især frit at fortsætte jer vej eller blive og nyde godt af vor gæstfrihed."

"Det ville være komplet umuligt," svarede Ben, der åbenbart følte sig noget benovet af kongens optræden og værdighed, og som rejste sig og støttede sig mod bordet mens han talte, "det ville, med Deres Majestæts tilladelse, være mig komplet umuligt at laste blot så meget som en fjerdepart af den væske, som Deres Majestæt lige nævnte. For ikke at tale om hvad jeg tog om bord i løbet af formiddagen som ballast og for ikke at nævne den masse øl og brændevin, som jeg i aftenens løb tog ind i forskellige havne, så er jeg nu fuldt lastet med mumme, indtaget og ærligt og redeligt betalt i værtshuset *Den Lystige Matros*. Vær derfor så venlig, Deres Majestæt, og tag den gode vilje i gerningens sted; for jeg hverken kan eller vil nedsvælge endnu en dråbe, i hvert fald ikke en dråbe af det nederdrægtige bundvand, der prajes under navnet porseøl!"

"Stop nu lidt!" afbrød Tarpaulin, der ikke var mindre forbavset over længden af sin kammerats tale end over den

måde, hvorpå han motiverede sit afslag. "Stop lidt, din laban. Ikke mere af det sludder, Ben! Mit skrog er endnu let, skønt jeg gerne skal indrømme, at du nok kan se ud til at have lidt vel rigelig dækslast om bord; men hvad din del af ladningen angår, så ville jeg hellere tage den på min kappe end gøre blæst af en sådan bagatel, men –"

"Denne fremgangsmåde," indskød præsidenten, "er lige så lidt i overensstemmelse med straffen som med domskendelsen, der ifølge sin natur er inappellabel og hverken lader sig ændre eller omstøde. De betingelser, vi har foreskrevet, må fyldestgøres efter bogstaven, og de må fyldestgøres uden et øjebliks tøven, i modsat fald dømmer vi jer til at bindes sammen ved hæl og hals og som rebeller druknes tilbørligt i denne tønde oktober-øl."

"En dom! en ret og retfærdig dom! en herlig kendelse! – en højst værdig, billig og hellig domfældelse!" råbte hele Pestfamilien i kor. Kongen trak panden til vejrs i utallige rynker; den lille podagristiske ældre herre pustede som et par blæsebælge; damen i liglagenet viftede med næsen; herren i bomulds-underbukserne smækkede ørerne til vejrs; damen i ligdragten gispede som en fisk, der er ved at dø; og ham i ligkisten så stiv ud og rullede med øjnene.

"Oho, ho, oho, ho," klukkede Tarpaulin uden at tage notits af den almindelige ophidselse, "oho, ho, ho, ho, oho, ho, ho! – jeg skulle lige til at sige, da hr. Kong Pest begyndte at dikke med sit merlespiger, jeg skulle netop sige, at to-tre galloner ingen rolle spiller for et udmærket søgående og ikke overlastet fartøj som mig, men når der bliver tale om at drikke på selve Satans velgående – måtte Gud forbarme sig over ham – og om at kaste

sig på knæ for Hans ondskabsfulde Majestæt der, om hvem jeg ved, at han er en synder lige så godt som jeg selv og ingen i verden uden Tim Hurlygurly, skuespilleren, – så bliver det jo en helt anden sag, som for resten går langt over min forstand."

Tarpaulin fik ikke lov at afslutte sin tale i fred. Ved navnet Tim Hurlygurly sprang hele selskabet op fra deres sæder.

"Forræderi," råbte Hans Majestæt Kong Pest den Første.

"Forræderi," sagde den lille podagristiske herre.

"Forræderi!" skreg ærkehertuginde Ana-Pest.

"Forræderi," mumlede den herre, hvis kæber var bundet sammen.

"Forræderi," brølede ham i ligkisten.

"Forræderi! Forræderi!" skreg Hendes Majestæt med den store mund, hvorpå hun greb den ulyksalige Tarpaulin, der netop stod i begreb med at skænke sig en hjerneskal brændevin, i bagpartiet af hans bukser, løftede ham højt til vejrs og lod ham dumpe ned i den store, åbne tønde, der var fuld af hans højtelskede øl. Han hoppede op og ned adskillige gange som et æble, der kastes i en bolle punch, hvorpå han forsvandt i den malstrøm af skumhvirvler, som hans sprællen frembragte i den allerede gærende væske.

Men den høje sømand betragtede ingenlunde sin kammerats nederlag med milde blikke. Den tapre Ben kylede Kong Pest ned gennem lemmen i gulvet, som han derpå med en ed smældede i efter ham. Og nu skred han frem i værelsets midte, greb skelettet, som gyngede over bordet, og slog fra sig med så god vilje, at han i samme stund som det sidste lysskær døde bort fik held til at slå hjernen ud af hovedet på den lille podagristiske herre. Og derpå styrtede han af al kraft løs på det

skæbnesvangre ølfad, der var fuldt til randen af Hugh Tarpaulin og oktober-øl, væltede det omkuld og rullede det rundt. Men nu fulgte der en så frygtelig, så voldsom, så alt overvældende oversvømmelse, at værelset blev overskyllet fra væg til væg, at bordet væltede og ligkiste-bukkene faldt omkuld, at punchbollen faldt i arnen og damerne i hysteri. Dynger af døds-garderobe svømmede hid og did; krus, kander og dunke tørnede sammen; og kurveflasker og værkflasker kæmpede forgæves om overtaget. Manden med "rystelserne" druknede på stedet; den lille stive herre i ligkisten flød bort i sin kiste, mens den sejrrige Ben greb den tykke dame i ligdragten om livet og benede af med hende ud på gaden og satte kursen efter skonnerten *Rap* fulgt i hælene af den frygtelige Hugh Tarpaulin, der nøs og hostede et par gange og derpå pustede og stønnede afsted efter sin ven sammen med ærkehertuginde Ana-Pest.

Stilhed

> De høje bjerge slumrer;
> blandt klipperne og bjergene
> **råder tavshed.**

"Lyt til mine ord," sagde dæmonen og lagde sin hånd på mit hoved. "Den egn, jeg taler om, er en sørgelig egn i Libyen ved bredderne af floden Zaïre. Og der er ingen ro der, ej heller stilhed!

Flodens vande har en usund, grågul farve og den strømmer ikke ud mod havet, men bølger frem og tilbage under solens røde øje som i evig, krampagtig bevægelse. Mange mile på begge sider af flodens dyndede seng strækker sig en bleg ørken af kæmpemæssige åkander. De sukker i ensomheden, den ene til den anden, og rækker de lange tynde halse op mod himlen og nikker frem og tilbage med de aldrig visnende hoveder. Og de sukker, den ene til den anden.

Men der er grænse for deres rige – og hvor den hører op, begynder den høje, mørke skov. Der er den lave underskov i bestandigt oprør ligesom bølgerne omkring Hebriderne. Men der rører sig ingen vind under himlen. Og de høje, ældgamle træer svajer uophørligt hid og did med en bragende lyd. Og fra deres toppe drypper duggen bestandig dråbe for dråbe, en efter en. Og ved rødderne ligger sælsomme, giftige blomster, krympende sig i en urolig søvn. Og ovenover iler de grå skyer bestandig mod vest med en susende larm, indtil de, som et vandfald, styrter ned over horisontens ildglødende mur.

Det var nat, og regnen faldt; og mens den faldt, var det regn, men når den kom til jorden var det blod.

Og jeg stod i moradset mellem de høje åkander, og regnen faldt på mit hoved – og åkanderne sukkede, den ene til den anden.

Pludselig kom månen til syne gennem den blege tåge og dens farve var dunkelrød. Og mine øjne faldt på en stor, grå klippe, der stod ved flodbredden og beskinnedes af månens lys. Og klippen var grå og spøgelsesagtig og høj – og klippen var grå. På dens to sider stod bogstaver indhuggede i stenen. Og jeg vadede gennem moradset tæt hen til bredden, for at læse bogstaverne på stenen. Men jeg kunne ikke tyde dem. Og jeg ville netop vade tilbage gennem moradset, da månen skinnede frem med fuldere glans og jeg vendte mig om og så igen på klippen og på bogstaverne, og der stod:

ENSOMHED.

Jeg så opad, og på toppen af klippen sad der en mand; og jeg skjulte mig mellem åkanderne for at iagttage ham. Han var statelig af skikkelse og fra skulder til fod indhyllet i en sid kappe. Og omridsene af hans skikkelse var utydelige – men hans ansigtstræk var som en guds. Hans pande var høj, hans blik vildt og lidende; og i furerne på hans kind læste jeg fortællingen om sorg og træthed og lede ved menneskene og længsel efter ensomhed.

Han sad på klippen og støttede hovedet i sin hånd og så ud over ørkenen. Han så ned på de lave, urolige buske og op i de høje, ældgamle træer og højere op mod den urolige himmel og den dunkelrøde måne. Jeg lå tæt ved i mit skjul og iagttog hans

bevægelser. Han skælvede i ensomheden. Men natten svandt, og han sad stadig på klippen.

Så gik jeg ned i moradsets dybder og vadede bort gennem åkandernes tykning, og jeg kaldte på flodhestene, som boede i sumpene. Og flodhestene hørte min kalden og de kom helt hen til klippens fod og de brølede højt og frygteligt. Men jeg lå tæt ved i mit skjul og iagttog mandens bevægelser. Og han skælvede i ensomheden. Men natten svandt, og han sad stadig på klippen.

Så forbandede jeg elementerne og bød dem rase i det højeste oprør. Og et frygteligt uvejr samlede sig under himlen, og himlen blev gråsort under stormens vælde, og regnen strømmede ned og floden piskedes til skum, og åkanderne skreg og skoven krummede sig under stormen og tordenen rullede, og lynet knitrede, og klippen vaklede i sin grundvold. Men jeg sad i mit skjul og iagttog mandens bevægelser. Og manden skælvede i ensomheden. Men natten svandt, og han sad stadig på klippen.

Da blev jeg vred, og jeg forbandede al naturen med *stilhedens* forbandelse: Floden og åkanderne og stormen og skoven og himlen og tordenen og alt, hvad der var omkring. Og forbandelsen ramte dem, og de *blev stille.* Månen holdt op med at glide hen over himlen og tordenen døde bort, og lynilden flammede ikke mere, og skyerne hang ubevægelige og vandene sank tilbage og stod stille, og træerne ophørte med at svaje, og åkanderne sukkede ikke mere; og ingen anelse af lyd var at høre i den vide, uendelige ørken. Og jeg så på bogstaverne på klippen, og de var forandrede – og bogstaverne var

STILHED.

Og mine øjne faldt på mandens ansigt, og hans ansigt var blegt af skræk. Og hurtigt løftede han sit hoved op fra hånden, og han sprang op og gik frem på klippen og lyttede. Men ingen lyd var at høre i den vide, uendelige ørken, og bogstaverne på klippen var **STILHED**. Og manden gyste, og han vendte sit ansigt bort, og han flygtede afsted i hast, og jeg så ham ikke mere."

Vel er der smukke historier fortalt i de magiske bøger – i de store, jernbeslåede, magiske bøger. I dem, siger jeg, er der prægtige historier om himlen og jorden og det mægtige hav – og om de ånder, der hersker over havet og jorden og den høje himmel. Der var også megen visdom i de ord, sibyllerne talte; og hellige, hellige ting lød i gamle dage fra det dunkle løv, der skælvede rundt om Dodona – men, ved Allah! den fabel som dæmonen fortalte mig, mens han sad ved min side i gravens skygge, anser jeg for at være den vidunderligste af dem alle! Og da dæmonen sluttede sin fortælling, kastede han sig tilbage i hulen og lo. Men jeg kunne ikke le med. Og lossen, som boede bagest i hulen, kom frem og lagde sig ved dæmonens fødder og så ham ufravendt op i ansigtet.

Ligeia

> Og der er en vilje deri, som ikke dør. Hvo kender viljens hemmeligheder og dens styrke? Gud selv er kun en mægtig vilje, der gennemtrænger alle ting ved sin kraft. Mennesket bukker ikke under for englene, ej heller viger han helt for døden undtagen som følge af sin svage viljes skrøbelighed.
>
> *– Joseph Glanvill*

Jeg kan ikke, om det så gjaldt min sjæl, huske, hvorledes, hvornår, ja ikke engang nøjagtigt, hvor jeg først lærte lady Ligeia at kende. Lange år er svundne siden da, og lidelser har svækket min hukommelse. Eller måske formår jeg ikke mere at erindre disse enkeltheder, fordi min elskedes karakter, hendes sjældne lærdom, hendes egenartede og dog så rolige skønhed og hendes sagte og melodiske stemmes indtrængende og fortryllende veltalenhed banede sig vej til mit hjerte med så rolige og sagte skridt, at jeg ikke lagde mærke til det. Dog tror jeg, at jeg først og hyppigst traf hende i en stor, gammel og forfalden by i nærheden af Rhinen. Jeg har sikkert nok hørt hende omtale sin familie. At dens oprindelse taber sig i den fjerne fortid, kan ikke betvivles. Ligeia! Ligeia! – jeg er begravet i studier, der mere end alt andet er skikkede til at stænge den ydre verden ude; min elskedes navn – Ligeia! – formår alene for min fantasi at genskabe billedet af hende, som ikke er mere. Og nu mens jeg skriver, blusser en erindring op i min bevidsthed, at jeg jo aldrig har kendt mere end fornavnet på hende, som

blev min veninde og trolovede, min studiefælle og til sidst min viv. Skyldtes det et spøgefuldt indfald af Ligeia? Var det et bevis på styrken af min kærlighed, at jeg ikke forhørte mig om dette? Eller skyldtes det et lune af mig; var det et vildt, romantisk offer på den mest lidenskabelige tilbedelses alter? Jeg erindrer kun dunkelt selve kendsgerningen; hvad skyldes det at jeg helt har glemt de omstændigheder, der bevirkede eller ledsagede den? Ja, i sandhed, hvis nogen sinde romantikkens ånd, hvis nogen sinde det gudedyrkende Ægyptens blege, tågevingede *Ashtophet* – som der fortælles – sad til højbords ved et bryllup, der blev fejret under en ulykkelig stjerne, så skete det visselig ved mit.

Et dyrebart emne er der dog, hvor hukommelsen ikke svigter mig. Det er Ligeias person. Hun var høj af vækst, ret slank, den sidste tid hun levede endog mager. Jeg formår ikke at skildre den holdning og rolige sikkerhed, hvormed hun bevægede sig, så lidt som hendes gangs ufattelige lethed og spændstighed. Hun kom og gik som en skygge. Jeg opdagede aldrig hendes indtræden i mit lukkede studereværelse, før jeg hørte hendes stemmes sagte, søde musik, før hun lagde sin marmorhvide hånd på min skulder. Hendes ansigts skønhed var uden lige. Den var som en strålende opiums-drøm, en luftig, henrykkende vision, mere vildt guddommelig end de fantasier, der omsvævede Delos' døtres slumrende sjæle. Og dog var hendes ansigtstræk ikke af den regelmæssige støbning, som man falsk har lært os at tilbede i hedningenes klassiske værker. "Der er ingen udsøgt skønhed," siger Bacon, lord Verulam, der taler sandheden om alle former og arter af skønhed, "uden en eller anden afvigelse fra regelmæssigheden." Men skønt jeg så, at Ligeias træk ikke udmærkede sig ved klassisk

regelmæssighed, skønt jeg så, at hendes skønhed i sandhed var "udsøgt", og følte, at den var egenartet, så har jeg dog forgæves søgt at opdage uregelmæssigheden og opspore "afvigelsen". Jeg betragtede den høje, blege pande; – den var uden lyde, hvid som det hvideste elfenben, præget af vælde og ro, blidt hvælvet over tindingerne; og over den de ravnsorte og glansfulde, de yppige og naturligt krusede lokker. Jeg betragtede næsens fine omrids; kun hebræernes yndefulde medaljoner har bragt mig en lignende fuldkommenhed for øje. Det var den samme sanseligt glatte overflade, den samme knapt sporlige krumning, de samme harmonisk buede næsebor, et af den fribårnes kendetegn. Jeg betragtede den søde mund. Den var som en forening af alt hvad der er paradisisk: den korte overlæbes prægtige fald, underlæbens roligt vellystige slummer, de spillende smilehuller, den talende rødme og tænderne, der med funklende glans tilbagekastede hver stråle af det hellige lys, der faldt på dem, når hun åbnede læberne i det mildeste og mest afklarede og dog det mest jublende glade af alle smil. Jeg undersøgte hagen og genfandt den græske hages blødt rundede, majestætiske form, dens fylde og åndrighed – den kontur, som guden Apollo i en drøm afslørede for Cleomenes, athenæerens søn. Og derpå stirrede jeg ind i Ligeias store øjne.

For øjne har vi ingen forbilleder i den fjerne, klassiske oldtid. Kan hænde, at den hemmelighed, til hvilken lord Verulam hentyder, lå skjult i min elskedes øjne. Jeg må vel tro, de var større end andre menneskers øjne. Ja, de var endnu større end øjnene hos hin stamme gazeller, som lever i Nourjahads dal. Og dog var det kun med mellemrum, kun i visse højstemte øjeblikke, at denne ejendommelighed hos Ligeia åbenbarede sig

i sin fulde styrke. Og i slige øjeblikke var hendes skønhed overjordisk – eller måske forekom det kun min ophedede fantasi således – som skønheden hos muhamedanernes hurier. Selve øjnene var blændende sorte og overskyggedes af lange, sorte vipper. Samme farve havde de svagt uregelmæssige bryn. Den særegenhed, jeg fandt i øjnene, afhang imidlertid ikke af deres form, farve eller glans men alene af deres *udtryk*. Deres *udtryk* – hvor tomt et ord! Hvor megen uvidenhed om åndslivet forskanser vi ikke bag den lyd! Udtrykket i Ligeias øjne – hvor har jeg ikke grundet over det i lange timer! Hvor har jeg ikke en hel sommernat kæmpet for at fatte det! Hvad var det, der – endnu dybere end Demokrits brønd – fjælede sig langt inde i min elskedes pupiller? Hvad *var* det? Jeg blev besat af lidenskab efter at opdage det. Disse øjne, disse store og skinnende, disse guddommelige kloder, de blev for mig tvillingstjerner til Leda, og jeg blev den frommeste af alle stjernetydere.

Sjæleforskningen frembyder mange ufattelige anomalier; den mest tirrende blandt dem er sikkert den, der kommer til udtryk i den kendsgerning – der hidtil, så vidt jeg ved, er forblevet upåagtet af de filosofiske skoler –: at vi, når vi søger at huske noget længst glemt, ofte føler os *lige på erindringens rand*, uden at vi dog, når det kommer til stykket, er i stand til at erindre. På samme måde har jeg ved min granskning af Ligeias øjne mangfoldige gange nærmet mig den fulde forståelse af deres udtryk, uden at det dog nogen sinde er lykkedes mig at finde den. Og sælsomt nok, ja mere end sælsomt! jeg fandt i den verden, der omgiver mig, en hel række lighedspunkter med dette udtryk. Fra den stund, da Ligeias skønhed fandt bolig i min sjæl som i et helgenskrin, fremkaldte mangt og meget i

yderverdenen en lignende følelse i mig som Ligeias store lysende øjne. Og dog var det mig ikke muligt nøjere at forklare denne følelse, analysere den eller blot fastholde fornemmelsen af den. Den kunne opstå i mig ved synet af en hastigt voksende slyngplante, ved betragtningen af et møl, en sommerfugl, en strøm rindende vand. Og jeg har genfundet den samme følelse i oceanet, i et faldende meteor. Jeg har sporet den i blikket hos ældgamle mennesker. Og der er et par stjerner på himlen (især den ene, en farveskiftende dobbeltstjerne af sjette størrelse i nærheden af den store stjerne i Lyren), der ved teleskopisk undersøgelse har bibragt mig den samme følelse. Og den har fyldt mig ved visse lyde fra strengeinstrumenter og ved læsningen af visse afsnit i bøger. Blandt talrige andre eksempler mindes jeg særlig nogle ord i et bind af Joseph Glanvill, der (hvem ved, måske var det kun på grund af deres særhed?) altid vakte følelsen i mig. De lyder således: "Og der er en vilje deri, som ikke dør. Hvo kender viljens hemmeligheder og dens styrke? Gud selv er kun en mægtig vilje, der gennemtrænger alle ting ved sin kraft. Mennesket bukker ikke under for englene, ej heller viger han helt for døden undtagen som følge af sin svage viljes skrøbelighed."

Års grublen har sat mig i stand til at opspore en omend fjern forbindelse mellem dette afsnit hos den engelske moralist og en vis side af Ligeias karakter. *Styrken* i hendes tanke, handling og tale var muligvis et resultat af, i hvert fald et kendetegn på den gigantiske vilje, der ikke på anden og mere umiddelbar vis røbede sin eksistens under vort lange samliv. Af alle kvinder, jeg nogen sinde har kendt, var hun, den i det ydre rolige, den altid velbehagelige Ligeia, den, der mest hærgedes af den stærke

lidenskabs rasende gribbe. Og om denne lidenskab kunne jeg kun danne mig en forestilling ved den vidunderlige udvidelse af disse øjne, der på en gang frydede og forfærdede mig, og ved den næsten magiske musik, ved den klarhed og ro, der prægede hendes sagte stemme, og ved den vilde energi, der – dobbelt stærk ved sin modsætning til hendes blide ytringsform – lyste ud af de lidenskabelige ord, der bestandig lød fra hendes læber.

Jeg har talt om Ligeias lærdom: Den var umådelig; jeg har aldrig truffet noget lignende hos en kvinde. I de klassiske sprog var hun vel bevandret, og jeg har aldrig, så vidt min kundskab rækker, grebet hende i at begå en fejl i det moderne Europas dialekter. Ja, har jeg overhovedet grebet hende i nogen fejl i de videnskaber, der ved universitetet går og gælder for de dybeste, fordi de er de mest indviklede? Hvor sært, hvor foruroligende sælsomt er det ikke, at denne side af min hustrus væsen først nu har vakt min opmærksomhed! Jeg sagde, at jeg aldrig havde truffet magen til hendes lærdom hos andre kvinder; men hvor lever og ånder den mand, der med godt udbytte har gennemstrejfet alle den filosofiske, fysiske og matematiske videnskabs vidtstrakte felter? Jeg så ikke den gang, hvad jeg nu klart fatter, at Ligeias kundskaber var gigantiske, forbavsende; og dog var jeg tilstrækkelig klar over hendes uendelige overlegenhed til med barnlig tillidsfuldhed at betro mig til hendes førerskab gennem den kaotiske verden af metafysiske studier, hvortil jeg ivrigt hengav mig de første år af vort ægteskab. Med hvilken sejrsfølelse, med hvilken levende fryd, med hvilket æterisk håb så jeg ikke – mens hun bøjede sig over mig i studier, der kun er lidet søgte og end mindre kendte – vejen lidt efter lidt åbne sig for mig, denne lange, prægtige, helt

ubetrådte vej, der skulle føre mig til målet, til en visdom alt for guddommeligt herlig til ikke at være forbuden!

Med hvilken skærende smerte måtte jeg da ikke efter nogle års forløb se mine velgrundede forhåbninger hæve sig på vingerne og tage flugten! Uden Ligeia var jeg som et barn, der famlede om i nattens mørke. Hendes nærvær, hendes fortolkning var det, der oplyste de dunkle mysterier, vore metafysiske studier var så rige på. Uden hendes øjnes strålende glans blev de mest gyldne bogstaver mattere end bly. Og nu lyste disse øjne sjældnere og sjældnere over de sider, jeg granskede. Ligeia blev syg. Hendes vilde øjne funklede med alt for – alt for klar en glans; hendes blege fingre antog gravens gennemsigtige voksfarve; den mindste sindsbevægelse jog blodet i stride strømme gennem hendes høje pandes blå årer. Jeg så, at hun måtte dø; og jeg kæmpede i ånden fortvivlet med den barske Azrael. Og det undrede mig at se, at den lidenskabelige kvindes kamp var endnu heftigere end min. Meget i hendes strenge karakter havde indgivet mig den tro, at døden ville være kommet til hende blottet for sine rædsler; men således skete det ikke. Ord er for svage til at skildre den voldsomhed, hvormed hun værgede sig mod skyggen. Jeg stønnede af smerte ved det ynkværdige syn. Jeg ville have mildnet, jeg ville have anført fornuftgrunde; men overfor hendes brændende ønske om at leve – *kun leve!* – ville trøsteord og fornuftgrunde kun have været dårskab. Men trods hendes stolte ånds kvaler, bevarede hun dog sit væsens ydre ophøjede ro til sin sidste stund. Hendes stemme blev mere blid, mere sagte – men forfærdelse greb mig over den frygtelige mening i hendes roligt fremførte ord. Det svimlede for mig, mens jeg i

ekstatisk tilstand lyttede til en næsten overjordisk melodi, til ønsker og forhåbninger, der hidtil ikke var opstået hos dødelige mennesker.

Jeg ville aldrig have tvivlet om hendes kærlighed til mig; og jeg forstod tilfulde, at følelsen i hendes hjerte langt måtte overstige lidenskabens sædvanlige mål. Men først foran dødens åsyn lærte jeg hendes kærligheds fulde styrke at kende. Timer igennem holdt hun min hånd i sin og udøste sit hjerte for mig, et hjerte, hvis mere end lidenskabelige hyldest steg til afguderi. Hvorledes havde jeg gjort mig værdig til at blive velsignet med sådanne bekendelser? Og havde jeg fortjent den forbandelse at miste min elskede i samme stund, som hun aflagde mig dem? Men dette emne udholder jeg ikke at dvæle ved. Kun så meget: i Ligeias mere end kvindelige hengivelse til kærligheden, der skænkedes mig uværdige, erkendte jeg til sidst princippet i hendes heftige begær efter det liv, der nu så hastigt flygtede bort. Det er dette heftige begær, dette brændende ønske om at leve – kun leve! – som jeg ikke mægter at skildre, som jeg savner udtryk til at anskueliggøre.

Den nat, hun døde, vinkede hun mig ved midnatstid bydende til sin side og bad mig læse nogle vers, hun selv havde skrevet for få dage siden. Jeg adlød. Det var disse:

Eja, det er en herlig nat
(en gang de sidste, tunge år!)
En vinget engleskare,
skjult i slør og våd af gråd,
er samlet for at se et skuespil,
der svinger mellem håb og frygt,
mens fra orkestret klinger
sfærernes musik.

Aktører skabt i Guds billede
glider sagtelig hviskende
frem og tilbage, hid og did,
som marionetter
sat i gang af det store ubekendte,
på hvis bud sceneriet skiftes,
og fra hvis kondorvinger
usynligt strømmer kval.

Det drama er så broget,
det vil så vist ej blive glemt,
ej heller dets fantom, der aldrig gribes,
skønt det ustandseligt jages af hoben
i et kredsløb, der bestandigt fører
tilbage til selvsamme sted;
og skønt er intrigen spunden
af dårskab, rædsel og synd.

Nu mellem aktørernes skare
en krybende skabning fremtrænger,
en blodrød tingest vrider sig fremad,
fremad fra scenens baggrund
vrider sig, vrider sig,
dødpinte aktørerne bliver dens føde;
og englene hulker, mens ormens gab
driver af menneskeblod.

Nu slukkedes hvert et lys,
og over hver skælvende skabning
tæppet – et ligklæde lig
faldt brusende som en storm.
Men englene rejser sig
blege, gustne og uden slør,
nu de har set tragedien "Mennesket"
og dens helt, den sejrende orm.

"Oh Gud," halvt skreg Ligeia og sprang op og strakte sine arme opad som i en krampetrækning, da jeg sluttede disse linjer. "O Gud! O guddommelige Fader, skal dette da evigt og uforanderligt være således? Skal sejrherren aldrig blive besejret? Har vi da ikke lod og del i dig? Hvem – hvem! kender viljens hemmeligheder og dens styrke? Mennesket bukker ikke under for englene, *ej heller viger han helt for døden* undtagen som følge af sin svage viljes skrøbelighed."

Og nu lod hun sine hvide arme falde som udmattet af sindsbevægelse og vendte højtideligt tilbage til sit dødsleje. Og mens hun drog sine sidste suk, hviskede hun ganske sagte. Jeg bøjede mig lyttende over hende og skelnede på ny Glanvills ord:

"Mennesket bukker ikke under for englene, ej heller viger han helt for døden undtagen som følge af sin svage viljes skrøbelighed."

Hun døde, sorgen knugede mig i støvet, og jeg kunne ikke længere udholde min trøstesløse ensomhed i den skumle, hensmuldrende by ved Rhinen. Jeg manglede ikke, hvad verden kalder rigdom. Ligeia havde bragt mig mere, langt – langt mere, end der sædvanlig falder i de dødeliges lod. Efter nogle få måneders trælsom og formålsløs vandring købte jeg et klostergods, hvis navn jeg ikke skal nævne, og lod det sætte i stand; det lå i en af det skønne Englands mest romantiske og mindst besøgte egne. Bygningens mørke, uhyggestemte vælde, landskabets vilde udseende og de mange sørgelige minder, der fra gammel tid knyttede sig til begge, stod i god samklang med den følelse af bundløs fortvivlelse, der havde jaget mig til denne fjerne, lidet beboede egn af landet. Selve bygningens ydre, der grønnedes af ælde, lod jeg ikke undergå synderlig forandring, derimod gav jeg efter for fristelsen til at udsmykke dens indre med en mere end kongelig pragt, drevet af barnlig lunefuldhed og måske også af et svagt håb om at mildne mine sorger. Den slags dårskaber havde jeg fået smag for allerede som barn, og nu, da jeg ligesom gik i barndom af sorg, indfandt de sig på ny hos mig. Ak, den begyndende galskab har sikkert kunnet spores i de pragtfulde og fantastiske draperier, i de højtidsfulde ægyptiske billedskærerarbejder, i bohavets og karnissernes sært vredne former og i guldbrokade-tæppernes sindssyge mønstre. Jeg var blevet morfinens lænkebundne slave, og mit arbejde og mine befalinger havde lånt farve af mine drømme. Men lad mig ikke dvæle ved disse tåbeligheder. Lad mig nøjes med at omtale det ene, evigt forbandede værelse, hvortil jeg i et forrykt øjeblik

førte den skønhårede og blåøjede lady Rowena Trevanion af Tremaine som min brud – som den aldrig glemte Ligeias efterfølger.

Der er ingen del af arkitekturen eller udsmykningen i dette brudeværelse, uden at jeg kan se den for mine øjne i dette øjeblik. Hvor havde brudens stolte familie deres forstand henne, siden de besat af guldtørst tillod en ung pige, en højt elsket datter at træde over et således udsmykket værelses tærskel? Jeg sagde, at jeg nøjagtig erindrer hver enkelthed i værelset, men dog er jeg sørgeligt glemsom på punkter af dyb betydning, og der var intet system, ingen fast plan i den fantastiske udsmykning, der kunne støtte hukommelsen. Værelset lå i et højt tårn; det var rummeligt og havde form som en femkant. Den side af femkanten, der vendte mod syd, var helt optaget helt af værelsets eneste vindue, en umådelig, ubrudt flade af venetiansk glas, en enkelt, blyfarvet rude, gennem hvilken solens og månens stråler kastede et gustent skær over genstandene inde i værelset. En vildvin slyngede sig op ad tårnets svære mure og bredte sit fletværk ud over den øverste del af dette mægtige vindue. Loftet var af mørk eg, det var umådelig højt, hvælvet og smykket med udskæringer i halvt gotisk, halvt druidisk stil. Fra den inderste krog i dette tunge hvælv hang en enkelt, i lange led inddelt guldkæde og i den et stort guld-røgelseskar af saracensk form; det var forsynet med talrige huller, gennem hvilke spraglede flammer snoede sig som levende slanger.

I værelset fandtes desuden nogle få divaner og gyldne kandelabre af orientalsk snit og desuden lejet, brudelejet; det var i indisk stil, det var lavt, udhugget af en eneste ibenholtblok

og udsmykket med en liglædelignende baldakin. I hvert af værelsets hjørner stod opstillet en sarkofag af sort granit hidbragt fra kongegravene overfor Luxor; og deres låg var smykket med en nu længst glemt tidsalders skulpturarbejde. Men værelsets udsmykning med draperier var der dog – desværre! – lagt mest vægt på. De høje – unaturligt høje vægge var fra øverst til nederst i vide folder behængt med tapeter af et svært stof, der ligeledes fandtes som tæppe på gulvet, på divanerne og på ibenholtssengen, som baldakin over sengen og som gardiner, der overskyggede en del af vinduet. Stoffet bestod af pragtfuldt guldbrokade. Det spragledes med uregelmæssige mellemrum af fodhøje kulsorte arabesker. Disse figurer tog sig dog kun ud som arabesker set fra et ganske bestemt sted. Ved et sindrigt arrangement, der nu er almindeligt og som for resten kan føres langt tilbage i den klassiske oldtid, blev de bragt til at changere i udseende. For den, der trådte ind i værelset, tog de sig kun ud som et broget virvar, men lidt efter lidt, for hvert skridt han kom længere frem, skiftede de udseende, og til sidst så han sig omringet af en endeløs række af disse grufulde skikkelser, der har hjemstavnsret i normannernes overtro eller fremstår som drømmesyner i munkens brødebetyngede slummer. Det stærke indtryk på fantasien højnedes yderligere af en stærk, stadig luftstrøm, der var ført ind bag draperierne og forlenede dem med et hæsligt skin af urofyldt liv.

I sådanne sale, i et brudeværelse som dette tilbragte jeg med lady Tremaine de vanhelligede timer af vort ægteskabs første måned – og tilbragte dem uden synderlig bekymring. At min hustru frygtede min lunefulde karakter, at hun skyede mig og

kun omfattede mig med ringe kærlighed, kunne jeg ikke undgå at lægge mærke til, men det fyldte mig nærmest med glæde. Jeg hadede hende med et næsten dæmonisk had. Min tanke ilede tilbage (oh, med hvor bitter en anger!) til Ligeia, den elskede, den ophøjede, den skønne, den i graven hvilende Ligeia. Jeg svælgede i mindet om hendes renhed, hendes visdom, hendes ophøjede og ædle natur, hendes lidenskabelige, afguderiske kærlighed. Nu fortæredes min sjæl af endnu stærkere flammer end hendes. Ophidset af min morfinrus (ja, jeg var stadig i giftens lænker!) kunne jeg råbe hendes navn ud i nattens stilhed eller ved dag lade min kalden lyde i de skjulte bjergdale, som om jeg ved min dybe lidenskab, min hede og fortærende længsel kunne kalde den bortdragne tilbage til den vej, hun havde forladt – *oh, kunne det være for stedse?* – her på Jorden.

I begyndelsen af vort ægteskabs anden måned blev lady Rowena pludselig syg og det varede længe, inden hun atter genvandt sit helbred. Feberen, som hærgede hende, gjorde hendes nætter urolige; og i sin forvirrede, halvt sovende tilstand talte hun om lyde og bevægelser i og omkring tårnværelset, som jeg måtte tilskrive hendes egen sygeligt ophidsede fantasi, for så vidt de ikke muligvis hidrørte fra selve værelsets indvirkning på fantasien. Hun blev omsider rekonvalescent og endelig helt rask. Men der gik ikke lang tid, før et nyt og endnu mere voldsomt sygdomsanfald atter kastede hende på sygesengen; og dette anfald forvandt hun, der altid havde været sart, aldrig til fulde. Hendes tilstand var foruroligende – og den var det så meget mere, som den trodsede såvel lægernes viden som deres ihærdige anstrengelser. Efterhånden som den kroniske sygdom, der åbenbart havde fået så sikkert tag i hendes legeme,

at den ikke lod sig udrydde af menneskehånd, skred mere og mere frem, sporede jeg ligeledes en tiltagen af hendes nervøsitet og hendes ængstelse for ubetydeligheder. Hun talte på ny – og denne gang hyppigt og vedholdende – om de lyde, de svage lyde og de usædvanlige bevægelser i tapeterne, som hun tidligere havde henledt opmærksomheden på.

En nat hen imod slutningen af september dvælede hun ved dette sørgelige emne med mere end almindelig styrke. Hun var netop vågnet op af en urolig slummer, hvorunder jeg med ængstelse og vag frygt havde betragtet hendes afmagrede ansigts urolige trækninger. Jeg sad ved siden af hendes ibenholtsseng på en divan. Hun rejste sig halvt op og hviskede sagte og alvorligt til mig om lyde, som hun da hørte, men som jeg ikke kunne høre, om bevægelser, som hun da så, men som jeg ikke kunne få øje på. Vinden bevægede sig hastigt bag tapeterne, og jeg ønskede at vise hende (hvad jeg ikke selv *helt* troede), at disse svage åndepust, disse næsten umærkelige forandringer, som væggenes figurer undergik, kun skyldtes den sædvanlige luftstrøm. Men en dødelig bleghed, der bredte sig over hendes ansigt, viste mig, at mine anstrengelser ville være forgæves. Det så ud til, at hun ville falde i afmagt, og intet tyende var til stede. Jeg kom i tanker om en karaffel let vin, der var ordineret den syge af hendes læger, og ilede tværs over værelset for at hente den. Da jeg trådte ind i lysglansen fra røgelsesskålen, var der to ting af højst foruroligende natur, der fængslede min opmærksomhed. Jeg følte mig strejfet af et usynligt men føleligt legeme; og jeg så, at der midt i lysningen fra røgelseskarret var en skygge på det gyldne tæppe – en uendelig fin og svag skygge, som skyggen af en skygge. Men jeg

var ophidset af en meget stærk dosis opium, jeg gav kun føje agt på disse ting og omtalte dem slet ikke til Rowena. Da jeg havde fundet vinen, vendte jeg tilbage, skænkede i bægeret og rakte det til den syges læber. Hun havde imidlertid nogenlunde forvundet sit anfald og tog selv drikkekarret af min hånd, mens jeg sank ned på en divan med blikket rettet mod hende. Just da hørte jeg et sagte fodtrin på gulvets tæppe i nærheden af sengen; og i næste sekund, da Rowena løftede vinen til sine læber, så jeg – eller drømte at se – tre eller fire store, rødtfunklende dråber falde ned i bægeret som fra en usynlig kilde i værelsets atmosfære. Hvis jeg så det, – så Rowena det i alt fald ikke. Hun drak vinen uden tøven, og jeg undlod at omtale den hændelse, der når alt kom til alt, sagde jeg til mig selv, kun kunne være et foster af min indbildningskraft, der var ophidset indtil sygelighed af Rowenas rædsel, morfinen og den sene nattetime.

Dog kan jeg ikke skjule for mig selv, at der umiddelbart efter de røde dråbers fald indtrådte en hastig forandring til det værre i min hustrus tilstand, således at hendes tjenestekvinder den tredje nat efter iførte hende ligklæder, og jeg den fjerde nat efter sad hos det ligklædte legeme i det selvsamme fantastiske værelse, der havde modtaget hende som min brud. Vilde, opium-avlede syner omsvævede mig som skygger. Jeg stirrede med urolige blikke på sarkofagerne i værelsets hjørner, på tapeternes omskiftelige figurer og på de spraglede luers bugtninger i røgelsesskålen over mit hoved. Jeg mindedes en tidligere nat, og mit blik faldt på lysningen, hvor jeg den gang havde set de svage spor af skyggen. Den var der ikke mere; jeg åndede friere og vendte mit blik mod det blege, stivnede legeme

på sengen. Og nu vaktes tusind erindringer om Ligeia, nu vendte sorgen tilbage til mit hjerte som en brusende strøm, – den usigelige sorg, hvormed jeg havde set hende iført gravens klædebon. Natten svandt hen, men jeg blev ved at sidde og stirre på Rowena med hjertet fuldt af bitter sorg over den eneste, den højest elskede, Ligeia.

Måske var det midnat, måske tidligere eller senere; for jeg havde ikke taget vare på tiden –, da et blidt og sagte suk rev mig ud af mine drømmerier. Jeg følte, at det kom fra ibenholtssengen, fra dødssengen. Jeg lyttede forpint af overtroisk rædsel, men lyden blev ikke gentaget. Jeg anspændte min synsevne for at se om liget bevægede sig, men sporede ikke den ringeste bevægelse. Og dog kunne jeg ikke have taget fejl. Jeg *havde* hørt støjen, hvor svag den end var, og min sjæl var vakt til live i mig. Jeg fæstede resolut og vedholdende min opmærksomhed på legemet. Der gik mange minutter, før der skete noget, der kunne bidrage til at kaste lys over hemmeligheden. Endelig sås det, at en ganske svag, næppe mærkbar rødme var skudt op i kinderne og rundt om de indsunkne små-årer i øjenlågene. I en angst og rædsel, som dødelige menneskers sprog er uden udtryk for, følte jeg mit hjertes slag standse og mine lemmer stivne, hvor jeg sad. Pligtfølelsen gengav mig dog omsider noget af min selvbeherskelse. Jeg kunne ikke længere betvivle, at vi havde været for hastige i vore forberedelser –, at Rowena endnu levede. Der måtte ydes øjeblikkelig hjælp; men tårnet lå langt fra tjenerboligerne; ingen af dem var indenfor hørevidde; hvis jeg ville hidkalde dem, måtte jeg forlade værelset mange minutter – og dette vovede jeg ikke. Derfor kæmpede jeg alene

for at kalde den flygtende sjæl tilbage. Men snart efter sås det, at et tilbagefald havde fundet sted; farven svandt bort fra øjenlåg og kind og erstattedes af en gustenhed endnu hvidere end marmor; læberne rynkedes, fortrak sig og antog dødens forfærdelige udtryk; klamhed og kulde bredte sig hurtigt over legemets overflade, og den sædvanlige stivhed fulgte umiddelbart efter. Jeg sank gysende tilbage på det leje, hvorfra jeg på så sælsom vis var blevet opskræmt, og hengav mig på ny til vågne, lidenskabelige drømme om Ligeia.

En time svandt bort, og da (kunne det være muligt?) hørte jeg for anden gang en svag lyd henne fra sengen. Jeg lyttede gennemisnet af rædsel. Lyden hørtes på ny, det var et suk. Jeg ilede hen til den døde, og så – så tydeligt læberne skælve. Et minut senere slappedes de og afslørede en række blændende hvide tænder. Forundring kæmpede nu i mit bryst med den dybe rædsel, som indtil nu havde ført eneherredømmet der. Jeg følte mit blik blive tåget, min forstand tage flugten, og det var kun med en voldsom kraftanstrengelse det til sidst lykkedes mig at tage mod til mig til det arbejde, som pligten således endnu en gang pålagde mig. Der var rødme på en del af panden, på kinden og struben; hele legemet gennemtrængtes mærkbart af varme; hjertet slog endog ganske svagt. Den unge kvinde levede; og jeg tog med dobbelt iver fat på mine genoplivningsforsøg. Jeg gned og badede tindinger og hænder og anvendte ethvert middel, som erfaring og ret udstrakt kendskab til medicinske værker stillede til min rådighed. Men forgæves. Pludselig flygtede rødmen, pulsslaget ophørte, læberne antog på ny dødens udtryk; og et øjeblik efter blev hele

legemet iskoldt, jordslået af farve, stift og indfaldent, som om det havde ligget flere dage i graven.

Og på ny sank jeg hen i drømme om Ligeia og på ny (intet under, at jeg skælver, mens jeg skriver det?) – på ny opfangede mit øre en sagte hulken henne fra ibenholtssengen. Men hvorfor fortælle denne nats usigelige rædsler i alle enkeltheder? Hvorfor fortælle, hvorledes dette modbydelige genoplivelses-drama gentoges fra tid til anden til hen imod daggry, hvorledes hvert forfærdeligt tilbagefald frembød billedet af en endnu barskere, endnu ubønhørligere død, hvorledes hver dødskamp så ud som en kamp med en usynlig fjende, og hvorledes hver kamp efterfulgtes af en uforklarlig, sælsom forandring i ligets udseende? Lad mig fremskynde afslutningen.

Den frygtelige nat var næsten forbi, da hun, som havde været død, rørte sig endnu en gang, rørte sig kraftigere end tidligere, skønt hun nu vågnede op fra en tilintetgørelse hinsides alt håb. Jeg var for længst ophørt med at kæmpe, jeg rørte mig ikke, jeg sad stiv og stille på divanen som et hjælpeløst bytte for en hvirvelstorm af voldsomme sindsbevægelser, blandt hvilke den mest grænseløse rædsel måske var den mindst frygtelige, den mindst fortærende. Liget, siger jeg, bevægede sig og denne gang stærkere end hidtil. Livets rødme blussede med hidtil uset styrke op i kinderne, lemmerne mistede deres stivhed; hvis øjenlågene ikke havde været fast sammenpressede, hvis hagebindet og ligklæderne ikke hele tiden havde bidraget til at give skikkelsen ligpræg, kunne jeg vel have drømt, at Rowena i virkeligheden fuldstændig havde afkastet dødens lænker. Men hvis denne forestilling end ikke nu opstod hos mig, så kunne jeg dog vel ikke tvivle længere, da det døde legeme rejste sig fra

sengen og med svage vaklende skridt og med lukkede øjne – som hos en søvngænger – skred frem til midten af værelset.

Jeg skælvede ikke, jeg rørte mig ikke; for et mylder af tanker og fantasibilleder var opstået ved synet af skikkelsens holdning og lader, havde turet gennem min hjerne som den vilde jagt, havde lamslået og forstenet mig. Jeg rørte mig ikke –, jeg stirrede på synet. Der var vild forvirring blandt mine tanker, ukueligt oprør. Var det virkelig den *levende* Rowena, der stod overfor mig? Kunne det *overhovedet* være den skønhårede, den blåøjede lady Rowena Trevanion af Tremaine? Og dog, *hvorfor* tvivle? Hagebindet lå fast om hendes mund, skulle det da ikke være den levende Rowenas mund? Og kinderne – der blomstrede jo roserne fra hendes livs sommer – ja, sandelig, det måtte være den levende lady Tremaines kinder. Og hagen med dens vante smilehuller, skulle det ikke være hendes? *Men var hun da blevet højere under sin sygdom?* Med et eneste spring stod jeg foran hende! Hun veg tilbage for min berøring, gravens klædebon løsnede sig og faldt fra hendes hoved, og et væld af lange silkebløde lokker strømmede ud i værelsets luftige atmosfære; *de var sortere end nattens ravnevinger.* Og nu åbnedes skikkelsens øjne langsomt. "Her," skreg jeg højt, "her kan jeg da ikke tage fejl; dette er min tabte elskedes, dette er lady – lady Ligeias store, sorte og vilde øjne – –"

Huset Ushers fald

Son cœur est un luth suspendu;
Sitot qu'on le touche il résonne.

– De Beranger

Det var en dump, lysfattig og lydløs dag ud på efteråret, og himlens skyer hang knugende lavt; jeg havde redet lige fra morgenstunden og var kommet gennem et såre øde landstrøg, og nu, da aftenens skygger begyndte at blive lange, fik jeg endelig øje på Ushers dystre landsæde. Jeg ved ikke hvorfor – men så snart jeg skimtede huset, følte jeg mig gennemtrængt af ulideligt tungsind. Ja, ulideligt; for det mildnedes ikke af den æstetiske og derfor delvis behagelige følelse, der plejer at opstå i os ved synet af den ydre natur selv i dens barskeste og frygteligste skikkelse. Jeg stirrede på den scene, der lå udbredt foran mig – på selve huset og de yderst enkle landskabelige omgivelser, på de gustne vægge og de tomme, øjenlignende vinduer, på en gruppe ranke stargræs og nogle få hensmuldrende, hvide træstammer, og min sjæl følte sig gennemtrængt af en så usigelig forladthed, at der kun i opiumsrusens eftervirkning findes noget tilsvarende, i hin bitre tilbagevenden til hverdagslivet, hint forfærdelige øjeblik, da sløret atter drages til side. Mit hjerte knugedes sammen og blev gennemisnet, og alle mine tanker var præget af en trøstesløshed, der ikke af fantasien lod sig piske op til at antage et skær af det ophøjede. Hvad var det, grublede jeg, hvad var det, der således berøvede mig mine nervers styrke ved synet af

Huset Usher? Det var en uløselig gåde; i hvert fald formåede jeg ikke at finde rede i de vage fantasier, der strøg gennem min hjerne. Jeg måtte nøjes med at tage min tilflugt til den lidet tilfredsstillende forklaring: at selv om der utvivlsomt er grupper af naturlige fænomener, der formår at skabe en sådan sindstilstand, så er vi endnu ikke nået til at kunne definere årsagen. Jeg anså det for muligt, at en ændring at sceneriet, en omgruppering af enkelthederne i billedet ville være i stand til at svække, ja måske helt tilintetgøre dets evne til at skabe tungsind. Ledet af denne tanke styrede jeg min hest hen til den stejle bred af en sort, spejlglat dam, der lå ved huset, stirrede ned på det ændrede og omvendte billede af de grå siv, de gustne stammer og vinduernes tomme øjne – og følte en gysen, der skar sig ind til marv og ben.

Og dog besluttede jeg mig til et ophold på flere uger i denne uhyggens bolig. Dens ejer, Roderick Usher, havde været min gode ven i drengeårene, men mange år var henrundet siden vort sidste møde. For nylig havde imidlertid et brev fundet vej til mig i en fjern afkrog af landet, og det brev var af en sådan art, at det udelukkede enhver skriftlig besvarelse. Skriften forrådte nervøs ophidselse. Brevskriveren berettede om legemlig sygdom og om en foruroligende svækkelse af de åndelige evner og ønskede indtrængende at se mig hos sig, måske mit behagelige selskab kunne bedre hans sørgelige tilstand, jeg var jo hans bedste, i virkeligheden hans eneste ven. Det var den måde, hvorpå alt dette og meget andet fremsattes, den *inderlighed*, han lagde i sin begæring, der ikke tillod mig nogen betænkning, og jeg fulgte derfor ufortøvet hans

opfordring, som jeg ikke desto mindre fandt meget besynderlig.

Skønt vi havde været gode kammerater som drenge, kendte jeg i virkeligheden kun grumme lidt til min ven. Han havde alle dage været yderst tilbageholdende. Jeg vidste imidlertid, at hans familie, hvis oprindelse tabte sig i den grå fortid, i umindelige tider havde haft ry for en stærkt udviklet følsomhed, der tidligere var kommet til udtryk i ophøjede kunstværker, og i den senere tid dels havde givet sig udslag i en storslået, men skjult godgørenhed, dels forrådt sig som lidenskabelig kærlighed til musik, måske endda mere til dens forborgne end til dens åbenbare, af alle anerkendte skønheder. Jeg havde endvidere erfaret den ejendommelige kendsgerning, at Usher-slægtens stamme, hvor gammel den end var, aldrig havde skudt nogen varig sidegren; med andre ord: familien bestod kun af efterkommere i lige linje, og således havde det altid været tilfældet på betydningsløse og kortvarige undtagelser nær. Det var denne mangel – tænkte jeg, mens jeg i tankerne dvælede ved den fuldkomne harmoni mellem besiddelsens og besiddernes karakter, og mens jeg grundede over den indflydelse, huset måske i århundredernes lange løb kunne have øvet på besidderne, – det var måske netop denne mangel på sidelinjer og den deraf flydende ubeskårne overgang af ejendommen sammen med navnet fra fader til søn, der til sidst havde fået disse to bestanddele til at smelte sammen i den grad, at godsets oprindelige navn var blevet udslettet og erstattet med den besynderlige og mistydige benævnelse "Huset Usher", en benævnelse, der brugtes af bondebefolkningen så vel om familien som om familiesædet.

Jeg har omtalt, at den eneste virkning, mit temmelig barnlige eksperiment med at stirre ned i dammen frembragte, var at uddybe det første besynderlige indtryk. Utvivlsomt har bevidstheden om den hastige vækst af min overtro, – ja, jeg ved intet bedre navn, – bidraget sit til at fremskynde selve denne vækst. Således er, som jeg længe har vidst, den paradoksale lov, der gælder for alle de følelser, der har rædsel til udspring. Og det var vel også derfor, at der, da jeg på ny løftede mit blik fra billedet i sumpen til huset selv, opstod en sær indbildning i min hjerne, en ganske latterlig indbildning, som jeg kun nævner for at vise, i hvilken grad jeg var i mine stemningers vold. Min fantasi var virkelig kommet i så stærk bevægelse, at jeg bildte mig ind, at huset med tilliggende var udstyret med en særskilt atmosfære, som ikke blandede sig med himlens luft, og som var dunstet ud af de visne træer, den grå mur og den tavse sump – en atmosfære, der bredte sig dorsk og doven, blyfarvet og knap til at skelne, en mystisk, forpestet dunst.

Dog dette *måtte* jo være en drøm; jeg rystede den af mig og underkastede husets virkelige udseende et nøjere eftersyn. Det syntes først og fremmest præget af umådelig høj alder. Det grønnedes af ælde. Et fint væv af svampe bredte sig over murene og hang som tjavset spindelvæv ned fra tagskægget. Og dog forrådtes intet forfald i det ydre. Ingen dele af murværket var styrtet sammen, en vild disharmoni herskede mellem den endnu ubrudte helhed og de enkelte stenes hensmuldrende tilstand. Der var i dette meget, der mindede mig om den rumlige uskadthed, der kan iagttages hos gammelt træværk, der har fået lov at rådne uforstyrret af lufttilførsel udefra i en eller anden afsides hvælving. Men bortset fra dette

altomfattende forfald frembød bygningen ingen tegn på usoliditet. Måske ville en opmærksom iagttagers øje dog have opdaget en ganske ubetydelig revne, der fra taget strakte sig i zigzaglinje ned over husets facade for at forsvinde i sumpens dystre vande.

Jeg red op ad en kort allé, der førte til boligen. En tjener tog mod min hest, og jeg trådte ind i den gotisk hvælvede forhal. En kammertjener, der bevægede sig med lydløse skridt, førte mig derpå i tavshed gennem mange mørke og indviklede gange til sin herres studereværelse. Meget af det, jeg fik øje på undervejs, bidrog på en uforklarlig måde til at forstærke de ubestemmelige følelser, jeg allerede har omtalt. Mens genstandene omkring mig, mens lofternes snitværk, væggenes mørke tapeter, de ibenholtsorte gulve, de fantastisk arrangerede våben, der klirrede, når jeg satte foden mod gulvet, var af samme slags, som jeg var vant til fra barnsben af, og mens de straks gjorde et hjemligt, et fortroligt indtryk på mig, måtte jeg vel undres over de usædvanlige fantasibilleder, som synet af de kendte genstande frembragte. På en af trapperne mødte jeg familiens læge. Hans ansigt, forekom det mig, forrådte på en gang overraskelse og lav snuhed. Han hilste ængsteligt og gik videre. Tjeneren åbnede nu en dør og førte mig ind til sin herre.

Det værelse, jeg nu stod i, var meget stort, og der var meget højt til loftet. Vinduerne var høje, smalle og spidsbuede, og de sad så langt fra det sorte egetræsgulv, at de ikke var tilgængelige indefra. En svag rødlig lysglans trængte sig gennem ruderne og tillod så nogenlunde at skelne de mere iøjnefaldende genstande i værelset, mens øjet forgæves søgte at

gennemskue de fjernere kroge eller trænge ind i det udskårne lofts hvælv. Mørke draperier skjulte væggene. Bohavet var rigeligt, gammeldags, umageligt og medtaget. Talrige bøger og musikinstrumenter lå spredt omkring, men formåede ikke at fylde totalbilledet med liv. Jeg følte, at luften var gennemtrængt af sorg. Et tungt, knugende og uimodståeligt mørke rugede overalt, gennemtrængte alt.

Da jeg trådte ind, rejste Usher sig fra en sofa, hvor han havde ligget udstrakt, og hilste mig med en varme, der i første øjeblik forekom mig alt for hjertelig, noget i smag med den fremtvungne elskværdighed, den "livstrætte" verdensmand lægger for dagen. Et blik på hans ansigt var tilstrækkeligt til at overtyde mig om hans fuldkomne oprigtighed. Vi satte os ned; han tav en stund, og jeg stirrede på ham med en blanding af medlidenhed og gru. Intet menneske har sikkert undergået en så frygtelig forandring i løbet af så kort tid som Roderick Usher havde! Det var med vanskelighed, at jeg fik mig selv til at tro, at den gustne skabning, der sad overfor mig, og min kammerat fra drengeårene var en og samme person. Og dog havde hans ydre altid været ejendommeligt. Et ligblegt ansigt, store, klare, vidunderligt lysende øjne, læber, der var tynde og meget blege, men overordentlig smukt buede, en næse af udsøgt jødisk form med meget stor næseborvidde, en fint formet hage, hvis lidet markante træk talte om mangel på karakter, og et hår, der udmærkede sig ved mere end spindelvævs-blødhed og finhed, disse træk i forbindelse med en usædvanlig tindingebredde udgjorde et ansigt, som det ikke var så let at glemme. Men alene den omstændighed, at de havde udviklet sig yderligere, at det udtryk, der lå over dem, var blevet mere udpræget,

fremkaldte en sådan forandring, at jeg tvivlede om, hvem jeg havde for mig. Ansigtets forfærdende hvidhed, øjnenes underfulde glans var det især, der betog mig, ja fyldte mig med gru. Det silkebløde hår havde fået lov at vokse vildt, det faldt ikke ned om ansigtet, flagrede snarere om det som flyvende edderkoppespind, hvis arabesker jeg forgæves søgte at give en menneskelig betydning.

Min vens væsen slog mig straks ved sin mangel på ligevægt og prægnans; og jeg opdagede snart, at det skrev sig fra en stedse fornyet, svag og frugtesløs kamp for at få bugt med en kronisk skælven, et overmål af nervøs ophidselse. Jeg havde været forberedt på noget lignende, ikke blot ved brevet, men også ved erindringen om visse træk hos min ven som dreng og ved de slutninger, der lod sig drage ud fra hans særlige konstitution og temperament. Han var afvekslende livlig og træg. Hans stemme sprang hurtigt fra skælvende vaghed (i øjeblikke, hvor hans animalske livsånder syntes at svigte ham helt) til den art energiske fyndighed, – den abrupte, vægtige, rolige, hult klingende udtale, – den blytunge, i sig selv hvilende, fuldkomment modulerede, gutturale udtryksform, som findes hos den forhærdede drukkenbolt eller opiumsdranker i perioder, hvor hans ophidselse er stærkest.

På denne måde talte han om formålet med mit besøg, om sin heftige længsel efter mit selskab og om den trøst, han håbede, jeg skulle yde ham. Han udviklede ret indgående sin egen opfattelse af den sygdom, der hærgede ham. Sygdommen var medfødt, et familie-onde, og han tvivlede på at der kunne findes et middel mod den; i næste nu tilføjede han, at det jo kun drejede sig om en nervøs lidelse, der nok ville fortage sig af sig

selv. Den gav sig udslag i et mylder af unaturlige sansefornemmelser. Hans beskrivelse af nogle af dem både interesserede og foruroligede mig, men det skyldtes vel også den måde, hvorpå han fremstillede dem. Han led meget under en sygelig overudvikling af sanserne; han formåede kun at nyde de simpleste spiser; han kunne kun bære klæder af ganske bestemt vævning; al blomsterduft var ham en plage; selv svagt lys pinte hans øjne; og der var kun ganske enkelte lyde, toner frembragte af strengeinstrumenter, der ikke indjog ham angst.

Jeg fandt ham fuldstændig besat af en ganske abnorm rædsel. "Jeg må gå til grunde af denne beklagelsesværdige forrykthed," sagde han. "Ja, således og ikke anderledes. Jeg frygter ikke de kommende begivenheder i og for sig, jeg frygter kun deres følger. Jeg frygter selv den ubetydeligste hændelse, fordi den kan indvirke på min utåleligt ophidsede sjælstilstand. Jeg frygter i grunden ikke faren, men kun dens virkning: rædslen. Og i min nervesvækkede, ynkværdige tilstand føler jeg, at det tidspunkt før eller senere må komme, da jeg på en gang mister liv og forstand indviklet i kamp med det grumme fantom: frygten."

Jeg stiftede efterhånden gennem antydninger og halve udtalelser bekendtskab med et andet træk, der var karakteristisk for min vens åndelige tilstand. Han var lænkebundet af visse overtroiske forestillinger om den bolig, han beboede, og som han ikke havde vovet sig ud af i mange år på grund af en indflydelse, hvis formodede indvirken fremskyggedes så vagt, at en gengivelse er umulig, en indflydelse, der efter Ushers påstand skrev sig fra visse ejendommeligheder ved selve boligens form og materialer, og

som han var bukket under for på grund af sine langvarige lidelser, en indflydelse, som de grå mures og tårnes *natur* og på samme måde søen, hvori de spejlede sig, havde fået over hans handlinger.

Han indrømmede – om end nølende – at meget af det tungsinds mørke, der rugede over ham, kunne føres tilbage til en mere naturlig og langt mere fattelig årsag, nemlig den hårdnakkede og langvarige sygdom, der hærgede hans ømt elskede søster og truede hende med snarlig opløsning, hun som i mange år havde været hans eneste selskab, hun som var hans sidste og eneste slægtning på jorden.

"Hendes død," sagde han med en bitterhed, som jeg aldrig vil forglemme, "vil lade mig, der er håbløs og elendig, tilbage som den sidste af Ushernes ældgamle slægt."

Som han talte, gik lady Madeline – (således hed den unge pige) – langsomt gennem værelset og forsvandt uden at have lagt mærke til min tilstedeværelse. Jeg betragtede hende med en forbavselse, der ikke var uden gru – og dog formåede jeg slet ikke at gøre rede for disse følelser. Et underligt tryk lagde sig over mig, som jeg fulgte hende med øjnene, da hun fjernede sig. Da døren omsider lukkede sig efter hende, søgte mit blik instinktmæssigt og ivrigt broderens ansigt; han havde skjult det mellem sine hænder; jeg så kun, at en mere end almindelig bleghed havde bredt sig over hans magre fingre, mellem hvilke mange og hede tårer piblede frem.

Lady Madelines sygdom havde længe trodset lægernes snilde. Rodfæstet træghed, gradvis henvisnen, hyppige, men forbigående symptomer af kataleptisk art, således lød den usædvanlige diagnose. Hidtil havde hun holdt sygdommen

stangen og endnu ikke endeligt begivet sig til sengs, men aftenen for min ankomst måtte hun bukke under for ødelæggerens stærke hånd, fortalte broderen mig ud på natten i en tilstand af den yderste ophidselse; jeg erfarede, at det glimt, jeg havde set af den unge dame, sandsynligvis også ville blive det sidste; jeg ville i alt fald næppe få hende at se mere i levende live.

Der gik nu adskillige dage, uden at hverken Usher eller jeg nævnte hendes navn; jeg gjorde imidlertid alt for at mildne min vens tungsind. Vi malede og læste sammen, jeg lyttede som i drømme til de vilde improvisationer, han udførte på sin guitar. Under dette fortrolige samliv fik jeg lejlighed til at se til bunds i hans sjæl og med sorg iagttage, hvor frugtesløse alle bestræbelser på at bringe det til at lysne i denne ånd måtte blive; denne ånd, fra hvilken mørke udstrømmede over hele den synlige og usynlige verden som en eneste ustandselig udstrømning af et indre, iboende mørke.

Jeg vil for stedse bevare erindringen om de alvorstunge timer, jeg tilbragte alene med herren til Huset Usher. Dog vil det falde mig vanskeligt nøjere at angive de studier og sysler, han førte mig ind i. En højtspændt, flimrende idealisme overstrålede alt med sin svovlglans. Hans langtrukne improviserede klagesange vil for bestandig ringe i mine øren. Blandt andet mindes jeg smerteligt en omformning og videre udvikling af den vilde melodi i von Webers sidste vals. Om de malerier, der havde deres udspring i hans højt kultiverede fantasi, og som for hvert penselstrøg fortonede sig mere og mere ind i en vaghed, der ængstede mig så meget mere, som jeg ikke fattede grunden til min ængstelse, – om disse malerier vil

jeg kun være i stand til at udtrykke såre lidt i ord, skønt de står levende for min erindring. Ved sin storslåede simpelhed og nøgenhed i tegningen skabte han opmærksomhed og vakte gru. Hvis der nogen sinde har levet et menneske, der har malet en ide, så er det menneske Roderick Usher. I mig opstod i hvert fald under de daværende omstændigheder en ulidelig gru ved synet af de abstraktioner, den sjælesyge henkastede på sit lærred, en gru, som jeg aldrig sporede skyggen af ved betragtningen af Fuselis ganske vist glødende, men alt for konkrete drømmerier.

En af min vens frembringelser, der var noget mindre abstrakt, lader sig – om end kun svagt – gengive i ord. Et lille maleri forestillede det indre af en umådelig lang, firkantet gang eller tunnel, hvis vægge var lave, glatte og hvide uden nogen art udsmykning. Visse andre træk i billedet tjente til at vække forestillingen om, at denne udhuling var at finde dybt nede under jordens overflade. Den var uden nogen som helst åbning i hele sin lange udstrækning; der sås ingen fakkel eller anden kunstig lyskilde, og dog gennemstrømmedes den af en lysflod, der badede alt i en magisk og unaturlig glans.

Jeg har omtalt den sygelige tilstand i hørenerven, der gjorde al musik uudholdelig for patienten med undtagelse af visse udførelser på strengeinstrumenter. Det var måske netop de snævre grænser, bag hvilke han søgte ind, der gjorde hans guitarspil så fantastisk. Men den fængende *lethed*, hvormed han improviserede, måtte have en anden årsag. Hans fantastiske impromptuer såvel i ord som melodier (for han ledsagede tit sit spil med versificerede improvisationer) måtte have sit udspring i den samlethed, den koncentration, som jeg tidligere har

hentydet til som afhængig af den højeste kunstige ophidselse. Jeg husker en af disse rhapsodier udenad. Den gjorde måske så meget des stærkere indtryk på mig, som dens skjulte mening lod mig formode, at Usher selv var klar over, at hans høje fornuft vaklede på sin trone. Versene, som han kaldte "Spøgelsesslottet", lød således eller meget nær således:

> I den grønneste af dale,
> Gode engles hjem!
> Stod en gang en prægtig borg
> Og rejste tårn og spir mod sky.
> Det var i kong Tankes rige,
> At den lå.
> Ingen seraf løfted vingen
> Over halv så skønt et bo.
>
> Over taget gyldne faner
> Højt på luftens bølger flød.
> (Men den tid, da dette skete,
> Længst er død!)
> Vindene, der leged i
> Hin klare dag,
> Som lette, vingede dufte
> Strøg bort langs murens hvide bryn.

Vandringsmænd i hin skønne dal
Gennem to klare vinduer så.
Ånder harmonisk i runddans
Rundt om en trone gå;
Der sad han i al sin glans,
Herren til land og slot,
Den purpurbårne!
Rigets hersker og drot.

Funklende som perler
Og glødende rubin
Var slottets skønne port;
Den åbned sig, der dansed ud
En herlig ekko-skare
Med lovsang på læben,
lovsang over deres konges
Vid og visdom.

Men ulykken kom i muldsorte klæder,
Løb storm mod kongens rige.
(Lad sorgen kun råde
For stedse hans lykke er død!)
Den fryd, der blussed og blomstred
Rundt om hans hjem,
Er nu kun en dunkelt mindet saga
Om ældgammel tid i gravens gem.

Vandringsmænd i dalen nu
Gennem rødt tændte vinduer se
Skikkelser skride fantastisk
Til en sønderbrudt melodi,
Og ud af den hvide dør
Der glider en hæslig skare,
Genfærd af svundne timer,
En hæslig vildt leende skare.

Jeg husker godt, at visse ideer inspireret af denne ballade bragte os ind på tanker, der fik Usher til at fremsætte en anskuelse, som jeg omtaler ikke for dens nyheds skyld – for andre mænd har fremsat den før – men på grund af den hårdnakkethed, hvormed han klamrede sig til den. Denne anskuelse gik i al almindelighed ud på at tillægge planterne bevidsthed. Men i Ushers forstyrrede fantasi havde den antaget dristigere former og udstraktes under visse betingelser også til den uorganiske verden. Der fattes mig ord til at tolke inderligheden i hans overbevisning til fulde. Hans tro var imidlertid – som tidligere antydet – knyttet til de grå sten i hans fædrene bolig. Han bildte sig ind, at betingelserne for bevidsthed her var til stede i den måde, hvorpå stenene var anbragte, i svampene, som groede hen over dem, i de visne træer, der omgav dem – og frem for alt i denne sammenstillings uforstyrrede holdbarhed og dens fordobling i søens stille vande. Et vidnesbyrd om bevidstheden kunne ses – sagde han, og jeg fo'r sammen ved hans ord – i den langsomme, men dog sikre fortætning af en egen atmosfære omkring vandene og murene. Og en følge af den, tilføjede han, kunne ses i den tavse, men uafvendelige og frygtelige indflydelse, der århundreder

igennem havde formet hans families skæbner og nu gjorde ham til det, jeg så, han var blevet. Sådanne tanker behøver ingen kommentar, og jeg skal heller ingen fremsætte.

Vore bøger – de bøger, der i årevis havde udgjort den syges væsentligste åndelige næring – stod som rimeligt var i nøje samklang med hans hang til det fantastiske. Vi gennempløjede værker som Gressets *Ververt et Chartreuse*, Machiavellis *Belphegor*, Swedenborgs *Himlen og Helvede*, Holbergs *Niels Klims Underjordiske Rejse*, Robert Fluds, Jean d'Indaginés og de la Chambres *Kiromanti*, Tiecks *Rejsen ud i det Blå* og Campanellas *Solens Stad*. Et af hans yndlingsbind var en lille oktav-udgave af dominikaneren Eymeric de Gironnes *Directorium Inquisitorium*; og der var hos Pomponius Mela passager om de gamle afrikanske satyrer og øgipaner, over hvilke han kunne sidde og drømme i timevis. Men sin største glæde havde han af at læse i en overordentlig sjælden og mærkværdig bog i gotisk kvartbind – en længst glemt kirkes liturgi – *Vigiliæ Mortuorum secundum Chorum Ecclesiæ Maguntinæ* [Note 8)].

Jeg kunne ikke lade være at tænke på dette værks vilde ritual og dets sandsynlige indflydelse på den sjælesyge, da han en aften efter kort at have meddelt mig Madelines afgang ved døden erklærede at ville opbevare liget i fjorten dage (forud for den endelige begravelse) i en af de talrige hvælvinger, der fandtes i bygningens grundmure. Den verdslige grund, han anførte for denne besynderlige fremgangsmåde, mente jeg mig imidlertid ikke berettiget til at gøre indsigelse imod. Han anførte som bevæggrund den ejendommelige sygdom, afdøde havde lidt af, visse påtrængende og indgående forespørgsler, som hendes læge havde gjort, og endelig familie-

begravelsespladsens afsides og udsatte beliggenhed. Jeg skal ikke nægte, at jeg med tanken henvendt på hin skummelt udseende person, som jeg ved mit komme mødte på trappen, ikke følte synderlig lyst til at gøre indvendinger mod, hvad jeg i bedste fald betragtede som en uskadelig og en i og for sig naturlig forsigtighedsforanstaltning.

På Ushers anmodning hjalp jeg ham personligt med at ordne den midlertidige gravlæggelse. Da liget var lagt i kisten, bar vi det alene til dets hvilested. Den hvælving, hvori vi anbragte det, havde været uåbnet i så lang tid, at vore fakler kun brændte døsigt i den beklumrede luft og ikke tillod os at se meget af omgivelserne; den var lille, fugtig og uden nogen som helst tilgang for lyset, da den lå dybt nede umiddelbart under den del af bygningen, hvor jeg havde mit soveværelse. Den var åbenbart i fjerne lenstider blevet brugt som fangehul og senere hen som oplagsrum for krudt eller et andet let forgængeligt stof, eftersom en del af dens gulv var beklædt med kobber, hvilket også var tilfældet med hele indersiden i den lange hvælvede gang, der førte til hvælvingen. Døren, der var af massivt jern, var beskyttet på samme vis. Den var umådelig tung og drejede sig på sine hængsler med en stærkt skurrende lyd.

Da vi havde anbragt vor sørgelige byrde på dette uhyggens sted, skød vi det endnu ikke fastskruede kistelåg til side og betragtede den dødes ansigt. En slående lighed mellem broder og søster vakte først nu min opmærksomhed, og Usher, der måske gættede mine tanker, mumlede nogle ord, hvoraf jeg erfarede, at han og afdøde havde været tvillinger og altid havde været knyttet sammen af sympatier, for hvilke der knap lod sig gøre rede. Vi betragtede dog ikke længe den døde; for vi kunne

ikke gøre det uden gru. Den sygdom, der havde berøvet den unge pige livet netop som hun var modnet til kvinde, havde, som det sædvanligvis er tilfældet med lidelser af kataleptisk art, efterladt en falsk svag rødme på hendes ansigt og barm og dette mistænkeligt dvælende smil, der er så frygteligt i døden. Vi anbragte låget på ny og skruede det fast, vi lukkede jerndøren og slæbte os afsted til de kun en smule lysere værelser i den øvre del af huset.

Efter at nogle dage var gået i bitter sorg foregik der en betydelig forandring i min vens abnorme åndelige tilstand. Hans væsen var forvandlet. Han forsømte eller glemte sine vante sysler. Han flakkede fra værelse til værelse med hastige, usikre, formålsløse skridt. Hans hvide ansigt var om muligt endnu hvidere end før; men hans øjnes glans var fuldstændig udslukt. Hans stemme fik aldrig mere den ru klang, han talte skælvende som i den yderste angst. Ja, der var tider, hvor jeg troede, at hans sjæl våndede sig under byrden af en hemmelighed, som han kun savnede mod til at åbenbare. Til andre tider så jeg mig nødsaget til at opfatte alt som udslag af galskabens uforklarlige luner; for jeg kunne se ham sidde i timevis og stirre ud i det tomme rum med anspændt opmærksomhed, som om han lyttede til indbildte lyde. Intet under, at hans tilstand slog mig med rædsel, smittede mig. Jeg følte, at hans fantastiske, men suggestive forrykte forestillinger nærmede sig krybende og lidt efter lidt udstrakte deres indflydelse også over mig.

Især en sen aften – det var syvende eller ottende dagen efter at vi havde anbragt Madeline i kælderen – gjorde disse følelser sig stærkt gældende hos mig. Søvnen nærmede sig ikke til mit

leje, skønt time efter time gik til ende. Jeg søgte at bortræsonnere den nervøse ophidselse, der havde bemægtiget sig mig. Jeg prøvede på at tro, at meget, om ikke alt, hvad jeg følte, skyldtes værelsets mørke bohave og de dunkle, slidte draperier, der sattes i bevægelse af vinden (det blæste op til storm) og svajede hid og did langs væggene og omkring min seng. Men mine bestræbelser var frugtesløse. Jeg kom til at ryste over hele kroppen, og den mest grundløse uro satte sig rugende over mit hjerte som en nattemare. Jeg stønnede og stred for at frigøre mig, jeg fik sat mig op i sengen og stirrede ud i stuens tætte mørke, lyttende – drevet af en instinktmæssig tilskyndelse – til visse svage, ubestemte lyde, der med lange mellemrum nåede mit øre under pauser i stormen, uden at jeg vidste hvor de kom fra. Overvældet af en rædsel, der var lige så uudholdelig som uforklarlig, klædte jeg mig hurtigt på; for jeg var klar over, at jeg ikke ville komme til at sove mere den nat, og gav mig til at vandre op og ned ad gulvet i håb om at genvinde noget af min fatning.

Jeg havde ikke gået ret længe, før jeg hørte sagte trin på den trappe, der førte op til værelset. Jeg genkendte straks Ushers gang; og i næste nu bankede han let på døren og trådte ind med en lampe i hånden. Hans ansigt var som sædvanlig ligblegt, men i hans øjne var der kommet et skær af forrykt lystighed, hele hans væsen bar præg af tilbagetrængt hysteri. Hans udseende forfærdede mig; men alt var at foretrække for den ensomhed, jeg havde lidt under; selv hans tilsynekomst var mig kærkommen.

"Du har ikke set det?" spurgte han kort, efter først i tavshed at have stirret tomt omkring sig i nogle øjeblikke. "Du har ikke set

det? Men du skal få det at se!" Derpå stillede han lampen i skygge, ilede hen til vinduet og åbnede det for stormen.

Det indtrængende vindstød havde i al sin vælde nær revet os omkuld. Natten var ganske vist stormfuld, men ikke uden barsk skønhed, en sælsom enhed af gru og skønhed. En hvirvelstorm havde åbenbart sit centrum i vort nabolag; for der var hyppige og voldsomme forandringer i vindretningen, og skyernes umådelige tæthed (de hang i øvrigt så lavt, at de nåede ned til borgens tårne) hindrede os ikke at se, at de med stor hast slyngedes mod hinanden fra alle himlens hjørner uden atter at fjerne sig.

Jeg siger, at deres umådelige tæthed ikke hindrede os i at se dette; og dog skimtede vi hverken måne eller stjerner, ej heller lynede det. Men underfladen af de uhyre roterende dampmasser og alle genstande på jorden i vor umiddelbare nærhed glødede i den unaturlige glans fra en svagt lysende og tydeligt synlig gasuddunstning, der indhyllede bygningen som i et ligklæde.

"Du må ikke, du skal ikke se på dette," sagde jeg gysende til Usher og førte ham blidt men bestemt bort fra vinduet og fik ham til at sidde ned. "Disse foreteelser, som ængster dig, er ikke andet end ret almindelige elektriske fænomener, eller også skyldes de måske dammens overdådighed af giftige dampe. Lad os lukke vinduet; luften er isnende og skadelig for din sundhed. Her er en af dine yndlingsromaner. Jeg vil læse og du skal lytte; således vil vi få ende på denne skrækkelige nat."

Det gamle bind, jeg havde grebet, var Sir Launcelot Cannings *Sindssygt Stævnemøde*; jeg havde kaldt den hans yndlingslekture i melankolsk spøg og ikke for ramme alvor; for dens klodsede og

fantasiløse vidtløftighed kunne i virkeligheden ikke frembyde stort af interesse for min intelligente og ideelt anlagte ven. Men det var den eneste bog, der var ved hånden, og desuden nærede jeg et ubestemt håb om, at netop fortællingens uendelige tåbelighed skulle udløse noget af den stærke spænding, hvori den syge befandt sig; sindssygehistorien er fuld af lignende tilsyneladende urimeligheder. Hvis jeg kunne have bygget min dom på den ivrigt anspændte lytten, hvormed han fulgte beretningens ord – eller lod som om han fulgte dem – da havde jeg haft al anledning til at lykønske mig med mit held.

Jeg var nået til det velkendte sted i historien, hvor Ethelred, bogens helt, efter forgæves at have søgt fredelig adgang til eremittens bolig, går over til at bane sig vej med magt. Her lyder, som det vil erindres, fortællingens ord således:

"Og Ethelred, som af naturen var et tappert hjerte og tilmed følte sig stærk af den vins kraft, som han havde drukket, lod sig ikke længere holde hen af eremitten, der visselig også var af en stædig og ondskabsfuld karakter, men da han følte regnen på sine skuldre og frygtede, at stormen skulle rejse sig, løftede han fluks sin kølle og huggede løs på dørens planker for at skaffe plads for sin stridshandskede hånd, og med den rykkede han nu kraftigen, flækkede, sønderflængede og sønderbrød alt, så larmen af det tørre, hult bragende træ buldrede og klang gennem skoven."

Da jeg kom til ende med denne sætning, fo'r jeg sammen og holdt inde; for det forekom mig (skønt jeg straks drog den slutning, at min opskræmte fantasi havde spillet mig et puds), at der fra en fjerntliggende del af huset var nået en lyd til mine øren, der godt kunne være som et ekko, men ganske vist et

dumpt og tilsløret ekko – af den bragende lyd, Sir Launcelot så omstændeligt havde beskrevet. Det var utvivlsomt alene det besynderlige sammentræf, der havde vakt min opmærksomhed; for lyden var i og for sig var ikke skikket til at gøre indtryk; vinduerne knagede i blæsten og den stedse voksende storm fyldte jo luften med et utal af lyde. Jeg gik videre:

"Men den gæve ridder Ethelred, som nu trådte ind ad døren, blev meget forbitret og undrede sig såre, da han intet så til den ondskabsfulde eremit, men derimod en skællet, uhyrlig, ildtunget drage, der sad og vogtede et guldslot med gulve af sølv; og på muren hang der et skinnende messingskjold med disse ord indskrevne:

Sejer vandt den, som sig viser her inde;
Dræber han dragen, han skjoldet skal vinde.

Og Ethelred hævede sin kølle og slog på dragens hoved, så den faldt ned foran ham og opgav sin forpestede ånd med et skrig, der var så grufuldt, så skærende og gennemtrængende, at Ethelred måtte holde hænderne for ørerne til værn mod den skrækkelige larm, hvis mage ingen sinde før var hørt."

Her standsede jeg på ny brat og denne gang yderst bestyrtet; for der kunne ingen som helst tvivl være om, at jeg nu – skønt jeg ikke kunne afgøre hvorfra – virkelig hørte en sagte, åbenbart fjern, men gennemtrængende, langtrukken og højst usædvanlig skrigende eller skærende lyd, nøjagtigt svarende til den lyd, med hvilken min fantasi allerede havde gengivet dragens unaturlige, af romanforfatteren beskrevne skrig.

Et mylder af modstridende tanker og følelser stormede ind på mig ved dette nye højst besynderlige sammentræf; frem for alt gennemtrængtes jeg af forundring og dyb rædsel, men jeg

bevarede dog tilstrækkelig åndsnærværelse til ikke at fremkomme med nogen bemærkninger, der kunne ophidse min nervøst sårbare ven. Det var jo ingenlunde givet, at han havde hørt de omtalte lyde, omend der i de sidste minutter var foregået en stor forandring med hans opførsel. Fra først af havde han siddet lige overfor mig, men lidt efter lidt havde han drejet sin stol, så han nu sad med ansigtet vendt mod værelsets dør, og skønt hans træk kun til dels var synlige for mig, lagde jeg dog mærke til, at han bevægede læberne, som hviskede han ganske sagte hen for sig. Hans hoved var sunket ned på brystet, men det stod mig klart, at han ikke sov; for jeg skimtede hans ene øje i profil, og det var vidt åbent og stift stirrende. Heller ikke holdt han sig i ro; for han gyngede og rokkede sagte og jævnt fra den ene side til den anden. Da jeg med et hastigt overblik havde forvisset mig om alt dette, genoptog jeg Sir Launcelots beretning, som følger:

"Og da nu ridderen lykkeligt og vel var undsluppen dragens vilde raseri, vendte han sine tanker mod malm-skjoldet, at han måtte bryde dets trolddom; for kastede han ådslet, som spærrede ham vejen, til side og skred mandelig hen over borgens sølvfliser mod skjoldet, som hang på væggen; og dette ventede så sandelig ikke, til han nåede helt hen til det, men faldt ham til fode på det sølverne gulv med mægtigt larmende bulder."

Disse ord var aldrig så snart sluppet over mine læber, før jeg hørte en tydelig, hul, metalklingende og dog ligesom tilsløret klang, – ganske som var et metal-skjold virkelig i det øjeblik faldet tungt mod et gulv af sølv. Helt ude af mig selv sprang jeg op; men Usher ænsede ingenting, rokkede kun sagte hid og did.

Jeg styrtede hen til hans stol. Hans blik var stift og stirrende, hans ansigt ligesom forstenet. Men da jeg lagde min hånd på hans skulder, skælvede han fra isse til fod; et sygt smil dirrede om hans læber; og jeg så, at han mumlede sagte, hurtigt og hakkende – som var han slet ikke klar over min nærværelse. Jeg bøjede mig ned over ham, og mit øre inddrak hans ords grufulde indhold.

"Om jeg hører det? Vel hører jeg det, *har* hørt det! Længe, længe, mange minutter, mange timer, mange dage har jeg hørt det, og dog vovede jeg ikke – oh hav medlidenhed med mig arme elendige! – jeg vovede ikke at tale, *vovede* det ikke. *Vi har lagt hende levende i graven!* Fortalte jeg dig måske ikke, at jeg havde skarpe sanser? Jeg *siger* dig, at jeg hørte hendes første svage bevægelser i kisten. Jeg hørte dem for mange, mange dage siden, men jeg vovede ikke – *vovede ikke at tale.* Og nu i nat – Ethelred – ha, ha, Ethelred, der sønderslog eremittens dør, dragens dødsskrig og skjoldets brag – lad os dog hellere sige: kisten, der sønderbrødes, fængslets dør, der peb på sine hængsler, og hendes trælsomme vandring gennem den kobberbeslagne hvælving. Oh hvor skal jeg flygte hen? Vil hun måske ikke være her i næste nu? Iler hun ikke hertil for at bebrejde mig mit hastværk? Har jeg ikke allerede hørt hendes skridt på trappen? Hører jeg ikke hendes hjertes dumpe, forfærdelige slag? Afsindige! –" han sprang rasende op og skreg ordene ud, som skulle han kvæles: "*afsindige, jeg siger dig jo, at hun nu står udenfor døren!*"

Som havde der ligget en trolddom i hans overmenneskeligt energiske udbrud, åbnede den antikke fløjdør, mod hvilken den talende pegede, langsomt sine tunge ibenholts kæber. Det

skyldtes den ilende vind – men uden for døren stod lady Madeline Ushers høje, ligklædte skikkelse. Der var blod på hendes hvide klædning, og hendes udtærede legeme bar vidnesbyrd om udståede lidelser.

Et øjeblik stod hun vaklende på dørtærsklen, derpå faldt hun med et klagende skrig tungt over mod broderen og drog ham med ind i sin frygtelige dødskamp, så også han faldt om på gulvet som lig, dræbt af de forfærdelige sindsbevægelser, han havde gennemlidt.

Fra dette værelse og fra denne bolig flygtede jeg forfærdet. Udenfor rasede stormen stadig i al sin vælde, mens jeg ilede hen ad den gamle allé. Pludselig faldt et sælsomt lys over vejen; jeg vendte mig forbavset om; for jeg havde kun den vidtstrakte bygning og dens skygger i ryggen. Lyset skrev sig fra den blodrøde synkende fuldmåne, der nu skinnede klart gennem den knapt skelnelige revne, der som før fortalt i zigzaglinje gennemskar husets mur fra øverst til nederst. Mens jeg stirrede, udvidedes spalten mere og mere, og under et voldsomt udbrud af orkanen så jeg med et månens fulde skive, så i knugende rædsel, hvorledes de mægtige mure sønderbrødes med et brøl som af tusinde vande, så den dybe, dunkle sø ved mine fødder i barsk tavshed lukke sig over ruinerne af huset Usher.

Note 8: Messer for de Døde ifølge Minzer Kirkens Kor

William Wilson

Lad mig for øjeblikket kalde mig selv William Wilson. Det er ikke nødvendigt at tilsøle det smukke ark, der ligger foran mig, med mit virkelige navn, som allerede mere end nok har været genstand for mine medmenneskers foragt, rædsel og afsky. Har ikke de vrede vinde bragt dets grænseløse skændsel til jordklodens fjerneste egne? Er jeg ikke den elendigste af alle elendige, en udstødt, en der er død for verden? død for dens hæder, dens blomster, dens gyldne higen? Har ikke en tung, mørk, endeløs sky rejst en evig skillemur mellem mit håb og Himlen?

Selv om jeg kunne, ville jeg ikke nedskrive en beretning om mine senere års usigelige elendighed og utilgivelige forbrydelser her og nu. Dette tidsrum, disse senere år kan opvise en stigning i forbryderiskhed, hvis oprindelse jeg alene har til hensigt at påpege. Menneskene bliver i almindelighed slette lidt efter lidt. Hvad mig angår, så lod jeg i et eneste nu alle gode egenskaber falde, som man slænger en kappe fra sig. Fra forholdsvis ringe slethed bevægede jeg mig med et eneste kæmpeskridt ind i udskejelser, der endda overgik Heliogabals. Det er jo om det tilfælde, den ene begivenhed, der bragte alt det onde over mig, jeg gerne ville have lov at fortælle. Døden nærmer sig, dens skygge har allerede nået mig og gjort sin mildnende indflydelse gældende på min karakter. Nu da jeg vandrer ind i Skyggernes Dal, længes jeg efter mine medmenneskers medfølelse, ja næsten efter deres medynk. Jeg ville gerne have, de skulle tro mig, når jeg siger, jeg er bukket

under for omstændigheder, der unddrager sig menneskets indflydelse. Jeg ville ønske, at de i den beretning, jeg fortæller, midt i en ørken af vildfarelse ville finde en lille oase af uafvendelig skæbne. Jeg ville gerne have dem til at indrømme, hvad de ikke kan vægre sig ved at indrømme mig, at, skønt andre kan have været udsat for lige så store fristelser, så er i hvert fald intet menneske før blevet fristet på den måde, så er ingen *faldet* på den måde. Og har da ingen gennemgået de samme lidelser som jeg? Har jeg måske levet i en drøm? Dør jeg ikke som offer for en gådefuld, vild og forfærdelig kimære?

Jeg tilhører en slægt, der altid har udmærket sig ved levende fantasi og pirreligt temperament, og jeg gav allerede i min tidlige barndom beviser på, at jeg til fulde havde arvet min families karakter. Og den udviklede sig mere og mere med årene til stor bekymring for mine venner, til stor skade for mig selv. Jeg blev egensindig, jeg gav efter for de mest lunefulde indfald, jeg blev et bytte for de ustyrligste lidenskaber. Mine karaktersvage forældre, der var behæftet med lignende medfødte skrøbeligheder som jeg selv, formåede kun i ringe grad at lægge bånd på mine onde tilbøjeligheder. Nogle svage og mindre velafvejede forsøg fra deres side mislykkedes fuldkommen, og følgelig blev det mig, der gik af med sejren. Og fra nu af var mine ord en befaling, som huset rettede sig efter; og i en alder, hvor de fleste børn endnu går i sele, var jeg overladt til mit eget forgodtbefindende og i enhver henseende – undtagen af navn – herre over mine egne handlinger.

Mine tidligste erindringer om et skoleliv er knyttet til et stort og vidtstrakt hus, der stammede fra dronning Elisabeths tid og lå i en af Englands tågede landsbyer, hvor der var fuldt af

kæmpestore, knudrede træer, og hvor alle husene var såre gamle. Hin ærværdige, ældgamle by var som en fredelig drømmeverden. Selv nu føler jeg atter den forfriskende kølighed i de skyggefulde alleer, jeg indånder duften fra dens utallige buskadser, og jeg gennemstrømmes på ny af ubeskrivelig fryd ved at høre den dybt rungende kirkeklokke med sit timeslags pludselige og barske brøl gennembryde den tunge, tågede luft, i hvilken det gotiske tårn med sine tavlemønstre var gået til ro.

At fordybe mig i erindringer om skolen og alt, hvad der vedrører den, er vel nu den eneste lykke, der er mig forundt. Min elendighed overvælder mig – ak, den er virkelig og nutidig nok – og det må tilgives mig, at jeg søger et øjebliks lindring ved at fortabe mig i nogle få, løseligt sammenknyttede enkeltheder. Vel er de kun ringe i sig selv, ja måske latterlige, men de får betydning for mig, fordi de er knyttet til en tid og et sted, hvor jeg modtog de første utvetydige varsler om den skæbne, der senere hen indhyllede mig i sin skygge. Så lad mig da hengive mig til mine minder.

Bygningen var, som jeg har fortalt, gammel og uregelmæssig. Dens grunde var meget omfangsrige, og det hele var omgivet af en høj, solid stenmur, der foroven var dækket af et lag mørtel og glasstumper. Denne fængselsmur dannede grænsen for vort rige; og kun tre gange om ugen slap vi udenfor den, – en gang hver lørdag eftermiddag, da det tillodes os, ledsaget af to af de yngre lærere, at foretage kortere spadsereture i omegnen, og to gange om søndagen, når vi – ligeledes under ledsagelse – begav os til morgen- og aftengudstjeneste i landsbykirken. I denne kirke var vor skolebestyrer præst. Med hvilken dyb undren og

forlegenhed betragtede jeg ham ikke fra vort fjerne stade på galleriet, når han med langsomme og højtidelige skridt besteg prædikestolen. Denne ærværdige mand med det ydmygt næstekærlige åsyn, med de skinnende og folderige klæder, med den omhyggeligt pudrede, strenge paryk, – kunne det være den samme, der endnu for kort tid siden med surt ansigt, i snuskede klæder og med ferlen i hånd hævdede akademiets drakoniske love? Hvilket gigantisk paradoks, hvor umuligt at løse!

I et hjørne af den solide mur fandtes en endnu solidere port. Den var naglet og nittet sammen med jernbolte og foroven forsynet med en række takkede jernpigge. Hvilken ærefrygt indgød den ikke! Den åbnedes kun for os de tre gange vi – som allerede omtalt – skulle ud og ind; og da fandt vi i hver piben af dens mægtige hængsler en fylde af mystik, en verden af stof for alvorsfulde bemærkninger og endnu mere højtidelige overvejelser.

Den vidtstrakte hegnsmur var meget uregelmæssig og rig på rummelige fordybninger. Tre eller fire af disse gjorde tjeneste som legeplads. Denne var jævn og dækket af fint, hårdt grus. Der fandtes ingen træer eller bænke på den, det husker jeg godt. Selvfølgelig var dens beliggenhed bag ved bygningen. Foran lå en lille plæne beplantet med buksbom og andre buskvækster, men denne hellige jordbund betrådte vi visselig kun ved yderst sjældne lejligheder, f. ex. når vi første gang ankom til skolen eller vor afsluttende bortdragen derfra, eller måske når forældre eller venner havde sendt bud efter os og vi gladelig skyndte os bort for at tilbringe julen eller sommerferien i hjemmet.

Men huset selv! Hvilken mærkelig gammel bygning var det ikke! I mine øjne et rigtigt forhekset slot! Der var nu heller ingen ende på dets krinkelkroge, dets utallige afdelinger og underafdelinger. Det var til hvilken som helst tid vanskeligt at afgøre, i hvilket af dets to stokværk man befandt sig. Fra hvert eneste værelse førte altid tre-fire trin enten opad eller nedad til det næste. Og dertil kom husets utallige, næsten ubegribelige sidefløje, der stod i forbindelse med hinanden på en sådan måde, at de forestillinger, vi nærede om hele huset, noget nær stemte overens med de forestillinger, vi gjorde os om selve uendeligheden. I alle de fem år, jeg boede der, lykkedes det mig ikke at blive klar over, i hvilken afsides del af bygningen det lille soveværelse, som jeg delte med en snes andre elever, befandt sig.

Skolestuen var det største værelse i huset – i hele verden, troede jeg den gang. Den var meget lang, smal og lavloftet med spidsbuede gotiske vinduer og egetræsloft. I et fjernt, ærefrygtindgydende hjørne fandtes et firkantet aflukke på 4-5 alens størrelse, hvor skolens bestyrer, Hans Velærværdighed dr. Bransby opholdt sig i timerne. Aflukket var meget solidt og forsynet med en massiv dør, som vi ikke selv i hr. lærerens fravær ville have vovet at åbne, om det så havde gjaldt vort arme liv. To lignende båse fandtes i to andre hjørner; de indgød os ganske vist langtfra samme ærefrygt som den første, og dog betragtede vi dem med al ønskelig respekt. Den ene af dem rummede vor "klassiske" lærers kateder, den anden tilhørte læreren i matematik og engelsk. Spredt ud over hele skolestuen på kryds og på tværs i kaotisk virvar fandtes en utallig mængde skolebænke og borde; de var sorte, gammeldags og slidte, tungt

belæssede med stærkt overgramsede bøger og i den grad overbroderede med begyndelsesbogstaver, fulde navne, groteske figurer og mangfoldige andre knivens frembringelser, at de fuldstændig havde mistet den smule facon, de antagelig en gang har siddet inde med i længst forsvundne dage. En stor spand vand stod i den ene ende af stuen og en klokke af uhyre omfang i den anden.

Omsluttet af dette ærværdige akademis svære mure tilbragte jeg – endda uden kede og lede – min tilværelses tredje femår. Barnealderens rigt ynglende hjerne behøver ingen indtryk fra yderverdenen for at beskæftige sig, og skolelivets tilsyneladende triste ensformighed var for mig rigere på sindsbevægelse, end min ungdom, som jeg tilbragte i luksus, end min manddom, som jeg tilbragte i forbrydelse. Jeg har dog grund til at tro, at min første sjælelige udvikling var ret ualmindelig, for ikke at sige unaturlig. De unge års oplevelser efterlader kun såre sjældent skarpe og klare indtryk i det voksne menneskes sind. Alt er en eneste grå skygge – en vag, forvirret erindring – en svag mindelse om overfladiske glæder og halvt indbildte lidelser. – Sådan var det ikke med mig. Følelserne hos mig må allerede da have haft samme styrke som hos en voksen mand, siden erindringen om dem står med så skarpe, klare, uforgængelige linjer som præget på de kartageniensiske medaljer.

Og dog! Hvor lidt var der i virkeligheden ikke at erindre set med almindelige menneskers øjne. Vor daglige ståen-op og gåen-i-seng på kommando, lektielæsningen, remserne, de halve fridage, spadsereturene, legepladsen med dens kiv, dens lege og intriger, – men alt dette blev i kraft af en længst glemt

sindets trylleevne forvandlet til et virvar af fornemmelser, en verden rig på begivenheder, et univers af de mest forskelligartede sindsbevægelser: *"O le bon temps, que ce siècle de fer?"*

Selvfølgelig kom jeg snart til at indtage en særstilling blandt mine kammerater på grund af mit hede, entusiastiske og herskesyge temperament, og lidt efter lidt vandt jeg indflydelse over mine jævnaldrende – over alle undtagen en. Denne ene undtagelse var en skoledreng, der, skønt han ikke var i familie med mig, dog bar samme for- og efternavn som jeg, en i og for sig lidet påfaldende omstændighed; for trods min gode herkomst var mit navn et af disse hverdagsnavne, som er i hævdvunden brug blandt alverdens mennesker. I denne fortælling har jeg derfor betegnet mig som William Wilson, en opdigtet benævnelse, der ikke er synderlig ulig den virkelige. Af hele vor "bande", som vi sagde i skolejargonen, var min navnebroder den eneste, der søgte at kappes med mig i studierne og på legepladsen, den eneste, der ikke troede blindt på mine påstande og underkastede sig min vilje; ja han vovede endog at gå på tværs af mine egenmægtige diktater. Hvis der på Jorden er et yderliggående og ubetinget tyranni, så er det det tyranni, der øves af en magtkær dreng over hans mindre energiske kammerater.

Wilsons oprør bragte mig i den største forlegenhed, så meget mere som jeg trods den hånlige overlegenhed, hvormed jeg behandlede ham i de andres nærværelse, alligevel i mit stille sind nærede frygt for ham og ikke kunne frigøre mig for den tanke, at han i virkeligheden måtte være den overlegne, siden han så let hævdede sin ligestillethed med mig, siden jeg

bestandig måtte anspænde mig for ikke at ligge under. Og dog var jeg den eneste, der anerkendte hans overlegenhed, ja blot hans jævnmål med mig; kammeraterne syntes i ufattelig blindhed ikke at have gnist af mistanke derom. Hans rivaliseren, hans modstand, hans uforskammede og ihærdige krydsen af mine planer var lige så dulgte som energiske. Han syntes i lige høj grad at være blottet for den forfængelighed, der ansporede mig, og den lidenskabelighed, der tillod mig at hævde førstepladsen. Man kunne tro, at hans rivaliseren ene og alene udsprang af et lune, et ønske om at lægge mig hindringer i vejen, forvirre og ydmyge mig, og dog var der tider, hvor jeg med en følelse af forundring, flovhed og ærgrelse måtte indrømme for mig selv, at hans forhånelser, fornærmelser og modsigelser havde en højst upassende – i hvert fald højst uvelkommen tilsætning af velvilje i måden, hvorpå de fremsattes. Jeg kunne kun opfatte denne besynderlige opførsel som et udslag af fuldendt indbildskhed, der ytrede sig i den gængse form af nedladenhed og beskyttervenlighed.

Måske var det dette træk i Wilsons opførsel i forbindelse med den omstændighed, at vi havde samme navn og rent tilfældigt var blevet indskrevet i skolen samme dag, der fik den tanke til at opstå i de ældre klasser, at vi to var brødre; de ældre elever interesserer sig jo ikke synderligt nøje for, hvad der foregår blandt deres yngre meddisciple. Jeg har vist allerede omtalt, at Wilson ikke i mindste måde var i familie med mig. Men hvis vi havde været brødre, så måtte vi sikkert have været tvillingbrødre; for efter min udtrædelse af skolen erfarede jeg rent tilfældigt, at min navnebroder var født den 19. januar 1813 – et ret mærkeligt træf, eftersom det netop er min fødselsdag.

Det kan synes sært nok, at jeg egentlig ikke hadede Wilson trods hans idelige rivaliseren og hans utålelige hang til modsigelse. Næsten hver dag stredes vi, og det var ham, der gav efter og lod mig stå med sejrens palmer i hænderne, kun lod han mig altid ane, at de egentlig tilkom ham, og dog vedblev vi i kraft af min stolthed og hans naturlige værdighed at omgås til en vis grad venskabeligt, og vore karakterer frembød mange lighedspunkter, der bidrog til at vække en følelse i mig, der muligvis alene af de ydre forhold hindredes i at modnes til venskab. Det er vanskeligt at afgrænse, ja blot beskrive de følelser, jeg nærede for ham. De dannede en broget, forskelligartet blanding: Et vist nag, der endnu ikke havde udviklet sig til fjendskab, megen agtelse, endnu mere respekt, megen frygt og en hel verden af urofyldt nysgerrighed. Sjælekendere vil ikke være i tvivl om, at vi to var uadskillelige kammerater.

Det var sikkert dette uklare forhold mellem os, der bevirkede, at alle mine angreb på ham (og de var mange, så vel åbenbare som maskerede) fremtrådte i form af puds og skælmsstykker (beregnet på at efterlade en brod og dog tage sig ud som blotte løjer) og ikke som åbenlyse og erklærede fjendtligheder. Men mine bestræbelser kronedes langtfra altid med held, selv om mine anslag var aldrig så kløgtigt udpønsede; for min navnebroder udmærkede sig nu en gang ved den medfødte, rolige alvor, der gør sin indehaver usårlig og absolut ikke frister til latter. Jeg kunne i virkeligheden kun finde et eneste sårbart punkt, en legemlig ejendommelighed, hvis oprindelse måske skyldtes sygdom, og som ville være blevet skånet af enhver modstander, der var mindre opsat på at gøre sit vid gældende

end jeg; min vens svælg og gane var defekte, så han aldrig var i stand til at hæve sin stemme højere end til *en ganske sagte hvisken*. Og denne svaghed holdt jeg mig ikke for god til at tage mig til indtægt.

Wilson havde mange måder at gøre gengæld på, og et af hans påfund var mig i allerhøjeste grad ubehageligt. Hvorledes han fra først af opsporede, at en sådan ubetydelighed kunne ærgre mig, er en gåde, som jeg aldrig har formået at løse, men da han først havde gjort sin opdagelse, benyttede han den uafladelig til at ærgre mig med. Jeg havde altid følt uvilje mod mit alt andet end fornemme familienavn og mit såre almindelige om ikke just plebejiske døbenavn. Ordene var en gift for mine øren, og da endnu en William Wilson dukkede op på akademiet samme dag som jeg, følte jeg vrede mod ham, fordi han bar navnet, og dobbelt afsky for navnet, fordi en fremmed bar det, som ville give anledning til, at det nu hørtes dobbelt hyppigt, som stadig ville færdes i min nærhed, og som tit – det kunne ikke være andet i en skole – ville blive forvekslet med mig selv på grund af den afskyelige navnelighed.

Den uvilje, der således var opstået, blev stærkere og stærkere for hver enkelt omstændighed, der bidrog til at fremhæve den åndelige eller legemlige lighed mellem min rival og mig. Den gang havde jeg endnu ikke opdaget, at vi var lige gamle; men jeg så, at vi var af samme højde, af samme legemsbygning og ansigtsform. Desuden følte jeg mig såret af det rygte om vort slægtskab, der var sat i omløb i de øvre klasser. Kort sagt: Intet pinte mig i den grad som enhver hentydning til lighed mellem os, det være sig i åndelig eller legemlig henseende eller med hensyn til vor stilling. Dog skjulte jeg omhyggeligt mit mishag

for andre, og – bortset fra rygtet om vort slægtskab og fra Wilson selv – havde jeg ingen grund til at tro, at der blandt kammeraterne blev anstillet betragtninger over ligheden, ja, at de blot så meget som havde lagt mærke til den. At Wilson var klar over ligheden, viste sig tydeligt nok; at han i den formåede at finde en jordbund givtig på utallige ærgrelser for mig, må tilskrives hans førnævnte, ualmindelige skarpsynethed.

Han havde sat sig det mål at efterligne mig så vel i ord som i handling, og han spillede sin rolle fortræffeligt. Min klædedragt lod sig let kopiere; min holdning og mine manerer tilegnede han sig ligeledes uden vanskelighed; ja selv min stemme vovede han sig i kast med trods sin medfødte svaghed. Selvfølgelig formåede han ikke at tale højt som jeg, men tonefaldet var det samme, *hans besynderlige hvisken blev et ekko af min egen.*

Jeg skal ikke indlade mig på at beskrive, i hvilken grad denne gennemførte portrætteren (en karikeren kunne det aldeles ikke kaldes), pinte og plagede mig. Jeg havde kun den ene trøst, at jeg selv var den eneste, der opfattede efterligningen, den eneste, der forstod betydningen af min navnebroders underfundige og sarkastiske smil. Tilfreds med den opnåede virkning syntes han i stilhed at godte sig over den mig tilføjede smerte; de andres bifald, som hans vel gennemførte og vittige påfund så let kunne have skaffet ham, nærede han åbenbart den mest ubetingede ringeagt for. At skolen ikke lagde mærke til hans forehavende, så, hvor dygtigt det blev gennemført og delagtiggjorde sig i hans spot, stod i mange angstfulde måneder for mig som en uløselig gåde. Måske gjorde dens gradvise udarbejdelse kopien mindre iøjnefaldende, eller måske skyldtes min ubemærkethed snarere kopistens mesterskab, den

omstændighed, at han ringeagtede bogstaven (det eneste, de sløve formår at se i et billede) og alene gengav originalens ånd til min personlige iagttagen og fortrydelse.

Jeg har allerede flere gange nævnt den ubehagelige beskyttermine, han påtog sig overfor mig, og hans hyppige krydsen af min vilje. Denne indblanding antog til tider karakteren af råd – ikke just åbent udtalte råd, men snarere vink og antydninger, der alt som årene gik, blev mig mere og mere ubehagelige. Lang tid er gået siden da, lad mig da nu yde ham den simple retfærdighed at indrømme: At jeg ikke mindes en eneste lejlighed, hvor min rivals råd havde noget at gøre med de vildfarelser og dårskaber, der ellers er så almindelige i den unge, ubefæstede alder; at hans følelse for ret og uret i hvert fald var langt mere udviklet end min, om han end muligvis ellers ikke overgik mig i kløgt og begavelse; og at jeg den dag i dag ville have været et bedre, altså et lykkeligere menneske, hvis jeg mindre hyppigt havde kastet vrag på de mig tilhviskede råd, som jeg den gang kun alt for inderligt hadede og foragtede.

Som det nu var, blev jeg til sidst stædig til det yderste overfor al påvirkning fra hans side, og jeg harmedes for hver dag der gik mere og mere over hans utålelige overlegenhed. Jeg har fortalt, at mine følelser for ham i de første år af vort skoleliv meget let kunne have udviklet sig til venskab; i de sidste måneder af mit ophold på akademiet var hans adfærd ganske vist blevet mere tilbageholdende, men min følelse for ham havde da noget nær antaget karakteren af ligefremt had. Ved en bestemt lejlighed fik han, så vidt jeg skønner, øjnene op for dette, og siden hen undgik han mig, eller lod som han undgik mig.

Om jeg husker ret, havde vi omtrent på den tid en voldsom strid, ved hvilken lejlighed han glemte sin vante tilbageholdenhed og talte og optrådte med en åbenhjertighed, der ellers ikke kendetegnede hans opførsel, og jeg opdagede da eller troede at opdage noget ved hans tale, hans mine og hans udseende, der øjeblikkelig vakte min opmærksomhed og interesse, fordi jeg derved mindedes om dunkle syner fra min tidligste barndom; vilde, forvirrede og myldrende erindringer om en tid, da selve hukommelsen endnu ikke var født. Jeg kan bedst beskrive den følelse, der gennemtrængte mig, ved at sige, at jeg kun med vanskelighed formåede at frigøre mig for den tro, at jeg for længe, uendeligt længe siden havde kendt den skabning, der stod foran mig. Illusionen svandt dog lige så hurtigt, som den var opstået, og jeg nævner den kun, fordi den er knyttet til den sidste samtale, jeg i skolen havde med min sære navnebroder.

Den vidtstrakte gamle bygning indeholdt adskillige store, indbyrdes forbundne værelser, hvor størsteparten af eleverne sov. Den indeholdt imidlertid tillige, (som man kan tænke sig til om en bygning, der var så slet konstrueret), en mængde hjørner og kroge, som den praktiske og økonomiske dr. Bransby havde ladet indrette som soverum, skønt disse aflukker var for små til at rumme mere end en enkelt person. I et af disse kamre sov Wilson.

En nat hen imod slutningen af mit femte skoleår og umiddelbart efter vor lige omtalte stridighed stod jeg op af min seng og listede mig, mens alle sov trygt, med en lampe i hånden gennem en labyrint af snævre gange fra mit til min rivals soveværelse. Jeg havde længe gået og brygget på en af disse

ondskabsfulde streger, som jeg hidtil kun havde haft ringe held til at gennemføre. Nu skulle planen bringes til udførelse, nu skulle han føle dybden af den ondskab, hvoraf jeg var gennemtrængt. Jeg trådte lydløst ind i hans aflukke og lod lampen, der var forsynet med skærm, blive stående udenfor. Jeg sneg mig frem og lyttede til hans rolige åndedrag. Forvisset om, at han sov, gik jeg ud efter lampen og nærmede mig på ny. Tætte gardiner omsluttede sengen, i overensstemmelse med min plan trak jeg dem langsomt og roligt til side, og nu faldt det klare lys på den sovende, og i samme nu faldt mit blik på hans ansigt. Jeg stirrede på ham, og en lammelse, en isnen gennemtrængte mit legeme. Mit bryst hævede sig tungt, mine knæ skælvede, hele min sjæl blev opfyldt af en ubestemmelig, uudholdelig rædsel. Jeg gispede efter luft, mens jeg sænkede lampen endnu nærmere til hans ansigt. Var det – var det William Wilsons træk, jeg så? Det var, og dog skælvede jeg over hele kroppen ved den tanke, at det ikke var. Og hvorfor fyldtes jeg af en sådan uro? Jeg stirrede, og min hjerne blev segnefærdig under et mylder af usammenhængende tanker. Sådan så han helt sikkert ikke ud i sine vågne timer. Samme navn, samme legemsbygning, samme ankomstdag til akademiet, dertil hans stædige og urimelige efterligning af min holdning, min stemme, min klædedragt og mine manerer. Lå sligt indenfor den menneskelige muligheds grænser? Var det, jeg nu så, kun resultatet af hans spotske og længe gennemførte efterligning? Slået med forfærdelse og gysende af rædsel slukkede jeg lampen, listede stille ud af værelset og forlod det gamle akademi for aldrig tiere at sætte min fod på dets grund.

Efter nogle måneders lediggang i hjemmet kom jeg til Eton som student. Den korte tid, der var forløbet, havde været tilstrækkelig til at svække erindringerne om begivenhederne i dr. Bransbys skole eller i hvert fald til at bevirke en væsentlig ændring i de følelser, hvormed jeg betragtede dem. Nu kunne jeg finde plads til tvivl om mine sansers vidnesbyrd, jeg tænkte overhovedet ikke på fortiden uden at undre mig over den menneskelige lettroenheds omfang, uden at smile ad min medfødte, yderst levende indbildningskraft. Heller ikke skulle min skepticisme blive hæmmet af det liv, jeg førte i Eton. Den hvirvel af tanketomme dårskaber, i hvilken jeg straks sorgløst kastede mig ud, bortskyllede de svundne timers indhold – for så vidt det ikke var let som skummet på vand –, begravede ethvert dybt og alvorligt indtryk og bevarede kun mit tidligere livs letsindigheder i erindringen.

Jeg skal imidlertid ikke her komme ind på en skildring af min ryggesløshed – en ryggesløshed, der bød lovene trods og listigt unddrog sig læreanstaltens årvågenhed. Der var gået tre år i sus og dus, et unyttigt anvendt tidsrum, der kun havde lagt et ikke ringe mål til min vækst og behæftet mig med indgroede, lastefulde sædvaner, da jeg efter en uges sjælløs udsvævelse indbød nogle af de mest ryggesløse studenter til et hemmeligt drikkegilde på mine værelser. Vi mødtes sent på aftenen; for vore udskejelser skulle fortsættes til den lyse morgen. Vinen flød i strømme, og der manglede heller ikke andre, måske endnu farligere fristelser; vort vilde drikkelag var derfor endnu på sit højeste, da dæmringens blege lys svagt viste sig i østen. Vildt ophidset af drik og kortspil ville jeg netop udbringe en mere end almindeligt gudsforgående skål, da min

opmærksomhed brat blev afledt herfra; for døren åbnedes hastigt om end kun på klem og tjenerens stemme lod sig høre udefra. Han sagde, at der var nogen ude i forhallen, som ønskede at tale med mig ufortøvet.

I min berusede tilstand følte jeg ingen overraskelse, jeg blev måske snarest glad over den uventede afbrydelse. Jeg rejste mig straks, og nogle få vaklende skridt bragte mig ud i vestibulen. Dette lave og smalle rum blev ikke oplyst af nogen lampe men kun af det blege dæmringsskær, der sneg sig ind gennem et halvcirkelformet vindue. Da jeg satte foden over tærsklen, så jeg en ungdommelig skikkelse; han var på højde med mig, og han var iført en hvid kashmirs slåbrok af samme nymodens slags som min. Så meget kunne jeg se ved morgengryets svage lys, men hans ansigtstræk formåede jeg ikke at skelne. Da jeg trådte ind, gik han hastigt hen til mig, greb mig ved armen med en bevægelse af misfornøjet utålmodighed og hviskede ordene "William Wilson" i mit øre.

Jeg blev ædru i samme nu.

Der var noget i den fremmedes opførsel, i den nervøse bevægelse af hans oprakte finger, som han holdt mellem mine øjne og lyset, der fyldte mig med den dybeste forbavselse; men det var ikke det, der havde bevæget mig så stærkt. Det var den alvorstunge formaning, der lå gemt i det sære, sagte, hvislende udbrud; det var fremfor alt udtryksmåden, tonefaldet i disse få simple, fortrolige og dog fremhviskede stavelser, der vakte et mylder af erindringer om svundne dage og bibragte min sjæl et stød, som var den kommet i berøring med et elektrisk batteri. Før jeg atter genvandt min besindelse, var han borte.

Skønt denne begivenhed gjorde et stærkt indtryk på min utøjlede indbildningskraft, så svandt dette indtryk dog atter hurtigt bort. I nogle uger anstillede jeg ivrige efterforskninger eller begravede mig i dystre og sygelige grublerier. Jeg søgte ikke at skjule for mig selv, hvem den person var, der så ihærdigt blandede sig i mine sager og søgte at påtvinge mig sit råd. Men hvem og hvad var denne Wilson? og hvorfor kom han? og hvad formål forfulgte han? Ja, det formåede jeg ikke at opspore, jeg erfarede kun om ham, at en i hans familie pludselig indtruffet ulykkelig hændelse havde bevirket, at han var blevet taget ud af dr. Bransbys skole samme dags eftermiddag, som jeg var undveget. Men i løbet af kort tid ophørte jeg at beskæftige mine tanker med ham, min påtænkte overflytning til Oxford opslugte al min interesse. Snart efter rejste jeg derhen, og mine tankeløst forfængelige forældre udstyrede mig ødselt og stillede en årlig sum til min rådighed, der satte mig i stand til efter behag at fortsætte det liv i luksus, der allerede var blevet mig så kært, og kappes i udgifter med de stolteste arvinger til Englands rigeste grevskaber.

Forsynet med sådanne midler gav jeg efter for mine lastefulde tilbøjeligheder; min medfødte karakter udfoldede sig i hele sin styrke; ja, revet med af mine udskejelser lod jeg endda hånt om de hensyn, man almindeligvis tager til det passende. Men jeg skal ikke gå i enkeltheder med mine udsvævelser. Lad det være nok at sige, at jeg overgik Herodes i ødselhed, at jeg lagde navn til en mængde nye dårskaber og derved føjede et nyt og omfangsrigt kapitel til kataloget over de laster, der da gik i svang ved Europas mest udsvævende universitet.

Det lyder utroligt, at jeg selv nu skulle have glemt min stilling som gentleman i den grad, at jeg tilegnede mig de professionelle spilleres usleste kneb, og, da jeg var blevet udlært i denne foragtelige videnskab, til stadighed benyttede den som et middel til at øge mine allerede i forvejen enorme indkomster på mine medstuderendes bekostning, og dog var det tilfældet; og netop fordi min forbrydelse var en så uhørt krænkelse af al hæderlig mandighed, forblev den uopdaget. Hvem ville ikke – selv blandt mine mest ryggesløse kammerater! – før have tvivlet om sine egne sanser end fattet en sådan mistanke til den muntre, frejdige og ædelmodige William Wilson, den mest højsindede, den gavmildeste student i Oxford, han, hvis dårskaber, (det sagde hans snyltegæster), kun var et udslag af ungdom og utæmmet fantasi, han, hvis vildfarelser var uforligneligt lune, og hvis sorteste last kun var sorgløs og blændende originalitet?

Jeg havde i to år med held udnyttet mine evner som spiller, da der til universitetet kom en ung, nybagt adelsmand ved navn Glendinning, der ifølge rygtet var rig som Herodes Atticus og i øvrigt var kommet lige så let til sine rigdomme. Jeg så snart, at det kun var ringe bevendt med hans åndsevner, og følgelig udså jeg ham til offer for min duelighed. Jeg fandt hyppigt lejlighed til at spille med ham og lod ham på sædvanlig spillermaner vinde ret betydelige summer for så meget mere sikkert at få ham i mine garn. Endelig anså jeg ham for moden og sørgede for at mødes med ham, (det var min bestemte hensigt, at mødet skulle være afgørende), hos en studenterkammerat (hr. Preston), der var en god ven af os begge, men som imidlertid ikke – det skylder jeg ham at sige – havde fjerneste anelse om

mit forehavende. For at maskere det havde jeg maget det således, at vi var et lille selskab på en halv snes mand, og jeg sørgede omhyggeligt for at forslaget om at spille kort fremkom ligesom rent tilfældigt og nærmest blev modtaget af føjelighed mod ham, der skulle være mit offer. Kort sagt, jeg forsømte intet af de kneb, der er så almindelige ved slige lejligheder, at man undres over, der til stadighed er mennesker, der er tåbelige nok til at lade sig narre af dem.

Vor sammenkomst havde trukket ud til langt hen på natten, og det var til sidst lykkedes mig at komme til at spille på tomandshånd med Glendinning. Det var oven i købet mit yndlingsspil, écarté, der spilledes. Det øvrige selskab havde kastet kortene og stod rundt om som interesserede tilskuere til vort dristige spil. Tidligere på aftenen havde jeg fået Glendinning til at kigge dybt i glasset, og nu blandede han, gav kort og spillede med en febrilsk optagethed, der efter min mening til dels, men dog ikke helt, kunne tilskrives hans rus. I løbet af kort tid var han kommet til at skylde mig et stort beløb, han drak sig nu en forsvarlig slurk portvin, og foreslog – hvad jeg koldblodigt havde gjort regning på – at fordoble vor i forvejen meget betydelige indsats. Jeg gjorde al mulig modstand på skrømt; først da min ihærdige vægring havde lagt ham vrede ord på læben, gav jeg fornærmet efter for hans forlangende. Resultatet viste sig snart; der var endnu ikke gået en time, før hans gæld var firedoblet. Hans ansigt havde efterhånden mistet den blomstrende kulør, som vinen havde givet det; nu lagde jeg til min forbavselse mærke til, at han var blevet ligefrem forfærdende bleg. Ja, til min forbavselse! Jeg havde anstillet ivrige efterforskninger, og det var blevet

forsikret mig, at Glendinning var umådelig rig; de summer, han havde tabt, var ganske vist betydelige, men dog ikke så store, at de efter min mening burde kunne genere ham end sige bringe ham i et så heftigt oprør. At han var blevet fuldstændig omtumlet af den vin, han nys havde bælget i sig, var den forklaring der nærmest frembød sig; og mere for at bevare skinnet i mine kammeraters øjne end af en mindre egennyttig bevæggrund ville jeg netop på det bestemteste forlange spillets ophør, da nogle bemærkninger, der veksledes af tilskuerne lige ved siden af mig, og et fortvivlet udråb af Glendinning belærte mig om, at jeg havde ruineret ham fuldstændigt under forhold, der måtte sikre ham alles medynk, der burde have beskyttet ham mod selve Djævelens efterstræbelser.

Det er vanskeligt at sige, hvorledes jeg nu ville have opført mig. Mit offers ynkværdige stilling havde gjort alle forlegne og forstemte, og der forløb nogle øjeblikke i dyb tavshed, mens mine kinder fik farve under de brændende, foragtmættede blikke, der tilkastedes mig af de mindst forvorpne i selskabet. Jeg vil endda indrømme, at en utålelig byrde et kort nu blev taget fra mit bryst ved den pludselige og mærkelige afbrydelse, der påfulgte. Værelsets store, tunge fløjdøre blev nemlig med et slået op på vid gab med en sådan voldsomhed, at hvert eneste lys i stuen blev slukket som ved et trylleslag. Det døende lysskær tillod os netop at se, at en fremmed var trængt ind i værelset; han var omtrent på min højde, og han var indhyllet i en kappe. Nu var mørket imidlertid fuldstændigt, vi følte kun, at han stod i vor midte. Før nogen af os endnu var kommet sig af den forbavselse, hvori denne uforskammethed havde hensat alle, tog den ubudne gæst til orde:

"Mine herrer," sagde han med en sagte men tydelig, evigt uforglemmelig hvisken der gik mig til marv og ben, "mine herrer, jeg beder Dem ikke om undskyldning for min opførsel; for jeg gør kun min pligt. De er utvivlsomt uden kendskab til den persons sande karakter, der i aftenens løb har vundet en stor sum penge fra lord Glendinning. Jeg vil derfor give Dem en bekvem og sikker anvisning til at erhverve denne højst fornødne kundskab. Behag at undersøge foret på hans venstre ærmes opslag og de forskellige småpakker, der er at finde i hans broderede slåbroks lidt vel rigelige lommer."

Mens han talte, var stilheden så dyb, at man ville have hørt en nål falde til gulvet. Nu tav han og fjernede sig med lige så stor hast, som han var kommet. Er det nødvendigt, at jeg beskriver mine følelser? Behøver jeg sige, at jeg følte mig til mode som en, der er dømt til døden? Der blev dog ikke levnet mig synderlig tid til eftertanke. Mange hænder greb råt fat i mig, og lys blev øjeblikkelig skaffet til veje. En undersøgelse blev iværksat. I mit ærmeopslag fandtes alle de honnørkort, der er af betydning i ecarté, og i mine slåbroklommer fandtes adskillige spil kort, der på det nøjeste svarede til dem, vi brugte ved vore sammenkomster, undtagen i en henseende; mine var nemlig af den slags, som man med et teknisk udtryk kalder "afrundede"; honnørkortene var ganske lidt buede på enderne, og fuserne en ubetydelighed buede på siderne. Som følge heraf kommer offeret, der som sædvanlig tager af på langs af spillet, ufravigelig til at vende et honnørkort op til sin modstander, mens falskspilleren, der tager af på tværs af bunken, lige så sikkert kun vender et værdiløst kort op til sit offer.

Hvis et udbrud af forbitrelse havde hilst denne opdagelse, ville det have gjort et langt mindre pinligt indtryk på mig end den tavse foragt og spotske sindsro, hvormed den blev modtaget.

"Hr. Wilson," sagde vor vært, idet han bøjede sig ned og tog en kostbar pelskappe op fra gulvet, "hr. Wilson, værs'god, her er Deres kappe." (Det var koldt i vejret, jeg havde derfor kastet en pels over min slåbrok, da jeg forlod mit værelse, og hængt den fra mig, da jeg nåede mit bestemmelsessted). "Jeg antager, det er overflødigt her (han kastede et blik på kappens folder) at søge yderligere vidnesbyrd om Deres færdigheder. Jeg håber, De indser, det er nødvendigt, De forlader Oxford – i hvert fald, at De ufortøvet forlader min lejlighed."

Sandsynligvis havde jeg besvaret denne sårende tiltale med et overfald, hvis min opmærksomhed ikke i det øjeblik var blevet fastholdt af en højst foruroligende omstændighed. Min kappe var forfærdiget af et overordentligt sjældent pelsværk; hvor sjældent, hvor umådelig kostbart, vover jeg ikke at fortælle. Dens snit skyldtes min egen fantasifulde opfindsomhed; jeg var yderst forfængelig, kræsen og lapset. Da nu hr. Preston rakte mig den pels, han havde samlet op fra gulvet i nærheden af døren, så jeg med en forundring, der grænsede stærkt til rædsel, at min egen allerede hang på min arm, (hvor jeg utvivlsomt havde anbragt den uden at tænke over det), og at den, der blev rakt mig, kun var dens nøje kopi i enhver henseende, ja selv i de mindste enkeltheder. Det sære væsen, der havde stillet mig så ynkeligt blot, havde som jeg huskede været indhyllet i en kappe, og ingen af selskabet med undtagelse af mig havde båret en sådan. Jeg besad endnu så

megen åndsnærværelse, at jeg modtog den kappe, Preston rakte mig, og uden at vække opmærksomhed anbragte den oven over min egen, hvorpå jeg forlod værelset med et trodsigt udfordrende blik for allerede næste morgen endnu før daggry i rædsel og skam at flygte bort fra Oxford og begive mig på rejse til fastlandet.

Forgæves var min flugt. Min onde skæbne forfulgte mig hoverende; det syntes, at dens gådefulde magt over mig først nu rigtig var begyndt. Næppe havde jeg sat min fod i Paris, før jeg fik et nyt bevis på denne Wilsons forhadte interesse for mine anliggender. År svandt bort, og forfølgelsen blev ikke mindsket. Åh, den skurk! Hvor ubetimeligt trængte han sig ikke i Rom som et genfærd ind mellem mig og min ærgerrighed. Og ligeledes i Wien! – i Berlin! – i Moskva! – der var ikke det sted, hvor jeg ikke havde grund til at forbande ham af hele mit hjerte! Til sidst flygtede jeg rædselsslagen for hans uudgrundelige tyranni; jeg flygtede til Jordens ende – men forgæves.

Atter og atter spurgte jeg mig selv: "Hvem er han? – hvor kommer han fra? – og hvad er hans hensigt?" Men intet svar kunne gives på disse spørgsmål. Jeg undersøgte nu på det omhyggeligste hans form og metode, de fremherskende træk i hans uforskammede opsyn. Men selv her var der kun lidt, der kunne afgive grundlag for en formodning. Det var vitterligt, at han ikke ved nogen af de talrige lejligheder, ved hvilke han i den senere tid havde krydset min vej, havde krydset den med anden hensigt end at tilintetgøre mine planer og hindre handlinger, der, hvis de var kommet til udførelse, ville have voldt stor fortræd. Men hvilken sølle retfærdiggørelse er det ikke af et så hensynsløst tyranni! Hvilken mager undskyldning for en så

ihærdig og hånsk fornægtelse af den naturlige ret til egen virksomhed!

Jeg havde også gjort den iagttagelse, at min plageånd i lang tid, (mens han omhyggeligt og med vidunderlig behændighed forfulgte sin grille, at efterligne min klædedragt), havde maget det således, at jeg ingen sinde fik hans ansigt at se ved de forskellige lejligheder, hvor han krydsede min vilje. Lad nu Wilson være, hvem han være vil, så var dette da ikke andet end den rene affektation eller tåbelighed. Kunne han blot et eneste øjeblik tro, at jeg i min formaner i Eton, – i min æres drabsmand i Oxford – i ham, der krydsede min ærgerrighed i Rom, min hævn i Paris, min lidenskabelige kærlighed i Neapel, og hvad han fejlagtigt kaldte min pengebegærlighed i Ægypten, min ærkefjende og onde genius – ikke skulle have genkendt William Wilson fra skoledagene, min navnebroder, min kammerat, min rival – min forhadte og frygtede rival fra dr. Bransbys skole? Umuligt!

Jeg var efterhånden faldet til føje for hans herskervilje. Den følelse af dyb ærefrygt, hvormed jeg havde vænnet mig til at betragte Wilsons ophøjede karakter, hans majestætiske visdom og hans tilsyneladende almagt og allestedsnærværelse, samt en vis rædsel, som andre af hans egenskaber indgød mig, havde bevirket, at der i mig var bundfældet en forestilling om min egen svaghed og fuldkomne hjælpeløshed, som gjorde, at jeg bøjede mig blindt om end uvilligt for hans egenmægtige vilje. Men i den senere tid havde jeg hengivet mig fuldstændigt til nydelsen af vin, og dens ophidsende indflydelse på mit letmodtagelige temperament gjorde mig mere og mere led ved tvang. Jeg begyndte at knurre, at nøle, at yde modstand. Og

mon det blot var min fantasi, der fik mig til at tro, at min plageånd blev svag i samme grad som jeg selv lagde fasthed for dagen? Det være nu som det vil, men i mig vaktes et brændende håb til live, og en barsk, urokkelig beslutning om ikke længere at finde mig i åget voksede frem.

Det var i Rom under karnevalet 18.., at jeg var til stede ved en maskerade i neapolitaneren, hertugen af Broglios palads. Jeg havde hengivet mig til umådeholden nydelse af vin, og den trykkende luft i de overfyldte værelser ophidsede mig til det yderste. Den vanskelighed, det voldte at trænge igennem det myldrende selskab, bidrog heller ikke så lidt til at bringe mit sind i oprør; for jeg søgte med iver, (lad min uværdige bevæggrund være unævnt!) efter den unge, livsglade og smukke kvinde, der var gift med den gamle, åndssløve di Broglio. Hun havde været ubetænksom nok til i forvejen at betro mig, hvilket kostume hun ville være iført; jeg havde lige set et glimt af hende og søgte nu hen i hendes nærhed. Men nu rørte en hånd let ved min skulder, og hin bestandigt-erindrede, sagte, fordømte hvisken nåede mit øre.

I afsindigt raseri vendte jeg mig brat om mod min fjende og greb ham brutalt i kraven. Han var, som jeg havde ventet, klædt ganske på samme vis som jeg selv; han bar en spansk kappe af blåt fløjl omslynget af et purpurrødt bælte, hvori der hang en kårde. En maske af sort silke skjulte fuldstændigt hans ansigt.

"Skurk!" sagde jeg med en stemme, der var hæs af raseri, og hver stavelse, jeg ytrede, syntes at kaste nyt brændsel på min forbitrelses bål. "Skurk, bedrager, fordømte slyngel, du skal ikke hundse med mig lige til min død. Følg mig, eller jeg

gennemborer dig på stedet." Med disse ord ilede jeg fra balsalen ud i et lille forværelse; ham slæbte jeg modstandsløst med.

I forværelset stødte jeg ham rasende fra mig; han tumlede over mod væggen; jeg slog døren i med en ed og bød ham trække blank. Han vægrede sig, men kun et øjeblik, så trak han med et let suk kården af skeden og stillede sig i forsvarsstilling.

Kampen varede kun kort. Min ophidselse, der skyldtes mange årsager, gjorde mig aldeles rasende. Jeg havde en følelse, som om min ene arm rådede over mange mænds styrke. I løbet af få sekunder tvang jeg ham op mod panelet, nu var han i min vold, og jeg gennemborede med dyrisk vildskab hans bryst gang på gang.

I det øjeblik var der nogen, der rørte ved dørens håndtag. Jeg skyndte mig derhen, for at ingen skulle træde ind i værelset, og vendte straks efter tilbage til min døende modstander. Men hvilket menneskeligt sprog formår vel til fulde at skildre den forbavselse, den rædsel, der greb mig ved det syn, der frembød sig for mine øjne? Der syntes i løbet af det korte øjeblik, jeg havde været ved døren, at være foregået en væsentlig forandring i værelsets øvre ende. Et stort spejl – forekom det mig i min forvirring – stod nu, hvor der intet havde været i forvejen; og da jeg forfærdet nærmede mig til det, trådte mit eget billede mig i møde med svage og vaklende skridt og med blegt, blodstænket ansigt.

Jeg siger, det forekom mig, – ikke at det forholdt sig således. Det var min modstander, det var Wilson, der stod foran mig i sin dødskamp. Hans maske og kappe lå på gulvet, hvor han havde kastet dem fra sig. Der var ikke en tråd i hans

klædedragt, ikke en linje i hans ejendommelige, markerede ansigt som ikke var min.

Det var Wilson; men han talte ikke længere hviskende; jeg kunne have troet at høre min egen stemme, da han sagde:

"Du har sejret, og jeg bøjer mig. Men fra nu af er også du død – død for verden, død for himlen, for håbet! – I mig levede du, og i dette billede, som er dit eget, kan du se, hvor fuldstændigt du har myrdet dig selv ved at tilføje mig døden."

Manden i mængden

Ce grand malheur, de ne pouvoir être seul.

– *La Bruyère*

Man siger om en vis tysk bog, at den "lasst sich nicht lesen" – den lader sig ikke læse. Der er visse hemmeligheder, som ikke lader sig fortælle. Mennesker dør om natten i deres senge, mens de knuger spøgelsesagtige skriftefædres hænder og ser dem ynkeligt i øjnene – dør med fortvivlelse i hjertet og kramper i halsen på grund af hæslige mysterier, der ikke lader sig afsløre. Nu og da bærer menneskets samvittighed på en byrde så tung af rædsel, at den først kan slippes i graven. Og derfor er den inderste hemmelighed ved enhver forbrydelse skjult.

For ikke så længe siden, omkring aftenstide en efterårsdag, sad jeg i det store karnapvindue i D…s kaffesalon i London. I nogle måneder havde jeg været syg, men var nu ved at komme mig, og, med den tilbagevendende styrke, var jeg kommet i en af disse glade stemninger, der er så lige modsat *ennui* – en stemning af overordentlig livslyst, nu da sløret over det indre syn var ved at forsvinde – *αχλυς υς πριν επηεν* – og ånden, ligesom elektricificeret, lige så stærkt overgår sin sædvanlige tilstand, som den levende, ukomplicerede fornuft hos Leibnitz overgår den gale og flimrende retorik hos Gorgias. Blot det at trække vejret var en kilde til nydelse; og jeg skabte mig fornøjelser af mange kilder, der ellers frembringer smerte. Jeg følte en rolig, men nysgerrig interesse i alt omkring mig. Med en cigar i munden og en avis på skødet havde jeg moret mig det

meste af eftermiddagen, først med at gennemse avertissementerne, så med at iagttage det forskelligartede selskab i salonen, og endelig med at se ud på gaden gennem de tilrøgede ruder.

Sidstnævnte er en af de vigtigste færdselsårer gennem byen, og havde hele dagen været fyldt med mennesker. Men efterhånden som mørket faldt på, blev trængslen endnu større; og, de lygterne var blevet tændt, ilede to tætte, vedvarende stimer af folk forbi døren. Jeg havde aldrig før set noget lignende på dette tidspunkt af aftenen, og det oprørte hav af menneskelige hoveder fyldte mig derfor med en dejlig og helt ny følelse. Til sidst holdt jeg helt op med at tage mig af, hvad der skete i salonen, og lod mig opsluge af beskuelsen af sceneriet udenfor.

I første omgang var mine iagttagelser af en abstrakt og mere generel natur. Jeg så på de forbipasserende masser som en helhed og grundede over deres indbyrdes forhold. Snart gik jeg dog i detaljer, og iagttog med minutiøs interesse de utallige forskelligheder i skikkelse, påklædning, gangart, træk og ansigtsudtryk.

Langt størstedelen af de, der passerede forbi, havde et tilfreds, forretningsmæssigt udseende, og lod til kun at tænke på at komme gennem trængslen. Deres bryn rynkede sig og øjnene bevægede sig hastigt frem og tilbage; hvis en af de øvrige vejfarende skubbede til dem, viste de ingen tegn på ærgrelse, men rettede blot på klæderne og ilede videre. Andre, og det var stadig en hel del, var mere rastløse i deres bevægelser, med blussende ansigter, og talte og gestikulerede for sig selv, som om de følte sig ensomme netop på grund af den tætte

menneskemængde omkring dem. Hvis de blev forhindret i deres gang, holdt disse mennesker pludselig inde med deres mumlen, men fordoblede deres armbevægelser, og ventede, med et fraværende, overdrevent smil på læberne, på at de, der hindrede dem i deres vej, skulle forsvinde. Hvis nogen skubbede til dem, bukkede de dybt for dem, og lod til at blive ganske overvældede af forvirring. – Der var i øvrigt intet særligt at bemærke ved disse to store grupper, ud over hvad jeg netop har beskrevet. Deres påklædning tilhørte den type, der man normalt noget spidst kalder kaldes "anstændigt." Det var uden tvivl adelsmænd, købmænd, advokater, handelsfolk, børsmæglere – samfundsstøtter og ærværdige borgere – rentenydere og mænd, der var optaget af deres egne forretninger – forretninger, som de førte alene for egen regning. De optog ikke min opmærksomhed særlig meget.

Så var der kontorstammen, den var tydeligt at se; og her skelnede jeg to bemærkelsesværdige grupper. Der var underkontoristerne fra de forretninger, der var i moden – unge herrer med stramme kjoler, lyse støvler, pomadiseret hår og et overlegent drag om læberne. Bortset fra en vis sirlighed i gangen, som man måske kan kalde "skrivebordsgang" i mangel af bedre, syntes disse personers opførsel at være en eksakt gengivelse af, hvad der havde været højden af god tone i de bedste kredse for omkring tolv-atten måneder siden. De bar overklassens aflagte prydelser – og det er, tror jeg, nok det bedste kendetegn ved denne klasse.

Så var der over-kontoristerne fra de gamle, solide firmaer, "de trofaste gamle fyre", som det ikke var muligt at forveksle med nogen andre. Man kunne kende dem på deres bekvemme

kjoler og knæbukser i sort eller brunt, med hvide halsbind og veste, solidt udseende, bredsnudede sko, og tykke strømper. – De var alle en smule skaldede, og deres højre øre, der gennem mange år havde været anvendt til at holde på pennen, når den ikke blev brugt, stod ret ud i luften. Jeg bemærkede, at de altid tog deres hatte af og satte dem på igen med begge hænder, og at de bar deres ure i korte guldkæder med et kraftigt, gammeldags mønster. De så *respektable* ud – hvis der da findes et sådant distinkt udseende.

Der var mange individer af et flot ydre, som jeg snart forstod tilhørte lommetyvenes race, som alle storbyer er så rigeligt angrebne af. Jeg iagttog disse hædersmænd med stor nysgerrighed, og fandt det svært at forestille mig, hvordan de nogensinde skulle blive taget for gentlemen af de virkelige gentlemen. Deres voldsomme ærmer og et bestemt udtryk af overdreven ærlighed burde forråde dem uden videre.

Spillefuglene, som jeg opdagede ikke så få af, var endnu mere letgenkendelige. Deres påklædning var allehånde, fra den bægerspillende bølle, med fløjlsvest, stor halsklud, forgyldte kæder og filigran-knapper til den upåfaldende præst, som ikke kunne være mindre mistænkelig. Men alle var de kendetegnet af en vis sortsmudset teint, et let tåget blik, bleghed og tæt sammenpressede læber. Der var desuden to andre træk, ved hvilke jeg altid kunne opdage dem: – en vis tilbageholdende lavmælt tone, når de talte, og en mere end almindelig lang tommelfinger, der stod vinkelret på de øvrige. – Ofte, når jeg var i selskab med sådanne fyre, bemærkede jeg en type af mænd, der var noget anderledes i deres vaner, men dog stadig af samme slægt. Man kan måske beskrive dem som herrer, der

lever af deres vid. De synes at søge deres bytte blandt to klasser – levemændene og militæret. Den første af disse kendes først og fremmest på deres lange lokker og smil; den anden på deres livkjoler og panderynke.

Længere nede af skalaen for, hvad man kalder fornemhed, fandt jeg mørkere og mere dystre emner for mine tanker. Jeg så jøde-kræmmere, med høgeøjne, der glimtede ud fra ansigter, hvis eneste andet udtryk var dyb ydmyghed; barske professionelle tiggere, der skulede til andre tiggere med et bedre udkomme, som kun var blevet drevet ud i natten efter velgørenhed af ren og skær fortvivlet trang; svagelige, uhyggelige individer, som døden allerede havde lagt en sikker hånd på, og som kantede sig vaklende gennem mængden, mens de så alle og enhver bedende i ansigtet, som om de søgte en eller anden tilfældig trøst, et håb; beskedne unge piger, der vendte hjem efter en lang og sen arbejdsdag til et trist hjem, og som mere grådkvalte end oprørte veg tilbage for blikket af en eller anden bandit, som de dog ikke kunne undgå; kvinder af alle slags og alle aldre – den uforlignelige skønhed hos én på højdepunktet af sin kvindelighed, som mindede om en statue i Lucians dialog, med en hud som parisk marmor og et indre fyldt med snavs – den afskyelige, fortabte spedalske i sine laser – den rynkede, malede olding overlæsset med smykker, der gjorde et sidste forsøg på at virke ungdommelig – det ufærdige barn, som dog efter lang tids oplæring var en mester i sit håndværks forfærdelige koketteri, og brændte af en forfærdelig ambition efter at blive anset for ligeværdig med sine ældre fæller i synden; utallige og ubeskrivelige drukkenbolte, nogle i laser og pjalter, vaklende, ude af stand til at tale rent, med

forslåede ansigter og glansløse øjne – andre i hele, men beskidte klæder, med blot en anelse usikker gang, tykke, sensuelle læber og kraftige, rødmossede ansigter – endnu andre klædt i stoffer, der engang havde været udmærkede, og som selv nu så ud til at blive omhyggeligt børstede – mænd, der gik med en mere end naturligt fast og fjedrende gang, men hvis åsyn var forfærdeligt blege og hvis øjne var rædsomt vilde og røde, og som greb med dirrende fingre efter alt, hvad der kom inden for deres rækkevidde, idet de bevægede sig gennem mængden; desuden var der tærtesælgere, dragere, kullempere, gadefejere, lirekassemænd, abe-fremvisere og vise-prangere, både dem der handlede med dem, og dem der sang dem; lasede håndværkere og udasede arbejdere af enhver beskrivelse, og alle sammen fulde af en støjende og overdreven livlighed, der stødte øret og fik øjet til at smerte.

Som natten faldt på, blev sceneriet stadig mere interessant for mig; ikke alene skiftede mængden lidt efter lidt karakter (dens blidere elementer forsvandt med den gradvise tilbagetrækning af den hæderligere del af befolkningen, og de barskere blev mere fremtrædende, efterhånden som de sene timer bragte enhver art af skændsel ud fra dens huler), men desuden havde lyset fra gaslygterne, der først havde været noget matte i deres kamp med det svindende dagslys, nu endelig fået overtaget, og kastede et uroligt og skærende lys over det hele. Alting var mørkt, men strålende – som den ibenholt, der er blevet sammenlignet med Tertullians stil.

Lysets glimren fortryllede mig og fastholdt mig i mine undersøgelser af alle de enkelte ansigter; og skønt den hast, hvormed lysets verden fløj forbi vinduet, forhindrede mig i at

kaste mere end et kort blik på hvert åsyn, forekom det mig i min daværende ejendommelige sindstilstand, at jeg selv i dette korte øjeblik kunne læse mange års historie.

Med panden mod glasset var jeg således optaget af at holde øje med mængden, da der pludselig dukkede et ansigt op (en affældig gammel mand, omkring fem og tres eller halvfjerds år gammel) – et ansigt, som på en gang fastholdt og opslugte hele min opmærksomhed, på grund af dets udtryks ejendommelighed. Jeg havde aldrig set noget, der blot tilnærmelsesvis lignede dette udtryk. Jeg husker udmærket, at min første tanke, da jeg så det, var at Retszch, hvis han havde set det, ville have foretrukket dette frem for sin egen billedlige fremstilling af Satan. Idet jeg forsøgte, i det korte minut, min første undersøgelse varede, at danne mig en mening om, hvilken betydning der lå i det, fik jeg – noget forvirret og usammenhængende – den idé, at dette væsen havde en enorm åndelig styrke, forsigtighed, lidelse, grådighed, velovervejethed, ondskab, blodtørstighed, triumf, lystighed, voldsom rædsel, intens – overvældende fortvivlelse. Jeg følte mig mærkelig vakt, forskrækket, fascineret. "Hvilken vild beretning," sagde jeg til mig selv, "står ikke skrevet i dette bryst!" Derpå fremkom et overvældende ønske om at beholde denne mand i syne – at få mere at vide om ham. Hastigt tog jeg overfrakke på, og idet jeg greb min hat og stok ilede jeg ud på gaden og skubbede mig gennem mængden i den retning, jeg havde set ham gå; for han var allerede forsvundet. Med noget besvær fik jeg ham endelig igen i syne, nærmede mig, og fulgte ham nu tæt, men forsigtigt, for ikke at tiltrække mig hans opmærksomhed.

Jeg havde nu god lejlighed til at iagttage hans person. Han var lille af vækst, meget tynd, og tilsyneladende meget svagelig. Hans klæder var i det store og hele beskidte og lasede; men når han af og til kom ud i lyset fra en kraftig gadelygte, så jeg, at hans tøj, skønt smudsigt, havde et smukt mønster og vævning; og enten bedrog mine øjne mig, eller også så jeg gennem en revne i den tæt tilknappede og tydeligvis brugte, lange kappe, der indhyllede ham, et glimt af både en diamant og en dolk. Disse iagttagelser forhøjede min nysgerrighed, og jeg besluttede at følge den fremmede, ligegyldigt hvor han gik hen.

Natten var nu faldet på, og en tyk, fugtig tåge hang over byen og gik snart over i en tung regn. Dette skift i vejret havde en mærkelig virkning på mængden, som straks blev hensat i en ny slags uro under skyggen af en vældig mængde af paraplyer. Trængslen og støjen steg tifoldigt. For mit eget vedkommende tog jeg mig nu ikke meget af regnen – den gamle feber, der lurede i min krop fik fugten til at blive mig næsten lidt for farligt behagelig. Idet jeg bandt et lommetørklæde for munden, ilede jeg videre. I en halv times tid holdt den gamle mand med noget besvær sin kurs ad hovedgaden; og jeg holdt mig tæt til ham af frygt for at tabe ham af sigte. Ikke en eneste gang vendte han hovedet for at se sig tilbage, og han opdagede mig ikke. Lidt efter gik han ind ad en tværgade, som, skønt også fyldt med mennesker, ikke var helt så tætpakket som den hovedgade, han netop havde forladt. Her blev en vis ændring i hans opførsel tydelig. Han gik langsommere og mindre målbevidst end før – mere tøvende. Han krydsede frem og tilbage flere gange, tilsyneladende uden noget mål; og trængslen var stadig så stor, at jeg var nødt til hele tiden at følge

tæt efter ham. Gaden var smal og temmelig lang, og han fortsatte sin kurs på den i næsten time, i løbet af hvilken mængden af forbipasserende efterhånden var faldet til det antal, der normalt kan ses ved middagstid i Broadway i nærheden af parken – så stor er forskellen mellem Londons befolkning og den i den mest folkerige amerikanske by. Endnu en drejning bragte os ind på en lille plads, stærkt oplyst og myldrende af liv. Den fremmedes tidligere måde at opføre sig på vendte tilbage. Hans hage gled ned på brystet, mens hans øjne rullede vildt under hans sammenknebne bryn i alle retninger mod enhver, der hindrede hans vej. Han fortsatte støt og vedholdende. Jeg blev nu imidlertid overrasket ved at se, at han efter at havde været pladsen rundt, vendte om og gik tilbage i sit eget spor. Endnu mere overrasket blev jeg ved at se ham gentage dette flere gange – en gang var han lige ved at opdage mig, da han pludselig vendte sig.

På denne måde tilbragte han endnu en time; da den var til ende blev vi udsat for langt færre forhindringer af den øvrige trafik end der havde været ved begyndelsen. Regnen faldt støt, luften blev kølig; og folk trak sig efterhånden tilbage til deres hjem. Med en utålmodig gestus drejede vandreren ind i en sidegade, der var forholdsvis øde. Han ilede ned ad den – den var vel en kvartmil lang – med en iver, jeg ikke havde drømt om hos en, der var så ældet, og som var mig til noget besvær i min forfølgelse. Nogle få minutters gang bragte os til en stor og travl markedshal, med hvilken den fremmede syntes vel bekendt, og hvor hans oprindelige opførsel igen slog igennem, idet han trængte sig vej her og der, uden mål, gennem mængden af købere og sælgere.

I den halvanden times tid, vi tilbragte på dette sted, krævede det den største påpasselighed fra min side at holde ham inden for rækkevidde uden at tiltrække mig hans opmærksomhed. Heldigvis bar jeg et par kautsjuk-galocher, og kunne bevæge mig fuldstændig lydløst. På intet tidspunkt opdagede han, at jeg iagttog ham. Han gik ind i den ene butik efter den anden, spurgte ikke om priser, sagte intet, og så på alle varerne med et vildt, tomt blik. Jeg var nu fuldstændig forbløffet over hans opførsel, og var fast besluttet på, at vi ikke skulle skilles før jeg i størst muligt omfang havde tilfredsstillet min nysgerrige angående ham.

Et ur slog elleve, og hallen var hastigt ved at blive tom. En forretningsindehaver, der var ved at sætte et gitter op, skubbede til den gamle mand, og jeg så, at en stærk gysen fo'r gennem hans skikkelse. Han ilede ud på gaden, så ængsteligt omkring sig et øjeblik, og løb så med utrolig hurtighed gennem mange krogede, mennesketomme gyder, indtil vi igen nåede ud på den hovedgade, hvor vi var begyndt – den gade, hvor Hotel D... lå. Den så dog ikke længere ud som før. Den var stadig glimrende oplyst af gaslygterne; men regnen faldt voldsomt, og der var kun ganske få mennesker at se. Den fremmede blev bleg. Han gik melankolsk et par skridt op ad den tidligere så tætbefolkede gade, drog så et kraftigt suk, vendte sig i retning af floden, og, efter at have løbet gennem en mængde dystre sidegader, kom han endelig ud lige overfor et af de store teatre. Man var ved at lukke, og publikum trængte sig ud af dørene. Jeg så den gamle mand gispe efter vejret, idet han kastede sig ind i mængden; men jeg syntes, at den voldsomme smerte i hans åsyn i et vist omfang aftog. Hans hoved var atter faldet ned

mod brystet; han så fuldstændig ud som da jeg først så ham. Jeg så, at han nu gik i den samme retning som størsteparten af publikum havde taget – men jeg var stadig ikke i stand til at forstå hans opførsel.

Idet han fortsatte, spredtes selskabet efterhånden, og hans tidligere uro og tøven kom tilbage. I nogen tid fulgte han tæt efter et støjende selskab på ti-tolv mennesker; efterhånden faldt de fra en efter en, til der kun var tre tilbage i en smal og dyster gyde, hvor der ikke var megen færdsel. Den fremmede standsede, og syntes et øjeblik fortabt i sine tanker; så tog han med alle tegn på ophidselse en retning, der bragte os helt til byens udkant, i et kvarter, der var meget forskelligt fra dem, vi hidtil havde været igennem. Det var et af Londons mest usle områder, hvor alt bar det værste præg af den mest elendige fattigdom, og den mest fortvivlede forbrydelse. Ved det svage lys af de spredte gadelygter kunne man se høje, ældgamle, ormædte, vaklende træhuse; i alle retninger stod de så tæt og tilfældigt, at det næppe var muligt at skelne en passage mellem dem. Gadens stenbelægning lå hulter til bulter, løftet fra sit leje af det kraftigt voksende græs. De forfærdeligste uhumskheder hobede sig op i de blokerede rendestene. Luften var tyk af trøstesløshed. Men som vi gik, steg lydene af menneskeligt liv lidt efter lidt, og til sidst kunne vi se store grupper af de mest forladte af Londons befolkning bevæge sig frem og tilbage. Den gamle mands humør steg igen, flimrende som en lampe, der er nær ved at dø ud. Atter engang skred han videre med spændstige skridt. Pludselig drejede vi om et hjørne, et voldsomt lysskær ramte vore øjne, og vi stod foran et af de store

umådeholdenhedens templer, som forstæderne er så rige på – et af de paladser, der tilhørte den store Satan, gin.

Det var nu tæt på daggry; men et større antal af elendige fyldebøtter væltede stadig ind og ud ad dørene. Næsten med et skrig af glæde skaffede den gamle mand sig adgang, antog atter igen sin oprindelige holdning, og skred frem og tilbage, tilsyneladende uden mål og med, gennem mængden. Han havde dog ikke været således beskæftiget ret længe, før alle ilede mod døren som tegn på, at værten var ved at lukke for natten. Det var noget, der var endnu mere intenst end blot fortvivlelse, jeg nu så i dette mærkværdige væsens træk, som jeg havde iagttaget så stædigt vedholdende. Men han tøvede ikke; med en vanvittig energi tog han atter kurs mod det mægtige Londons hjerte. Længe og hastigt flygtede han, mens jeg fulgte ham i vild forundring, fast besluttet på ikke at opgive denne undersøgelse, som jeg nu følte en altoverskyggende interesse i. Solen stod op, mens vi ilede afsted, og, da vi atter havde nået den folkerige bys mest trængte strøg, gaden, hvor Hotel D… lå, så vi et menneskeligt leben, der næppe var mindre end det, jeg havde set aftenen før. Og her, i den stadig stigende forvirring, vedblev jeg min forfølgelse af den fremmede. Men som sædvanlig gik han bare frem og tilbage, og i løbet af dagen bevægede han sig aldrig ud af tummelen på denne gade. Og mens skyggerne faldt på den næste aften, blev jeg dødsens træt, og stillede mig op lige foran vandringsmanden, idet jeg stirrede ham stift ind i ansigtet. Han bemærkede mig ikke, men genoptog sin højtidelige vandring, mens jeg opgav min forfølgelse og stod tilbage i dybe tanker.

"Denne gamle mand," sagde jeg endelig, "er arketypen, selve ånden af forbrydelse. Han nægter at være alene. Han er *manden i mængden.* Det vil være ørkesløst at følge ham, jeg vil ikke finde ud af mere om ham eller hans gerninger. Det værste hjerte i verden er en mere frygtelig bog end i Grünningers *Hortulus Animae*, og måske er det et af de største udslag af Guds barmhjertighed, at det *lasst sich nicht lesen.*

Ned i malstrømmen

> The ways of God in Nature, as in Providence, are not as our ways; nor are the models that we frame any way commensurate to the vastness, profundity, and unsearchableness of His works, which have a depth in them greater than the well of Democritus.
>
> – *Joseph Glanville.*

Vi havde nu nået toppen af den højeste klippe, og den gamle mand syntes i nogle minutter for udmattet til at kunne tale.

"For ikke så farligt længe siden," tog han sluttelig til orde, "kunne jeg have fulgt Dem denne vej så godt som den yngste af mine sønner. Men for omtrent 3 år siden hændte der mig noget, som aldrig før er hændet nogen dødelig, i hvert fald har ingen overlevet det og kunnet fortælle derom senere, og de 6 timers dødsangst, som jeg da gennemlevede, har nedbrudt mig på sjæl og legeme. De anser mig for meget gammel, men det er jeg ikke. Mindre end én eneste dag var tilstrækkelig til at forvandle mit hår fra kulsort til snehvidt, svække mit legeme og slappe mine nerver, så jeg nu ryster ved den mindste anspændelse og lader mig skræmme af en skygge. Vil De tro, jeg kan næppe se ned fra denne smule klippe uden at blive svimmel."

Den "smule klippe", på hvis rand han sorgløst havde lagt sig til hvile med størsteparten af legemet ragende ud over den, mens alene albuens pres mod den yderste, glatte kant hindrede hans fald i afgrunden, – den "smule klippe" hævede sin stejle, sorte mur en 15-1600 fod over den verden af øde klipper, der lå udbredt for vor fod. Intet kunne have fristet mig til at komme

dens rand nærmere end 5-6 alen. Jeg var endda så ophidset af min ledsagers farlige stilling, at jeg kastede mig fladt ned på klippen, klyngede mig fast til en busk, ja jeg vovede end ikke at se op, mens jeg kæmpede med den tanke, at selve bjerget rystedes i sin grundvold af den stærke blæst. Det varede længe, før jeg fik samlet mig så meget mod, at jeg kunne sætte mig oprejst og se mig omkring.

"Se nu at blive disse fantasier kvit," sagde føreren. "Jeg har bragt Dem med her hen, for at De kan have den bedst mulige oversigt over skuepladsen for den begivenhed, som jeg omtalte, og for at fortælle Dem hele historien med selve stedet, hvor den gik for sig, for øje. – Vi befinder os nu," fortsatte han på den omstændelige måde, der var ham egen, – "vi befinder os nu på den norske kyst, på den 68. breddegrad, i provinsen Nordland, i Lofotens øde egn. Det bjerg, på hvis top vi sidder, er Helseggen, det skyfulde bjerg. Rejs Dem nu lidt højere op, – hold fast i græsset, hvis De er svimmel – således – og se ud over det bælte af tåge, der ligger om bjerget, og se på havet."

Det svimlede for mig; jeg så som i en tåge et vidtstrakt hav, hvis vande var så blæksorte, at de straks mindede mig om den nubiske geografs beretning om "Mørkets Hav". Et mere sørgeligt og øde panorama kan ingen menneskelig fantasi udpønse. Til højre og venstre, så langt øjet rakte, lå udstrakt – ligesom verdens grænsevolde – rækker af nøgne, sorte klipper, hvis dystre mørke yderligere blev fremhævet af brændingen, der slyngede sine spøgelsesagtigt hvide bølgetoppe op mod dem under en stedsevarende hylen og skrigen.

Lige ud for det forbjerg, på hvis tinde vi befandt os, og omtrent halvanden mil til havs sås en lille ø – eller rettere sagt:

Dens tilstedeværelse fremgik af de voldsomme brændinger, der omslyngede den. En halv mils vej nærmere mod land lå en mindre ø, som var yderst klippefuld og øde og omgivet af flere skærgårde.

Havets udseende på strækningen mellem den fjerneste ø og kysten var i høj grad besynderligt. Skønt blæsten var så stærk, at en brig langt ude til havs krydsede sig op mod vinden med dobbeltrebet mellemstagsejl og dens skrog hvert øjeblik var skjult af bølgerne, og skønt vindens retning var stik mod land, så var der dog intet her, der kunne kaldes en regelmæssig søgang, men kun en kort, hurtig og barsk krydssø, der gik i alle retninger – lige så vel mod som med vinden. Af skum sås kun lidt undtagen i umiddelbar nærhed af klipperne.

"Øen længst borte," sagde den gamle mand, "kaldes af nordmændene for Vurgh. Den i midten Mosko, og den en fjerdingvej mod nord Ambaren. Hist henne ser De Islesen, Hatholm, Kildhjelm, Svarven og Bukholm. Længere borte, mellem Mosko og Vurgh ligger Otterholm, Flimen, Sandflesen og Stockholm. Sådan hedder disse steder, men hvorfor man har gjort sig den ulejlighed at give dem navne er for resten mere end både De og jeg kan forstå. Hører De noget? Ser De en forandring i vandet?"

Vi havde nu opholdt os 10 minutter på toppen af Helseggen, og vi var steget derop fra det indre af Lofoten, så vi havde ikke set et glimt af havet, før vi stod på toppen, og det på en gang lå udbredt for vore øjne. Som den gamle mand talte, hørte jeg en stærk lyd, som blev mere og mere voldsom; den mindede mig om en stor bisonhjords brølen ude på prærien. Og i samme øjeblik så jeg, at krapsøen under vore fødder undergik en

forandring og blev til en rivende strøm, der gik mod øst. Hvert øjeblik tiltog dens hastighed, og snart styrtede den afsted med hovedkulds voldsomhed. I løbet af 5 minutter blev hele søen så langt som til Vurgh pisket op til frådende raseri; men det var mellem Mosko og kysten, at vandene kom i det voldsomste raseri. Her sønderflængedes havet i tusind stridende strømme, hævede sig, sydede og hvislede og snoede sig i utallige, kæmpestore hvirvler – der alle slyngedes mod øst med en hurtighed, som man ellers kun ser, når vand styrter sig ned fra store, lodrette højder.

I løbet af endnu få minutter gennemgik scenen på ny en gennemgribende forandring. Vandfladen udjævnedes til en vis grad, og hvirvlerne forsvandt en efter en, mens mægtige skumstriber kom til syne hist og her. Disse skumstriber udvidede sig efterhånden og fik stor udstrækning; de forenede sig med hinanden og gik over til en omkringhvirvlende bevægelse, der dannede en slags erstatning for de hvirvelstrømme, der havde lagt sig. Denne hvirvlende bevægelse syntes at danne spiren til en anden og større, der nu pludselig viste sig i form af en cirkel, hvis diameter var over en fjerdingvej lang. Strømhvirvlens rand kendetegnedes ved et bredt bælte af glinsende søstænk, men ikke et skumfnug heraf slap ind i mundingen på den forfærdelige tragt, hvis indre, så langt øjet kunne udmåle det, var en glat, skinnende og kulsort vandmur, der skrånede mod horisonten i en vinkel af 45° og overdøvede stormen med sin forfærdelige røst – halvt skrig, halvt brøl – en røst, hvis lige end ikke det mægtige Niagarafald opløfter mod himlen i sin dødskval.

Bjerget skælvede fra tinde til fod, og selve klippen rørte sig. Jeg kastede mig ned på mit ansigt og klyngede mig i stærk ophidselse til klippens sparsomme grønsvær.

"Dette," sagde jeg endelig til oldingen, "må være Malstrømmen."

"Således kaldes den somme tider. Vi nordmænd kalder den Mosko-strømmen efter Mosko-øen."

De sædvanlige beretninger om denne strømhvirvel havde på ingen måde forberedt mig på, hvad jeg så. Jonas Ramus' fremstilling er måske nok den omhyggeligste, men den formår ikke at vække den svageste forestilling, så lidt om scenens storladenhed som om dens rædselsvækkende uhygge eller dens usædvanlighed, der ganske forvirrer beskueren. Jeg ved ikke fra hvilket synspunkt eller ved hvilken lejlighed omtalte skribent betragtede den, men det kan hverken have været fra Helseggen eller under en storm. Der er imidlertid nogle afsnit af hans beskrivelse, der fortjener at citeres på grund af deres enkeltheder, skønt de kun formår at give en svag afglans af virkeligheden.

"Mellem Lofoten og Mosko," siger han, "er vandets dybde mellem 35 og 40 favne; men til den anden side, hen imod Ver (Vurgh) aftager dybden, så den ikke tillader et skib at passere uden fare for at blive sønderslået mod klipperne, hvilket endog hænder i magsvejr. Ved flodtid løber strømmen op langs kysten mellem Mosko og Lofoten med larmende hast; men den larm, der opstår, når den atter ebber tilbage til havet, kan ikke lignes med mindre end de mægtigste katarakter, og den kan høres mange mile borte. Og strømhvirvlerne og vandgruberne er af en sådan udstrækning og dybde, at det skib, der kommer

indenfor deres rækkeevne, uundgåelig rives med og slynges ned til bunden, hvor det søndersläs mod klipperne, hvorpå vragstumperne atter udspyes, når vandet igen falder til ro. Men disse rolige mellemrum indtræffer kun ved skiftet mellem ebbe og flod, de indtræffer kun i stille vejr, og de varer kun et kvarters tid. Når strømmen er mest oprørt og dens raseri højnes af en storm, er det farligt at komme indenfor en mils afstand fra den. Både og skibe er blevet revet med, fordi de ikke vogtede sig, men kom indenfor dens rækkevidde. Ligeledes hænder det hyppigt, at hvaler kommer for nær strømmen og overmandes af dens voldsomhed; det er ganske umuligt at beskrive deres brølen og hylen under deres frugtesløse anstrengelser for at udfri sig. En bjørn forsøgte en gang at svømme fra Lofoten til Mosko, men blev grebet af hvirvlen og revet med, mens dens skrækkelige brøl hørtes ned langs kysten. Store tømmerstokke af gran og fyr rives med af strømmen og udspyes atter, i den grad sønderbrudte og splintrede, at man skulle tro der voksede børster på dem. Heraf fremgår klart, at havbunden består af skarpe klipper, mellem hvilke de er blevet slynget hid og did. Strømmen afhænger af havets ebbe og flod, idet højvande og lavvande regelmæssigt indtræder hver sjette time. I året 1645 om morgenen, sexagesima søndag rasede den med en sådan voldsomhed, at husene langs kysten slog revner og styrtede sammen."

Med hensyn til vandets dybde så indser jeg ikke, hvorledes den overhovedet kan være blevet målt i nærheden af selve malstrømmen. De "40 favne" må sikkert sættes i forbindelse med den del af løbet, der grænser enten til Mosko eller til Lofoten. Dybden midt i malstrømmen må være umådelig

meget dybere, bedre bevis derfor behøves ikke end det blik, man fra Helseggens tinde kan kaste ned i strømhvirvlens afgrund. Da jeg fra denne højde stirrede ned på den hylende dødsstrøm, kunne jeg ikke lade være med at smile ad den enfoldighed, hvormed den brave Jonas Ramus beretter sine anekdoter om hvalerne og bjørnen, som om det var noget, der vanskeligt kunne tros; for mig forekom det virkelig selvindlysende, at det allerstørste linjeskib, hvis det kom inden for denne dødbringende malstrøms område, ville være lige så værgeløst som en fjer er det overfor en orkan.

Forsøgene på at forklare fænomenet, forekom mig nu ganske utilfredsstillende, skønt jeg, – da jeg læste dem – fandt dem yderst antagelige. Den almindelige forklaring lyder på, at såvel denne som tre mindre malstrømme ved Færøerne udelukkende opstår derved, "at bølgerne ved flod og ebbe støder sammen og tårner sig op mellem mure af klipper og skær, der indeslutter vandene som i et bassin, hvorfra de baner sig vej og styrter ned som et vandfald. Jo højere flodvandet nu er steget, des større må faldet blive, og som naturlig følge af alle disse omstændigheder fremkommer en strømhvirvel. En sådans mægtige sugekraft kan man ved eksperimenter i beskeden målestok danne sig en forestilling om," – således udtrykker "Encyclopædia Britannica" sig. Kircker og andre påstår at der i malstrømmens centrum er en afgrund, der strækker sig tværs gennem jordkloden og udmunder et eller andet fjernt sted; i den botniske bugt mener nogle. Denne anskuelse er ganske vist tåbelig, men jeg indrømmer, at det var den, min fantasi var mest tilbøjelig til at slutte sig til, da jeg stod og stirrede på strømmen; og da jeg omtalte den for min fører, blev jeg

nærmest forbavset ved at høre ham sige, at han ikke delte den, skønt den almindeligvis næredes af hans landsmænd. Hvad den først nævnte opfattelse angår, så forstod han den ikke, og jeg kunne slutte mig til ham i dette, for hvor rimelig den end forekommer på papiret, så synes den urimelig, ja tåbelig, når afgrundens torden lyder for ens øren.

"Nu har De set strømmen," sagde den gamle mand, "kryb nu i læ bag klippen, så vi kan høre ørenlyd, så skal jeg fortælle Dem en historie, der vil overbevise Dem om, at malstrømmen ikke er mig ganske ubekendt."

Jeg efterkom hans ønske, og han fortsatte:

"Jeg og mine to brødre ejede en gang et skonnertrigget fartøj, med hvilket vi plejede at fiske mellem øerne på den anden side Mosko i nærheden af Vurgh. Overalt i havet, hvor der er stærk strøm, er der godt fiske, hvis man da har mod til at give sig i kast med det; af hele Lofotens fiskerbefolkning var vi tre brødre i hvert fald de eneste, som gjorde fiskeriet blandt de omtalte øer til vor daglige dont. De almindeligt søgte fiskebanker ligger langt mod syd. Der kan gøres fangst på en hvilken som helst tid af døgnet og uden stor risiko; derfor foretrækkes de. Men de grunde, vi havde udsøgt os, ydede ikke blot den smukkeste fisk, de ydede den tillige i overflod, så vi ofte på en dag kunne erhverve, hvad andre mere frygtsomme mandskaber ikke kunne skrabe sammen på en hel uge. Nuvel, vort arbejde var en dumdristig spekulation, vor indsats: livet i stedet for arbejde, mod i mangel af kapital.

Vi havde vort fartøj liggende i en lille havn omtrent en mils vej længere nord på, end vi befinder os, og vi havde for skik, når vejret var gunstigt, at benytte os af de 15 minutters dødvande til

at slippe over Mosko-strømmen et godt stykke højere oppe end selve hvirvlen for derpå at kaste anker i nærheden af Otterholm eller Sandflesen, hvor strømmen er mindre voldsom. Her plejede vi at blive liggende, til vi på ny var nær ved dødvande, så lettede vi anker og begav os hjem. Vi begav os aldrig ud på vort togt, med mindre der blæste en støt sidevind, som vi kunne gøre regning på ville holde sig, til vi atter skulle hjemad, og det var yderst sjældent, at vor beregning slog fejl. To gange i løbet af 6 år blev vi tvunget til at ligge for anker hele natten igennem på grund af fuldstændigt vindstille, noget såre sjældent i disse egne; og en anden gang nødtes vi til at blive liggende på "Grundene" en hel uge igennem, skønt vi var ved at sulte ihjel; det skyldtes en storm, der rejste sig straks efter vort komme og oprørte strømløbet, så det ikke lod sig passere. Ved denne lejlighed ville vi være drevet til havs trods alt; – for strømhvirvlerne slyngede os rundt og atter rundt og ødelagde vort anker, så vi måtte hive det indenbords, – hvis vi ikke var sluppet ind i en krydsstrøm – en af disse strømme, der er her i dag og forsvundet i morgen – den bragte os imidlertid i læ under Flimen, hvor vi lagde bi.

Jeg kunne ikke fortælle Dem tyvendedelen af alle de besværligheder, vi døjede på "Grundene"; det er et ondt sted at være, selv når vejret er godt, men vi havde dog held til at slippe over Mosko-strømmen, uden at der tilstødte os noget, skønt hjertet til tider har siddet i min hals, når det hændte sig, at vi var et minut eller to bagefter eller foran dødvandet. Somme tider var vinden knap så stærk, som vi havde gjort regning på, da vi lettede anker; vi kom langsommere afsted, end vi kunne ønske, og hvirvlerne fik tag i fartøjet. Min ældste broder havde

en søn, der var 18 år gammel, og jeg selv havde to raske drenge. Disse kunne ved sådan lejlighed have hjulpet os godt ved at bruge årerne så vel som ved fiskeriet, men hvordan det nu var, vi havde ikke hjerte til at udsætte de unge for den fare, vi udsatte os selv for; for det var, når alt kom til alt, en frygtelig fare.

Om nogle få dage er det nu netop 3 år siden, at dét hændte, som jeg vil fortælle Dem. Det var den 10. juli 18––, en dag som aldrig vil gå folk på denne kant af verden af minde; for på den dag blæste den forfærdeligste orkan, som himlen nogen sinde har fostret. Og dog blæste det hele formiddagen og en god del af eftermiddagen en blid og jævn brise, så end ikke de ældste søfolk iblandt os kunne have forudset, hvad der skulle komme.

Mine to brødre og jeg havde krydset over til øerne kl. 2 eftermiddag, og det varede ikke længe, inden vi havde fartøjet omtrent lastet med fisk; at de den dag forekom i større mængde end nogen sinde, lagde vi alle mærke til. Mit ur stod netop på 7, da vi lettede anker og satte kursen hjemad for at slippe over strømløbet ved dødvande, som vi vidste, ville indtræffe ved 8-tiden.

Vi havde en rask vind fra styrbord og kom hurtigt afsted; vi drømte ikke det fjerneste om nogen fare; vi mente heller ikke at have den mindste grund til det. Pludselig blev vi slået tilbage af et vindstød, der kom inde fra Helseggen. Det var højst usædvanligt, noget der aldrig var hændet os før, og jeg begyndte at føle en vis uro uden nøjagtig at vide hvorfor. Vi drejede båden op i vinden, men strømhvirvlerne hindrede vor sejlads; jeg ville netop foreslå, at vi skulle vende tilbage og kaste anker, da vi ved at se os tilbage opdagede, at hele horisonten var skjult af en

besynderlig kobberfarvet sky, der udfoldede sig med svimlende hurtighed. Imidlertid var brisen, der havde standset os, ophørt; det var blevet absolut vindstille, og vort fartøj lå og drev rundt i alle retninger. Dette varede imidlertid ikke så længe, at vi fik tid at skænke det en tanke. På mindre end et minut var stormen over os, på mindre end to var himlen fuldstændig overtrukket, og det var blevet så mørkt, at vi ikke kunne se hinanden i båden; hertil bidrog også det rygende havstænk.

Det ville være galskab at forsøge på en skildring af den orkan, som nu blæste. Der lever ikke så gammel en sømand i Norges land, at han har oplevet magen til den. Vi havde ladet sejlene falde, før den rigtig kom over os; men så snart den nåede os, brasede masterne overbord, som var de blevet savet over; og stormasten tog min yngste broder med sig; for han havde surret sig fast til den for større sikkerheds skyld.

Vor båd var den letteste fjer, der nogen sinde flød på vandet. Dens dæk var ganske glat, kun fortil fandtes en luge, og den plejede vi altid at lukke, når vi skulle passere strømløbet, af frygt for de krappe søer. Denne omstændighed skyldtes det alene, at vi ikke gik til bunds med det samme; for vi lå nogle øjeblikke fuldstændig begravet i vandet. Hvorledes min ældste broder undslap døden, ved jeg ikke; for jeg fik aldrig lejlighed til at spørge ham om det. Hvad mig angår, så kastede jeg mig fladt ned på dækket, så snart jeg havde ladet fokken falde, og stemte mine fødder mod det trange spygat ved boven, mens jeg med hænderne greb fat i en jernring nær fokkemasten. Det var sikkert det klogeste, jeg kunne gøre, og det var det blotte instinkt, der fik mig til at handle således; for jeg var i øjeblikket alt for overvældet til at kunne tænke.

I nogle øjeblikke var vi som sagt fuldstændig begravet af vandmasserne, og jeg holdt mit vejr, mens jeg klyngede mig til jernringen. Da jeg ikke længere kunne holde det ud, rejste jeg mig på knæene og fik på den måde hovedet frit, mens jeg stadig holdt fast med hænderne. I samme nu rystede vor båd sig som en hund, der slipper ud af vandet, og blev i nogen grad bølgerne kvit. Jeg søgte nu at få bugt med den bedøvelse, der lamslog mig, og på ny få herredømme over mine sanser, så jeg kunne skønne, hvad der var at gøre, da jeg følte nogen gribe mig ved armen. Det var min ældste broder, og mit hjerte hoppede af glæde; for jeg havde følt mig forvisset om, at han var gået overbord, men denne glæde forvandledes i næste nu til rædsel; for han anbragte sin mund tæt ved mit øre og råbte det ene ord: *Mosko-strømmen.*

Ingen vil nogen sinde erfare, hvordan mine følelser var i det øjeblik. Jeg rystede fra isse til fod som i et voldsomt anfald af koldfeber. Jeg fattede fuldt ud, hvad han mente med det ene ord, jeg forstod, at den vind, der nu jog os afsted, ville drive os lige ind i malstrømmen, og at intet kunne frelse os.

De forstår, at vi, når vi satte over strømløbet, altid krydsede det et langt stykke ovenfor hvirvlen, selv i magsvejr, og at vi omhyggeligt passede på at slippe over ved dødvande, mens vi nu af en frygtelig orkan blev drevet lige mod selve malstrømmen. "Ganske vist," tænkte jeg, "vil vi ankomme der netop ved dødvande, den omstændighed giver os et svagt håb" –, men i næste nu forbandede jeg mig selv, at jeg kunne være så stor en tåbe at nære det allerringeste håb. Jeg vidste jo godt, at vi var dødsdømte, om så vor båd ti gange havde været et linjeskib.

Ved dette tidspunkt havde stormen udladt sit værste raseri, eller måske havde vi kun den følelse, fordi vi drev afsted for den; men søerne, der hidtil havde ligget under for vindens tryk og frådet af raseri, rejste sig i hvert fald nu så høje som bjerge. Også himlens udseende var undergået en besynderlig forandring. Til alle sider var det stadig bælgmørkt, men omtrent lige over vore hoveder kom på en gang en cirkelrund plet himmel til syne – så klar og blå som jeg nogen sinde så himlen, – og derfra skinnede den fulde måne frem i al sin glans og herlighed og oplyste alt omkring os med den største tydelighed. Ak, hvilke rædsler var det ikke, den belyste!

Nu gjorde jeg et par forsøg på at tale til min broder, men larmen var steget, jeg fattede ikke hvorledes, og det var ham ikke muligt at høre et ord, skønt jeg opbød min stemme til det yderste og skreg ordene lige ind i hans øre. Han rystede på hovedet, han var bleg som døden, og han rakte sin ene finger til vejrs, som ville han sige: "Lyt!"

Først kunne jeg ikke forstå, hvad han mente, men snart flammede en hæslig tanke op i min hjerne. Jeg trak mit ur op af lommen. Det gik ikke. *Det var gået i stå på slaget 7. Dødvandet var allerede forbi, malstrømmen i sit højeste raseri.*

Når en båd er godt bygget, vel rigget og ikke for dybt lastet, så glider bølgerne ved stærk blæst hen under den. Det kan se sært nok ud i landkrabbernes øjne; vi kalder det netop at ride stormen af. Det var vi hidtil sluppet heldigt fra; men nu ramte en vældig bølge os agterskibs, førte os med sig og løftede os som ind i selve himlen. Jeg ville ikke have troet, en bølge kunne stige så højt, hvis nogen havde fortalt mig det. Og derpå slyngedes vi med svimlende hast nedad mod dybet; det

sortnede for mine øjne; jeg havde ganske den samme fornemmelse som når man i drømme styrter ned fra et stejlt bjerg. Men, mens vi befandt os på bølgens top, havde jeg kastet et hurtigt blik omkring mig, og det ene blik var tilstrækkeligt. Jeg overskuede klart vor stilling i et eneste nu. Lige foran os, 5-600 alen borte, var malstrømmens hvirvel, men den lignede ikke mere den dagligdags malstrøm, end den strøm, De nu ser, ligner strømmen i en vandmølles sluse. Hvis jeg ikke havde vidst, hvor vi var og hvad der ventede os, så havde jeg ikke genkendt stedet. Som det nu var, lukkede jeg uvilkårligt mine øjne i rædsel. Øjenlågene krympede sig sammen som i krampe.

Der kunne vel være forløbet 2 minutter til, så følte vi pludseligt bølgerne lægge sig, og vi blev indhyllet i skumbyger. Båden gjorde en skarp, halv vending til bagbord og derpå fo'r den afsted i sin nye retning med lynets hast. På samme tid overdøvedes vandenes brølen af et skarpt, gennemtrængende skrig, – De kan danne Dem en forestilling om det, hvis De tænker Dem mange tusind dampere, der alle på en gang slipper dampen ud under kedlerne. Vi var nu inde i brændingen, der altid omgiver malstrømmen; jeg tænkte følgelig, at vi i næste øjeblik ville styrte hovedkulds i afgrunden, som vi kun dunkelt skimtede på grund af den svimlende hast, hvormed vi blev ført afsted. Båden syntes ikke at flyde på vandet, snarere ligesom en skumboble at svæve henover brændingen. Dens styrbord side var nærmest hvirvlen, og til bagbord for os lå oceanets verden, som vi nu havde forladt. Vandene stod som en høj, roterende mur mellem os og horisonten.

Det kan lyde besynderligt, men nu da vi så at sige befandt os i malstrømmens gab, følte jeg mig roligere til sinds, end da vi

nærmede os til den. Nu havde jeg kastet ethvert håb overbord og var samtidig blevet en god del af den rædsel kvit, som hidtil havde berøvet mig mit mandsmod. Jeg tænker, det var fortvivlelsen, der stålsatte mine nerver.

Det kan se ud som pral – men det forholder sig dog således: Jeg begyndte at overveje, hvor prægtig den død, som skulle falde i min lod, i grunden var, og hvor tåbeligt det var af mig at tænke på noget så usselt som mit eget personlige liv, her hvor jeg befandt mig ansigt til ansigt med en så vidunderlig udfoldelse af Guds almagt. Jeg tror, jeg rødmede af undseelse, da den tanke krydsede mit sind. Efter en stunds forløb gennemtrængtes jeg af den heftigste nysgerrighed med hensyn til malstrømmen selv. Jeg følte et bestemt ønske om at udforske dens dybder, uagtet den jo ville kræve mit liv; og det var min største sorg, at jeg aldrig skulle vende tilbage og fortælle mine kammerater på kysten de vidunderlige ting, jeg fik at se. Jeg indrømmer, det var sære tanker at nære i en så overhængende fare, og jeg har ofte siden tænkt på, at bådens hurtige omdrejninger vel nok har gjort mig en smule skør i hovedet.

Der var en anden omstændighed, der bidrog til at give mig min selvbeherskelse tilbage, den, at vinden ikke længere kunne nå os. De lagde selv mærke til, at brændingens bælte ligger lavere end havfladen; og vor båd lå i virkeligheden i læ under en sort vandmur, høj som et bjerg. Hvis De aldrig har været på havet under en stærk storm, kan De ikke danne Dem nogen forestilling om den forfjamskelse som vind og skumrøg i forening afstedkommer. De berøver én syn og hørelse og al evne til at tænke og handle. Men nu var vi så at sige helt fri for disse plager, akkurat ligesom der i fængslet gøres dødsdømte

forbrydere visse indrømmelser, der har været dem nægtet, så længe deres dom endnu svævede i det uvisse.

Det er umuligt at sige, hvor ofte vi hvirvledes rundt i skumkredsen. Vi svingedes rundt og atter rundt i mere end en time måske; vi snarere fløj end flød, og vi nærmede os mere og mere til broddets midte og dermed til dets frygtelige indre rand. I al denne tid havde jeg ikke sluppet mit tag i jernringen. Min broder opholdt sig agterskibs og holdt sig fast ved en lille tom vandtønde, der var forsvarligt fastsurret i agterrummet. Som vi nærmede os til grubens rand, slap han sit tag i vandtønden og søgte at få fat i jernringen; og da der ikke var plads nok til både hans og mine hænder, søgte han i sin dødsens rædsel at tvinge mine bort. Aldrig i mit liv har jeg følt så bitter en smerte, som da jeg så ham forsøge på dette, skønt jeg vidste, at han var gal, rasende afsindig af rædsel, da han gjorde det. Jeg skøttede ikke om at strides med ham. Jeg vidste, at det kun havde lidt at sige, om overhovedet nogen af os holdt sig fast eller ikke. Jeg slap derfor mit tag og søgte hen til vandtønden. Det voldte mig ingen vanskelighed; for båden fløj afsted støt og på ret køl idet den fulgte med strømhvirvlens uhyre vandbjerge. Næppe havde jeg imidlertid fået sikkert tag i vandtønden, før båden gjorde et spring til styrbord, og vi styrtede hovedkulds ned i dybet. Jeg mumlede en hastig bøn til Gud og tænkte, at nu var alt forbi.

Det svimlede for mig, som vi slyngedes ned i afgrunden; jeg greb instinktmæssigt fastere til om tønden og lukkede mine øjne. I nogle sekunder vovede jeg ikke at åbne dem, fordi jeg ventede døden hvert øjeblik, ja undredes over, at jeg ikke allerede lå og udkæmpede min dødskamp i vandene. Men

øjeblik efter øjeblik forløb, og jeg levede stadig. Følelsen af fald var ophørt, og skibets bevægelse syntes noget nær den samme, som da vi endnu befandt os i skumbæltet. Jeg tog mod til mig og så mig endnu en gang omkring.

Aldrig skal jeg glemme den følelse af ærefrygt, rædsel og beundring, hvormed jeg stirrede omkring mig. Båden syntes at hænge – som ved trolddomskraft – midtvejs nede på den indre flade af en vidtstrakt og vidunderlig dyb skorsten, hvis fuldstændig glatte sider man kunne have troet var af ibenholt, hvis de da ikke havde snurret rundt med så svimlende en hast, og hvis de ikke havde udsendt et spøgelseshvidt genskær af månens stråler, der som en gylden glorie strømmede ned fra den før omtalte cirkelrunde rift i himlens skyer, ned langs de sorte vandmure og fjernt ned i afgrundens dyb.

I begyndelsen var jeg alt for overvældet til at iagttage nøje. Jeg havde kun et vagt indtryk af gru og storladenhed. Da jeg atter kom lidt til mig selv, søgte mit blik uvilkårlig nedad, hvilket lod sig gøre uden hinder på grund af den stilling vort fartøj indtog på strømhvirvlens indre flade. Det lå fuldstændig på ret køl, det vil sige: Dets dæk lå i et plan, parallelt med vandfladen, men denne skrånede i en vinkel på mere end 45 grader, så fartøjet lå altså halvt om på siden. Jeg mærkede imidlertid snart, at jeg næppe havde mere besvær nu end før med at holde mig fast og med at få fodfæste; dette skyldtes – antager jeg – den store hastighed, hvormed vi drejedes rundt.

Fuldmånens stråler syntes at søge ned til selve bunden af den dybe tragt; og dog skelnede jeg intet der med tydelighed, hvilket skyldtes en tæt tåge, der indhyllede alt; oven over den igen var udspændt en pragtfuld regnbue lig den smalle og skrøbelige

bro, der efter muselmændenes sigende er den eneste forbindelse mellem tid og evighed. Denne tåge eller havfråde forårsagedes sikkert af vandmurene, som alle tørnede sammen ved bunden; men det hyl, der fra tågen steg op mod himlen, vover jeg ikke et forsøg på at beskrive.

Vor første gliden fra skumbæltet og ned i afgrunden havde ført os et langt stykke ned ad skråningen, vort fortsatte fald svarede på ingen måde dertil. Vi fejedes rundt og atter rundt – ikke støt og jævnt – men i sæt og stød, undertiden hele strømhvirvlen rundt, til andre tider kun få hundrede alen frem. Vor fart nedad ved hver omdrejning var ringe, men dog tydeligt mærkbar.

Da jeg så mig omkring over den vidtstrakte flade af flydende ibenholt, på hvilken vi blev båret af sted, opdagede jeg, at vor båd ikke var den eneste genstand, der befandt sig i malstrømmens favn. Både over os og under os sås vragstumper, store mængder af bygningstømmer og træstammer tilligemed mange mindre genstande såsom stykker af husgeråd, itubrudte kasser, tønder og stave. Jeg har allerede omtalt den unaturlige nysgerrighed, for hvilken min oprindelige rædsel havde veget pladsen. Den syntes at blive større og større, som min forfærdelige skæbne kom mig nærmere og nærmere. Jeg begyndte nu med sær interesse at iagttage de mange ting, der fløð afsted i vort selskab. Jeg må have været ude af mig selv; for det ligefrem morede mig at gætte på, hvor hurtigt eller langsomt de forskellige genstande ville synke ned i afgrunden. "Dette fyrretræ" – sagde jeg blandt andet til mig selv, – "vil sikkert blive den næste ting, der forsvinder"; og jeg blev skuffet, da jeg så vraget af et hollandsk koffardiskib indhente det og

forsvinde først. Jeg gættede mange gange, og jeg gættede altid forkert, og selve denne kendsgerning vakte tanker i mig, der atter fik mine lemmer til at skælve, atter bragte mit hjerte til at arbejde med tunge, dumpe slag.

Det var ikke en ny følelse af rædsel, der overvældede mig, det var et nyt, urovækkende håbs dagning. Dette håb havde sit udspring dels fra mine erindringer og dels fra mine nuværende iagttagelser. Jeg kom i tanker om den store mængde drivtømmer, der kastedes i land på Lofotens kyst efter først at have været opslugt af Mosko-strømmen og atter udspyet af den. Langt den største del var ilde tilredt, splintret og sønderslået, men – det slog mig – at adskillige genstande syntes ikke at have lidt mindste overlast. Og nu kunne jeg kun tilskrive denne forskel den omstændighed, at de sidste var blevet grebet af hvirvlen på et så sent tidspunkt eller at de – af en eller anden grund – var blevet ført langsommere nedad, så de ikke havde nået bunden, før det atter var blevet flod eller ebbe, som nu tiden var inde til. Jeg anså det i begge tilfælde for muligt, at de kunne blive slynget op til oceanets overflade uden at lide samme vanskæbne som de, der blev grebet af strømmen på et tidligere tidspunkt eller slyngedes hurtigere nedad. Jeg gjorde tillige tre vigtige iagttagelser. Den første: At legemernes faldhastighed i al almindelighed tiltog med deres størrelse; den anden: At to legemer af lige stort rumfang men forskellig form, det ene kantet og det andet kugleformet, bevægede sig med ulige hastighed, idet det kugleformede legemes nedadgående bevægelse var størst; for det tredje: At to legemer, hvoraf det ene var en cylinder og det andet af en hvilken som helst anden form

også bevægede sig med ulige hast, det cylindriske legeme langsomst.

Der var en omstændighed, der i høj grad bidrog til at indprente mig disse iagttagelser og gøre mig ivrig efter at udnytte dem, og det var den, at vi for hver omdrejning passerede nu en tønde og nu en skibsmast eller rå, mens adskillige lignende genstande, der havde været på højde med os, da jeg først åbnede mine øjne for malstrømmens undere, nu befandt sig langt højere oppe end vi og kun syntes lidet fjernet fra deres oprindelige stilling.

Jeg var ikke længere i tvivl om, hvad jeg havde at gøre. Jeg besluttede at surre mig fast til vandtønden, skære den løs fra dens fortøjning og kaste mig ud i vandet med den. Jeg gjorde tegn til min broder, jeg pegede på de flydende tønder, der nærmede sig vor båd, jeg gjorde alt hvad der stod i min magt for at få ham til at forstå mit forehavende. Til sidst troede jeg, at min hensigt var gået op for ham, men enten dette nu var tilfældet eller ikke, så rystede han på hovedet i fortvivlelse og vægrede sig ved at give slip på taget i jernringen. Det var umuligt at nå ham, faren tillod ingen opsættelse, og nu overlod jeg ham efter en bitter indre kamp til hans skæbne, fastgjorde mig selv til tønden ved hjælp af de reb, hvormed den var fortøjet i agterrummet og kastede mig i søen uden et øjebliks tøven.

Resultatet svarede til mine forhåbninger. Eftersom det er mig selv, der fortæller Dem denne historie, eftersom De med Deres egne øjne ser, at jeg er undsluppet, og allerede kender måden på hvilken det skete, kan De tænke Dem til, hvad jeg videre har at fortælle, og jeg kan fatte mig i korthed. Der kunne vel være forløbet en time, siden jeg flygtede bort fra skibet, og

det befandt sig nu langt under mig, da det pludselig gjorde 3-4 hastige omdrejninger og derpå styrtede ned i skumhvirvlerne nedenunder medførende min kære broder. Tønden, som jeg var fastgjort til, sank kun lidt mere end den halve afstand mellem det sted, hvor jeg sprang ud og grubens bund, før der skete en stor forandring med strømhvirvlen. Grubens sider blev mindre og mindre stejle; omdrejningerne blev mindre og mindre voldsomme. Snart efter forsvandt fråden og regnbuen, og grubens bund hævedes højere og højere. Himlen var klar, vinden havde lagt sig, og fuldmånen gik strålende ned i vest, da jeg atter befandt mig på oceanets overflade med fri udsigt til Lofotens kyster og oven over det sted, hvor Mosko-strømmen *havde været*. Det var dødvande nu, men endnu gik søen i bjerghøje bølger, orkanens efterveer. Jeg førtes hurtigt bort af strømmen, ned langs kysten og hen over "Grundene", hvor en båd tog mig indenbords, udmattet som jeg var af møje og – nu da faren var ovre – målløs ved mindet om den. De, der løftede mig indenbords, var mine gamle makkere og daglige kammerater, men de kendte mig ikke mere end de ville have kendt en, der kom rejsende fra åndernes land. Mit hår havde været ravnsort dagen forud, og det var blevet hvidt, som De nu ser det. De siger også, at hele mit ansigtsudtryk er blevet et andet. Jeg fortalte dem min historie, og de troede den ikke. Nu fortæller jeg den til Dem, og jeg kan vel ikke vente, at De skal skænke den større tiltro, end Lofotens muntre fiskere gjorde."

Eleonora

Sub conservatione formæ specificæ salva anima.

– Raymond Lulle.

Jeg hører til en slægt, der er bekendt for sin levende fantasi og sine heftige lidenskaber. Man har kaldt mig gal; men hvem ved, om ikke galskaben måske er en høj grad af intelligens; hvem ved, om ikke måske det, man kalder mod og dybsindighed, kun er en slags sygelighed i tanke og sjæl? De, der drømmer om dagen, kommer til kundskab om mange ting, som går dem forbi, der kun drømmer om natten. I deres syners gråagtige halvmørke skimter de ligesom glimt fra evigheden, og når de vågner, bæver de ved tanken om, at de har været nær ved at opdage den store hemmelighed. Uden ror og uden kompas vover de sig ud på det uudslukkelige lys' store ocean, og ligesom den nubiske geograf begiver de sig ud på et tågehav for at udforske dets hemmeligheder.

Lad os nu altså gå ud fra, at jeg er gal. Jeg vil i det mindste indrømme, at der er to bestemte sider i min sjælelige tilstand: en lys og klar opfattelsesevne, som man ikke vil kunne frakende mig – den ytrer sig ved en tydelig erindring om kendsgerninger fra den første periode af mit liv – og en mørk og tvivlende tilstand, som hører til nutiden og til de erindringer, som knytter sig til den anden store epoke i min tilværelse.

Alt hvad jeg altså fortæller om den første periode af mit liv, må anses for troværdigt. Hvad den anden periode angår, udbeder jeg mig tillid, forsåvidt, min fortælling må kunne

indgyde den. Det er for øvrigt min læser tilladt at tvivle, men hvis tvivlen ikke opstår hos ham, så lad ham være den Oedipus, der løser denne gåde.

Jeg mistede tidligt min moder; hun havde en eneste søster. Den, som var min ungdoms elskede, og som jeg, idet jeg nedskriver dette, kan tænke på med ro og fred, var denne søsters eneste datter. Min kusine hed *Eleonora*. Vi voksede op sammen under en tropisk sol, i en yndig dal, der kaldtes "Tusindfryds-dalen". Ingen var nogen sinde uden fører trængt ind i denne afsidesliggende dal, der lå indesluttet af kæmpehøje, stejle bjerge; der var ikke en eneste banet fodsti, og for at nå vort lykkelige hjem måtte man bøje mangfoldige træers grene til side og træde tusinder af yndige, vellugtende blomster under fødder. Derfor levede vi – min kusine, hendes moder og jeg – så ensomt og så ubekendt med alt, hvad der foregik udenfor dalen.

En dyb, men ikke bred flod løb ved den yderste grænse af vor skjulte dal; den var mere strålende end alt, hvad jeg nogensinde har set, undtagen Eleonoras øjne, og den snoede sig i forunderlige bugtninger for endelig at forsvinde for vort blik imellem høje skrænter, der viste sig endnu utydeligere for os end de højder, på hvilke den havde sit udspring. Vi kaldte den "den tavse flod", så sagte fløb den, og så stærkt indbød dens bredder til hvile.

Strækningen imellem floden og de omliggende bjerge var som det skønneste grønne tæppe, indvirket med mangefarvede blomster, der udbredte den mest vederkvægende duft; og den store skønhed, som på alle sider omgav os, talte på den mest gribende måde til vore hjerter om Guds uendelige kærlighed og

storhed. Hist og her på grønsværen hævede sig som i en forunderlig drøm fantastiske træer, hvis høje og slanke grene bøjede sig imod solen, som ved middagstid trængte ned i dalen; deres bark lignede perlemor og sølv; intet i verden kunne være så glat, undtagen Eleonoras kind.

I flere år vandrede Eleonora og jeg omkring i denne dal, med vore hænder i hinandens, før kærligheden vågnede i vore hjerter. En eftermiddag – hun var femten år, og jeg var tyve – sad vi under disse forunderlige træer og så på vore egne billeder i den tavse flods sølvklare vande. Vi kunne ikke sige et eneste ord den øvrige del af dagen, og endnu den følgende dag talte vi kun lidt, og vore læber skælvede, når vi ville tale. Vi havde lokket Eros op af flodens vande, og vi følte begge, at han i vore hjerter havde tændt den glød, som havde fortæret vore forfædres sjæle. Den lidenskabelighed og det fantasteri, som gennem århundreder havde været vor slægts særkende, bredte for os en berusende lyksalighed over "Tusindfryds-dalen". Forunderligt glimrende, stjerneformede blomster spirede pludselig frem på træer, hvor man aldrig før havde set nogen knop. Grønsværen fik ligesom et andet skær, og efterhånden som de små hvide markblomster forsvandt en for en, fremvoksede der i deres sted et mylder af gyldenurter af de skønneste farver. Og der kom liv på de hidtil så øde stier, for store fugle af slank vækst, som vi hidtil ikke havde bemærket, spankulerede nu foran os i deres skinnende fjerhamme; efterfulgt af en skare mindre, der spillede i tusinde brogede farver. I floden svømmede der guld- og sølvfisk, og fra dens vande lød der en sagte rislen, mere melodiøs end Æols-harpens toner, blidere og ømmere end alt, hvad jeg nogensinde før eller senere har hørt, med undtagelse

af – Eleonoras stemme. En stor sky, som vi længe havde set i det fjerne, svævede rød og gyldenfarvet hen imod os; den dalede efterhånden, indtil dens kanter til sidst berørte bjergenes toppe, idet den forvandlede halvmørket omkring os til lys og glans og indesluttede os, ligesom for evigt, i et strålende magisk fængsel.

Eleonoras skønhed lignede serafernes, og dog var hun kun en jordisk kvinde, ligeså uskyldig som det korte liv, hun tilbragte blandt blomsterne. Hun brugte ingen forstillelse for at skjule den lidenskabelige kærlighed, som hun var betaget af, og hun lod mig se ind i sit inderste hjerte, mens vi med hinanden gennemvandrede "Tusindfryds-dalen" og undrede os over den store forandring, der på så kort et tidsrum var foregået med den.

Engang talte hun til mig med tårefyldte øjne om den sidste og sørgelige forandring, som forestod hele menneskeheden. Fra den dag af kom hun altid tilbage til dette mørke emne, som hun stedse indflettede i alle sine samtaler – ligesom man i *Schiraz*'s sange altid finder det samme billede varieret på tusinde måder.

Dødens finger havde mærket hendes pande; hun vidste, at hun kun havde nået højdepunktet af skønhed for derpå straks at dø; for hende sammentrængte gravens rædsler sig kun til et eneste punkt, nemlig at jeg, efter at have lagt hende til hvile i dalen, for bestandig skulle forlade dette mit yndige hjem, for at overføre på en anden den heftige lidenskabelige kærlighed, hun havde vakt hos mig. Da hun havde udtalt dette for mig, kastede jeg mig for hendes fødder, og jeg svor for hende og for Gud i Himlen, at jeg aldrig ville ægte nogen anden kvinde, men altid

forblive tro i erindringen om hende og den hellige kærlighed, jeg nærede for hende. Og jeg kaldte den almægtige Gud til vidne på det, og jeg besvor ham, hvis jeg nogensinde brød mit løfte, da at lade en forbandelse, som er for frygtelig til, at jeg kan nedskrive den her, komme over mig.

Eleonoras dejlige øjne strålede endnu dejligere, da jeg aflagde dette løfte; og hun åndede så let, som om en centnertung vægt var taget af hendes bryst; hun skælvede og græd; hun tog imod mit løfte, og hendes dødstime blev fredeligere og lykkeligere. Et par dage senere; mens livet sagte flygtede bort fra hende, sagde hun mig som en slags belønning for, hvad jeg havde lovet, at så snart hendes sjæl havde taget en højere flugt, ville hun stundom dvæle hos mig i mine vågne nætter, hvis det blev hende tilladt; men hvis paradisets fristed ikke tillod hende at opfylde dette løfte, ville aftenvinden bringe hendes suk eller et pust fra englenes hjem til mig. Med disse ord på læberne udåndede hun, og med hendes død afsluttedes den første periode af mit liv.

Indtil nu har jeg fortalt alt med en samvittighedsfuld sandhed. Men fra det øjeblik, jeg overskrider den skranke, som tabet af min elskede satte på mit livs vej, føler jeg ligesom en tæt tåge lægge sig omkring min hjerne, og jeg frygter for, at det øvrige af min fortælling skal forekomme mine læsere som skrevet af en, hvem forstandens brug var nægtet. Tillad mig dog at blive ved. Årene henrandt tunge og langsomme for mig i "Tusindfrydsdalen", hvor der på ny syntes at være foregået en forvandling. De stjerneformede blomster, der spirede frem på træernes grene, viste sig ikke mere, grønsværens farve blegnede, og de gyldenfarvede urter visnede en for en; i deres

sted fremspirede der mørkeblå violer, der lignede menneskelige øjne; de var altid fulde af dug, og de bøjede sig uroligt frem og tilbage. De store fugle med de slanke skikkelser spankulerede ikke mere om i deres prangende fjerham; de fløj sørgmodige bort fra dalen, efterfulgt af de andre fugle, der spillede i tusinde brogede farver. Og guld- og sølvfiskene svømmede tilbage imellem klipperne, hvor de var kommet fra, og skinnede aldrig mere i den yndige flod. Og den henrivende melodi, som før forekom mig mere melodisk end Æols-harpens toner, og ømmere og blidere end alt, hvad jeg nogen sinde før havde hørt, med undtagelse af Eleonoras stemme, hendøde efterhånden, indtil floden atter hensank i sin vante højtidelige tavshed. Og den store purpurfarvede sky hævede sig atter fra bjergtoppen, som igen stod der i sit vante mørke, og dalen blev for bestandig forladt af denne strålende lys-verden.

Men Eleonora glemte ikke sit løfte; for jeg følte et pust fra de hellige steder, og en balsamisk duft ligesom opfyldte luften i dalen. Og i de lange timer, når vægten af min ensomhed tyngede mig, og når mit hjerte bankede sørgmodigt, bragte aftenvinden mig hendes ømme suk; og en ubestemt lyd fyldte luften omkring mig, og en gang – en eneste gang – blev jeg vækket af min dødstunge søvn ved to åndelæber, der trykkede et kys på mine.

Intet kunne udfylde tomheden i mit hjerte; jeg sukkede efter den kærlighed, der før havde opfyldt det. Endelig blev opholdet i dalen mig uudholdeligt, og jeg forlod den for at kaste mig ind i verdens forvirrende tummel.

Jeg befandt mig i en fremmed by, hvor alt kunne have bidraget til at udslette af min erindring den skønne drøm, jeg havde drømt i "Tusindfrydsdalen". Pragten og glansen ved et overdådigt hof, våbnenes klirren og kvindernes forføreriske skønhed berusede og forvirrede mig; men min sjæl blev sit løfte tro, og Eleonoras suk bævede endnu bestandig i de ensomme nætter.

Pludselig hørte de op, det blev ligesom mørkt omkring mig, og jeg stod skælvende foran mine fortærende tanker og de frygtelige fristelser, hvoraf jeg var omgivet.

Fra et fjernt, fjernt bortliggende land kom der til den konges hof, hvor jeg tjente, en ung pige, for hvis uforlignelige skønhed mit hjerte straks måtte bøje sig – for hvis fødder jeg frivilligt kastede mig med en kærlighed og tilbedelse, heftigere end jeg nogensinde før havde følt. Hvad var min kærlighed for min barndoms legesøster imod den lidenskab, den begejstring og den beundring, der løftede min sjæl og mit hjerte, når jeg lå for min himmelske *Gardermoens* fødder? Min Ermengarde var en strålende seraf! Tanken om Ermengarde forjog alle andre tanker fra min sjæl. Hun var en engel, et himmelsk syn! Og mens jeg stirrede ind i hendes dybe øjne, der ligesom havde et genskin fra en anden verden, tænkte jeg kun på hende og ingen anden.

Hun blev min hustru; – jeg skælvede ikke ved tanken om den forbandelse, jeg selv havde nedkaldt over mig, og denne forbandelse nagede mig heller ikke. Én gang endnu – kun en eneste gang i nattens tavshed – nagede de ømme suk mig igennem vinduet og forvandlede sig til en blid og velbekendt stemme, der sagde til mig:

"Sov i fred! For kærlighedens ånd er altbeherskende, og når du trykker Ermengarde til dit af elskov glødende hjerte, er du løst, af grunde, som skal opklares dig i Himlen, fra det løfte, du har givet Eleonora!"

Tre søndage i en uge

"Du hårdhjertede, torskehovedede, halsstarrige, knarvorne, forhærdede, gråskimlede, mugne, gamle barbar," sagde jeg en eftermiddag – i tanken – til min grandonkel, mens jeg holdt ham min knyttede næve op i ansigtet – ligeledes i tanken.

Kun i tanken. Sagen er den, at der netop da eksisterede en ubetydelig uoverensstemmelse mellem, hvad jeg sagde, og hvad jeg ikke havde mod til at sige, – mellem hvad jeg gjorde, og hvad jeg nok kunne have lyst til at gøre.

Da jeg åbnede døren til dagligstuen, sad den gamle hvalfisk med benene oppe på kaminpladen og et mægtigt glas øl i kloen; han gjorde sig al tænkelig umage for at komme til ende med visen:

Fyld dit tomme glas,
Tøm dit fyldte glas!

Jeg lukkede døren sagte og trådte hen til ham med mit allerelskeligste smil på ansigtet:

"Kære onkel, du er altid så god og betænksom, du har vist din velvilje på så mange – så utroligt mange måder, at jeg føler mig overbevist om, at jeg kun behøver forelægge dig sagen på ny, for at du fuldt ud skal bifalde den."

"Meget kønt sagt, og hvad så videre?"

"Kæreste onkel, *(fordømte gamle halunk!)* jeg er vis på, at det ikke er din virkelige og alvorlige mening at ville modsætte dig min og Kates forbindelse. Det er kun din spøg; jeg ved jo, – ha, ha, ha, at du er en mester i lystige indfald."

"Ha, ha, ha! – Såmænd! – Pokker ta' ved dig!" sagde han.

"Ja – ja vist. Jeg vidste jo, at det var din spøg. Ser du, onkel, alt, hvad Kate og jeg for øjeblikket ønsker, er at du vil give os et godt råd – med hensyn til tiden, ser du – kort sagt, hvornår passer det dig bedst, at brylluppet finder sted?"

"Finder sted! Hvad mener du med det, din laban? Var det ikke bedre at vente, til det går for sig?"

"Ha, ha, ha, – he, he, he, – hi, hi, hi, – ho, ho, ho, – hu, hu, hu, – storartet, – brillant! Hvor er du dog vittig! Men ser du, onkel, alt hvad vi i øjeblikket ønsker er blot, at du vil bestemme tidspunktet nøjagtigt."

"Nøjagtigt?"

"Ja, onkel, det vil sige, hvis det passer dig."

"Var det ikke bedre, Bob, om vi bestemte det noget mere løseligt, hvis vi f. ex. sagde i løbet af et års tid? Skal jeg virkelig bestemme det nøjagtigt?"

"Ja, onkel, hvis du ville være så god."

"Du er en snu rad, Bob; du vil have det afgjort med det samme. Så får jeg vel føje dig for en gangs skyld."

"Kære onkel!"

"Ti stille, mosjø." *(Med stentorrøst:)* "Jeg vil føje dig for en gangs skyld. Du skal få mit samtykke – og millionen, lad os ikke forglemme millionen – lad mig se, hvornår skal vi sige? I dag er det jo søndag – ikke? Nuvel, dit bryllup skal stå nøjagtig – hør nu efter! – nøjagtig, når vi får tre søndage i en og samme uge. Hører du? Hvad står du og gaber efter? Jeg siger jo, du skal få Kate og hendes penge, så snart vi får tre søndage i en uge, men heller ikke før, din udhaler, heller ikke før, om det så skal koste mig livet."

Og onkel skyllede sit øl i sig, mens jeg fortvivlet styrtede ud af stuen.

Rumgudgeon var en "brav gammel engelsk kavaler", som der står i visen, men i modsætning til den i samme omtalte herre havde han sine svage sider. Han var en lille, astmatisk, indbildsk, heftig, halvrund personage; hans næse var rød, hans pandeskal tyk, hans pung vægtig, og hans følelse af egen betydning særdeles udviklet. Han havde det bedste hjerte af verden, og dog lykkedes det ham på grund af hans udprægede lyst til modsigelse at blive anset for en gerrig knark af alle, der kun kendte ham mere overfladisk. Enhver anmodning besvarede han med et øjeblikkeligt og bestemt "Nej"; men der var meget få anmodninger, som han ikke til sidst, til aller-allersidst gav efter for. Mod alle angreb på pengepungen forsvarede han sig med hårdnakket tapperhed; men det beløb, han i sidste ende lod sig fravriste, stod gerne i ligefremt forhold til belejringens langvarighed og forsvarets hårdnakkethed. Ingen var mere godgørende end han, og ingen gav med større fortrædelighed.

For de skønne kunster, især for skønlitteraturen, nærede han den dybeste ringeagt. Det sidste havde han lært af Casimir Perier, hvis kvikke lille opsats: "*A quoi un poète est il bon?* Note 9) han anså for et mesterværk af vid og åndrighed, som han derfor citerede i tide og utide, i øvrigt med en højst pudsig udtale. Mine litterære tilbøjeligheder vakte derfor hans dybeste mishag. En dag, da jeg bad ham om en ny udgave af Horats, forsikrede han mig, at udtrykket: "*Poeta nascitur, non fit* Note 10) retteligst burde oversættes: "En digter bliver til ingen ting," – en bemærkning, som jeg tog ham såre fortrydeligt op. Hans uvilje

mod den klassiske dannelse var også taget betydeligt til i den senere tid på grund af en tilfældigt opstået forkærlighed for hvad han antog for naturvidenskab. Man havde tiltalt ham på gaden i den fejlagtige formening, at han var ingen ringere end dr. Dubble L. Dee, som just da holdt forelæsninger over kvaksalveri. Dette bragte ham ganske ud af hans bane; og netop på det tidspunkt, som min historie beskæftiger sig med – der skal nok blive en historie ud af det efterhånden – netop da var han ganske utilgængelig for andre forestillinger end de, der tilfældigvis stod i samklang med de volter, som hans kæphest behagede at slå. For resten lo han med hele kroppen, og hans politiske overbevisning var lige så indgroet som let forståelig. Han mente ligesom Horsley, at "folket ikke har andet med loven at gøre end at adlyde den".

Jeg havde tilbragt hele mit liv sammen med den gamle kavaler. Mine forældre havde kort før deres død testamenteret mig til ham som en kostelig arv. Jeg tror, den gamle slyngel holdt lige så meget af mig, som om jeg kunne været hans eget barn – i al fald omtrent lige så meget som af Kate, men det var rigtignok et hundeliv han lod mig leve. Fra mit første til mit femte år betænkte han mig med rigelige prygl. Fra mit femte til mit femtende år truede han mig hver time på dagen med forbedringshuset. Og fra jeg var femten til jeg blev tyve, gik der ikke en dag, uden han forsikrede mig, at jeg aldrig skulle få en rød øre efter ham. Jeg var en traurig snegl, det er sandt nok, men det hørte nu en gang med til min natur, det var sådan en slags trosbekendelse. Men i Kate havde jeg en trofast ven, og det vidste jeg. Hun var en god pige, og hun sagde til mig, at jeg gerne måtte få hende (millionen og det hele) så snart jeg bare

kunne få plaget min grandonkel Rumgudgeon til at give det fornødne samtykke. Stakkels pige! Hun var kun 15 år gammel, og uden hans samtykke var hendes knappe mødrenearv ikke tilgængelig, før fem endeløse somre havde "slæbt sig langsommeligt til ende". Hvad skulle vi gøre? Når man er 15 år gammel eller 21, som jeg var, synes 5 år lige så lange som 500. Forgæves plagede vi den gamle herre med vort overhæng. Her havde han endelig fået en godbid mellem tænderne, der ganske stemte overens med hans smag. Selv den tålmodige Job ville være blevet opfyldt af harme, hvis han havde set, hvordan han legede med os, som katten leger med et par små usselige mus. I sit hjerte nærede han det mest brændende ønske om vor forening. Det var noget, han for længe siden havde besluttet sig til. Han ville i virkeligheden gerne have givet 200.000 kr. af sin egen lomme (Kates penge var hendes egne), hvis han havde kunnet finde en undskyldning for at føje os i vore meget naturlige ønsker. Men nu havde vi været så ufornuftige selv at foreslå giftermål. Og under de omstændigheder tror jeg oprigtig talt ikke det stod i hans magt ikke at sige nej.

Jeg har allerede nævnt, at han havde sine svage sider. Hermed sigter jeg ingenlunde til hans halsstarrighed, som var en af hans stærke og absolut ikke en af hans svage sider. Ved omtalen af hans svaghed sigter jeg til en besynderlig gammel-kællingeagtig overtro, som han var bukket under for. Han gjorde et stort nummer af drømme, varsler og alt det vrøvl. Han besad en småligt nøjeregnende æresfølelse, og han var en mand, der holdt sit ord til punkt og prikke. Det var nu en af hans kæpheste. Han ænsede aldeles ikke, om han krænkede ånden i sine løfter; det var kun bogstaven, der i hans øjne var

hellig. Men denne troskab mod bogstaven lykkedes det Kate en skønne dag at udnytte til vor fordel. Og da jeg nu som alle moderne poeter og talere har brugt al den tid og næsten al den plads, der står til min rådighed, til indledningen, så vil jeg med meget få ord fortælle det, der egentlig udgør fortællingens indhold.

Skæbnen ville, at der mellem Kates bekendte var to sømænd, der for nylig havde sat foden på Englands grund efter i et år at have faret i udenrigsk fart. Efter forudgående aftale indfandt min kusine og jeg os i følge med disse to herrer hos onkel Rumgudgeon søndag eftermiddag den 10. oktober – netop tre uger efter hin mindeværdige afgørelse, der så grusomt lagde vore forhåbninger i graven. Omtrent en halv times tid drejede samtalen sig om ligegyldige emner, så lykkedes det os helt naturligt at give den følgende vending:

Kaptajn Pratt:

"Ja, nu har jeg lige været et år borte. Lad mig se, ja lige netop et år, i dag er det den 10. oktober. De husker nok, hr. Rumgudgeon, at jeg netop i dag for et år siden kom for at sige farvel. Det synes virkelig at være et mærkeligt træf – ikke sandt? – at vor ven kaptajn Smitherton også har været lige akkurat et år borte."

Smitherton:

"Ja, lige akkurat et år. De husker nok, hr. Rumgudgeon, at jeg netop for et år siden kom for at tage afsked sammen med kaptajn Pratt."

Onkel:

"Ja, ja vist, det husker jeg godt nok. Meget pudsigt for resten. I har begge været borte lige et år. Et besynderligt træf, netop hvad dr. Dubble L. Dee ville kalde et "usædvanligt sammentræf af tilfælde". Dr. Dub... –"

Kate *(afbrydende)*:

"Ja vist er det besynderligt, fa'r; men kaptajn Pratt og kaptajn Smitherton rejste jo ikke samme vej, og det gør en forskel, som du ved."

Onkel:

"Det ved jeg aldeles ikke noget af, tøs; jeg ved kun, at det gør tilfældet endnu besynderligere. Dr. Dubble L. Dee –"

Kate:

"Jamen hør nu, papa, kaptajn Pratt sejlede rundt om Kap Horn, og kaptajn Smitherton sejlede forbi Kap Det Gode Håb."

Onkel:

"Akkurat, din tøjte; den ene sejlede mod øst, den anden mod vest, og de sejlede begge rundt om Jorden. Men hvad jeg ville sige. Dr. Dubble L. Dee –"

Jeg *(i hast)*:

"Kaptajn Pratt og De, hr. Smitherton, må endelig komme og tilbringe aftenen hos os i morgen aften og fortælle os noget om Deres rejser; så kan vi også få os en whist; og –"

Pratt:

"Kære ven, De glemmer nok, det er søndag i morgen. En anden aften –"

Kate:

"Nej, nej, det ville Robert aldrig glemme. Det er jo søndag i dag."

Onkel:

"Ja, ja vist!"

Pratt:

"Jeg må bede Dem begge to så meget om forladelse; men i den grad kan jeg nu heller ikke tage fejl. Jeg ved, at det er søndag i morgen; for –"

Smitherton *(meget forbavset)*:

"Hvad tænker I dog på, mennesker? Det var jo søndag i går."

Alle:

"Hvor vil De hen!"

Onkel:

"Det er søndag i dag, det må jeg da vel vide?"

Pratt:

"Nej, det er søndag i morgen."

Smitherton:

"Men er I da alle sammen skrupgale. Jeg er så vis på, at det var søndag i går, som jeg er vis på, at jeg sidder på denne stol."

Kate *(springer ivrigt op)*:

"Åh, nu forstår jeg det, – nu forstår jeg det. Fa'r, dommen går dig imod; du ved nok med hvad. Lad mig forklare det hele; det skal ikke vare mere end et minut. Sagen er i virkeligheden meget simpel. Kaptajn Smitherton siger, at det var søndag i går; men det var også søndag i går, han har ret. Fætter Robert, onkel og jeg siger, at det er søndag i dag, det er søndag i dag, vi har ret. Kaptajn Pratt påstår, at det er søndag i morgen; det er søndag i morgen, han har ret. Vi har alle sammen ret. Vi har fået en uge med tre søndage i."

Smitherton *(efter en pause)*:

"Minsandten, om ikke Kate har krammet på os, Pratt. Sikke to narre vi er. Ser De, hr. Rumgudgeon, sagen forholder sig således: Jorden er som bekendt 24.000 kvartmil i omfang. Nu bevæger jordkloden sig om sin akse, drejer sig omkring – snurrer rundt; disse 24.000 kvartmil bevæger sig altså fra vest til øst på nøjagtigt 24 timer. Er De med, hr. Rumgudgeon?"

Onkel:

"Ja, ja vist. Dr. Dub... –"

Smitherton *(overdøvende hans stemme)*:

"Nuvel, bevægelsen skrider altså 1000 kvartmil frem pr. time. Hvis jeg nu sejler 1000 mil herfra mod øst, så vil jeg se Solen stå op en time, før I ser den stå op her i London. Hvis jeg rejser endnu ét tusind mil i samme retning, så ser jeg Solen stå op 2 timer før I her i London ser den, og så fremdeles. Sejler jeg nu hele vejen rundt om Jorden og tilbage hertil, så

har jeg sejlet 24.000 kvartmil mod øst, så er jeg kommet 24 timer forud, det vil sige: Jeg er en dag forud for jeres tid. Er det klart?"

Onkel:

"Dubble L. Dee –"

Smitherton *(meget højt)*:

"Når kaptajn Pratt derimod havde sejlet 1000 mil herfra mod vest, så var han én time, og når han havde sejlet 24.000 kvartmil mod vest, så var han 24 timer eller en hel dag bagefter Londons tid. Derfor var det for mig søndag i går; for Dem er det søndag i dag; og for Pratt er det søndag i morgen. Og hvad mere er, hr. Rumgudgeon; vi har faktisk alle sammen ret; for der lader sig absolut ikke opstille noget bevis for, at en af os skulle have mere ret end den anden."

Onkel:

"I har ret, dommen er gået mig imod. Men jeg er en mand, der holder mit ord, – læg mærke til det. Du skal få hende, dreng, millionen og det hele, når du selv vil. Færdig, kære. Tre søndage på rad! Det skal dog more mig at høre Dubble L. Dees mening om den sag."

Note 9: Hvad nytte er digteren til?

Note 10: Et menneske bliver ikke digter, han fødes til det.

Det ovale portræt

Egli e vivo e parlerebbe se non
osservasse la rigola del silentio.

Han er levende og ville tale, hvis
han ikke havde aflagt tavshedsløfte.

– Indskrift under et italiensk billede af St. Bruno.

Min feber havde været heftig og langvarig. Alle de midler, der lod sig opdrive i Appenninernes øde bjerge, var blevet forsøgt – men til ingen nytte. Min tjener og eneste fælle i den ensomme borg var alt for ængstelig og alt for nervøs til at turde indlade sig på en åreladning; desuden havde jeg allerede mistet blod nok i sammenstødet med røverne. Af hensyn til min sikkerhed var det heller ikke tilrådeligt at sende ham bort efter hjælp. Til sidst kom jeg i tanker om en lille pakke opium, som jeg havde liggende sammen med min tobak i den æske, hvor jeg opbevarede min vandpibe; jeg havde nemlig i Konstantinopel vænnet mig til at ryge tobak med en tilsætning af opium. Pedro rakte mig æsken; jeg søgte og fandt bedøvelsesmidlet. Jeg stod i begreb med at skære et stykke af, men blev betænkelig. Når jeg røg, betød det kun lidt, hvor meget jeg anvendte. Jeg plejede gerne at fylde pibehovedet med ituskåret og sammenblandet tobak og opium, halvt af hver. Sommetider kunne jeg ryge piben helt ud uden at spore nogen synderlig virkning; til andre tider fik jeg ikke røget mere end to tredjedele af dens indhold, før der meldte sig så foruroligende symptomer, at jeg fandt det klogest at holde op. Virkningen indfandt sig gradvis og var

derfor ufarlig. Men i det foreliggende tilfælde forholdt det sig helt anderledes. Jeg havde aldrig før indtaget opium. Jeg havde ved lejlighed brugt morfin og laudanum, men med hensyn til anvendelsen af den ublandede gift var jeg ganske uvidende. Og Pedro var lige så ukyndig som jeg, så jeg var henvist til at handle efter bedste skøn. Det voldte mig dog ingen synderlig bekymring; jeg besluttede blot at gå frem med varsomhed; først ville jeg tage en lille dosis, og hvis den ikke virkede, så ville jeg tage endnu en lille dosis, og sådan ville jeg blive ved, til feberen mindskedes, eller jeg opnåede den søvn, som jeg trængte så meget til, og som mine hensygnende åndsevner havde måttet undvære nu i næsten en hel uge. Det var sikkert denne svækkelse af mine åndsevner, følgen af den dumpe feberdøs, hvori jeg gik, der hindrede mig i at se den manglende logik i min tankeslutning, der gjorde mig blind for tåbeligheden i at ville fastslå noget som stort eller lille, når jeg dog manglede enhver målestok for bedømmelsen. Jeg havde i det øjeblik ikke den fjerneste anelse om, at det, som jeg anså for en meget lille dosis ublandet opium, muligvis var at betragte som en meget stor dosis. Tværtimod, jeg erindrer klart, at jeg tillidsfuldt skønnede over, hvor stort et kvantum jeg skulle indtage, ud fra sammenligning med al den opium, som jeg var i besiddelse af. Og den portion, som jeg omsider slugte – og slugte uden mindste frygt, var også ganske rigtig kun en lille del af den klump, som jeg holdt i min hånd.

Det slot, i hvilket min tjener havde tilladt sig at trænge ind fremfor at lade mig i min farligt sårede tilstand tilbringe natten under åben himmel, var en af disse talrige skumle og majestætiske borge, der hæver sig truende i Appenninerne.

Efter alt at dømme var slottet blevet midlertidig forladt for kort tid siden. Vi installerede os i et af de mindste og mindst overdådigt udstyrede værelser. Det var et afsides tårnkammer. Dets udsmykning var rig, men gammeldags og medtaget af tiden. Væggene dækkedes af tapeter og var behængt med talrige våbenskjolde samt med en stor mængde højst fortræffelige moderne malerier indesluttede i rammer af gyldne arabesker. Måske var det min begyndende opiumsrus, der hos mig vakte en heftig interesse for disse malerier, der ikke blot dækkede vægfladerne, men hang foran de talrige hjørner og kroge, der var en følge af tårnets sære arkitektur; i hvert fald bad jeg Pedro lukke de tunge skodder for vinduerne – det var allerede aften – tænde kandelabren, der stod ved mit hovedgærde, og trække de sorte, med frynser forsynede fløjlsgardiner, der omsluttede min seng, så langt til siden som muligt. Jeg ønskede alt dette udført, for at jeg, såfremt jeg ikke faldt i søvn, i det mindste kunne hengive mig til afvekslende at betragte disse malerier og læse i en lille bog, som jeg havde fundet på hovedpuden, og som indeholdt en slags beskrivelse af dem.

Jeg læste længe, længe, og jeg stirrede betaget på malerierne. Hurtigt og herligt svandt timerne bort, og det blev midnat. Armstagens stilling mishagede mig; jeg ville ikke vække min indslumrede tjener, og det lykkedes mig om end med besvær at strække min arm ud og få stillingen ændret, så lyset nu faldt bedre over bogen.

Men denne flytning af kandelabren frembragte en uanet virkning. Skæret fra de mange lys faldt på en niche, som indtil nu havde ligget i dyb skygge fra en af sengestolperne, og jeg fik øje på et maleri, som hidtil var undgået min opmærksomhed.

Det var et portræt, der forestillede en ung pige i overgangsalderen fra barn til moden kvinde. Jeg så hastigt på maleriet og lukkede derpå øjnene. Hvorfor jeg gjorde det, vidste jeg ikke engang selv. Men som jeg nu lå stille med lukkede øjne, søgte jeg at blive klar over, hvorfor jeg havde lukket dem. Bevægelsen havde været ganske uvilkårlig, var fremkommet som for at vinde tid til eftertanke, tid til at overtyde mig om, at mit syn ikke havde bedraget mig, tid til at vinde herredømme over min fantasi, så jeg atter blev i stand til at gøre rolige og nøgterne iagttagelser. Efter et øjebliks forløb åbnede jeg på ny øjnene og gav mig til at betragte portrættet med stor opmærksomhed.

Utvivlsomt opfattede jeg alt klart og tydeligt. Det var, som om den stærke lysglans, der var faldet over maleriet, havde henvejret min begyndende drømme-sløvhed og på ny kaldt mig tilbage til det vågne, virkelige liv.

Det var – som før sagt – en ung piges portræt, kun hoved og skuldre, og det var malet i den stil, som man med et teknisk udtryk kalder vignet-stilen. Det mindede meget om de billeder, Sully plejede at male. Armene, barmen og selv det blanke hår smeltede umærkeligt hen i den vage men dybe skygge, der tjente billedet til baggrund. Rammen var oval, prægtigt forgyldt og udført i maurisk stil. Som kunstværk betragtet var maleriet uforligneligt. Men det kunne hverken have været arbejdets udførelse eller ansigtets uforgængelige skønhed, der gjorde et så brat og heftigt indtryk på mig. Mindst af alt kunne jeg i min halvvågne tilstand have fantaseret at se et levende menneske og ikke et billede. Selve formen, den ejendommelige vignet-stil, og rammen ville hindret en sådan forestilling i at opstå, om det så

kun var for et øjeblik. Jeg sad nu støttet til albuen – måske en hel time – og grublede over alt dette, og imens betragtede jeg billedet nøje. Først da jeg havde fundet den hemmelige årsag til dets indvirkning på mig, lod jeg mig falde tilbage i sengen. Jeg havde fundet ud af, at billedets trolddomsmagt beroede på dets vidunderligt levende udtryksfuldhed, der straks havde slået mig for derpå at forvirre, overvælde og forfærde mig. Betaget og opfyldt af dyb ærbødighed anbragte jeg på ny armstagen i dens oprindelige stilling. Og nu, da årsagen til min heftige sindsbevægelse var udenfor synsvidde, greb jeg begærligt bogen, der handlede om malerierne og deres historie. Jeg slog op på det nummer, der betegnede det ovale portræt og læste efterfølgende dunkle og sære ord:

"Hun var en jomfru af sjældneste skønhed; og hun var glad, som hun var elskelig. Usalig den time, da hun så, elskede og ægtede maleren. Han var en heftig, lidenskabelig og barsk mand, der allerede havde sig en brud i sin kunst, mens hun var en jomfru af sjældneste skønhed, ikke blot elskelig men rig på glæde, mens hun var lutter smil og solskin, fuld af kåde indfald som skovens kid, mens hun var rig på kærlighed og kærtegn til alt og alene hadede kunsten, hendes rivalinde, alene gruede for palet og pensler og slige plumpe redskaber, der unddrog hende synet af hendes elskedes ansigt. Derfor voldte det hende stor sorg at høre ham ytre ønsket om at male hende, hans unge brud. Men hun var sagtmodig og ydmyg; hun sad lydigt for ham i mange uger i det høje, skumle tårnværelse, hvor lyset alene fra oven sivede ned på det blege lærred. Men han, maleren, satte en ære i sit værk, som skred frem fra time til time, fra dag til dag. Og han var en lidenskabelig, egensindig og lunefuld mand, der

begravede sig i sine egne drømmerier; han ville ikke se, at lyset, der gustent sneg sig ind i tårnværelset, stjal hans elskedes sundhed og livsmod; alle andre kunne se det, kun ikke han alene. Og hun beklagede sig ikke, hun sad der smilende; for hun så at kunstneren, hvis ry var stort, følte en heftig og brændende glæde over sit værk, at han arbejdede dag og nat for at afbilde sin elskede, som dagligt blev mere og mere kleinmodig og svag. Og sandelig, nogle, der så billedet, talte hviskende om dets store lighed som et mægtigt under, som et bevis ikke mindre på hans inderlige kærlighed til hende, hvis træk han formåede at gengive med så stor kunst. Men til sidst, da arbejdet nærmede sig sin fuldendelse, blev ingen indladt i tårnet; for kunstneren fortæredes af sit arbejde, og det var sjældent, at han hævede sit blik fra lærredet selv for at betragte sin hustrus ansigt. Og han ville ikke se, at de farver, han henkastede på lærredet, blev stjålet fra hendes kinder. Og da der var gået mange uger og der kun var lidet at tilføje, – et penselstrøg ved munden, lidt stærkere glans i øjet –, da blussede hendes livsånder endnu en gang op som lampens døende flamme. Og penselstrøget blev udført, øjets glans forstærket; og maleren stod en stund henrykt og betragtede sit værk, men i næste øjeblik, mens han endnu betragtede det, blev han overfaldet af en skælven, han blev bleg og forfærdet og råbte med høj røst: "Dette er i sandhed livet selv," og han vendte sig brat om og så på sin elskede: – Hun var død." –

Den røde døds maskerade

Den røde død havde længe hærget landet. Aldrig tidligere havde en så dødbringende og grufuld pest raset. Blod var dens varsel og segl – det røde, rædselsvækkende blod. Heftige smerter indfandt sig, pludselig døs, blodet strømmede ud gennem alle porer, og døden påfulgte. De skarlagensrøde pletter på kroppen, og især på offerets ansigt var det pestmærke, der stængte ham ude fra hans medmenneskers hjælp og medynk; men selve sygdommen opstod, forløb og afsluttedes på en halv time.

Men fyrst Prospero var lykkelig og uforfærdet; og han var klog. Da hans rige var halvvejs affolket, omgav han sig med et hof af tusind riddere og skønne damer og trak sig med dem tilbage til dyb ensomhed i et befæstet abbedi. Det var en omfangsrig og prægtig bygning; den skyldte fyrstens egen sære og dog ophøjede smag sin oprindelse. Den omsluttedes af en høj og stærk mur. Og i muren var der jernporte. Men da hoffet var flyttet ind, bragte hofmændene smelteovne og svære hamre dertil og nittede boltene til. Det skulle hverken lykkes fortvivlelsen udefra eller galskaben indefra at sprænge portene. Klosteret var rigeligt forsynet med proviant. Nu, da alle forsigtighedsregler var truffet, kunne hoffet byde smitten trods. Yderverdenen måtte tage vare på sig selv. For dem, der var inde bag klosterets mure, ville det være dårskab at hengive sig til bekymringer eller betragtninger. Fyrsten havde sørget rundhåndet for fornøjelser. Der var gøglere, improvisatorer, balletdanserinder, musikere; der var skønhed og vin. Alt dette

var der og desuden sikkerhed. Men udenfor rasede den "røde død".

Der var forløbet 5-6 måneder, siden de lukkede sig inde, og pesten rasede på det forfærdeligste udenfor, da fyrst Prospero forlystede sine tusind venner med et sjældent prægtigt maskebal.

Hvor vellystigt skøn var ikke rammen om den maskerade! Men lad mig allerførst beskrive de værelser, i hvilke den blev fejret. Det var syv i alt – en kejserlig suite. I mangfoldige paladser finder man en sådan række værelser på flugt med hinanden; når fløjdørene er skudt helt til side, er det muligt at overskue dem alle i så godt som hele deres udstrækning. Her forholdt det sig helt anderledes, som man jo kunne vente sig af fyrstens excentriske smag. Værelsernes beliggenhed var så uregelmæssig, at man knap nok havde overblik over mere end et enkelt ad gangen. For hver tredive, fyrre alen ændredes retningen brat; og man stod overfor en ny, vidunderlig effekt. Så vel til højre som til venstre var der midt i hver væg anbragt et højt og smalt gotisk vindue, der vendte ud til en lukket korridor, som fulgte værelsernes krumning. Disse vinduer var af farvet glas, og glassets farve stemte overens med værelsets dekorationer. Værelset mod øst var f. ex. prydet med blå tæpper og tapeter, og dets vinduer var lyseblå. Det næste værelses prydelser og tapeter var purpurfarvede, og ruderne var ligeledes purpurrøde. Det tredje værelse var overalt holdt i grønne farver, og vinduerne var ligeledes grønne. Det fjerde var udstyret og oplyst i orange; det femte i hvidt; det sjette i violet. Det syvende værelse indhylledes tæt i sorte fløjlstapeter, der skjulte både loft og vægge og i tunge folder faldt ned på et

gulvtæppe af samme stof og farve. Men i dette ene værelse svarede vinduernes farve ikke til dekorationerne. Ruderne var skarlagen – dybt blodfarvede. I intet af de syv værelser sås en lampe eller en kandelaber blandt den mængde gyldne smykkegenstande, der fandtes spredt omkring eller hang ned fra loftet. Intet lys af hvad art nævnes kan udgik fra lampe eller kandelaber i alle de syv værelser. Men ude i korridorerne, der løb jævnsides med værelserne, stod der udfor hvert vindue en tung trefod med et kulbækken, hvis glød skinnede gennem de farvede ruder og således oplyste værelset. Derved opnåedes en mangfoldighed af strålende og fantastiske farvevirkninger. Men i det vestlige eller sorte værelse, hvor lysskæret faldt på de sorte draperier gennem de blodfarvede ruder, frembragtes en så uhyggevækkende virkning, og de indtrædendes ansigter fik et så frygteligt udseende, at det var få, der overhovedet vovede at trænge ind i det værelse.

Det var også i dette værelse, at der stod et kæmpeur af ibenholt op ad væggen mod vest. Dets pendul svingede frem og tilbage med en dump, tung, enstonig klang; når minutviserne havde drejet sig urskiven rundt, og timeslagets tid var inde, hørtes fra urets malmlunger en lyd, der var høj, klar, dyb og vidunderlig melodisk, men den faldt med så sælsomt et eftertryk, at orkesterets spillemænd holdt inde med deres spil for at lytte til lyden; men derved kom de dansende ud af trit, og der opstod et øjebliks forvirring i det glade selskab; det kunne ske – mens urets slag lød – at selv de sanseløseste blev stille og blege, mens de ældre og mere satte fo'r sig med hånden til panden som hensunkne i drømmeri eller smertelig eftertanke; men når ekkoet fuldstændig var døet hen, sprudlede latteren

frem i selskabet; spillemændene så på hinanden med et smil over deres egen forskrækkelse og tåbelighed og hviskede til hinanden, at næste gang skulle de ikke lade sig anfægte af urets slag; men når de 60 minutter – det er så meget som tre tusind og seks hundrede sekunder af den ilende tid – atter var forløbet, og uret på ny lod sig høre, da opstod den samme uro og skælven, de samme grublerier som før.

Men til trods for dette var det et lystigt og prægtigt gilde. Fyrstens smag var ejendommelig. Han havde et fint blik for farver og farvevirkninger. Han agtede kun lidt på skik og brug. Hans planer var dristige og uforfærdede, hans påfund strålede af barbarisk glans. Der var ikke så få, der anså ham for gal. Hans omgivelser havde på fornemmelsen, at han ikke var det. For at være sikker i sagen, måtte man høre og se ham, komme i berøring med ham.

Han havde ladet de fleste møbler og rørlige genstande flytte bort fra de syv værelser i anledning af festen; og hans smag havde afgivet rettesnor for deltagerne i maskeraden. De frembød vitterligt et eventyrligt skue. Der var fuldt op af glans og glimmer, fantastiske og pikante påfund – meget af det, der siden hen kom til at udmærke *Hernani*. Der var sælsomme skikkelser med sært forvredne lemmer og ledemod. Der var delirier, som de der udspringer af den gales fantasi. Der var megen skønhed, megen kådhed og særhed; der var adskilligt, der kunne indgyde rædsel, og ikke så lidt, der måtte vække afsky. Der vandrede så vist et utal af drømme gennem de syv værelser. Og disse – drømmene – slyngede sig ud og ind og lånte farve af værelserne; det lød som var orkesterets vilde musik genklangen af deres skridt. Men snart igen lyder urets

slag i den fløjlsklædte hal, og i et nu er alt stilhed, alt tavshed undtagen urets røst. Drømmene synes froststivnede, ubevægelige. Men lydens genklang dør bort – den har kun varet et nu – og en sagte, halvkvalt latter følger den til dørs. Atter svulmer musikken, drømmene vækkes til nyt liv, slynger sig hid og did så lystigt som nogen sinde i skæret fra de farvede ruder, hvorigennem lyset fra trefødderne strømmer. Men nu er der ingen, der vover at trænge ind i værelset længst mod vest; natten er ved at svinde bort, og det lys, der falder ind gennem de blodfarvede ruder, bliver rødere og rødere, det sorte draperi vækker forfærdelse, og den, hvis fod hildes i det sorte gulvtæppe, hører det nære urs dumpe og højtidsfulde klang langt mere eftertrykkeligt, end de, der hengiver sig til lystigheden i de fjernere liggende værelser.

Men disse værelser var overfyldte, og i dem bankede livets puls hastigt og hedt. Og lystigheden rasede, til uret slog tolv midnat. Og musikken holdt inde, de dansendes bevægelser stilnede; der var en urofyldt standsning som de forrige gange. Men nu havde uret tolv slag at slå, og måske skyldtes det tidens større varighed, at de besindige blandt gildesbrødrene vaktes til så meget des større eftertanke. Og derfor hændte det måske, at mange af de tilstedeværende lagde mærke til en maskeret persons nærværelse, som ikke en eneste i forvejen havde haft øje for. Og rygtet om den ny maske spredtes hviskende fra værelse til værelse, og der opstod en summen og mumlen, der vidnede om misbilligelse og overraskelse – til sidst om angst, rædsel og afsky.

I en forsamling af fantastiske masker, som den jeg har skildret, formåede selvfølgelig kun det usædvanlige at vække så

stor opmærksomhed. Friheden med hensyn til maskering var så at sige ubegrænset den nat, men her var grænserne overskredet; selv fyrstens meget lempelige krav på sømmelighed var krænket. Selv de mest ryggesløse mennesker har i deres hjerter strenge, der lader sig sætte i bevægelse. Selv de mest forhærdede, for hvem livet og døden kun er en spøg, tillader ikke, at der drives spot med alt. Og hele selskabet syntes dybt gennemtrængt af den følelse, at den fremmedes maske og lader var blottede så vel for vid som for sømmelighed. Skikkelsen var høj og tynd og fra hoved til fod klædt i gravens klædebon. Den maske, der skjulte ansigtet, mindede i den grad om trækkene hos et lig, at selv den omhyggeligste efterforskning ville have haft vanskeligt ved at spore bedraget. Alt dette kunne de lystige gildesbrødre have fundet sig i, om måske ikke billiget. Men den maskerede havde påtaget sig selve den røde døds skikkelse. Hans klædedragt var tilsølet med blod, og hans brede pande og hele ansigtet var overstænket med pletter af den frygtelige skarlagenfarve.

Da fyrst Prosperos øjne faldt på denne spøgelsesskikkelse, der langsomt og højtideligt – som for at blive i rollen – vandrede om mellem de dansende, fo'r der en heftig skælven gennem ham, det være sig af angst eller væmmelse, men i næste nu farvedes hans pande rød af vrede.

"Hvem vover!" råbte han hæst til de hofmænd, der stod nær ham; "Hvem vover at håne os med denne ryggesløse spot? Grib ham og riv masken af ham, lad os få at vide, hvem vi skal lade hænge ved solopgang."

Fyrst Prospero stod i det østlige, det blå værelse, da han udslyngede disse ord. De klang højt og klart gennem alle syv

værelser; for fyrsten var en djærv og kraftig mand, og musikken var blevet bragt til tavshed ved et vink af hans hånd.

I det blå værelse stod fyrsten, omringet af en klynge blege hofmænd. Straks da han talte, sporedes en svag bevægelse fremad mod den ubudne gæst, der heller ikke var langt borte og nu med statelige og værdige skridt skred nærmere og nærmere hen mod den talende. Men i kraft af en navnløs rædsel, som maskens gale adfærd havde indgydt alle, vovede ingen at træde frem og lægge hånd på ham, og han gik nær hen til fyrsten uden at nogen hindrede ham i det; og alle som en veg tilbage fra værelsernes midte og gemte sig inde ved væggene, da han med samme højtidelige og afmålte skridt, som fra først af havde kendetegnet ham, gik fra det blå værelse til det purpur, derfra til det grønne, gennem det grønne til det orange, fra dette til det hvide og atter fra dette til det violette, før nogen gjorde mine til at gribe ham. Men nu styrtede fyrst Prospero vild af vrede og opfyldt af skam over sin øjeblikkelige svaghed i hast gennem de seks værelser; men ingen fulgte ham; for dødsens angst havde grebet alle. Højt løftet holdt han sin dolk, og han var nået nær hen til den formummede skikkelse, da denne, som var nået frem til den fjerneste væg i det fløjlstilhyllede værelse, brat vendte sig om mod sin forfølger. Der hørtes et skarpt skrig, dolken faldt blinkende ned mod gulvets sorte tæppe, hvor fyrst Prospero i næste nu lå udstrakt og livløs. Nu styrtede nogle af svirebrødrene besjælet af fortvivlelsens vilde mod ind i det sorte værelse, greb den formummede, der stod høj og rank overskygget af ibenholtsuret, og åbnede deres munde i gispende rædsel; for ligmasken og gravklæderne, som de greb

fat i med så stor voldsomhed, skjulte ingen håndgribelig skikkelse.

Nu vidste man, at den røde død var inden for murene. Den var kommet som en tyv om natten, og en efter en segnede gildesbrødrene i de blodduggede gildesale, og de blev liggende og døde, der de faldt; og urets liv udsluktes i det øjeblik, den sidste af de glade gæster udåndede, og treføddernes flammebål døde hen, og mørke, undergang og den røde død herskede overalt.

Brønden og pendulet

Jeg var syg, syg til døden af den langvarige kval, og da de endelig løste mig af lænkerne og lod mig sidde oprejst, følte jeg, at mine sanser svigtede mig. Dommen, den forfærdelige dødsdom var de sidste tydeligt udtalte ord, der nåede mine øren. Derefter syntes inkvisitorernes stemmer at tabe sig i en svag, endeløs summen. Det bibragte mig forestillingen om noget drejende; måske kom det af lydens lighed med et møllehjuls surren. Det varede kun ganske kort, så hørte jeg intet mere. Men endnu en stund så jeg – så med forfærdende skarphed og intensitet! Jeg så de sortklædte dommeres læber. De forekom mig hvide, hvidere end det ark, hvorpå jeg henkaster disse ord, og ufatteligt tynde, ligesom smalnede i et udtryk af urokkelig viljefasthed og barsk ringeagt for menneskelig lidelse. Jeg så disse læber udtale min skæbne. Jeg så dem krumme sig til de dræbende ord. Jeg så dem nævne stavelserne i mit navn. Og jeg gøs; for ingen lyd nåede mine øren. I et øjeblik af vanvittig angst opfangede jeg tillige den bløde, næsten umærkelige bevægelse i de sorte forhæng, der skjulte kammerets vægge. Derpå faldt mit blik på de syv høje kerter, der stod på bordet. Et pust af barmhjertighed slog mig i møde; de syntes mig hvide, lyse engle, der var kommet hertil for at frelse mig. Men i næste nu gennemtrængtes jeg af en alt overvældende modbydelighed; hver fiber i mit legeme skælvede, som var jeg kommet i berøring med strømmen fra et elektrisk batteri, og de lyse engleskikkelser forvandledes til tomme spøgelser med ildhoveder, fra hvem ingen hjælp kunne ventes.

Og derpå nåede tanken om gravens herlige hvile min fantasi som en fjern, rig toneklang. Tanken kom lønligt listende; det varede en rum stund, før jeg blev mig den fuldtud bevidst; og i det øjeblik, da den stod lyslevende for mig, forsvandt dommernes skikkelser som ved et trylleslag, de høje kerter blev til intet, flammerne sluknede, det sorteste mulm omsluttede mig; alle fornemmelser syntes opslugt af et vildt, vanvittigt fald, som fo'r sjælen ned til underverden. Og nu herskede mørke, øde og tomhed.

Jeg var faldet i afmagt, og dog var min bevidsthed ikke helt udslukt. Hvor meget af den, jeg havde i behold, vil jeg ikke forsøge at fastslå, langt mindre at beskrive, men helt og holdent havde den ikke forladt mig. Under den dybeste søvn, under febervildelse, under afmagtstilstande, i døden – ja, selv i graven mistes bevidstheden ikke helt. I modsat fald var mennesket ikke udødeligt. Når vi vågner af den dybeste søvn, sønderbryder vi altid det skøre spind af en eller anden drøm. Men et sekund senere erindrer vi intet af vor drøm, så fint har dens spind været. Vor tilbagevenden til livet fra en afmagt frembyder to stadier, først fornemmer vi vor sjælelige eller åndelige og derpå vor legemlige tilværelse. Det synes rimeligt, at vi – hvis vi ved det andet stadiums indtræden formåede at bevare indtrykkene fra det første – ville finde dem rige på erindringer fra svælget hinsides. Og hvorledes er dette svælg beskaffent? Hvad forskel er der på dets og gravens skygger? Men, hvis vi ikke vilkårligt formår at fremmane erindringen om det, jeg har betegnet som det første stadium, kommer den så dog alligevel ikke til os – ukaldet og med lange mellemrum, mens vi fyldes af undren? Den, der aldrig er faldet i afmagt, sidder ikke og stirrer ind i en

glødende kulbunke og ser den forvandles til sælsomme fepaladser eller sært bekendte ansigter; han ser ikke hine uheldvarslende syner, der er skjulte for mængdens blikke spejle sig i den klare luft; han føler ingen sær betagelse ved duften af en hidtil ukendt blomst; han hensynker ikke i urolige drømme ved lyden af en tone, som hidtil aldeles ikke har vakt hans opmærksomhed.

Senere hen, når jeg har anspændt min tænkeevne for at erindre, når jeg har kæmpet og stridt for at der skulle blive givet mig et tegn fra hin verden af tilsyneladende intethed, hvori min sjæl var nedsænket, har der været øjeblikke, hvor det så ud til, at mine anstrengelser skulle krones med held. Der har været korte, meget korte øjeblikke, hvor det lykkedes mig at fremmane erindringer, som af min klare, vågne forstand måtte godkendes som hidrørende fra min bevidstløse tilstand. Disse erindrings-skygger beretter dunkelt om høje skikkelser, der løftede mig op og førte mig nedad, nedad, bestandig nedad, til en afskyelig svimmelhed, fyldte mig med tanken om et uendeligt fald. De beretter også om en dunkel rædsel i mit hjerte, fordi dette hjerte var blevet så unaturligt stille. Derpå fik jeg en følelse, som var al bevægelse ophørt, som var hin skrækkelige skare, der førte mig afsted, nået til uendelighedens grænse og nu bukkede under for deres møje. Og derefter mindes jeg en følelse af at ligge fladt udstrakt og af fugtighed, og så er alt forvirring, en forvirring som dén hjemsøges af, der lader sin tanke nærme sig det forbudte.

Med et vendte bevægelse og lyd tilbage til min sjæl; det var mit vildt oprørte hjertes bevægelse; og lyden af dets slag, der ringede i mine øren. Derpå en pause, hvor alt var tomhed. Og

atter igen bevægelse, lyd og følelse, – en kriblende fornemmelse gennem hele mit legeme. Derpå den blotte og bare bevidsthed om at være til, en tilstand, der var uden klare tanker og varede meget længe. Derpå klar bevidsthed, isnende rædsel og alvorlig stræben efter at opfatte min virkelige stilling. Derpå et heftigt begær efter atter at hensynke i bevidstløshed. Derpå sjælens hastige genopvågnen og et forsøg på at bevæge mig, der lykkedes. Og nu mindedes jeg klart forhøret, dommen, de sorte forhæng, domsafsigelsen, mit ildebefindende, min besvimelse. Og derpå forglemmelse af alt, som nu påfulgte, og som jeg senere hen med stort besvær har formået at genkalde en dunkel og forvirret erindring om.

Endnu havde jeg ikke åbnet mine øjne. Jeg følte, at jeg lå udstrakt på ryggen, og at jeg var uden lænker. Jeg rakte hånden ud; den faldt tungt mod noget fugtigt og hårdt. Jeg lod den blive liggende i dens nye stilling; jeg anspændte mig for at begribe, hvor jeg var, og hvad der gik for sig med mig. Jeg længtes efter at bruge mine øjne og dog gøs jeg for det. Jeg gruede for at oplade blikket for mine omgivelser. Jeg gruede netop ikke for de rædselssyner, jeg muligvis ville få at se, jeg ræddedes for, at der slet intet skulle være at se. Endelig slog jeg øjnene op, og mit hjerte krympede sig sammen af angst. Den evige nats mørke omsluttede mig. Jeg snappede efter vejret. Det var, som skulle det tætte mørke kvæle mig. Luften var uudholdelig trykkende. Jeg lå fremdeles stille og søgte at holde mine forestillinger i ave. Jeg gennemgik i erindringen, hvad der var sket under forhøret, og søgte derved at komme til klarhed over den skæbne, der ventede mig. Dommen var jo forkyndt mig, og det forekom mig, at der var gået lang, lang tid siden da. Og dog bildte jeg

mig ikke et eneste øjeblik ind, at jeg var død. En sådan antagelse er trods alt hvad der digtes og skrives – uforenelig med virkelig tilværen. Men hvor var jeg, i hvilken tilstand befandt jeg mig? Jeg vidste, at de dødsdømte sædvanligvis ombragtes ved autodaféer, og at en sådan netop havde fundet sted samme dags aften som forhøret over mig fandt sted. Var jeg da blevet ført tilbage til mit fængsel for at afvente den næste autodafé, der først skulle afholdes om mange måneder? Jeg indså straks, at det ikke kunne være tilfældet. Man havde haft ofre behov straks. Desuden havde mit fængsel, i lighed med alle dødsdømtes fangeceller i Toledo, haft stengulv; lyset havde heller ikke været helt udelukket.

En frygtelig tanke jog nu blodet i strømme til mit hjerte, og for et kort spand af tid faldt jeg på ny i afmagt. Da jeg atter kom til mig selv, sprang jeg hastigt op, mens hele mit legeme skælvede af angst. Jeg huggede blindt omkring mig til alle sider. Mine arme mødte ingen modstand, og dog vovede jeg ikke at flytte en fod af frygt for at støde mod væggene i en grav. Sveden brast mig ud af alle porer og samlede sig i kolde dråber på min pande. Uvishedens frygtelige kval blev mig til sidst uudholdelig; jeg bevægede mig forsigtigt fremad med udstrakte arme, mens mine øjne var ved at springe ud af deres huler i håb om at opfange blot den svageste lysstråle. Jeg gik mange skridt fremad, bestandigt omsluttet af mørke og tomhed. Jeg åndede mere frit. Det så i hvert fald ud til, at der ikke var tiltænkt mig den frygteligste skæbne af alle.

Og mens jeg forsigtigt fortsatte min vandring, dukkede et utal af vage rygter om Toledos rædsler op i min erindring. Der var blevet fortalt sære ting om fængslerne, – fabler havde jeg

anset disse fortællinger for at være, men dog så sælsomme og så grufulde, at de kun lod sig hviske frem. Skulle jeg nu dø hungersdøden i dette underjordiske mørke, eller ventede der mig en endnu grummere skæbne? At døden var endemålet, og at det ville blive en besk død, det vidste jeg fuldt vel. Det var kun måden og timen, der nagede mine tanker.

Omsider stødte mine udstrakte hænder mod en fast hindring. Det var en mur, en stenmur lod det til; den var glat, slimet og kold at røre ved. Jeg fulgte langs med den; jeg bevægede mig med al den forsigtige mistro, som visse gamle beretninger havde indgydt mig. Denne fremgangsmåde gav mig imidlertid ikke midler i hænde til at forvisse mig om mit fængsels omfang, eftersom jeg kunne gå rundt og atter rundt uden at ane, når jeg nåede tilbage til mit udgangspunkt, så jævn og ensartet var muren. Jeg ledte derfor efter den kniv, som jeg havde haft i lommen, da jeg blev fremstillet for inkvisitorerne, men den var borte; mine klæder var blevet ombyttede med en grov ulden kappe. Det havde været min agt at presse klingen ind i en fuge i murværket og således afmærke mit udgangspunkt. Den vanskelighed, jeg havde at kæmpe mod, var i virkeligheden ganske ubetydelig, omend den i min nedtrykte sindstilstand forekom mig næsten uovervindelig. Jeg rev imidlertid en flig af min kappe og lagde tøjstykket på gulvet, fra væggen og udefter i en ret vinkel. Når jeg nu famlede mig rundt i mit fængsel, kunne jeg ikke undgå at støde på tøjstrimlen, når jeg atter nåede mit udgangspunkt. Det mente jeg i hvert fald; men jeg havde gjort regning uden fængslets udstrækning og min egen svaghed. Gulvet var fugtigt og slibrigt. Jeg vaklede fremad en tid, så snublede jeg og faldt. Min træthed var stor

nok til at jeg blev liggende, og søvnen overvældede mig i samme nu.

Da jeg vågnede og strakte min hånd ud, fandt jeg et brød og en krukke vand ved min side på gulvet. Jeg var alt for udmattet til at tænke nærmere over dette; jeg spiste og drak med grådighed. Derefter fortsatte jeg min vandring fængslet rundt og nåede endelig tilbage til tøjstumpen. Før jeg faldt, havde jeg tilbagelagt to og halvtreds skridt, under min fornyede vandring talte jeg otte og fyrretyve skridt, til jeg nåede tøjstumpen. Det var i alt hundrede skridt; jeg takserede to skridt til at udgøre så meget som tre fod og anslog altså fængslets omfang til halvandet hundrede fod. Jeg havde truffet på mange hjørner i væggen og kunne derfor ikke danne mig nogen forestilling om hvælvingens form; for at det måtte være en hvælving følte jeg mig overbevist om.

Jeg havde intet formål – jeg forbandt ganske afgjort intet håb med disse undersøgelser, men en vag nysgerrighed drev mig til at fortsætte dem. Jeg forlod væggen i den hensigt at gå tværs over gulvet. Først gik jeg yderst varsomt; gulvet bestod ganske vist af et solidt materiale, men det var slibrigt af fugtighed. Efterhånden tog jeg mod til mig og trådte rask til, mens jeg så vidt muligt søgte at bevæge mig i lige linje. På den måde var jeg vel gået en ti, tolv skridt frem, da kappen blev viklet ind mellem mine ben, og jeg snublede og faldt næsegrus omkuld.

Bedøvet af faldet ænsede jeg ikke straks en dog ret foruroligende omstændighed, som imidlertid få sekunder senere, mens jeg endnu lå udstrakt på gulvet, tiltrak sig min opmærksomhed. Det var følgende: Min hage hvilede på fængslets gulv, men mine læber og den øvre del af mit ansigt,

der syntes at befinde sig lavere end hagen, rørte ikke ved noget. På samme tid syntes min pande at blive badet af en kold og klam luftstrøm, og den ejendommelige lugt af rådden svamp pirrede mig i næsen. Jeg strakte armen ud, og jeg gøs; for jeg var faldet ud over randen af en cirkelrund grube, hvis omfang jeg selvfølgelig ikke kunne danne mig nogen mening om. Jeg følte mig for med hånden lige nedenfor åbningen og det lykkedes mig at løsne en flis af murværket, som jeg derpå lod falde i dybet. Lyden af dens fald mod grubens sider nåede mig flere sekunder igennem, og efterfulgtes af et dumpt plask, der fremkaldte en række høje ekkoer. I samme nu hørte jeg en lyd som af en dør, der hastigt blev åbnet og på ny slået i, mens et svagt lysskær pludselig glimtede frem i mørket og lige så pludseligt forsvandt på ny.

Nu så jeg tydeligt den skæbne, der var beredt mig, og lykønskede mig til det betimelige uheld, der havde frelst mig. Endnu et skridt inden mit fald, og jeg havde været udslettet af de levendes tal. Og den død, jeg var undsluppet, var netop af den art, som jeg selv havde stemplet som fabel og letfærdig opdigtelse, når talen faldt på Inkvisitionen. Dens ofre havde kun udsigt til døden under de frygteligste legemlige pinsler eller døden under de største sjælekvaler. Mig var den sidstnævnte dødsmåde forbeholdt. Lange tiders lidelse havde brudt mine nervers modstandskraft, så jeg nu rystede endog ved lyden af min egen stemme, så jeg nu var egnet til den særlige art tortur, der var mig beredt.

Skælvende over hele kroppen krøb jeg tilbage til muren for at lægge mig til at dø der; hellere det end at udsætte mig for at falde i en af de rædselsfulde brønde; at der var mange af dem,

tilhviskede min opskræmte fantasi mig. I normal tilstand ville jeg vel nok haft mod til at gøre en brat ende på min elendighed ved et spring i en af disse afgrunde; nu var jeg den fejeste blandt feje. Heller ikke formåede jeg at glemme, hvad jeg havde læst om disse gruber: At den bratte udslukning af livet ingenlunde hørte med til deres djævelsk udtænkte opgaver.

Mit voldsomme sindsoprør holdt mig vågen timer igennem; først langt om længe faldt jeg i søvn. Da jeg atter vågnede, fandt jeg som før et brød og en krukke vand ved min side. Jeg plagedes af en brændende tørst og tømte kruset i et eneste drag. Der må have været et bedøvelsesmiddel i vandet; for jeg havde knap drukket ud, før jeg følte mig overvældet af en uovervindelig døsighed og faldt i en dyb, dødlignende søvn. Hvor længe den varede, ved jeg naturligvis ikke, men da jeg atter slog øjnene op, var genstandene rundt om mig blevet synlige. Ved hjælp af et flakkende fosforskær, hvis oprindelse ikke straks stod mig klart, kunne jeg nu skelne mit fængsels omfang og udseende.

Jeg havde taget meget fejl med hensyn til dets størrelse. Dets omfang beløb sig ikke til mere end en 70 fod. En tid voldte denne omstændighed mig en uendelighed af unødige bekymringer – ja unødige; for hvad kunne være mere ligegyldigt for et menneske i min frygtelige stilling end hans fængsels blotte størrelse? Men min sjæl klamrede sig lidenskabeligt til betydningsløse småting, og jeg gjorde mig megen møje med at udforske årsagen til min fejlmåling. Langt om længe gik sandheden op for mig. Under mit første forsøg havde jeg målt 52 skridt, da jeg faldt. Jeg må da have befundet mig et par skridt fra tøjstumpen, altså i virkeligheden være gået

omtrent helt rundt langs væggen. Derpå faldt jeg i søvn, og da jeg vågnede, må jeg være gået i den modsatte retning, hvorved jeg kom til den opfattelse, at fængslet var dobbelt så stort, som det virkelig var. Min forvirrede sindstilstand havde hindret mig i at gøre den iagttagelse, at jeg begyndte min vandring med muren på venstre hånd og afsluttede den med muren på højre hånd.

Ligeledes havde jeg taget fejl med hensyn til fængslets form. Ved at famle mig frem var jeg stødt på talrige hjørner og havde deraf sluttet mig til stor uregelmæssighed; i den grad er mørket i stand til at forvirre begreberne på det menneske, der vågner af søvne eller besvimelse. De hjørner, jeg havde ment at opdage, var simpelt hen ikke andet end små fordybninger eller nicher, der forekom med uregelmæssige mellemrum. Fængslet var firkantet. Det formentlige murværk viste sig nu at bestå af jernplader – i hvert fald af metalplader, ved hvis sammenføjning de omtalte fordybninger var fremkommet. Metalvæggene var helt oversmurt med de rå og smudsige fantasifostre, der avles af munkenes ådselsbefængte overtro. Djævleskikkelser med truende gebærder, benrade og andre langt grufuldere billeder dækkede og vansirede væggene. Jeg lagde mærke til, at disse skræmmebilleders omrids var velbevarede, mens selve farverne var anløbne og udviskede – antagelig på grund af luftens fugtighed. Nu så jeg også, at gulvet var af sten. I dets midte gabte den cirkelrunde grube, hvis svælg jeg lykkeligt havde undgået; men der var heller ikke andre end den.

Alt dette så jeg kun utydeligt og med stort besvær; for der var under søvnen foregået en stor forandring med mig. Nu lå jeg

udstrakt på ryggen på en lav træbriks, hvortil jeg var surret fast med en lang rem, der lignede en sadelgjord. Den snoede sig i mange vindinger om mine lemmer og mit legeme; kun mit hoved og venstre arm var så meget fri, at jeg med stort besvær kunne forsyne mig med føde af en lerskål, der var stillet ved siden af mig på gulvet. Jeg så til min rædsel, at krukken var borte. Jeg siger "til min rædsel"; for jeg plagedes af ulidelig tørst. Det syntes at være mine bødlers hensigt yderligere at opflamme min tørst; for lerskålens indhold bestod af en stærkt krydret kødspise.

Jeg rettede blikket opad og betragtede fængslets loft. Det befandt sig en 30-40 fod over mit hoved og så ud til at bestå af samme materiale som væggene. I et af felterne sås en underlig figur, der ganske lagde beslag på min opmærksomhed. Det var et billede af tiden, som den sædvanlig fremstilles, kun at den i stedet for en le holdt noget i hånden, som jeg ved første øjekast antog for en afbildning af et mægtigt pendul, sådan som man ser det på gammeldags ure. Der var imidlertid noget påfaldende ved denne mekanismes udseende, der fik mig til at se nøjere efter. Og som jeg nu stirrede op på den, for den befandt sig lige oven over mig, forekom det mig, at jeg så den bevæge sig. I næste nu var jeg vis på det. Dens svingning var kort og følgelig langsom. Jeg lå og så til i nogle minutter, halvvejs forskrækket, men endnu mere forundret. Til sidst blev jeg træt af at følge den træge bevægelse med øjnene og henvendte min opmærksomhed på cellens øvrige indhold.

En let støj fik mig til at se ned på gulvet, hvor jeg nu fik øje på ikke så få kæmpestore rotter, der fo'r hid og did. De var kommet fra brønden, der befandt sig tæt ved mig til højre. Og der kom

stadig flere og flere, de myldrede frem i flokkevis hidlokket af kødlugten. Og det viste sig meget vanskeligt at skræmme dem bort fra min mad.

Der kunne vel være gået en halv, måske en hel time, – jeg havde jo såre vanskeligt ved at holde regnskab med tiden, – da jeg på ny vendte blikket opad. Det, jeg nu fik at se, fyldte mig med undren og forfærdelse. Pendulets svingning havde nu nået en udstrækning af tre fod, og samtidig var svingningshastigheden følgelig øget ganske betydeligt. Men det forekom mig, at det tillige havde sænket sig, og det var forvisningen om dette, der især foruroligede mig. Jeg så nu, at dets nederste ende dannede en halvmåne af funklende stål, der målte ca. en fod fra spids til spids. Disse vendte opad og æggen, som vendte nedad, så ud til at være skarp som en ragekniv. Den mindede også om en ragekniv på den måde, at bagen så ud til at være svær og massiv. Halvmånen var fastgjort til en solid metalstang, og det hele skar sig hvislende gennem luften.

Nu var jeg klar over, hvad skæbne munkene, torturens mestre, havde beredt mig. Inkvisitionens tjenere var blevet vidende om mit kendskab til gruben, hvis rædsler alene var en passende straf for en så halsstarrig fornægter som jeg, gruben, selve Helvedes afbillede, der af rygtet betegnedes som deres straffes yderste raffinement. Jeg havde ved et rent tilfælde undgået min skæbne. Det var mig bekendt, at overraskelsen, snigløbet plejede at udgøre en væsentlig bestanddel af den tortur, der gik forud for døden i de underjordiske fangeceller. Jeg var ikke faldet i gruben, og det hørte ikke med til mine bødlers fremgangsmåde selv at kaste mig i afgrunden. Derfor ventede der mig nu en anden, en mildere død; "mildere!" –

trods mine lidelser måtte jeg næsten smile ved at bruge ordet i denne forbindelse.

Men hvad nytter det at fortælle om de lange, lange, de usigeligt rædselsfulde timer, da jeg lå og talte pendulets hastige svingninger, mens det sank tomme for tomme, linje for linje, mens det sænkede sig så langsomt, at dets nedadgående bevægelse kun lod sig fastslå med lange mellemrum – så lange, at de syntes mig evigheder. Men det sank – uafladeligt, uvægerligt. Der gik dage, måske gik der mange dage, før det fo'r henover mig så tæt, at dets kolde åndepust slog mig ind i ansigtet. Lugten af det skarpe stål trængte ind i mine næsebor. Jeg bad, jeg plagede Himlen med mine bønner om, at pendulet måtte sænke sig hurtigere, hurtigere. Jeg blev ude af mig selv; som en afsindig søgte jeg at tvinge mit legeme opad mod den frygteligt vuggende krumkniv. Atter faldt der ro over mig, og jeg lå stille og smilede til døden, der nærmede sig i så strålende en skikkelse, smilede, som et barn smiler til en pragtfuld sæbeboble.

Jeg tabte bevidstheden, men det varede kun kort; for da jeg atter kom til mig selv, havde pendulet ikke sænket sig mærkbart. Og måske har min afmagt dog varet længe; jeg vidste jo, at mine bødler belurede mig; og de kan have standset pendulets svingninger for en tid. Da jeg kom til mig selv igen, følte jeg mig i hvert fald mat og svag som efter en langvarig bevidstløshed. Men selv i disse forfærdelige øjeblikke krævede den menneskelige natur sin ret; jeg måtte have mad. Med uendelig møje udstrakte jeg min venstre hånd og tog den smule, som rotterne havde levnet mig. Idet en bid rørte ved mine læber, dukkede en halvtænkt tanke svanger med håb og

glæde frem i min bevidsthed. Men hvad havde jeg med håb at skaffe? Det var, som jeg sagde, en halvtænkt tanke; af dem opstår der mange i vor hjerne, og vi tænker dem aldrig til ende. Jeg følte, at den lovede mig glæde og håb; og så blev den borte for mig. Jeg stred forgæves for at kalde den til live. Mine lidelser havde udslukt mine åndsevner; jeg var blevet sløv indtil idioti.

Pendulets svingninger gik på tværs af mit legeme. Halvmånen havde sigte på mit hjerte. Den vilde flå i min uldne kappe; den ville svinge frem og tilbage, frem og tilbage. Trods dens frygteligt lange sving – vel 30 fod eller mere –, trods den susende vælde, hvormed den sænkede sig, en kraft, der ville have været i stand til at sønderslå fængslets jernvægge, så ville den dog bruge mange minutter til blot at gennemskære min kappe. Jeg standsede ved denne tanke. Jeg vovede ikke at gå videre i min overvejelse. Jeg klamrede mig til den, som om jeg kunne standse stålets fald på dette punkt. Jeg tvang mig til at tænke på den lyd, hvormed halvmånen ville skære sig gennem min klædning; jeg fordybede mig i tanken om den ejendommelige gysen, der gennemløber nerverne, når tøj sønderflås. Jeg grublede over alle disse bagateller, til jeg begyndte at skære tænder.

Dybere og dybere sank halvmånen. Jeg fandt en afsindig fornøjelse i at sammenligne dens faldhastighed med dens svinghastighed. Den fo'r til højre – den fo'r til venstre med et veråb som en fordømt sjæl; den nærmede sig til mit hjerte med en tigers listende trin. Og jeg lo eller hvinede, eftersom denne eller hin forestilling beherskede mig.

Dybere sank den, dybere, usvigeligt, skånselsløst! Nu fo'r den forbi i en afstand af 3 tommer fra mit bryst. Jeg stred som en

rasende, som en afsindig for at få min venstre arm fri; for den var kun fri fra albuen og nedefter. Jeg kunne med stort besvær bevæge hånden fra fadet ved min side og op til munden, men det var også alt. Hvis det havde været mig muligt at sønderbryde remmen oven over albuen, ville jeg have grebet og forsøgt at standse pendulet. Ak, jeg kunne lige så godt have søgt at standse en lavine i dens fald.

Nedad – uophørligt, uundgåeligt nedad. Hver eneste svingning fik mig til at snappe efter luft, mens mit legeme våndede sig i krampetrækninger. Mine øjne fulgte pendulets fald og stigen i sanseløs fortvivlelse; de lukkede sig krampagtigt, når det fo'r nedad, skønt døden ville være kommet til mig som en usigelig lindring. Og dog skælvede jeg i hver en nerve ved at tænke på, hvor ubetydelig en sænkning, der endnu behøvedes, før det skarpe, funklende stål savede sig gennem mit bryst. Jeg skælvede, fordi håbet endnu levede i mig, det håb, der triumferer over pinebænkens kvaler, der hvisker sin trøst endog til den dødsdømte i Inkvisitionens fangehuler.

Jeg indså, at ti-tolv svingninger ville bringe stålet i berøring med min kappe, og ved denne betragtning gennemtrængtes min sjæl pludselig af fortvivlelsens kolde og klare ro. Jeg tænkte for første gang i mange timer eller vel rettere dage. Det slog mig, at den rem eller gjord, der omslyngede mig, kun bestod af et eneste stykke. Jeg var ikke bundet med flere bånd. Det første snit af den rageknivskarpe segl, der traf remmen – ligegyldigt hvor –, ville løsne den, så jeg blev i stand til at frigøre mig ved hjælp af venstre hånd. Men i hvilken faretruende nærhed af stålet ville jeg ikke komme! Den mindste bevægelse kunne bringe mig døden. Og var det desuden sandsynligt, at min

bøddels kreaturer ikke skulle have forudset og forebygget denne mulighed? Var det sandsynligt, at læderremmen krydsede pendulets vej? Ræd for at se mit svage – og som det syntes – sidste håb tilintetgjort hævede jeg hovedet så højt, at jeg kunne tage mit bryst i øjesyn. Gjorden slyngede sig i talrige vindinger om mine lemmer og mit legeme – kun således, at den ikke kom i vejen for det dræbende stål.

Næppe havde jeg ladet mit hoved falde tilbage, før der i min bevidsthed lysnede – ja, jeg kan ikke udtrykke mig bedre end ved at kalde det: den anden halvdel af den redningstanke, hvis første halvdel dunkelt foresvævede mig, da jeg førte kødet til mine brændende læber. Nu var hele tanken til stede; om den end kun rørte sig svagt, om den end ikke var begrundet af min fornuft, så var den dog til stede, og med fortvivlelsens anspændte energi skred jeg straks til dens udførelse.

Den lave træbriks, hvorpå jeg lå, havde i mange timer været fuldstændig omsværmet af rotter. De var dristige, glubske, grådige; deres røde funklende øjne fortalte mig, at de kun ventede på, at jeg skulle blive stille, for så at kaste sig over mig som godt bytte. Og jeg spurgte mig selv: "Hvilken føde er de mon blevet vant til nede i brønden?"

Trods alle mine anstrengelser for at genne dem bort havde de dog fortæret hele fadets indhold på nær en ubetydelig levning. Jeg havde uafladelig bevæget hånden frem og tilbage over fadet; men selve bevægelsens ensformighed havde til sidst berøvet den dens virkning. Det grådige kryb huggede ofte deres skarpe tænder i mine fingre. Med den smule oliet og stærkt krydret kød, der var tilbage, indsmurte jeg nu remmen så langt jeg kunne nå. Derpå trak jeg hånden til mig og lå åndeløs stille.

Først blev de grådige dyr urolige og forskrækkede over forandringen – den indtrådte stilhed. De veg skræmt tilbage; mange af dem søgte ned i brønden. Men kun for et øjeblik. Jeg havde ikke forgæves gjort regning på deres grådighed. Da de opdagede, at jeg blev ved at ligge stille, sprang et par af de dristigste op på briksen og gav sig til at snuse til gjorden. Det blev signalet til en almindelig fremrykning. Fra brønden strømmede de hid i skarevis. De hagede sig fast til briksen, de myldrede hen over den, de sprang i hundredvis omkring på mig. Pendulets ensformige bevægelse tog de ikke synderlig notits af. De veg kun til side for dets fald og var ellers fuldt optaget af den indsmurte rem. De sværmede, de myldrede omkring på mig i stedse tættere og tættere skarer. De krøb hen over min strube; deres kolde læber rørte ved mine; det var som skulle jeg kvæles under deres myldrende skarer; unævnelig lede krympede mine indvolde sammen og lagde sin kolde, klamme hånd på mit hjerte. Og dog vidste jeg jo, at pinen snart ville få ende. Jeg følte, at remmen løsnedes. Jeg vidste, at den måtte være gennemgnavet på mere end et sted. Med overmenneskelig viljestyrke blev jeg ved at forholde mig roligt.

Jeg havde heller ikke taget fejl i mine beregninger; jeg havde ikke lidt forgæves. Endelig følte jeg, at jeg var fri. Remmen hang i stumper og stykker om mit legeme. Men seglen var allerede nået frem til mit bryst. Den havde ødelagt min kappe; den havde gennemskåret linnedet indenfor. Den svang atter frem og tilbage, og en skarp smertefornemmelse strøg gennem alle mine nerver. Men befrielsens time var slået. Et slag med hånden, og mine befriere tumlede hastigt bort. Med en langsom, forsigtig sidelæns bevægelse smøg jeg mig ud af

remmen og udenfor krumknivens rækkevidde. Jeg var frelst, jeg var fri.

Fri! – og i Inkvisitionens vold! – jeg havde næppe forladt min marterbænk og sat fødderne på fængslets stengulv, før den djævelske mekanismes bevægelse ophørte, og jeg så den ved en usynlig kraft blive hejst op gennem loftet. Det var en frygtelig lære, som herved indprentedes mig. Enhver af mine bevægelser blev utvivlsomt beluret. Jeg var fri! – jeg havde undveget døden i en forfærdelig skikkelse for at møde den i en anden endnu forfærdeligere. Og jeg stirrede med forvildede blikke på de jernmure, der omsluttede mig. Det var åbenbart, at der var sket noget usædvanligt, at der var foregået en forandring med rummet; jeg kunne imidlertid ikke med det samme blive klar over, hvad det var. Jeg stod længe fortabt i vage drømme og løse, usammenhængende formodninger. Og nu opdagede jeg, hvorfra det fosforagtige skær, der oplyste cellen, stammede. Det kom fra en halvtommebred sprække; der løb hele fængslet rundt langs foden af væggene, der, som det således viste sig, var fuldstændig skilt fra gulvet. Jeg forsøgte, men naturligvis forgæves – at se ud gennem åbningen.

Da jeg rejste mig efter forsøget, blev jeg pludselig klar over, hvori den forandring, der var foregået med rummet, bestod. Jeg har fortalt, at billederne på væggen fremtrådte med falmede og udviskede farver om end med skarpe og klare omrids. Men disse farver var nu blevet og blev for hvert øjeblik der gik mere og mere strålende og funklende; hvorved hine spøgelsesagtige og djævelske ansigter forlenedes med et udtryk, der kunne have bragt stærkere nerver end mine til at skælve. Dæmoniske øjne stirrede mig nu i møde fra alle sider – også hvor intet før havde

været at se – og deres blikke luede med en så livagtig flammeglød, at jeg umuligt kunne antage den for uvirkelig.

Uvirkelig! – ved hvert åndedrag fornam mine næsebor jo dunsten af ophedet jern. Kvælende hede opfyldte luften, og i de øjne, der stirrede ned på mine kvaler, tændtes for hvert øjeblik en mere og mere luende glød, mens blodet på de malede skræmmebilleder lyste rødere og rødere. Jeg stønnede, jeg snappede efter luft. Jeg skønnede fuldt ud mine bødlers hensigt. De kendte intet til skånsel, de ubarmhjertige djævle. Jeg veg bort fra det glødende metal og ind mod fængslets midte. Truet af flammedøden søgte jeg hen til brønden; tanken om dens svale ro var min forpinte sjæl en vederkvægelse. Jeg styrtede hen til dens rand. Jeg stirrede anspændt ned i dybet. Genskæret fra det glødende loft oplyste dens inderste kroge. Et eneste sanseløst nu vægrede min sjæl sig ved at fatte betydningen af, hvad jeg så. Men omsider tvang den sig ind på mig, banede sig med magt vej til min opfattelse, brændte sig ind i min rædde bevidsthed. En sådan gru formår ingen menneskelig stemme at omtale. Alt andet – kun ikke dette! Jeg fo'r skrigende tilbage fra brønden, jeg skjulte mit ansigt i hænderne og græd bitterligt.

Heden øgedes med frygtelig hast; jeg så mig om, og mit legeme blev overfaldet af stærke kuldegysninger. Rummet havde på ny undergået en forandring; denne gang var det dets form, der var blevet ændret. Nu som før anspændte jeg mig forgæves for at fatte, hvad der gik for sig. Dog, min uvished varede ikke længe. To gange havde jeg nu narret Inkvisitionen for dens hævn; jeg skulle ikke længere drive spot med pinslernes konge. Rummet havde været kvadratisk. Nu så jeg,

at de to af hjørnerne havde antaget form af spidse vinkler og de to andre følgelig af stumpe. Og denne frygtelige forandring øgedes stadig under en sagte brummen eller stønnen. I løbet af kort tid havde rummet antaget form af en rhombe. Men forvandlingen var ikke fuldbyrdet med dette, – hvad jeg i øvrigt hverken ønskede eller håbede. Jeg kunne have knuget de røde vægge til mit bryst, indhyllet mig i dem som i en klædning, der skulle skænke mig evig fred. "Døden," sagde jeg, "en hvilken som helst død, kun ikke den i gruben!" Jeg tåbe! Jeg burde jo have vidst, at de glødende vægge havde den opgave at tvinge mig i afgrunden. Kunne jeg modstå heden? Og selv om jeg kunne, hvorledes skulle jeg da kunne modstå trykket? Og rhomben pressedes sammen med en hurtighed, der ikke levnede mig tid til overvejelse. Dens centrum, altså dens største vidde faldt sammen med den gabende afgrund. Jeg veg tilbage, men de sammenskydende vægge drev mig modstandsløst over mod brønden. Til sidst havde mit arme, forbrændte legeme kun et tommebredt fodfæste på fængselsgulvet. Jeg gjorde ikke modstand længere, men min martrede sjæl gav sig luft i et vildt, endeløst, skingrende fortvivlelsens skrig. Jeg vaklede på afgrundens rand, jeg vendte mine øjne bort –

Der lød en forvirret summen som af mange menneskers stemmer, en klingende hornfanfare, en dump, tordenlignende bragen. De glødende vægge fløj tilbage. En udstrakt arm opfangede mig, som jeg svimlende tumlede i afgrunden. Det var general Lasalles arm. Den franske hær havde indtaget Toledo. Inkvisitionen var i fjende-vold.

Om "Fortællinger I"

Forfatter: Edgar Allan Poe (1809-1849).

De nedenfor anførte førsteudgaver er de først kendte trykte udgaver af den enkelte fortælling. Poe redigerede og forandrede løbende på sine historier for hvert nyt optryk, og den første udgave er næppe den udgave, de forskellige danske oversættere har benyttet.

Førsteudgaver mm.:

Metzengerstein: *Metzengerstein.* Førsteudgave i *Saturday Courier* 14. januar 1832. Oversat af Jakob Hansen.

Manuskript fundet i en flaske: *MS. found in a Bottle.* Førsteudgave i *Baltimore Saturday Visiter* 19. oktober 1833. Oversat af Jakob Hansen

Stævnemøde: *The Visionary.* (Titlen blev senere ændret til *The Assignation*). Førsteudgave i *Lady's Book [Godey's Lady's Book]* januar 1834. Oversat af Jakob Hansen

Morella: *Morella* Førsteudgave i *Southern Literary Messenger* april 1835. Oversat af Kim N. Jensen

Berenice: *Berenice – Tale.* Førsteudgave i *Southern Literary Messenger* marts 1835. Oversat af Jakob Hansen

Hans Pfaalls mageløse eventyr: *Hans Pfaall – A Tale.* (Titlen blev senere forandret til *The Unparalleled Adventure of One Hans Pfaall*). Førsteudgave i *Southern Literary Messenger* juni 1835. Oversat af Jakob Hansen

Skyggen: *Shadow. A Fable* (Titlen senere *Shadow. A Parable*. Førsteudgave i *Southern Literary Messenger* september 1835. Oversat af Kim N. Jensen

Kong Pest: *King Pest the First. A Tale containing an Allegory.* Førsteudgave i *Southern Literary Messenger* september 1835 (uden forfatterangivelse). Oversat af Jakob Hansen

Stilhed: *Siope. A Fable* *(titlen blev senere ændret til Silence. A Fable)*. Førsteudgave i *The Baltimore Book* november 1837. Fra *Illustreret Tidende* 1888-89 nr. 3. Oversætteren er ikke oplyst.

Ligeia: *Ligeia.* Førsteudgave i *American Museum*, september 1838. Oversat af Jakob Hansen

Huset Ushers fald: *The Fall of the House of Usher.* Førsteudgave i *Burton's Gentleman's Magazine* september 1839. Oversat af Jakob Hansen.

William Wilson: *William Wilson. A Tale.* Førsteudgave i *The Gift for 1840* (udkom i oktober 1839). Oversat af Jakob Hansen.

Manden i mængden: *The Man of the Crowd.* Samtidig førsteudgave i *Burton's Gentleman's Magazine* og *Atkinson's Casket*, december 1840. Oversat af Kim N. Jensen

Ned i malstrømmen: *Descent into the Maelström.* Førsteudgave i *Graham's Magazine*, maj 1841. Oversat af Jakob Hansen.

Eleonora: *Eleonora.* Førsteudgave i *The Gift for 1842* (udkom i september 1841). Oversat af Robert Watt

Tre søndage i en uge: *A Succession of Sundays* *(titlen blev senere ændret til Three Sundays in a Week)*. Førsteudgave i *Saturday*

Evening Post, 27. november 1841. Oversat af Jakob Hansen

Det ovale portræt: *Life in Death (titlen blev senere ændret til The Oval Portrait)*. Førsteudgave i *Graham's Magazine*, april 1842. Oversat af Jakob Hansen

Den røde døds maskerade: *The Mask of the Red Death. A Fantasy (titlen blev senere ændret til The Masque of the Red Death)*. Førsteudgave i *Graham's Magazine*, april 1842. Oversat af Jakob Hansen.

Brønden og pendulet: *The Pit and the Pendulum*. Førsteudgave i *The Gift for 1843* (udkom oktober 1842). Oversat af Jakob Hansen.

Oversættere:

Robert Watt (1837-1894). Oversættelsen er hentet i udgave Edgar Poe: *Phantastiske Fortællinger*, Kristian Vissings Forlag, København 1868.

Jakob Hansen (1868-1909). Jakob Hansens oversættelser er alle hentet i udgaven Edgar Allan Poe: **Hemmelighedsfulde Fortællinger**, Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag, København 1907.

Kim N. Jensen (1955-). Oversættelserne er foretaget til denne udgave.

Redigeret af: Kim N. Jensen.

Forside: Efter Aubrey Beardsley (1872-1898): *The Masque of the Red Death* (1894/95).

ISBN 978-87-7628-000-0

2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-227-2 (Ølstykke 2011).

© 2024 eBibliotek 1800

www.ebib1800.dk